

Bijlagen

Bijlagen		
1.	pleitnota van de NPO voor de hoorzitting over het bezwaar van ON! tegen het besluit van 20 april 2023	25 oktober 2023
2.	E-mail NPO aan ON!	19 september 2023
3.	Brief ON! aan NPO	25 september 2023
4.	Brief NPO aan ON!	3 oktober 2023

Bijlage 1

PLEITNOTITIES

van:

[REDACTED]

namens:

de Raad van Bestuur van de Stichting Nederlandse Publieke Omroep ("NPO")

inzake:

het door omroepvereniging Ongehoord Nederland! ("ON!") op 31 mei 2023 ingestelde en bij brief van 11 juli 2023 aangevulde bezwaar tegen het besluit van de NPO van 20 april 2023, waarbij de NPO op grond van artikel 2.154, eerste lid, sub b Mediawet 2008 ("Mediawet") heeft besloten 3,5% van het voor ON! voor 2023 vastgestelde budget in te houden

1 INLEIDING

1. Vandaag is het bijna een jaar geleden – 18 november 2022 - dat dezelfde partijen als vandaag voor uw Adviescommissie verschenen over bijna hetzelfde onderwerp.
2. Vorig jaar stond het besluit van 5 juli 2022 centraal waarin de NPO op grond van artikel 2.154, eerste lid, sub b Mediawet 2,5%¹ heeft ingehouden van het voor 2022 aan ON! toegekende budget omdat ON! "onvoldoende uitvoering [heeft] gegeven aan de bereidheid tot samenwerking ten behoeve van de landelijke publieke mediadienst." De NPO baseerde zich daarbij op het rapport van de Ombudsman voor de publieke omroep ("Ombudsman") van 7 juni 2022. In dat rapport concludeerde de Ombudsman op basis van een onderzoek naar alle 29 uitzendingen die ON! tot dan toe had verzorgd, ingesteld naar aanleiding van 136 klachten, dat sprake was van een patroon van schendingen van de Journalistieke Code NPO ("Journalistieke Code").
3. De Ombudsman deed in het rapport concrete aanbevelingen voor verbetering en de NPO heeft ON! veelvuldig op de benodigde

¹ In de beslissing op bezwaar is het bedrag conform de suggestie van de Adviescommissie uit cou-
lance-overwegingen met 10% gematigd.

verbeteringen aangesproken. Uit het besluit dat vandaag centraal staat blijkt echter dat dat niet of onvoldoende heeft geholpen.

4. Vandaag staat het besluit van 20 april 2023 centraal waarin de NPO op grond van hetzelfde artikel uit de Mediawet heeft besloten tot inhouding van 3,5% van het voor 2023 aan ON! toegekende budget omdat ON! *"onvoldoende uitvoering [heeft] gegeven aan de bereidheid tot samenwerking ten behoeve van de landelijke publieke mediadienst."* De NPO baseert zich hierbij op een tweede rapport van de Ombudsman over ON! van 30 november 2022. De Ombudsman onderzocht alle 23 uitzendingen van ON! na de zomerstop (vanaf 16 augustus 2022) en dus na het eerste rapport van de Ombudsman naar aanleiding van 1852 klachten. De Ombudsman concludeerde dat ook in deze reeks uitzendingen sprake is van een patroon van schendingen van de Journalistieke Code.
5. De geconstateerde schendingen waren in beide rapporten van de Ombudsman gelijk. Volgens de Ombudsman was zowel in het eerste half jaar (uitzendingen 1-29) als in het tweede halfjaar (uitzendingen 36-58) terecht geklaagd over het schenden van de Journalistieke Code op drie punten:
 - i) er wordt passief en actief bijgedragen aan het verspreiden van aantoonbaar onjuiste informatie zodat niet wordt voldaan aan de eisen van betrouwbaarheid en waarheidsgetrouwheid;
 - ii) onjuiste informatie wordt niet (of niet systematisch) gecorrigeerd;
 - iii) presentatoren geven onvoldoende invulling aan hun journalistieke rol door onvoldoende door te vragen naar onderbouwing van beweringen, door onvoldoende tegen te spreken bij onjuiste informatie en door onvoldoende bronnen te duiden.
6. De Ombudsman concludeerde dat: *"...in de uitzendingen met name rond specifieke thema's (sprake is van) een patroon van het delen van aantoonbaar onjuiste informatie"*. Van een incident of geïsoleerd geval is dan ook geen sprake.
7. De stelselmatige schending van de Journalistieke Code die de Ombudsman in het eerste rapport constateerde, duurt dus voort in de periode die in het tweede rapport is onderzocht. Ondanks het uitgebreide eerste rapport en de daarin opgenomen aanbevelingen, heeft ON! niet de aanpassingen gepleegd die nodig zijn om de Journalistieke Code structureel na te leven. En daarmee geeft ON! nog steeds onvoldoende uitvoering aan de bereidheid tot samenwerking.

8. De Journalistieke Code bevat immers eisen waaraan het media-aanbod, dat de publieke omroepen in samenwerking verzorgen, moet voldoen om aan de eisen van de Mediawet te kunnen voldoen.² De Journalistieke Code is in 2016 vastgesteld door het College van Omroepen, waarin alle publieke omroepen zijn vertegenwoordigd, en bevat de normen voor ethisch en correct journalistiek handelen. Publieke omroepen moeten de Journalistieke Code in acht nemen bij journalistiek handelen in de uitvoering van de publieke taakopdracht. Als één omroep weigert aan die eisen te voldoen in het door haar verzorgde aanbod voor de publieke mediadienst, kan het gezamenlijke aanbod van de publieke omroepen ook niet volledig aan deze wettelijke opdracht voldoen. Alle publieke omroepen hebben zich dan ook verbonden de kwaliteitsnormen van de Journalistieke Code samen te borgen.
9. Voor ON! was reeds bij toetreding duidelijk dat zij ook aan deze eisen moest voldoen om voor voorlopige erkenning in aanmerking te komen. Artikel 2.32, tweede lid, sub d, onder 3 Mediawet bepaalt expliciet dat een aanvraag om voorlopige erkenning kan worden afgewezen als de bereidheid tot samenwerking daaruit onvoldoende blijkt. De Minister merkte specifiek ten aanzien van de samenwerkingsbereidheid van ON! op:
- "De adviseurs benadrukken de zware verantwoordelijkheid van alle omroepen om dit unieke omroepbestel met elkaar in stand te houden. Dat betekent onder andere dat binnen de publieke omroep geen plaats is voor de verspreiding van onbetrouwbaar nieuws of desinformatie."*³
10. Omroepen moeten daarom toezeggen bereid te zijn tot de samenwerking die nodig is om de publieke mediaopdracht samen te vervullen. Die toezegging ziet niet op de naleving van wettelijke verplichtingen of bindende besluiten; daarvoor is immers geen toezegging nodig. Die toezegging ziet op de samenwerking die nodig is bij het tot stand brengen van aanbod waarmee aan de publieke mediaopdracht wordt voldaan en dus op het maken en naleven van samenwerkingsafspraken, zoals de Journalistieke Code. Het doel van de Journalistieke Code is direct gekoppeld aan die publieke mediaopdracht: op grond van de publieke mediaopdracht moet het aanbod voldoen aan hoge journalistieke en professionele kwaliteitseisen, die binnen deze sector gehanteerd worden.

² Zoals toegelicht in randnr. 89 en verder van het verweerschrift.

³ Kamerstukken II 2020/21, 32 827, nr. 215 en Kamerstukken I 2020/21, 35 554, nr. H.

De afspraken die gemaakt zijn in de Journalistieke Code hebben tot doel aan die opdracht te voldoen.

11. ON! heeft dan ook al in 2021, vóór en rond de voorlopige erkenning, meermaals toegezegd de afspraken met de NPO en de andere omroepen na te komen, loyaal te zijn aan de doelstelling van het publieke bestel en zich te houden aan de Journalistieke Code.⁴ Uit de rapporten van de Ombudsman blijkt echter dat ON! die toezegging niet is nagekomen. ON! heeft onvoldoende uitvoering gegeven aan de uitgesproken bereidheid tot samenwerking. Ook uit een op 24 april 2023 op internet gepubliceerd onderzoek van Pointer bleek dat ON! de Journalistieke Code niet naleeft.⁵
12. Ondanks haar toezeggingen weigert ON! al sinds haar eerste uitzending aan de Journalistieke Code te voldoen:
 - ON! wees af dat journalistiek onafhankelijk, onpartijdig en waarheidsgetrouw zou moeten zijn.⁶ ON! schreef:

"Journalistiek is nimmer geheel onafhankelijk, onpartijdig en waarheidsgetrouw. (...) Dat de ombudsman of de Raad voor de Journalistiek een omroep kan afrekenen op een opinie d.m.v. 'acceptatie van én medewerking en opvolging geven aan een onderzoek' is niets minder dan regelrechte censuur."

- ON! stelt steeds opnieuw dat zij een eigen interpretatie aan de Journalistieke Code geeft en dat die leidend is. ON! wees er zelf op dat zij "*op bepaalde fundamentele punten – een andere lezing van de Journalistieke Code*" heeft.⁷ De invulling die ON! aan de Journalistieke Code geeft wordt door de overige deelnemers aan het genreoverleg Journalistiek echter afgewezen.⁸ Los daarvan is het oordeel van de Ombudsman, gezien de taak, functie en positionering, leidend en niet de subjectieve interpretatie van welke omroep dan ook;
- ON! meent zelfs dat er een spanning bestaat tussen haar doel de ongehoorde meningen te presenteren en de naleving van de journalistieke kwaliteitsbeginselen van waarachtigheid en feitelijke grondslag⁹ en dat deze kwaliteitseisen voor haar niet bepalend mogen

⁴ Tijdens de hoorzitting bij de NPO op 8 april 2021 heeft ON! op verzoek van de NPO bevestigd zich onder meer aan de Journalistieke Code te zullen houden, ON! heeft bij e-mail van 13 april 2021 bevestigd zich aan de samenwerkingsafspraken te zullen houden, ON! heeft in een brief van 2 juni 2021 bevestigd zich aan alle samenwerkingsafspraken van de publieke omroep te zullen houden, in een gesprek op 9 september 2021 heeft ON! aan de NPO bevestigd dat zij zich aan alle samenwerkingsafspraken zal conformeren.

⁵ <https://pointer.kro-nrv.nl/ongehoord-nieuws-vooringenomen-onjuist-en-doorspekt-met-complottheorieen/>

⁶ Brief van ON! van 25 mei 2022 met haar reactie op het Genrebeleidsplan Journalistiek.

⁷ Zie rapportage van ON! van 30 maart 2023, p. 2 en rapportage van 21 december 2022.

⁸ Advies van 26 juni 2023 inzake het bezwaar van ON! tegen het besluit van 20 december 2022, p. 6.

⁹ Zo schrijft ON! op pagina 13 van het aanvullend beroepschrift ten aanzien van de eerste sanctie, dat op 28 april 2023 bij de rechtbank is ingediend.

zijn:¹⁰

"Uiteraard kan zich een spanning voordoen tussen het doel van de weergave van levende overtuigingen (weerspiegelingsbeginsel) en de waarachtigheid (journalistieke kwaliteitsbeginsel) en de eis van een feitelijke grondslag. Deze spanning dient echter zeer terughoudend te worden beoordeeld."

"De kwalitatieve journalistieke eisen van de betrouwbaarheids-, waarheids- of het feit-mening-onderscheid zijn dus niet bepalend in het licht van het afspiegelingsbeginsel. (...)Er dient dus maximale terughoudendheid te worden betracht bij inmenging omwille van het beweerdelijk verspreiden van evident onjuiste informatie en het niet nakomen van (samenwerkings)afspraken op grond daarvan, al helemaal bij omroepen die kritische minderheidsvisies vertegenwoordigen."

13. Het is aan de NPO, als sturings- en samenwerkingsorgaan voor de uitvoering van de landelijke publieke mediaopdracht, om erop toe te zien dat omroepen aan essentiële publieke waarden zoals journalistieke kwaliteitseisen voldoen. En als dat niet gebeurt, in te grijpen. Als een omroep die publieke waarden schendt, wordt namelijk het gehele bestel geraakt. Het als publieke omroepvereniging systematisch verspreiden van onjuiste informatie en schenden van de Journalistieke Code op het punt van betrouwbaarheid en waarheidsgetrouwheid, tasten het vertrouwen van het publiek en de samenleving in de publieke omroep als geheel aan. De gevolgen van de opstelling van ON! zijn dan ook groot en brengen de integriteit van het omroepbestel in gevaar.
14. Juist om die reden heeft de wetgever specifiek aan de NPO instrumenten gegeven om op te treden als de bereidheid tot samenwerking in de praktijk naar de mening van de NPO ontbreekt of onvoldoende wordt uitgevoerd:
 - in artikel 2.154, eerste lid, aanhef en sub a Mediawet heeft de wetgever bepaald dat de NPO kan besluiten tot inhouding van ten hoogste 15% van het voor een omroep vastgestelde bedrag als deze naar de mening van de NPO onvoldoende uitvoering geeft aan de bereidheid tot samenwerking;
 - in artikel 2.33, vierde lid, aanhef en sub b Mediawet heeft de wetgever bepaald dat de Minister een voorlopige erkenning kan intrekken als de NPO daartoe een verzoek indient op de grond dat naar de mening van

¹⁰ Zo schrijft ON! op pagina 14 van het aanvullend beroepschrift ten aanzien van de eerste sanctie, dat op 28 april 2023 bij de rechtbank is ingediend.

de NPO onvoldoende uitvoering wordt gegeven aan de bereidheid tot samenwerking ten behoeve van de landelijke publieke mediadienst.

2 BEVOEGDHEID

15. Evenals in het bezwaar tegen het eerste inhoudingsbesluit, stelt ON! ook in dit bezwaar dat de NPO niet bevoegd zou zijn. ON! baseert die stelling wederom op het uitgangspunt dat het besluit van de NPO gebaseerd zou zijn op de overtreding van artikel 2.1, tweede lid, sub e Mediawet.
16. Zoals de Adviescommissie in de eerdere procedure al overwoog kan de juistheid van die stelling buiten beoordeling blijven nu het besluit daarop niet is gebaseerd. Het besluit is gebaseerd op het onvoldoende uitvoering geven aan de bereidheid tot samenwerking als bedoeld in artikel 2.154, eerste lid, sub b Mediawet. ON! houdt zich immers structureel niet aan de in het kader van de samenwerking gemaakte afspraken en uitgangspunten. Dat een deel van die afspraken ziet op de wijze waarop de omroepen ervoor zorgen dat het publieke aanbod voldoet aan de wettelijke eisen, maakt dat niet anders. ON! is niet bereid de Journalistieke Code na te leven en onvoldoende bereid om het oordeel van de Ombudsman te accepteren en de aanbevelingen van de Ombudsman op te volgen.
17. Het verschil tussen deze twee normen is in dit geval met name gelegen in het structurele karakter. Als ON! in één uitzending aan een specifiek uitgangspunt van de Journalistieke Code niet voldoet, wordt daarmee wel de verplichting van artikel 2.1 Mediawet geschonden, maar niet per definitie de samenwerkingsverplichting. In dit geval ligt dat echter anders. Er is sprake van een structurele niet-naleving van de Journalistieke Code over een langere periode die door de Ombudsman is geconstateerd en dat raakt de samenwerkingsverplichting.

3 ONVOLDOENDE BEREIDHEID TOT SAMENWERKING

18. Na de vraag of de NPO bevoegd is een besluit op grond van artikel 2.154 Mediawet te nemen, komt de vraag of aan het criterium van artikel 2.154 Mediawet is voldaan: de NPO is van oordeel dat aan dat criterium is voldaan.
19. Artikel 2.154, eerste lid Mediawet bepaalt dat de NPO **kan** besluiten tot inhouding als één van de genoemde situaties zich voordoet en dat die inhouding maximaal 15% is. De wetgever heeft de NPO daarmee een grote *beleidsruimte* gegeven, zowel ten aanzien van de vraag of de bevoegdheid

zal worden uitgeoefend ("kan") als ten aanzien van de wijze waarop de bevoegdheid wordt uitgeoefend ("maximaal 15%").

20. De mag op grond van dit artikel tot inhouding besluiten als "**naar de mening van de NPO**" onvoldoende uitvoering wordt gegeven aan de bereidheid tot samenwerking. "naar de mening van de NPO" geeft aan dat er sprake is van een beoordeling die tot de bevoegdheid van het bestuursorgaan hoort. Dit wordt wel aangeduid als "expliciete beoordelingsruimte". De rechter moet dit bestuurlijk oordeel respecteren en zijn toetsing van het besluit is beperkt tot de vraag of het gebruik van de bevoegdheid niet "kennelijk onredelijk" is.¹¹ Aan dat criterium is naar het oordeel van de NPO ruimschoots voldaan.
21. Het begrip "samenwerking" is in de Mediawet niet gedefinieerd. Dat is ook niet nodig nu het een dynamisch en open begrip betreft en uit de wet duidelijk blijkt wat de wetgever daarmee bedoelt. In artikel 2.2 Mediawet is de NPO aangemerkt als sturings- en **samenwerkings**orgaan ten behoeve van de publieke mediaopdracht op landelijk niveau als bedoeld in artikel 2.1 Mediawet. Het gaat in deze casus om de samenwerking met het oog op vervulling van die publieke mediaopdracht conform de in dat artikel daaraan gestelde eisen, waaronder de eis dat het aanbod voldoet aan hoge journalistieke en professionele kwaliteitseisen, die binnen deze sector gehanteerd worden.
22. De NPO wordt in artikel 2.2 Mediawet dan ook belast met de taak sturing te geven en samenwerking te bevorderen. Het bevorderen van de samenwerking moet de NPO mede op grond van het derde lid van dat artikel doen vanuit de kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen voor het media-aanbod zoals vervat in diverse afspraken en besluiten.¹² Het presenteren van betrouwbare en onafhankelijke informatie komt in die afspraken en besluiten duidelijk naar voren en vormt één van de fundamenteën van de publieke media-opdracht. De publieke taakopdracht van een omroep kan dan ook niet worden vervuld als de aangeboden journalistiek niet voldoet aan de eisen van artikel 2.1 Mediawet. De samenwerking op grond van de Mediawet is dus de samenwerking tussen de landelijke publieke media-instellingen die nodig is om gezamenlijk een media-aanbod te verzorgen dat zowel aan de Mediawet voldoet als aan alle daarover gemaakte afspraken.

¹¹ Zie de uitgebreide uiteenzetting over dit onderwerp in het Jaarverslag van de Raad van State 2017, p. 61. Zie voorts H.E. Bröring en K.J. de Graaf (red.), *Bestuursrecht 1, Systeem, Bevoegdheid, Bevoegdheidsuitoefening, Handhaving*, 7^e druk, Boom juridisch, Den Haag, 2022, met name p. 309.

¹² Het concessiebeleidsplan, de prestatieovereenkomst, de jaarplannen, de profielen van de aanbodkanalen, de afspraken tussen de NPO en de omroepen over (programmatisch) inhoudelijke, financiële en bereikdoelstellingen van programma's, het Coördinatiereglement aanbodkanalen en de begroting.

23. Artikel 2.2 Mediawet verwijst ook naar artikel 2.88 Mediawet, waarin is bepaald dat de publieke media-stellingen de vorm en inhoud van het door hen verzorgde media-aanbod bepalen en daarvoor verantwoordelijk zijn. Maar die autonomie is niet onbegrensd, maar "*onverminderd het bepaalde bij of krachtens deze wet.*" Artikel 2.88 Mediawet bepaalt dus dat het aanbod nog steeds aan de eisen van de Mediawet moet voldoen en dat deze autonomie nooit kan betekenen dat aan andere verplichtingen, zoals de verplichting tot samenwerking, niet of in verminderde mate voldaan hoeft te worden. ON! is dan ook vrij in de keuze van vorm en inhoud van haar media-aanbod, zo lang zij daarbij niet in strijd handelt met onder meer de verplichting tot samenwerking en daarmee met naleving van de samenwerkingsafspraken, waaronder de Journalistieke Code.
24. De Ombudsman heeft inmiddels tweemaal een patroon van schendingen van de Journalistieke Code geconstateerd in opeenvolgende periodes. De periode die in het rapport van 30 november 2022 is beoordeeld, begon pas nadat het eerste rapport van de Ombudsman van 7 juni 2022 was gepubliceerd en de NPO op basis daarvan op 5 juli 2022 had besloten tot inhouding. ON! heeft dan ook ruimschoots gelegenheid gehad de wijzigingen te treffen die nodig waren om aan de Journalistieke Code te gaan voldoen.
25. Inmiddels heeft de Ombudsman het overgrote deel van de uitzendingen van ON! in 2022 beoordeeld en een voortgezet patroon van soortgelijke schendingen van de Journalistieke Code geconstateerd. Schending van de samenwerkingsverplichting op dit punt is geen beginnersfout of een kwestie van gewenning: juist op deze eisen is ON! voordat zij haar voorlopige erkenning kreeg uitdrukkelijk gewezen en de periode van onvoldoende samenwerking beslaat inmiddels bijna 20% van de totale periode van voorlopige erkenning. Zo'n structurele schending van de Journalistieke Code acht de NPO voldoende om te concluderen tot onvoldoende samenwerking. Indien de NPO niet zou handelen, kan dat gezien worden als verwaarlozing van haar wettelijke taak

4 MEDIAOPDRACHT, MEDIADIENST EN MEDIA-AANBOD

26. ON! leidt uit het gebruik van de termen mediaopdracht, mediadienst en media-aanbod af, dat de rol van de NPO niet verder zou reiken dan wat zij aanduidt als "organisatorische samenwerking." Die stelling, die ON! ook innam in het bezwaar tegen het eerste besluit tot inhouding, is onjuist. Dit kan aan de hand van de termen van de Mediawet worden toegelicht.

27. De landelijke publieke mediaopdracht is blijkens artikel 2.1, eerste lid Mediawet de opdracht om op landelijk niveau publieke mediadiensten te verzorgen door het aanbieden van media-aanbod dat voldoet aan de eisen die in artikel 2.1, tweede lid Mediawet staan, waaronder de eis dat het aanbod voldoet aan hoge journalistieke en professionele kwaliteitseisen, die binnen deze sector gehanteerd worden. Die samenhang blijkt ook uit de definities: een mediadienst is het verzorgen van media-aanbod.

28. Kort samengevat is de landelijke publieke mediaopdracht dus dat media-aanbod wordt aangeboden dat aan de Mediawet voldoet. Dat aanbieden gebeurt blijkens de definities door landelijke publieke media-instellingen: een landelijke publieke media-instelling is een instelling die media-aanbod voor de landelijke publieke mediadienst verzorgt.
29. De mediaopdracht is dus gericht tot al die landelijke publieke media-instellingen. Om ervoor te zorgen dat al die landelijke publieke media-instellingen samen de mediaopdracht wel vervullen is de NPO aangewezen om sturing te geven en samenwerking te bevorderen. Eén van de bevoegdheden om dat te doen is artikel 2.154 Mediawet: een inhouding van een deel van het voor de instelling vastgestelde bedrag als onvoldoende wordt samengewerkt ten behoeve van de landelijke publieke mediadienst omdat daardoor het vervullen van de landelijke publieke mediaopdracht in gevaar komt.
30. Ook uit de wetsgeschiedenis blijkt dat de huidige invulling door de wetgever van de taken van de NPO niet overeenkomt met de zeer beperkte invulling die ON! voorstaat.

5 ROL OMBUDSMAN

31. ON! neemt ten aanzien van het rapport van de Ombudsman kort samengevat twee stellingen in: 1. de NPO mag niet op dit rapport vertrouwen en moet zelf onderbouwen waarom ON! niet aan de Journalistieke Code zou hebben voldaan; en 2. het rapport van de

Ombudsman is onvoldoende gemotiveerd. Deze stellingen kunnen niet slagen.

32. De eerste stelling is in strijd met de ook door ON! ingenomen stelling dat de NPO niet mag oordelen over de inhoud van uitzendingen op grond van artikel 2.88 Mediawet. Juist vanwege haar rol beoordeelt de NPO niet zelf in hoeverre al dan niet aan de Journalistieke Code wordt voldaan. Die beoordeling is op grond van artikel 2.14a, vijfde lid Mediawet aan de onafhankelijke Ombudsman opgedragen en de Ombudsman heeft die beoordeling in dit geval ook verricht. De stellingen van ON! die inhouden dat de Ombudsman hiertoe niet bevoegd zou zijn, stuiten op dit wettelijk kader af.
33. In het rapport van 30 november 2022 heeft de Ombudsman geconstateerd dat sprake is van een patroon van schendingen van de Journalistieke Code. Dat patroon van schendingen van de Journalistieke Code is de grondslag voor het besluit van de NPO omdat de Journalistieke Code één van de belangrijke samenwerkingsafspraken is binnen de landelijke publieke omroep.
34. De tweede stelling van ON! houdt in dat de NPO niet op het rapport van de Ombudsman had mogen vertrouwen. ON! onderbouwt die stelling onder meer met de opmerking dat de Ombudsman de vragen van ON! niet heeft beantwoord, tot onjuiste conclusies zou komen omdat de gegeven voorbeelden niet kloppen, een onjuiste toets ten aanzien van betrouwbaarheid zou aanleggen en de betrouwbaarheidseis het pluralisme zou aantasten.
35. Die laatste stelling – de betrouwbaarheidseis tast het pluralisme aan – bespreken wij niet. Daarmee geeft ON! immers kritiek op de inhoud van de Journalistieke Code en dergelijke kritiek kan aan het bezwaar niet bijdragen. Aan samenwerkingsafspraken moet je je immers houden, ook als je later meent dat het geen goede afspraak was.
36. Dat geldt ook voor de kritiek op de wijze waarop de betrouwbaarheid wordt getoetst. De stellingen van ON! komen er immers op neer dat informatie niet objectief kan kloppen en niet kan worden gecheckt, terwijl de Journalistieke Code eist dat informatie klopt en wordt gecheckt. De onafhankelijke Ombudsman heeft tot wettelijke taak (art. 2:14a Mediawet) het journalistiek handelen te beoordelen en hanteert daarbij de Journalistieke Code omdat de publieke omroepen zich daaraan alle verbonden hebben. De Ombudsman heeft naleving van de norm, dat

informatie moet kloppen en moet worden gecheckt, gecontroleerd aan de hand van diverse wetenschappelijke, onafhankelijke bronnen. Van geen van die bronnen onderbouwt ON! dat of waarom daarop niet vertrouwd mag worden, ON! stelt slechts dat er andere bronnen zijn met een andere opvatting. Waarom die bronnen de betrouwbaarheid beter zouden dienen onderbouwt ON! echter niet.

37. Ook de stelling van ON! dat zij een eigen invulling kan geven aan de Journalistieke Code kan niet slagen. De bijzondere bescherming voor journalisten en mediaorganisaties is volgens het EHRM onlosmakelijk gekoppeld aan de naleving van de journalistieke beroepsregels.¹³ Hins, McGonagle en Schuurmans overwegen:

*"Als iedere journalist zelf zou mogen bepalen wat de regels inhouden, zou de voorwaarde die het EHRM stelt dat journalistieke vrijheid en bescherming gekoppeld zijn aan de naleving van beroepsregels zinledig zijn. Daar komt bij dat de uitleg die ON! geeft aan de Journalistieke Code NPO afwijkt van de interpretatie die alle andere deelnemers in het publieke bestel daaraan geven. Het doet denken aan de soldaat die bij het marcheren uit de pas loopt en achteraf verklaart dat hij als enige het juiste ritme aanhield. De wetgever heeft ervoor gekozen de publieke omroep als een orkest te behandelen en niet als een verzameling solisten. Daarbij past dat de afzonderlijke omroepen niet onverkort kunnen vasthouden aan hun eigen voorkeuren, maar rekening moeten houden met het collectieve belang."*¹⁴

38. De laatste stelling van ON! houdt in dat de Ombudsman haar vragen niet heeft beantwoord en tot onjuiste conclusies zou komen omdat de gegeven voorbeelden niet kloppen. Zoals in het verweerschrift is toegelicht, heeft de NPO zorgvuldig beoordeeld of zij op de conclusies van de Ombudsman kon vertrouwen door zich ervan te vergewissen dat het rapport zorgvuldig tot stand is gekomen en concludent is. Daarbij heeft de NPO overwogen:

- dat de Ombudsman onafhankelijk is;
- dat de Ombudsman de wettelijke taak heeft naleving van de Journalistieke Code te beoordelen en gelet op de kennis en opgedane ervaring als deskundige is aan te merken;
- dat de Ombudsman het Statuut in acht heeft genomen op grond waarvan ON! in staat is gesteld eerst zelf op de klachten te

¹³ EHRM (GK) 10 december 2007, ECLI:CE:ECHR:2007:1210JUD006969801, NJ 2008/238, m.nt. E.J. Dommering (Stoll/Zwitserland), par. 103.

¹⁴ W. Hins, T. McGonagle en Y. Schuurmans, Desinformatie en publieke omroep, *NJB* 2023/1620.

reageren en haar mening ten behoeve van het rapport te geven (wederhoor);

- dat de Ombudsman een uitgebreide verantwoording heeft opgenomen van de aanpak van de analyse;
- dat de Ombudsman het onderzoek met name heeft gericht op uitzendingen waarover klachten zijn ontvangen;
- dat de Ombudsman duidelijk toelicht aan welke normen is getoetst; en
- dat van vooringenomenheid van de Ombudsman niet is gebleken.

39. In paragraaf 4.3 van het verweerschrift is uitgebreid toegelicht waarom de NPO op dit rapport en de conclusies van de Ombudsman mocht vertrouwen.
40. In bezwaar heeft ON! diverse stellingen ingenomen over het Rapport. Al die bezwaren zien op door de Ombudsman gegeven voorbeelden. De NPO heeft in het verweerschrift (par. 4.3.3) op deze stellingen gereageerd, maar kan dat slechts op hoofdlijnen doen, nu de beoordeling van de naleving van de Journalistieke Code in uitzendingen niet aan haar is opgedragen. De stellingen van ON! geven de NPO echter geen aanleiding het oordeel te heroverwegen dat de besluitvorming op het rapport en de conclusies gebaseerd kunnen worden. Het rapport is zorgvuldig tot stand gekomen en concludent.
41. ON! stelt ook dat sprake is van ongelijke behandeling, dat de Ombudsman en de NPO haar heel anders zouden behandelen dan de andere omroepen. ON! heeft al vele voorbeelden gegeven van uitzendingen van andere omroepen waarin naar haar mening sprake zou zijn van overtredingen van de Journalistieke Code. Uit die voorbeelden blijkt in elk geval dat ON! heel goed begrijpt wat op grond van de Journalistieke Code van haar wordt verwacht, hoewel ON! niet aan die verwachtingen voldoet.
42. Als we naar de publicaties van de Ombudsman kijken, blijkt duidelijk dat van ongelijke behandeling geen sprake is. In 2022 en 2023 samen zijn er op de website 27 publicaties van de Ombudsman waarin een beoordeling wordt gegeven van publiek media-aanbod. Slechts in 10 van die publicaties wordt een negatief oordeel gegeven. De meeste publicaties beoordelen één of enkele specifieke uitlatingen. Slechts in drie gevallen zag de Ombudsman aanleiding een reeks uitzendingen te beoordelen. Zo beoordeelde de Ombudsman de klimaatberichtgeving in het NOS nieuws in de jaren 2019 en 2021 en concludeerde dat de berichtgeving onafhankelijk en betrouwbaar was. De twee andere gevallen zien beide op

ON!. Het betreft de rapporten die ten grondslag zijn gelegd aan het eerste besluit tot inhouding en aan het besluit waar we vandaag over spreken.

43. In de publicaties van de Ombudsman worden oordelen gegeven over media-aanbod van de NOS, BNNVARA, AVROTROS, WNL, VPRO, PowNed, HUMAN en ON!. Maar de enige omroep waarover tweemaal werd geconcludeerd dat sprake was van een patroon van schendingen van de Journalistieke Code in een aanzienlijke reeks van uitzendingen, is ON!. Geen andere omroep kreeg een vergelijkbaar oordeel, zodat van een vergelijkbaar geval waarin anders werd gehandeld geen sprake is.

6 ARTIKEL 10 EVRM

44. Een belangrijk deel van de gronden van bezwaar is gebaseerd op de stelling van ON! dat het inhoudingsbesluit in strijd komt met artikel 10 EVRM. De NPO heeft uitgebreid op die stellingen gereageerd in paragraaf 4.6 van het verweerschrift. Daarin is eerst toegelicht dat geen sprake is van een inperking van de rechten uit artikel 10 EVRM. Vervolgens zijn de eisen besproken die in artikel 10 EVRM aan een eventuele inperking worden gesteld. Dit betoog zullen wij vandaag niet integraal herhalen, maar slechts de hoofdpunten benoemen.

6.1 Geen inperking

45. Zoals de Adviescommissie ten aanzien van het eerste inhoudingsbesluit overwoog, is geen sprake van een directe inhoudelijke bemoeienis met programma's van ON!. De sanctie is opgelegd omdat ON! de gemeenschappelijke journalistieke kwaliteitseisen die binnen het publieke bestel worden gehanteerd structureel niet voldoende heeft nageleefd en daardoor onvoldoende bereidheid heeft getoond tot samenwerking bij de publieke taakopdracht.
46. De stelling van ON! komt erop neer dat het stellen van journalistieke kwaliteitseisen een ongerechtvaardigde inbreuk op haar vrijheid van meningsuiting vormt. Hoewel die stelling niet aan dit bezwaar kan bijdragen, gaan we daar wel kort op in. Volgens ON! zorgt de eis van betrouwbaarheid ervoor dat zij niet alle meningen kan brengen die zij wil vertolken. Die stelling is onjuist. Zo lang duidelijk is dat een mening een mening is (bijvoorbeeld door de duidelijk toevoeging "ik vind" gevolgd door een persoonlijke stellingname), hoeft dit niet te voldoen aan de eisen die aan feitelijke informatie worden gesteld. Zodra iets als feit wordt gepresenteerd (bijvoorbeeld herkenbaar door "Het is" of "blijkt"), gelden

die eisen echter wel.

47. Daar komt bij dat de inhouding juist op zodanig niveau door de wetgever is gemaximeerd, dat ON! haar aanbod onverminderd kan voortzetten, zeker nu de NPO een percentage heeft gekozen dat veel lager ligt dan dat maximum. ON! verliest niet het recht haar mening te uiten, maar slechts een beperkt deel (3,5%) van het recht op financiering uit de publieke omroepmiddelen.

6.2 Voorzien bij wet en lex certa beginsel

48. Zoals de Adviescommissie bij het eerste inhoudingsbesluit al overwoog, was voor ON! zowel de in artikel 2.154 Mediawet gegeven bevoegdheid bekend als de invulling van het begrip "onvoldoende bereidheid tot samenwerking." Dat geldt in het besluit dat nu voorligt nog sterker. Er heeft immers een uitgebreide discussie plaatsgevonden over deze norm naar aanleiding van het eerste rapport van de Ombudsman, het eerste inhoudingsbesluit en de daartegen door ON! gevoerde procedure. Daar komt bij dat van ON! als aspirant-omroep mag worden verwacht dat zij deskundigheid heeft op grond waarvan zij de invulling had moeten kennen en het ON! vrij stond zich over de invulling te laten informeren door de NPO of de omroep die zorgdraagt voor de organisatorische bijstand, de NTR. Zeker nu al bij de besluitvorming over de voorlopige erkenning twijfels werden geuit over de bereidheid van ON! tot samenwerking en – zoals we hiervoor hebben toegelicht – de invulling duidelijk uit de Mediawet blijkt, kan zij zich op onbekendheid met de invulling van die norm niet beroepen.
49. De standpunten die ON! nu inneemt wijken niet af van de standpunten in de eerste procedure. De norm en de invulling van die norm waren voor ON! dan ook bekend, maar ON! is het met die invulling niet eens. Dat bezwaar wordt echter niet door het lex certa beginsel gedekt.
50. In dit geval ligt aan de conclusie dat ON! onvoldoende samenwerkt ten grondslag dat ON! de Journalistieke Code stelselmatig schendt. Ook die norm is en was ON! bekend. Zoals Hins, McGonagle en Schuurmans¹⁵ schreven dienen de publieke omroepen in overeenstemming te zijn met publieke waarden en verbinden zij zich een media-aanbod te verzorgen dat evenwichtig, pluriform, gevarieerd en kwalitatief hoogstaand is. "*De wet schrijft niet voor hoe journalistieke kwaliteit moet worden bereikt, maar maakt dat expliciet de verantwoordelijkheid van de omroepen.*" Die

¹⁵ W. Hins, T. McGonagle en Y. Schuurmans, Desinformatie en publieke omroep, *NJB* 2023/1620.

verantwoordelijkheid hebben de omroepen ingevuld door de totstandbrenging van de Journalistieke Code, waaraan ook ON! zich expliciet heeft verbonden.

6.3 Legitiem doel

51. Zelfs als we zouden aannemen dat ON! in haar vrijheid van meningsuiting wordt beperkt door de eis dat zij zich houdt aan de normen van de Journalistieke Code, is echter nog steeds geen sprake van een ongerechtvaardigde inbreuk op deze vrijheid. Het EHRM heeft meermaals bevestigd dat de vrijheid van meningsuiting alleen toekomt¹⁶ aan journalisten die te goeder trouw zijn en het publiek van betrouwbare informatie voorzien, in overeenstemming met de beroepsethiek van journalisten.¹⁷ Ook de Adviescommissie overwoog bij het eerste inhoudingsbesluit dat er een wettelijke grondslag voor de beperking is en een legitiem doel, te weten het waarborgen van een journalistieke integriteit en het garanderen van de toegang van burgers tot betrouwbare informatie.

6.4 Noodzakelijk en proportioneel

52. Als het inhoudingsbesluit al gezien zou kunnen worden als een inperking van de vrijheid van meningsuiting, dan moet worden geoordeeld dat die inperking noodzakelijk en proportioneel is. De publieke taak kan alleen in samenwerking tot stand worden gebracht en daarvoor zijn afspraken als de Journalistieke Code noodzakelijk. Daar komt bij dat de uitingsmogelijkheden van ON! niet worden ingeperkt, zij moet daarbij alleen de afspraken in acht nemen, waaraan zij zich zelf heeft verbonden en die nodig zijn om aan hoge journalistieke en professionele kwaliteitseisen, die binnen deze sector gehanteerd worden, te kunnen voldoen. De NPO acht het noodzakelijk bij stelselmatige schending van die afspraken op te treden. Zou de NPO dat niet doen, dan zou mogelijk sprake zijn van verwijtbare verwaarlozing van de wettelijke taak.
53. Daarbij is de aard van de structureel geschonden samenwerkingsafpraak ook van belang. De publieke omroep is verantwoordelijk voor accuraat en betrouwbaar nieuws en kwaliteitsjournalistiek, omdat zij als vertrouwde en betrouwbare bron van informatie wordt beschouwd¹⁸ juist om tegenwicht

¹⁶ Zie overweging 180 in EHRM 5 april 2022, ECLI:CE:ECHR:2022:0405JUD002847012.

¹⁷ EHRM 10 december 2007, NJ 2008, 236 (Stoll / Zwitserland), overweging 103.

¹⁸ Guidelines on promoting quality journalism in the digital age, Bijlage bij Committee of Ministers' Recommendation CM/Rec (2022)4 to member States "on promoting a favourable environment for quality journalism in the digital age", 17 maart 2022, par. 14.

te bieden aan de grote hoeveelheid misinformatie en desinformatie die publiekelijk wordt verspreid.

54. De NPO heeft gekozen voor een besluit tot inhouding van 3,5% omdat de eerdere inhoudingsbesluiten met een lager percentage niet het beoogde effect bleken te hebben. De inhouding belemmert ON! duidelijk niet in het verzorgen van aanbod: alle geplaatste uitzendingen zijn door ON! verzorgd en het toegekende bedrag is kennelijk zelfs voldoende om extra zendtijd te verzorgen. Die extra zendtijd is op verzoek van ON! in oktober tijdelijk toegekend in verband met de aankomende verkiezingen. Deze toekenning onderstreept dat zo lang ON! deel uitmaakt van het bestel, de NPO haar wettelijke taken en verplichtingen jegens ON! zal nakomen.

7 KARAKTER VAN HET BESLUIT

55. ON! meent dat het inhoudingsbesluit een bestuurlijke boete is en dat de NPO niet aan de eisen van artikel 5:43 Awb, het zogenoemde *ne bis in idem*-beginsel heeft voldaan. Die stelling kan om twee redenen niet slagen:
- Het besluit tot inhouding legt geen verplichting tot betaling van een geldsom op, maar betreft een gedeeltelijke inhouding van een toegekend bedrag omdat niet aan de verplichtingen is voldaan die aan toekenning ten grondslag liggen. Het is dus geen boete en artikel 5:43 Awb is niet van toepassing;
 - De onvoldoende bereidheid tot samenwerken die aan het besluit ten grondslag ligt is gebleken uit het rapport van de Ombudsman. Voor dit gebrek aan samenwerking is niet eerder en geen andere sanctie opgelegd.

8 CONCLUSIE

56. De NPO concludeert op grond van het verweerschrift en deze toelichting dat het bezwaar van ON! ongegrond is en verzoekt uw Adviescommissie tot ongegrondverklaring van het bezwaar, handhaving van het besluit en afwijzing van het verzoek om kostenvergoeding te adviseren.

Gemachtigde

Bijlage 2

From: Raad van Bestuur NPO [REDACTED]@NPO.nl>
Sent: dinsdag 19 september 2023 10:08
To: ReINETte Klever
Cc: Arnold Karskens
Subject: Opschorten deelname ON! aan het bestuurlijk overleg vanwege grensoverschrijdend gedrag

External Sender

This message was sent by an external sender. Do not click on links or open attachments unless you recognize the sender and know the content is safe.

Beste ReINETte,

Met deze email bevestigen wij de uitkomsten van ons overleg van maandagmiddag 18 september jl. Het op woensdag 6 september jl. heimelijk filmen van het besloten bestuurlijk overleg en het online plaatsen van het filmpje beschouwen wij als een ernstig incident van grensoverschrijdend gedrag en ontoelaatbaar handelen. Met deze actie heeft ON! een zwaarwegende vertrouwensbreuk veroorzaakt. Het op 14 september jl. offline halen van dit campagnefilmpje brengt hierin geen verandering.

Jullie vonden het niet nodig hiervoor in de richting van de raad van bestuur excuses aan te bieden. ON! blijft volharden in het standpunt dat de raad van bestuur, met name Frederieke LeeFlang, het "... vooropgezette doel zou hebben om ON! kapot te maken, de persvrijheid in te perken en ondemocratisch te handelen". Met deze opstelling miskennen jullie de verantwoordelijkheid van de raad van bestuur om zijn wettelijk opgedragen taken uit te voeren. ON! stelt, zoals gisteren tijdens het gesprek weer bleek, de RvB bij voortduring onnodig in een kwaad daglicht. In het belang van de integriteit van de publieke omroep en ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen zullen wij ON! helaas niet meer kunnen toelaten tot het Bestuurlijk Overleg. Deze afspraak geldt in elk geval tot het moment dat de staatssecretaris een besluit heeft genomen over het verzoek tot intrekking van de voorlopige erkenning van ON!. Wel blijven jullie de stukken van het bestuurlijk overleg ontvangen en mogen jullie daarop schriftelijk jullie visie geven. Daarnaast blijft ON! uitgenodigd voor de andere overleggen (uitgezonderd het genre-overleg journalistiek). Wel is een vereiste dat jullie je tijdens deze overleggen de sociale veiligheid en de privacy van de deelnemers zullen respecteren. Vanwege de ernst van de ontstane situatie hebben wij onze raad van toezicht van de NPO op de hoogte gebracht van dit incident en de opstelling van ON!.

Met vriendelijke groet,

Frederieke LeeFlang
Paul Doop

Nederlandse Publieke Omroep

Bart de Graaffweg 2
Postbus 26444
1202 JJ Hilversum

Bijlage 3

Den Haag, 25 september 2023.

Geacht NPO bestuur, beste Paul en Frederieke,

Op 19 september 2023 om 10:08 ontving ik van jullie een e-mail met de mededeling dat ON! vanaf dat moment geen toegang meer krijgt tot het bestuurlijk overleg tot in ieder geval het moment dat de staatssecretaris een besluit heeft genomen over het verzoek tot intrekking van de voorlopige erkenning van ON!.

Ter rechtvaardiging van deze beslissing dragen jullie de volgende redenen aan: (i) het op 6 september 2023 heimelijk filmen van het besloten bestuurlijk overleg en het online plaatsen van de beelden, (ii) het miskennen van de verantwoordelijkheid van de Raad van Bestuur van de NPO en (iii) het beschermen van van de integriteit van de publieke omroep en de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen. Hieronder zet ik, punt voor punt, mijn visie op hetgeen is voorgevallen uiteen en ga ik tevens in op jullie beslissing.

i. Het campagnefilmpje

Het NPO-bestuur verwijt mij dat ik op woensdag 6 september 2023 tijdens een besloten bijeenkomst van het bestuurdersoverleg met de Raad van Bestuur van de NPO (hierna: bestuurlijk overleg) heimelijk heb gefilmd. Ten eerste wil ik hierbij opmerken dat de beelden die ik heb gemaakt dienden om onze campagnestunt – drie vliegtuigjes die over het land vlogen met de tekst ‘Houd ON! in de lucht’, ‘Maak ons groot. Word nu lid!’ en ‘Ongehoordnederland.tv/word-lid’ – vast te leggen. Ik was niet de enige die op dat moment filmde: ook anderen pakten hun telefoon om beelden te maken van voornoemde, ludieke actie. Op de door mij gemaakte beelden is dit ook duidelijk te zien. Eveneens blijkt uit de beelden die ik heb gemaakt dat aanwezig op een leuke manier reageren op de vliegtuigjes: er volgt gelach. Kortom, het gaat hier om het vastleggen van een informeel moment waarop geen gesprekken met vertrouwelijk karakter werden gevoerd.

Het NPO-bestuur duidt het maken van deze beelden, tijdens een informeel moment en waarbij ook anderen filmden, als ‘heimelijk filmen’. Ik verzet mij met klem tegen deze kwalificatie. Wie de betekenis van het woord ‘heimelijk’ opzoekt in de *Van Dale* leert daar dat het woord ‘in het geheim’ of ‘stiekem’ betekent.¹ Gesteld kan worden dat, wanneer het

¹ <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/heimelijk>

woord heimelijk hier op zijn plaats zou zijn (*quod non*) het bijvoorbeeld zou gaan om het maken van beelden met een verborgen camera. Dat is geenszins wat hier gebeurde: ik pakte mijn telefoon, zichtbaar voor anderen, en filmde de gebeurtenis. Zoals gezegd, anderen deden hetzelfde. Er kan voor niemand twijfel hebben bestaan over het feit dat ik op dat moment beelden maakte. Sterker nog, ik ben van mening dat het voor iedereen volkomen begrijpelijk, helder en duidelijk moet zijn geweest dat ik op dat moment filmde. Voornoemde wordt nog eens versterkt gezien het feit dat het hier gaat om een voor mijn omroep belangrijk campagnemoment. Ook dat laatste moet voor iedereen die op dat moment aanwezig was volkomen begrijpelijk, helder en duidelijk geweest zijn.

Dan wat betreft de opmerking dat het hier gaat om een ‘besloten’ bestuurlijk overleg. In zekere zin is dit juist: het bestuurlijk overleg van 6 september 2023 was besloten in de zin dat het niet toegankelijk was voor niet-genodigden. Het was tevens besloten in de zin dat de inhoud van hetgeen daar wordt besproken (vanzelfsprekend) niet wordt gedeeld met de buitenwereld. Het was echter niet besloten in de zin dat het plaatsvinden ervan geheim is of dat anderen niet zouden mogen weten dat wij in deze hoedanigheid met elkaar overleggen: dat is voor eenieder, binnen en buiten de publieke omroep, volstrekt duidelijk. Eenieder die zelf onderzoek zou doen naar het bestuurlijk overleg vindt namelijk in het Coördinatiereglement van de Aanbodkanalen van de NPO onder lid 1.1 sub d dat het hier gaat om ‘het overleg tussen de Raad van Bestuur en de Media-instellingen [...] dat is samengesteld uit de Raad van Bestuur en één bestuurder van elke Media-instelling [...]’. Wie kijkt onder sub n van hetzelfde artikel, waar de definitie van ‘Media-instelling’ is neergelegd, ziet dat het hier gaat om ‘de omroeporganisaties aan wie een erkenning of voorlopige erkenning is verleend’. Kortom, de identiteit van de aanwezige betrokkenen is geen nieuwe informatie of informatie die een buitenlander enkel uit de door mij gemaakte beelden had kunnen opmaken.

In dit verband wens ik voorts te benadrukken dat het hier gaat om niet meer dan enkele seconden aan beeldmateriaal. Bovendien zijn er geen audiofragmenten gedeeld. Er is op geen enkele manier dan ook vertrouwelijke informatie te zien of te horen op de gedeelde beelden. Het gaat hier, ik onderstreep wederom, om een informeel moment waarop niets anders te zien is dan een aantal lachende mensen. Mensen die inderdaad aan de hand van de beelden geïdentificeerd kunnen worden, maar ook de identiteit van aanwezigen kan gezien hetgeen in het Coördinatiereglement van de Aanbodkanalen van de NPO is neergelegd geen verrassing zijn.

Jullie duiden bovenstaande als ‘ernstig incident van grensoverschrijdend gedrag en ontoelaatbaar handelen’. De vraag rijst wat er nu precies zo ernstig is aan het feit dat ik in het openbaar en zichtbaar voor iedereen beelden maak van een informeel moment tijdens een bijeenkomst die is vastgelegd in het Coördinatiereglement en waarop geen vertrouwelijke informatie te zien of te horen is. Het NPO-bestuur doet het voorkomen alsof ik informatie rondom beslissingen of naar voren gebrachte standpunten of argumenten heb gedeeld. Bovendien wordt de indruk gewekt dat ik de beelden stiekem, met een verborgen camera, heb gemaakt. Daar is, ik benadruk nog maar eens, absoluut geen sprake van.

In dit verband wil ik eveneens opmerken dat jullie degenen zijn die eerder wel vertrouwelijke informatie hebben verspreid, namelijk het verslag van een vertrouwelijke bijeenkomst tussen ON! (Arnold Karskens en ik) en het NPO-bestuur (Frederieke Leeftang en Paul Doop) over een zaak die speelt tussen de NPO en ON!. Deze vertrouwelijke bijeenkomst vond plaats op 12 december 2022 en op 14 december 2022 is de informatie hieromtrent doorgespeeld aan iemand die werkzaam is bij de EO. Met andere woorden, jullie hebben je eerder schuldig gemaakt aan precies hetgeen jullie mij nu – ten onrechte – verwijten.

Ik teken eveneens ernstig bezwaar aan tegen de kwalificaties grensoverschrijdend gedrag en ontoelaatbaar handelen. In de Gedragscode Integriteit Publieke Omroep komt de definitie van grensoverschrijdend gedrag niet voor. Wanneer wordt gekeken naar de definitie van Slachtofferhulp brengt iemand die zich schuldig maakt aan grensoverschrijdend gedrag een ander schade toe op fysiek, mentaal of emotioneel vlak.² In alle redelijkheid kan niet worden betoogd dat het delen van beelden van enkele seconden waarin een paar mensen lachend te zien zijn tijdens een informeel moment waarop geen vertrouwelijke informatie wordt gedeeld iemand schade toebrengt op fysiek, mentaal of emotioneel vlak. Kortom, mijn handelingen komen niet eens in de buurt van de definitie van grensoverschrijdend gedrag. En gelukkig maar. Ik ben mij namelijk terdege bewust van het belang van het beschermen van de integriteit van de publieke omroep. Tevens realiseer ik mij welke enorme impact het heeft wanneer iemand werkelijk slachtoffer wordt van grensoverschrijdend gedrag. Ik kom hier later in dit schrijven op terug.

De definitie van ‘ontoelaatbaar handelen’ is eveneens niet eenduidig vastgelegd. Over het algemeen wordt deze definitie ingekleurd door de omstandigheden van het geval: wat in de ene situatie ontoelaatbaar is, wordt in een andere situatie als toelaatbaar gekwalificeerd. Ik

² <https://www.slachtofferhulp.nl/professionals/praktische-ondersteuning/quickscan-grensoverschrijdend-gedrag/#:~:text=Bij%20grensoverschrijdend%20gedrag%20brengt%20iemand,ook%20binnen%20organisaties%20en%20bedrijven.>

ben gezien hetgeen ik hierboven uiteen heb gezet van mening dat er hier evident geen sprake is van ontoelaatbaar gedrag. Dat neemt niet weg dat ik wel van mening ben dat er sprake is van een inschattingsfout van mijn kant, die ik zo snel mogelijk heb gepoogd te corrigeren toen mij duidelijk werd dat niet iedereen het als prettig had ervaren dat ik de enkele seconden aan beeldmateriaal heb gedeeld. Het enkele feit dat iemand het niet prettig vindt dat hij of zij gefilmd is of dat beelden zijn verspreid waarop hij of zij te zien is, is voor mij genoeg om stappen te ondernemen.

Kortom, hoewel ik mij niet kan vinden in jullie vergaande kwalificaties wat betreft het voorval, wil ik niemand in een positie brengen die door hem of haar als onprettig wordt beoordeeld. Ik heb dan ook direct het boetekleed aangetrokken toen mij op 14 september 2023, een ruime week nadat de beelden online waren geplaatst, in het overleg met het College van Omroepen (hierna: CVO) ter orde kwam dat niet iedereen het kennelijk als even prettig had ervaren dat ik de beelden had gedeeld. Helaas had niemand zijn bezwaren eerder met mij gedeeld, want dan had ik eerder stappen kunnen nemen – hetgeen ik dus alsnog meteen besloot te doen na afloop het CVO van 14 september 2023. Ik stuurde de volgende e-mail naar de collega's van het CVO:

Beste collega's,

Naar aanleiding van het gesprek vanmorgen in het CVO heb ik onmiddellijk de opdracht gegeven het campagnefilmpje met de beelden uit het BO te verwijderen. Het filmpje is inmiddels offline.

Ik kan jullie nogmaals verzekeren dat dit in de toekomst zeker niet meer zal gebeuren. Ik heb dat anders ingeschat. Zaken die tijdens overleggen worden besproken of beelden die worden gemaakt, ook al gaat het om een informeel moment, zullen op geen enkele manier door mij naar buiten worden gebracht. Dat is een belofte en afspraak waar ik mij aan zal houden.

Zoals ik hierboven al aangaf, is het op geen enkel moment de bedoeling geweest iemand in een door hem of haar als vervelend beoordeelde positie te brengen. Ik benadrukte in het CVO en in bovenstaande e-mail dat dit in de toekomst niet meer zal gebeuren. Tevens liet ik het filmpje, direct na de geuite bezwaren, offline halen. Zoals gezegd, als ik eerder op de hoogte was geweest van de bezwaren was ik hier eerder toe overgegaan.

In het kader van openheid stelde ik eveneens het NPO-bestuur op de hoogte door het sturen van onderstaande e-mail waarbij opnieuw de tekst van de e-mail die ik eerder naar het CVO stuurde was gevoegd:

Beste Frederieke en Paul,

Zie bijgaand bericht aan de leden van het CVO. Ik stuur dit jullie ter info, zodat jullie op de hoogte zijn dat dit vanmorgen in het CVO besproken is en ik het boetekleed hierover aantrek. Ondanks dat het een informeel moment leek, heb ik dit verkeerd ingeschat. Het filmpje is inmiddels offline gehaald.

Samengevat ben ik van mening dat mijn handelen absoluut niet geduid kan worden als ‘ernstig incident van grensoverschrijdend gedrag en ontoelaatbaar handelen’. Bovenstaande maakt duidelijk dat er hoogstens sprake van een inschattingsfout. Ik verzet mij dan ook met klem tegen de door het NPO-bestuur gekozen beschrijving van mijn handelen. Toch wens ik nogmaals te benadrukken dat ik het vervelend vind als mijn handelen door anderen als onprettig wordt beoordeeld. Vanaf het moment dat ik hiervan op de hoogte raakte heb ik dan ook actie ondernomen en de beelden terstond offline laten halen.

Ik ben van mening dat ik op disproportionele wijze word en ben afgerekend op mijn inschattingsfout, hetgeen ik hieronder verder toelicht.

ii. Miskennen van de verantwoordelijkheid van de Raad van Bestuur

Naar aanleiding van bovenstaande werden Arnold Karskens en ik gesommeerd ons op maandag 18 september 2023 om 11:30 uur te melden in Hilversum. Het gesprek kon, indien wij niet fysiek aanwezig konden zijn, ook via Teams plaatsvinden, zo werd ons medegedeeld. Agenda-technisch bleek het voor Arnold Karskens in het geheel niet mogelijk aanwezig te zijn. Uiteindelijk werd besloten het gesprek via Teams te laten plaatsvinden op maandag 18 september 2023 om 15:00 uur.

Tijdens dit gesprek voelde ik mij ernstig onder druk gezet. Ik heb het gesprek als zeer intimiderend en dreigend ervaren. Ik voelde mij tijdens dit gesprek zeer onveilig, hetgeen een hoogtepunt bereikte toen Frederieke Leeftang expliciet refereerde aan de manier ‘waarop ik keek’.

Ik roep hier graag de definitie van grensoverschrijdend gedrag in herinnering. Er is als gezegd sprake van grensoverschrijdend gedrag wanneer iemand schade wordt berokkend op fysiek, mentaal of emotioneel vlak. Het gesprek van 18 september 2023 heeft bij mij tot mentale en emotionele schade geleid. Ik voel mij onheus bejegend, gekleineerd, onder druk gezet en geïntimideerd. Jullie e-mail waar deze brief een reactie op is, heeft dit gevoel alleen maar bevestigd. Voornoemde leidt tot de conclusie dat ik inmiddels grote vraagtekens plaats bij de mate waarin mijn (sociale) veiligheid en welbevinden geborgd zijn binnen de NPO. Ik zal dan ook, als ik enigszins van de ergste schok ben gekomen, stappen ondernemen om hiervan een melding te maken bij de daartoe ingerichte voorzieningen binnen de NPO. Ik heb onze interne vertrouwenspersonen en onze Raad van Toezicht eveneens op de hoogte gebracht.

Bovenstaande is belangrijk in het kader van het citaat dat het NPO-bestuur aanhaalt naar aanleiding van het gesprek dat plaatsvond op 18 september 2023. Zij stelt dat ON! blijft volharden in het standpunt dat de Raad van Bestuur, met name Frederieke Leefflang, het ‘vooropgezette doel zou hebben om ON! kapot te maken, de persvrijheid in te perken en ondemocratisch te handelen’. Ik wil benadrukken dat dit niet mijn woorden zijn, maar de woorden van Frederieke Leefflang zelf. Zij zette mij tijdens het gesprek ernstig onder druk om deze woorden te bevestigen. Als gezegd, de toon die zij tijdens dit gesprek aansloeg was voor mij zeer intimiderend. Ik had het gevoel dat mij een schuldbekenenis werd afgedwongen en beoordeel dit als zeer intimiderend en dreigend.

Dat neemt echter niet weg dat ik het – achteraf – wel eens ben met de hoofdlijn van wat ik werd geacht te bevestigen. Ik zou enkel de woorden ‘vooropgezet doel’ willen nuanceren: of nu vooraf bedacht is ON! kapot te maken, de persvrijheid in te perken of ondemocratisch te handelen – met andere woorden, of er was sprake van een *plan* – of dat dit simpelweg de uitkomst is van de het handelen van de NPO waar *geen plan* aan ten grondslag ligt, is voor mij moeilijk te beoordelen. Toch is aan de hand van het handelen van de NPO wat mij betreft wel vast te stellen dat het hier gaat om een aanval op ON! die niet alleen ON! beschadigt maar tevens de persvrijheid in gevaar brengt en blijk geeft van een on- of zelfs ronduit antidemocratische opstelling. Dit standpunt kan voor het NPO-bestuur overigens geen verrassing zijn: ON! heeft zich in de tal van juridische stukken die zij in het kader van meerdere door jullie opgelegde sancties en jullie verzoek tot het intrekken van de uitzendinglicentie bij de staatssecretaris heeft ingediend steeds op dit standpunt gesteld en dit ook uitvoerig inhoudelijk onderbouwd.

Het feit dat het NPO-bestuur hier via een achterdeur wederom benadrukt dat ON! de verantwoordelijkheid van het NPO-bestuur om zijn wettelijk opgedragen taken uit te voeren miskent, terwijl er nog altijd geen eenduidig rechterlijk oordeel is omtrent deze wettelijk opgedragen taken (een van de kernpunten van het juridisch geschil), wekt mijn verbazing. Het lijkt er sterk op dat mijn inschattingsfout wordt aangegrepen om ON! wederom te verwijten niet te voldoen aan de samenwerkingsafspraken binnen de NPO. Daarnaast lijkt het erop dat dit voorval wordt aangegrepen om ON! te beoordelen en af te rekenen op haar inhoudelijke en journalistieke keuzes – hetgeen expliciet niet aan het NPO-bestuur is en waar de Mediawet zich uitdrukkelijk tegen verzet.

Laatstgenoemde blijkt voornamelijk uit het benoemen van de aanval die wordt uitgevoerd door het NPO-bestuur op onze omroep in ons programma *Ongehoord Nieuws* waarbij ook afbeeldingen van onder andere Frederieke Leeftang worden getoond. In het gesprek van 18 september 2023 stelden jullie dit expliciet aan de orde. Het heeft er dan ook alle schijn van dat dit – en dus niet mijn inschattingsfout – de voornaamste reden is dat jullie ON! in het algemeen en mij persoonlijk verwijten het NPO-bestuur in een kwaad daglicht te stellen.

Benadrukt dient echter te worden dat jullie er door zitting te nemen in het NPO-bestuur mee hebben ingestemd een *publieke* functie te bekleden. Bij het bekleden van publieke functies is het onvermijdelijk dat personen die deze publieke functie bekleden zelf ook, op wat voor manier dan ook, in de publiciteit komen. Hoewel ON! zich op geen enkele manier hoeft te verantwoorden aan het NPO-bestuur over de inhoud van haar producties en door haar gemaakte journalistieke keuzes (de Mediawet verzet zich hier juist expliciet tegen), wil ik wel benadrukken dat het niet meer dan logisch is dat personen die publieke functies bekleden met naam en toenaam genoemd worden in de media. Dat is niet alleen het geval bij politici, journalisten, acteurs of presentatoren maar ook bij bestuurders. Daar komt bij dat het niet meer dan normaal is dat wanneer door hen gemaakte keuzes negatieve gevolgen hebben voor anderen in de samenleving daar kritiek op kan worden geuit – het is immers een van de kernwaarden van onze democratische samenleving dat kritiek kan worden geuit op het handelen van bestuurders. De taak van het leveren van kritiek op de overheid en bestuurders is eveneens een belangrijke rechtsstatelijke taak die de media, als ‘vijfde macht’, vervullen. Het aanspreken van een omroep, als onderdeel van deze vijfde macht, op het bespreken van keuzes die worden gemaakt door bestuurders (die haar bovendien direct raken) is niet alleen

contrair hetgeen in de Mediawet is neergelegd, maar kan tevens worden gekwalificeerd als een directe aanval op fundamentele democratische en rechtsstatelijke principes.

Het NPO-bestuur lijkt van dit alles ook wel doordrongen te zijn en kiest daarom (ogenschijnlijk) een andere manier om ON! alsnog aan te spreken op deze inhoudelijke en journalistieke keuzes, namelijk door een paar luttele seconden van een informeel moment die worden gedeeld (en direct offline worden gehaald na geuite bezwaren) aan te grijpen om ON! te verwijten niet te voldoen aan de samenwerkingsafspraken. Terwijl, ik benadruk het nog maar eens, het er alle schijn van heeft dat jullie ON! in het algemeen en mij persoonlijk eigenlijk verwijten dat jullie ‘in een kwaad daglicht wordt gesteld’ door het bespreken van de door jullie opgelegde sancties en het verzoek tot intrekken van de uitzendlicentie in de uitzendingen van *Ongehoord Nieuws*. Nogmaals, hoewel ON! geen enkele verantwoordelijkheid hoeft af te leggen over inhoudelijke en journalistieke keuzes verdient het wel nadruk dat het NPO-bestuur *zelf* heeft veroorzaakt dat zij onderdeel wordt van journalistieke producties door het opleggen van meerdere sancties aan ON! en het neerleggen van het verzoek onze uitzendlicentie in te trekken bij de staatssecretaris. Kortom, stellingnamen van ON! zijn altijd *in reactie* op jullie handelen tot stand gekomen en nooit uit eigen beweging gedaan.

Tot slot wens ik op te merken dat het juist het NPO-bestuur en bestuurders van andere omroepen binnen de NPO zijn die continu overgaan tot het in een kwaad daglicht stellen van ON! en bij en voor haar werkzame personen. Mede vanwege jullie aanhoudende beschuldigingen dat ON! niet aan de Journalistieke Code NPO zou voldoen, de door jullie opgelegde sancties en jullie verzoek tot het intrekken van de uitzendlicentie bij de staatssecretaris worden ON!-verslaggevers op straat met regelmaat het slachtoffer van verwensingen, intimidatie en bedreigingen. Hiervan is meermaals aangifte gedaan bij de politie. Eveneens hebben presentatrices van *Ongehoord Nieuws* mede ten gevolge van de voortdurende negatieve berichtgeving van jullie kant te maken met intimidatie en bedreiging, zowel online als offline. Ook hiervan is meermaals aangifte gedaan. Tot slot hebben ernstige incidenten plaatsgevonden waarbij dreigbrieven zijn verstuurd naar de presentatrices van *Ongehoord Nieuws* en de voorzitter van onze omroep. Ook hier is aangifte van gedaan. Er is nog nooit op wat voor manier dan ook door jullie stelling genomen tegen deze voortdurende intimidatie en bedreigingen van bij en voor ON! werkzame personen. Ik wens te

benadrukken dat meerdere bij en voor ON! werkzame personen ernstig te lijden hebben onder de intimidatie en bedreigingen. Het heeft tevens grote impact op hun persoonlijk leven. Voor sommigen is de impact zelfs zo groot dat de politie heeft geadviseerd dat zij zich niet op drukke plaatsen ophouden, niet naar demonstraties gaan en bijvoorbeeld geen gebruik maken van openbaar vervoer indien dit niet strikt noodzakelijk is. Ik maak mij daar ernstig zorgen over, niet alleen vanuit mijn rol als bestuurder maar ook vanuit oprechte persoonlijke en maatschappelijke betrokkenheid.

Naast het feit dat er geen stelling is genomen ter bescherming van het voor en bij ON! werkzame personeel hebben jullie je eveneens nooit uitgesproken tegen negatieve kwalificaties die werden toegedicht aan bij en voor ON! werkzame personen door anderen binnen de NPO. Zo merkte Bert Huisjes, WNL-omroepbaas, een presentatrice van *Ongehoord Nieuws* aan als 'Twitter agitator'. Voor jullie beeldvorming: het gaat hier om een jonge vrouw met een doctorstitel. Niemand van jullie vond het kennelijk nodig Huisjes aan te spreken op zijn seksistische en kwetsende bewoordingen die als vanzelfsprekend reputatie- en imagoschade opleveren aan de kant van onze presentatrice. Huisjes zette onze voorzitter bovendien weg als 'clown met een cirkelzaag'. Het gaat hier dus niet om een op zichzelf staand voorval, maar om een patroon van uitlatingen van Huisjes die zich ook meermaals in de media negatief heeft uitgelaten over producties van ON!.

Voornoemde leidt tot de conclusie dat er inmiddels bij meerdere voor en bij ON! werkzame personen ernstige twijfels bestaan over het waarborgen van hun (sociale) veiligheid binnen de NPO. Deze twijfels zijn ook uitgesproken naar onze interne vertrouwenspersonen en onze Raad van Toezicht.

iii. Beschermen van de integriteit van de publieke omroep en persoonlijke levenssfeer van de betrokkenen

Op basis van de constatering dat er sprake zou zijn van een 'ernstig incident' waarbij ik mij schuldig zou hebben gemaakt aan 'grensoverschrijdend en ontoelaatbaar gedrag' komen jullie tot de conclusie dat ON! in het belang van het beschermen van de integriteit van de publieke omroep en ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen niet meer tot het bestuurlijk overleg kan worden toegelaten.

Vooropgesteld herhaal ik hier dat er wat mij betreft geen sprake is van een ernstig incident, maar hoogstens van een inschattingsfout. Toen ik op de hoogte raakte van het feit dat anderen mijn handelen als onprettig hadden ervaren, heb ik direct het boetekleed

aangetrokken en actie ondernomen om de ontstane situatie te herstellen. Voornoemde voornamelijk met het oog op het feit dat ik het vervelend vind als anderen mijn handelen als onprettig aanmerken – of ik het hier nu zelf mee eens ben of niet. Ik verzet mij echter tegen de kwalificatie van dit handelen als grensoverschrijdend en ontoelaatbaar. Dat is mijns inziens een zeer vergaande en bovendien onjuiste wijze van het duiden van deze gebeurtenis, die absoluut niet op zijn plaats is wanneer wordt gekeken naar de definitie van grensoverschrijdend gedrag en de kwalificatie ontoelaatbaar handelen – mede gelet op de context waarin het voorval plaatsvond.

Wanneer wordt gekeken naar de opgelegde sanctie, namelijk het niet langer toegang verlenen tot het bestuurlijk overleg, ben ik van mening dat deze als disproportioneel kan worden aangemerkt. Zeker wanneer in ogenschouw wordt genomen hoe ik vervolgens ben bejegend door jullie in het gesprek op 18 september 2023: een gesprek dat ik, als gezegd, als zeer intimiderend en dreigend heb ervaren. Ik vraag me dan ook af hoe *mijn* sociale veiligheid gewaarborgd wordt binnen de NPO en onderneem momenteel stappen om mijn zorgen hieromtrent te uiten en te zorgen dat de NPO ook mij een veilige werkomgeving biedt. De zorgen omtrent het waarborgen van een veilige werkomgeving leven overigens niet enkel wat betreft mijzelf maar ook wat betreft andere bij en voor ON! werkzame personen.

Tot slot wens ik op te merken dat het mij onduidelijk is hoe mijn verwijdering uit het bestuurlijk overleg de integriteit van de NPO en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen ten goede komt. Gesteld kan worden dat er wat betreft dit voorval helemaal geen sprake is van een schending van de persoonlijke levenssfeer. In artikel 10 van de Grondwet wordt de persoonlijke levenssfeer beschermd. In dit artikel is opgenomen dat iemands persoonlijke vrijheid niet wordt gehinderd en/of beïnvloed door externe factoren en dat iemand zelf kan bepalen wie welke informatie over hem of haar verkrijgt. Echter gaat het hier, zoals onder (i) al uitgebreid uit de doeken is gedaan om een situatie tijdens een overleg dat beschreven staat in het Coördinatierglement Aanbodkanalen NPO. Het is naar buiten toe dan ook volstrekt helder wie er aan dit overleg deelnemen. Bovendien zijn hier beelden van naar buiten gekomen waaruit geen enkele vorm van informatie naar voren komt – al helemaal geen informatie die de persoonlijke levenssfeer van jullie of anderen die aanwezig waren tijdens het bestuurlijk overleg raakt. Het maken noch delen van de beelden vormt aldus geen inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen. De conclusie dat het verwijderen van ON! uit het bestuurlijk overleg noodzakelijk zou zijn om de persoonlijke levenssfeer van jullie of anderen te beschermen is mijns inziens daarom onjuist.

Tevens is het mij onduidelijk hoe het verwijderen van mij uit het bestuurlijk overleg naar aanleiding van een inschattingsfout die ik direct herstelde toen ik op de hoogte raakte van een vervelend gevoel dat dit zou hebben veroorzaakt bij andere betrokkenen noodzakelijk zou zijn om de integriteit van de publieke omroep te beschermen. Het leidt juist tot de constatering dat een inschattingsfout je binnen de NPO disproportioneel zwaar wordt aangerekend. De boodschap die hier impliciet vanuit gaat is dat je geen misstap mag begaan en dat acties om je misstap achteraf te corrigeren op geen enkele manier meewegen bij het opleggen sancties die hier op volgen. Dit alles leidt juist tot een beschadiging van de integriteit van de NPO vanuit jullie: het biedt op geen enkele manier een veilig werkklimaat waarin *gezamenlijk* wordt gewerkt aan de belangrijke taak die ons is toebedeeld, maar geeft eerder blijk van eenzijdig handelen vanuit jullie.

Het heeft er daarnaast alle schijn van dat mijn inschattingsfout nu wordt aangegrepen om via een achterdeur inhoudelijke kritiek te uiten op de journalistieke keuzes van ON! (hetgeen expliciet in strijd is met de Mediawet). Ook dit is op geen enkele wijze te kwalificeren als integer handelen en leidt dan ook wederom tot de constatering dat het NPO-bestuur hier zelf de integriteit van de publieke omroep schaadt.

Ik verzoek jullie op grond van bovenstaande de beslissing ON! te verwijderen uit het bestuurlijk overleg te herzien en ON! vanaf heden weer toegang te verlenen tot het bestuurlijk overleg. Tevens verzoek ik jullie aan te geven welke concrete stappen zullen worden ondernomen om te garanderen dat mijn (sociale) veiligheid en die van alle andere bij en voor ON! werkzame personen wordt geborgd.

Vriendelijke groet,

Reinette Klever

Zakelijk directeur Ongehoord Nederland

Bijlage 4

Ongehoord Nederland

betreft

Opschorten deelname ON! aan het bestuurlijk overleg vanwege grensoverschrijdend gedrag

ons kenmerk

uit 2023-1019

datum

3 oktober 2023

Geachte mevrouw Klever, beste ReINETTE,

Wij hebben jouw email met als bijlage een brief van 25 september jl. in goede orde ontvangen. De email is een reactie op onze email met onze onderbouwing dat het helaas niet meer mogelijk is om bestuurlijke vertegenwoordigers van ON! bij het bestuurlijk overleg (BO) toe te laten. Naar aanleiding van jullie brief hierbij de feiten op een rij en een nadere reactie op jullie brief. Wij volgen hierbij de volgorde die jullie in de eigen brief hanteren.

1 Het campagnefilmje.

Op 6 september 2023 vond een besloten bestuurlijk overleg van de NPO plaats waarbij de Raad van Bestuur van de NPO ("RvB") met alle bestuurders van de omroepen spreekt. Tijdens dit overleg werd onder leiding van twee externe deskundigen gesproken over het onderwerp "gedrag en cultuur binnen de publieke omroep". Het betrof de derde bijeenkomst over dit onderwerp in een door de RvB samen met het College van Omroepen ("CvO") georganiseerde reeks. ON! was de eerste drie bijeenkomsten afwezig, maar tijdens de bijeenkomst van 6 september 2023 was voor het eerst een bestuurder van ON! aanwezig.

Vervolgens heeft ON! op Twitter/X een filmje geplaatst waarin Arnold Karskens in één van de vliegtuigen met spandoek zit. Het filmje is als volgt. Karskens: "We zijn hier op vliegveld Teugen en we gaan leden wervenYes. Woehoe. Woe. Yes. Kijk eens. Wauw. Hey Frederieke Leefflang. Ha ha. Hallo Frederieke. Hallo! Hallo! Hallo!" [Beeld verplaatst naar locatie op de grond, bijeenkomst waarin wordt gefilmd. Beeld wordt stopgezet en er wordt een pijl geplaatst bij de afbeelding van Frederieke Leefflang met de tekst "Frederieke Leefflang"] [geluid van de bijeenkomst op de grond] "Ja, jij bent aan het woord." [weer terug naar het geluid en beeld vanuit het vliegtuig] "Ha ha. Hallo Frederieke! Hallo Hallo Hallo. Lid worden van Ongehoord Nederland. Hallo" [beeld en geluid van de bijeenkomst op de grond, gelach, de reactie van Frederieke wordt in beeld gebracht. Weer terug naar het vliegtuig] [Tekst op spandoeken achter vliegtuigen komt in beeld: 1. Houd ON! in de lucht; 2. Maak ons groot. Word nu lid!; 3. Ongehoordnederland.tv/word-lid] [Arnold Karskens stapt uit vliegtuig en steekt duim op].

Waarom hier sprake is van een zwaarwegende integriteitsschending en grensoverschrijdend gedrag? De bijeenkomst vond plaats in besloten en vertrouwelijke kring op een locatie in Muiden en vanwege het mooie weer deels op het buitenterras. De sfeer van het bestuurlijk overleg op 6 september jl. was ongedwongen en

goed. Tijdens de bijeenkomst vlogen in de ochtend, rond 10.30 uur, drie vliegtuigen met reclamespandoeken over. Het betrof een ledenwerfactie van ON!. Toen de vliegtuigjes over kwamen vond iedereen dat een ludiek moment. Naar later bleek uit een gesprekje tijdens de lunch was het een bewuste keuze om op dat moment te vliegen boven de locatie waar het bestuurlijk overleg plaatsvond onderweg naar het Media Park in Hilversum. De vliegtuigen vlogen meerdere malen over de locatie in Muiden. Verschillende aanwezigen maakten foto's van de passerende vliegtuigen. Toen de vliegtuigen overvlogen, zo bleek achteraf, zijn door jou niet alleen foto's gemaakt van de vliegtuigen, maar ben jij ook heimelijk gestart met het filmen van de reactie van de aanwezigen en in het bijzonder van Frederieke Leeftang op de overvliegende vliegtuigen. Het filmen van de aanwezigen kan niet anders dan een doelbewuste actie zijn geweest, omdat het daarvoor nodig was om de camera niet langer naar boven - naar de lucht- te richten maar naar beneden op de aanwezigen en in het bijzonder op Frederieke Leeftang. Daar is het niet bij gebleven, maar je hebt de door jou gedraaide beelden doorgestuurd naar de makers van het wervingsspotje. Daar zijn de door jou gemaakte beelden gemonteerd en zijn ook de door jouw gemaakte beelden stopgezet om een pijl te plaatsen bij de afbeelding van Frederieke Leeftang met de tekst "Frederieke Leeftang". Je had tijdens de bijeenkomst alle gelegenheid gehad om de aanwezigen te vertellen dat je die beelden had gemaakt en had doorgestuurd voordat ze werden gebruikt in een montage en hebt daar bewust niet voor gekozen.

Het filmpje is zonder medeweten en toestemming van één van de aanwezigen op die op de bijeenkomst te zien zijn gemaakt en zonder toestemming op X/Twitter geplaatst op 6 september 2023 om 18:27 uur. Dit account heeft 90,7K volgers. De deelnemers aan het bestuurlijk overleg zijn hiermee ongevraagd en doelbewust door ON! onderdeel gemaakt van een door ON! tevoren bedacht plot en bovendien onderdeel geworden van een ledenwerfcampagne. ON! heeft het filmpje op de website geplaatst met de kop "Arnold Karskens laat met een vliegtuig NPO-voorzitter Frederieke Leeftang raar opkijken vandaag!" In de uitzending van 7 september 2023 van Ongehoord Nieuws is expliciet naar de website van ON! verwezen. Op 14 september jl. is pas na overleg binnen het CvO het filmpje door jullie offline gehaald. Deze manier van handelen kunnen wij niet anders kwalificeren als "heimelijk en bewust" filmen, doorsturen monteren en plaatsen en dit beschouwen wij als een zwaarwegende integriteitscheiding een grensoverschrijdend gedrag van jouw kant.

Dit incident staat niet op zichzelf. Zowel na als voor dit incident is sprake van soortgelijke en persoonsgerichte uitlatingen van ON!. Deze opstelling van ON! heeft gevolgen voor de persoonlijke veiligheid van Frederieke Leeftang. Dat het gevaar dat dit soort uitingen oplevert reëel is, blijkt wel uit eerdere bedreigingen aan haar adres naar aanleiding van de berichtgeving over ontwikkelingen ten aanzien van ON!

Jij noemt in je brief dat wij de vertrouwelijkheid ook zouden schenden door een verslag van een bestuurlijk overleg met ON! te delen met de EO. Het voorbeeld dat je noemt gaat om het delen van informatie met de voorzitter van het CvO. Het CvO is één van de wettelijke organen van de NPO. Het behoort tot onze taak deze organen op de hoogte te houden van relevante ontwikkelingen. Het gaat dus niet om de EO maar om de voorzitter van het CvO die zoals bekend tevens bestuurder is van de EO.

Wanneer wij de door jou aangehaalde definitie van Slachtofferhulp volgen dan maakt ON! zich aantoonbaar en bij voortduring mede schuldig aan het in een kwaad daglicht stellen van bepaalde functionarissen bij de NPO. Dit heeft directe negatieve gevolgen voor hun persoonlijke veiligheid. Het heimelijk filmen en verspreiden van het filmpje op 6 september jl. is daarvan exemplarisch voorbeeld. Het gaat hierbij om een ernstig incident waarbij sprake is van grensoverschrijdend gedrag van de zijde van ON!. Tijdens ons gesprek

op 18 september jl. over het incident bleek dat jij niet bereid bent je excuses hiervoor aan te bieden. Ondanks dat wij hier expliciet naar vroegen. Een dergelijke houding vinden wij onbegrijpelijk na alles wat er de afgelopen periode is voorgevallen.

2. Miskennen van de verantwoordelijkheid van de Raad van Bestuur.

Wij hebben het initiatief genomen en jou en Arnold gevraagd om over het incident van 6 september jl. te spreken. Wij wilden dat graag live, maar dat lukte blijkbaar niet. Daarom is gekozen voor een MS Teams vergadering. Arnold bleek overigens 30 minuten later wel in levende lijve aanwezig te zijn bij de afscheidsbijeenkomst van Frans Klein, letterlijk 100 m van het NPO-gebouw vandaan. Het is daarmee ons niet duidelijk waarom hij niet bij het overleg aanwezig kon zijn.

Je geeft in je reactie aan dat je je tijdens ons gesprek op 18 september 'onheus bejegend, gekleineerd, onder druk gezet en geïntimideerd' zou zijn. Hier draai je naar ons oordeelde gang van zaken volledig om. Het gaat om een ernstig incident waar wij over spraken en waarbij het gaat om een zwaarwegende schending van de integriteit door ON!.

Uit het gesprek kwam duidelijk naar voren dat jij het expliciet maken van excuses aan de RvB niet nodig vond. Je had het in het gesprek van maandag 18 september jl. over een 'persoonlijke hetze' van de voorzitter van de RvB om ON! uit het bestel te zetten. Daarmee zou zij de 'persvrijheid beperken' en een 'aanval doen op de democratie'. Het persoonlijk verantwoordelijk houden van de voorzitter van de RvB is absoluut buiten de orde. De NPO heeft het optreden in de richting van ON! nooit gepersonaliseerd behalve dat wij steeds heel duidelijk zijn dat ON! zich, net als alle andere omroepen, aan de regels moet houden die binnen de omroepbestel gelden. Het feit dat ON! in het publieke bestel is gekomen vanwege het eigen geluid en met publieke middelen worden bekostigd, juichen wij nog steeds toe maar dat geeft ON! geen recht om regels, verantwoordelijkheden en verplichtingen naar eigen inzicht uit te leggen. Het is uiteindelijk de taak van de RvB om er voor te zorgen dat wetten en regels door alle betrokkenen worden nageleefd; ook door ON!.

Eén van de redenen waarom wij met jullie wilden spreken is dat deze gebeurtenis niet op zichzelf staat. Zowel na als voor dit incident is sprake van soortgelijke persoonsgerichte uitlatingen van ON!. Deze opstelling van ON! blijkt tekens gevolgen te hebben voor de persoonlijke veiligheid van met name Frederieke Leeftang, die zoals bekend, reeds vanwege bedreigingen wordt beveiligd. Het feit dat op 18 september jl. hiervoor op geen enkele manier verantwoordelijkheid werd genomen en/of excuses werd aangeboden is voor ons onbegrijpelijk en zeer teleurstellend.

In de brief nuanceer je een deel van je eigen uitspraken dat de RvB een plan zou hebben om "...ON! kapot te maken, de persvrijheid in te perken en ondemocratisch te handelen". Maar je bevestigt wel dat je meent dat ons handelen daarop gericht zou zijn. Daarin schuilt een ernstig miskennen van onze taak en verantwoordelijkheid. De RvB voert haar wettelijke taken uit en ON! blijft dit bestrijden en wenst zich bij voortdurende niet overeenkomstig de geldende regels te gedragen. De RvB heeft geen oordeel over de inhoudelijke en journalistieke keuzes van ON!

Wij bekleden inderdaad zoals je schrijft een publieke functie. ON! bedient zich echter al enige tijd van persoonlijke aanvallen om haar standpunten te ventileren. De bedenkelijkheid van het incident van aan te duiden als een gebeurtenis van : "... een paar luttele seconden en een informeel moment..." Is een onderschatting van de feiten. Het heimelijk filmen op 6 september jl. van een besloten vertrouwelijk bestuurlijk overleg en het vervolgens plaatsen daarvan op X/Twitter leidt tot een dusdanige door ON!

opgezette escalatie dat niet alleen de integriteit (als het gaat om betrouwbaarheid en geloofwaardigheid) en het gemeenschappelijk belang van de publiek omroep is geschaad, maar ook de veiligheid van personen in gevaar heeft gebracht. De persoonlijke aanval conflicteert met de institutionele normen en conventies binnen een publieke organisatie als de NPO. Met het bewust in twijfel trekken van de goede trouw en de motieven achter het standpunt van de RvB en met name die van Frederieke Leefflang wordt in feite getracht aan de RvB het recht te ontzeggen zich nog verder in de discussie over de toekomst van ON! te mengen. Daarom betreft dit alles een ernstig incident waarbij sprake is van grensoverschrijdend gedrag van de zijde van ON!.

3. Beschermen van de integriteit van de publieke omroep en persoonlijke levenssfeer van de betrokkenen.

De RvB heeft de wettelijke taak om zorg te dragen voor de sturing en het bevorderen van samenwerking van de publieke omroep. Uit bovenstaande moge duidelijk zijn dat handelen van ON! is te kwalificeren als een ernstige integriteitsschending waarbij sprake is van grensoverschrijdend gedrag. Dergelijk gedrag kan niet zonder gevolgen blijven. Dat had ON! zich tevoren kunnen en moeten realiseren. ON! bedient zich al enige tijd van persoonlijke aanvallen om haar standpunten te ventileren en uit bovenstaande blijkt dat deze (zeer ongewenste) benadering op een wijze escaleert die niet alleen de integriteit (als het gaat om betrouwbaarheid en geloofwaardigheid) en het gemeenschappelijk belang van de publiek omroep schaadt, maar ook de veiligheid van personen in het bestuurlijk overleg in gevaar kan brengen. Met dit alles betreft het hier een zwaarwegend incident waarbij sprake is van grensoverschrijdend gedrag van de zijde van ON!. Het is noodzakelijk dat de werkverhoudingen binnen de publieke omroep worden genormaliseerd en dat er weer sprake kan zijn van een sociaal veilig overleg klimaat. Gebleken is dat dit in de aanwezigheid van een vertegenwoordiging van ON! helaas niet mogelijk is. Wij wachten nu eerst het besluit van de staatssecretaris af op ons verzoek tot intrekking tot de voorlopige erkenning van ON!. Tot die tijd kunnen vertegenwoordigers van ON! helaas niet deelnemen aan het bestuurlijk overleg. Wij hebben een en ander op 20 september jl. besproken met de overige deelnemers aan het bestuurlijk overleg. Alle andere omroepbestuurders steunen deze opstelling van de RvB.

Met vriendelijke groet,

Frederieke Leefflang
Paul Doop

Amsterdam, 11 december 2023

ZIENSWIJZE

inzake

het op 27 november 2023 ontvangen voornemen van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ("**Staatssecretaris**") tot afwijzing van het verzoek van 24 april 2023 van de Raad van Bestuur van de stichting Nederlandse Publieke Omroep ("**NPO**") tot intrekking van de voorlopige erkenning van de vereniging Ongehoord Nederland ("**ON!**")

SAMENVATTING

- De NPO meent dat de Staatssecretaris ten onrechte overweegt het verzoek tot intrekking van de voorlopige erkenning van ON! af te wijzen.
- Ten onrechte overweegt de Staatssecretaris dat de NPO een inhoudelijke beoordeling maakt van de programma's van ON!. Dat doet de NPO niet. De onafhankelijke Ombudsman voor de Publieke Omroep als bedoeld in artikel 2.14a Mediawet ("**Ombudsman**"), maakt die beoordeling als onafhankelijke instantie die daartoe wettelijk is aangewezen. De NPO heeft zich bij de uitoefening van haar eigen taak daarop gebaseerd.
- De taak van de NPO is om sturing te geven en de samenwerking te bevorderen om de landelijke publieke mediaopdracht te kunnen vervullen. Een omroep die structureel niet aan de in het samenwerkingsverband afgesproken journalistieke eisen voldoet, schaadt de samenwerking en verzorgt aanbod dat niet aan de landelijke publieke mediaopdracht voldoet. Daartegen optreden is onderdeel van de taak van de NPO. Die invulling wordt door het Commissariaat voor de Media, de Ombudsman en de voorzieningenrechter¹ onderschreven:
 - Commissariaat voor de Media: "het *Commissariaat [is] van mening (...) dat in dit geval de NPO vanuit haar wettelijke taak ook als eerste aan zet is om Ongehoord Nederland aan te spreken op de naleving van – onder andere – de journalistieke kwaliteitseisen.*"
 - de Ombudsman beschrijft in beide rapporten dat de NPO een rol heeft bij het nemen van maatregelen indien uit de bevindingen van de Ombudsman blijkt dat de Journalistieke Code niet is nageleefd.
 - de voorzieningenrechter oordeelt in de uitspraak van 16 november 2023 dat een besluit waarin de NPO eisen stelt die zien op naleving van de Journalistieke Code zonder diepgaand nader onderzoek niet evident onjuist is.
- De Mediawet bepaalt dat de NPO kan verzoeken tot intrekking als er twee

¹ ON! heeft op 22 september 2023 een voorlopige voorziening verzocht aan de bestuursrechter van de rechtbank Den Haag bij haar bezwaar tegen het plaatsingsbesluit voor de tweede helft van 2023. De voorzieningenrechter heeft bij uitspraak van 6 november 2023 (ECLI:NL:RBDHA:2023:17463) het verzoek afgewezen.

sanctiebesluiten bestaan en die zijn er. Een inhoudelijke beoordeling van die sanctiebesluiten door de Staatssecretaris maakt geen onderdeel uit van de Mediawet en doorkruist het systeem van de wet.

- De NPO heeft bovendien geen sanctie opgelegd wegens een schending van de Journalistieke Code², maar wegens onvoldoende uitvoering van de samenwerkingsbereidheid doordat de omroep ON! expliciet weigert aan belangrijke journalistieke samenwerkingsafspraken te voldoen. Een schending van de Journalistieke Code is niet bij voorbaat een schending van de samenwerkingsafspraken, maar de stelselmatige schending van de Journalistieke Code die de Ombudsman in twee rapporten bij ON! heeft geconstateerd geeft wel blijk van onvoldoende uitvoering aan de bereidheid tot samenwerking.
- Op geen enkele wijze heeft de NPO daarmee de bevoegdheid van ON! belemmerd om vorm en inhoud van het media-aanbod zelf te bepalen binnen het bepaalde bij de Mediawet (art. 2.88 Mediawet). De verplichting tot samenwerking en daarmee met naleving van de samenwerkingsafspraken, waaronder de Journalistieke Code, is immers in de Mediawet vastgelegd overigens evenals de verplichting te zorgen voor aanbod dat voldoet aan hoge journalistieke en professionele kwaliteitseisen die binnen deze sector gehanteerd worden. Dat meningen niet als feiten gepresenteerd mogen worden is een belangrijke journalistieke basisnorm, bedoeld om adequate voorlichting van het publiek te waarborgen. De omroepen hebben zich in hun samenwerking binnen de publieke omroep aan de naleving van die norm gecommitteerd en ook ON! heeft zich daar aan te houden.
- Wat de tweede grond voor intrekking betreft - dat ON! naar de mening van de raad van bestuur onvoldoende uitvoering geeft aan de bereidheid tot samenwerking – treedt de Staatssecretaris ten onrechte in de bevoegdheid van de NPO. Volgens vaste jurisprudentie dient dit inhoudelijke oordeel van de NPO gerespecteerd te worden. De Staatssecretaris geeft echter een eigen beoordeling van de mate waarin ON! uitvoering geeft aan de bereidheid tot samenwerking. Daarmee treedt de Staatssecretaris in de beoordelingsruimte van de NPO. De NPO is het samenwerkings- en sturingsorgaan en daardoor degene die over de uitvoering van de bereidheid tot samenwerking kan en mag oordelen.
- Ook in die beoordeling komt de Staatssecretaris echter niet tot een juiste weging van de feiten. Het gaat nu niet meer om de uitgesproken bereidheid tot samenwerking maar de uitgevoerde samenwerking tot nu of beter het ontbreken daarvan. De Staatssecretaris hecht zonder feitencheck waarde aan toegezegde verbeteringen en de niet geverifieerde stelling van ON! dat excuses aangeboden zouden zijn en gaat ten onrechte voorbij aan de constatering van NPO dat dit keer op keer loze woorden zijn gebleken, dat van daadwerkelijke verbetering

²

Uit randnummers 105-107 van het voorgenomen besluit blijkt dat daarvan uit wordt gegaan.

van gedrag weinig is gebleken en dat ON! duidelijk kenbaar heeft gemaakt zich ook in de toekomst niet aan de Journalistieke Code te conformeren of haar gedrag in de samenwerking te willen aanpassen. De NPO en de omroepen zijn genoodzaakt om ON! heen te werken omdat een groot deel van de omroepen weigert met ON! het genreoverleg Journalistiek te hebben. Van hervatting van het genreoverleg met de relevante deelnemers is derhalve geen sprake.³

- Uiteindelijk is van belang dat omroepen zich aan de Journalistieke Code houden en daarmee de bereidheid tonen in samenwerking te voorzien in media-aanbod dat voldoet aan hoge journalistieke en professionele kwaliteitseisen, dat een omroep zich daaraan niet stelselmatig kan onttrekken en daarmee die integriteit die de basis is voor de onderlinge samenwerking onder oneigenlijke druk kan zetten. De Ombudsman zegt daarover: *"Van omroepen mag geëist worden dat ze zich houden aan de afgesproken normen in Journalistieke Code, die hebben ze allemaal ondgeschreven. En ze moeten zich houden aan de in de Mediawet beschreven én gezamenlijk aanvaarde uit te dragen waarden. Betrouwbaarheid is daarbij essentieel, anders verlies je je geloofwaardigheid bij het publiek."*
- De NPO meent om deze redenen dat het verzoek alsnog moet worden toegewezen.

1 INLEIDING

1. Op 24 april 2023 heeft de NPO de Staatssecretaris op grond van artikel 2.33, vierde lid Mediawet 2008 ("**Mediawet**") verzocht de voorlopige erkenning van ON! in te trekken op twee, elk afzonderlijk reeds voldoende, gronden:
 - binnen de eerste 16 maanden van de voorlopige erkenning heeft de NPO driemaal een sanctie opgelegd als bedoeld in artikel 2.154 Mediawet. Op grond van artikel 2.33, vierde lid, aanhef en sub a Mediawet kan de NPO in zo'n geval de Minister verzoeken tot intrekking over te gaan ("**a-grond**");
 - de NPO is van mening dat ON! onvoldoende uitvoering geeft aan de bereidheid tot samenwerking ten behoeve van de landelijke publieke mediadienst. Op grond van artikel 2.33, vierde lid, aanhef en sub b Mediawet kan de NPO in zo'n geval de Minister verzoeken tot intrekking over te gaan ("**b-grond**").
2. Voor beide gronden heeft de NPO in het verzoek van 24 april 2023 toegelicht waarom het verzoek gehonoreerd zou moeten worden. In

³ In randnummer 48 van het voorgenomen besluit wordt van hervatting van het genreoverleg Journalistiek uitgegaan.

onderstaande tabel zijn de belangrijkste momenten in dit proces weergegeven waarbij de NPO betrokken was:

Datum	
24-04-2023	Verzoek van NPO aan Staatssecretaris tot intrekking van de voorlopige erkenning van ON!
12-06-2023	Verdaging beslistermijn met zes maanden en daarmee tot 19 december 2023
20-07-2023	Verzoek aan de NPO om aanvullende informatie
07-09-2023	Reactie van NPO op informatieverzoek Staatssecretaris
12-10-2023	Uitnodiging ambtelijk horen aan NPO met vragen
19-10-2023	NPO ontvangt afschrift van de zienswijze van ON!
31-10-2023	Ambtelijk horen

3. Op 27 november 2023 heeft u ons een voorgenomen besluit toegezonden waaruit blijkt dat u voornemens bent het verzoek af te wijzen. U heeft de NPO daarbij op grond van artikel 4:8 Awb in de gelegenheid gesteld binnen twee weken en daarmee uiterlijk op 12 december 2023 een zienswijze te geven op het voorgenomen besluit. Van deze gelegenheid maken wij hierbij gebruik.
4. Wij zouden deze zienswijze graag mondeling toelichten.

2 VOORGENOMEN BESLUIT

5. In het voorgenomen besluit worden de twee gronden beoordeeld die de NPO aan het verzoek ten grondslag heeft gelegd en wordt een afweging van belangen gemaakt.
6. Uit deze beoordeling blijkt dat u meent dat de a-grond niet tot intrekking kan leiden omdat twee van de drie opgelegde sancties gebaseerd zijn op "*inhoudelijke beoordeling van Ongehoord Nieuws aan de journalistieke code NPO*" terwijl de NPO dat volgens u niet mag betrekken bij het oordeel over de vraag of ON! voldoende uitvoering geeft aan de bereidheid tot samenwerking. Deze beoordeling is onjuist en kan dus geen stand houden. De toelichting hierop geven wij in paragraaf 4 (randnummers 13 tot en met 50).
7. U meent voorts dat de b-grond niet tot intrekking kan leiden omdat geen sprake is "*van een zeer manifest en structureel gebrek aan samenwerkingsbereidheid*" nu:
 1. de inhoudelijke toetsing van Ongehoord Nieuws aan de Journalistieke

Code NPO niet bij het verzoek mag worden betrokken;

2. de problemen in het genreoverleg Journalistiek zijn ondervangen en de samenwerking met andere omroepen grotendeels zakelijk is;
3. uit uitingen van ON! wel blijkt dat op momenten sprake was van onvoldoende samenwerkingsbereidheid, maar dat dat niet voldoende is voor intrekking.

Deze beoordeling is onjuist en kan daarom geen stand houden. De toelichting hierop geven wij in paragraaf 5 (randnummers 51 tot en met 81).

8. Het voorgenomen besluit wordt afgesloten met de overweging dat het belang van de NPO bij intrekking van een voorlopige erkenning van een omroep waarvan zij vindt dat deze onvoldoende samenwerkt niet opweegt tegen het belang van ON! ook vanwege concrete stappen ter verbetering. Maar, zo schrijft u, dat laat onverlet dat de NPO ON! mag blijven aanspreken op onvoldoende "samenwerkingsbereidheid." Bij deze overweging gaat u ten onrechte voorbij aan het feit dat ON! zich stelselmatig en bij voortduring niet wenst te houden aan de Journalistieke Code en dat zij door die houding onvoldoende bereidheid tot samenwerking toont. Wij lichten dit toe in paragraaf 4.2.

3 SITUATIE

9. Voordat het voorgenomen besluit per grond van het verzoek wordt besproken, acht de NPO het van belang de belangrijkste aspecten van de thans bestaande situatie voorop te stellen. Daar bestaat immers het probleem en daarop zou de inzet van de bevoegdheden van de Mediawet gericht moeten zijn.
10. Bij de voorlopige erkenning moest de Minister beoordelen of ON! voldoende bereidheid toonde tot samenwerking. Van feitelijke samenwerking kon nog geen sprake zijn omdat ON! nog niet tot de publieke omroep was toegetreden. Hoewel alle wettelijke adviseurs hun zorgen uitten over de toetreding van ON! tot het publieke bestel, concludeerde de Minister dat ON! aan het wettelijke vereiste voldeed doordat zij had toegezegd een bijdrage te leveren aan de publieke mediaopdracht, ook als het aanbod of doelgroepen betreft die niet of minder goed passen bij de missie en identiteit van ON!, en zich te conformeren aan alle regels, codes en afspraken binnen de publieke omroep. De Minister benadrukte in de erkenning expliciet het belang van betrouwbare informatie:

"Alle omroepen zijn verantwoordelijk om dit diverse omroepbestel met elkaar in stand te houden. Hiermee is binnen de publieke omroep geen plaats voor de verspreiding van onbetrouwbaar nieuws of desinformatie. Ik wijs u in dit verband ook op artikel 2.1, tweede lid onder e, van de Mediawet 2008, dat regelt dat het media-aanbod moet voldoen aan hoge journalistieke en professionele kwaliteitseisen."

11. Maar juist aan die expliciete eisen in de voorlopige erkenning, voldoet ON! niet:

- Nooit eerder werden zo veel klachten over uitzendingen ingediend bij de Ombudsman als over de programma's van ON!;
- De onafhankelijke Ombudsman, aan wie in artikel 2.14a Mediawet de beoordeling is opgedragen van het journalistiek handelen, heeft in twee volgtijdelijke rapporten geconcludeerd dat ON! in heel 2022 niet voldeed aan deze expliciete opdracht in de voorlopige erkenning: het verspreiden van betrouwbaar en waarheidsgetrouw nieuws;
- ON! neemt de conclusies van de Ombudsman echter niet ter harte, maar maakt duidelijk dat zij ook niet aan deze gaat voldoen omdat zij *"– op bepaalde fundamentele punten – een andere lezing van de Journalistieke Code"* heeft⁴, omdat zij meent dat er een spanning bestaat tussen haar doel de ongehoorde meningen te presenteren en de naleving van de journalistieke kwaliteitsbeginselen van waarachtigheid en feitelijke grondslag⁵ en omdat ON! meent dat deze kwaliteitseisen voor haar niet bepalend mogen zijn⁶;
- De opstelling van ON! heeft ertoe geleid dat het genreoverleg Journalistiek niet kan plaatsvinden met alle omroepen, terwijl dit samenwerkingsorgaan een centrale rol vervult bij de programmatische ontwikkeling en het bereiken van de doelstellingen en ambities voor dit genre door de publieke omroep;
- De opstelling van ON! belemmert het vervullen van de publieke opdracht in samenwerking, zoals ook uit het voorgenomen besluit naar voren komt: ON! schendt de vertrouwelijkheid van overleggen, maakt zonder toestemming opnames van personen met wie zij zou moeten samenwerken en misbruikt deze voor een reclamespot voor ON! die zeer breed wordt verspreid, ON! doet ongefundeerde en ongenueanceerde uitingen over onder meer de Ombudsman, de NPO en het ANP die afbreuk doen aan de samenwerking, ON! stelt zich niet

⁴ Zie rapportage van ON! van 30 maart 2023, p. 2 en rapportage van 21 december 2022.

⁵ Zo schrijft ON! op pagina 13 van het aanvullend beroepschrift ten aanzien van de eerste sanctie, dat op 28 april 2023 bij de rechtbank is ingediend (zie documenten bijlage 1).

⁶ Zo schrijft ON! op pagina 14 van het aanvullend beroepschrift ten aanzien van de eerste sanctie, dat op 28 april 2023 bij de rechtbank is ingediend (zie documenten bijlage 1).

professioneel, zakelijk en constructief op in de samenwerking en ON! schendt structureel zeer belangrijke afspraken in de publieke omroep voor het genre waarin ON! aanbod verzorgt (journalistiek).

12. De conclusie kan dan ook niet anders zijn dan dat ON! de expliciete opdracht van de Minister bij voorlopige erkenning negeert en de vrees van de wettelijke adviseurs heeft doen uitkomen: ON! ondermijnt de samenwerking in het publieke bestel en brengt structureel aanbod dat niet aan de journalistieke kwaliteitseisen, met name de eis van betrouwbaarheid en waarheidsgetrouwheid, voldoet. Aan het adresseren van dat probleem draagt het voorgenomen besluit onvoldoende bij.

4 A-GROND

13. In het voornemen wordt het verzoek voor zover gebaseerd op de a-grond afgewezen omdat twee van de drie opgelegde sancties gebaseerd zouden zijn op "inhoudelijke beoordeling van Ongehoord Nieuws aan de journalistieke code NPO" (zie randnummer 107 voorgenomen besluit) terwijl de NPO dat volgens u niet mag betrekken bij het oordeel over de vraag of ON! voldoende uitvoering geeft aan de bereidheid tot samenwerking.
14. Dit oordeel is onjuist omdat:
- (1) de NPO geen inhoudelijke beoordeling van het programma Ongehoord Nieuws heeft verricht, maar op basis van de rapporten van de Ombudsman heeft moeten vaststellen dat de omroep ON! zich structureel niet houdt aan de Journalistieke Code en aantoonbaar stelselmatig niet bereid is de aanbevelingen van de Ombudsman op te volgen;
 - (2) structurele naleving van de Journalistieke Code een belangrijk aspect is van de samenwerking binnen de publieke omroep, zeker voor omroepen die aanbod verzorgen in het genre Journalistiek;
 - (3) de NPO is bevoegd een inhoudingsbesluit op te leggen vanwege structurele niet nakoming van een samenwerkingsafpraak als de Journalistieke Code;
 - (4) de opvatting over de bevoegdheidsverdeling tussen de NPO en het Commissariaat voor de Media onjuist is; en
 - (5) het criterium voor de a-grond is dat twee sanctiebesluiten bestaan en die zijn er. Een inhoudelijke beoordeling van die sanctiebesluiten door de Staatssecretaris maakt geen onderdeel uit van artikel 2.33 Mediawet en doorkruist het systeem van de wet.

15. Wij lichten dit hierna toe.

4.1 A-grond: geen inhoudelijke beoordeling

16. In randnummers 105 en 106 van het voorgenomen besluit wordt overwogen dat de NPO niet zelf de naleving van de Journalistieke Code zou mogen beoordelen omdat deze niet is opgenomen in de kaders voor sturing en bevordering van de samenwerking door de NPO en omdat het toezicht op de naleving van de eis dat het media-aanbod aan hoge journalistieke en professionele kwaliteitseisen voldoet, die binnen deze sector gehanteerd worden⁷, aan het Commissariaat voor de Media is opgedragen.

17. Het voorgenomen besluit is daarmee gebaseerd op de onjuiste aanname dat de NPO zelf een oordeel heeft gegeven over de mate van naleving van de Journalistieke Code door ON! Dat heeft de NPO juist niet gedaan. De NPO baseert zich op het oordeel in de onderzoeksrapporten van de in de Mediawet verankerde onafhankelijke Ombudsman en geeft geen eigen beoordeling.

18. Zoals drie deskundigen⁸ ook overwogen:

"Ook de Raad van Bestuur meet zich geen oordeel aan over de journalistieke kwaliteit, maar laat zich op dat vlak leiden door de rapportage van de Ombudsman voor de publieke omroepen. Deze functionaris wordt alleen formeel benoemd door de Raad van Bestuur. De materiële voordracht vindt krachtens artikel 2.14a Mediawet plaats door het College van Omroepen, waarin alle landelijke media-instellingen één lid benoemen."

4.2 A-grond: structurele naleving Journalistieke Code is belangrijk onderdeel vereiste samenwerking

19. Het voorgenomen besluit bevat een tweede onjuiste aanname. In randnummer 100 wordt overwogen dat het dragende argument ter onderbouwing van de eerste en de derde sanctie de stelling is dat ON! media-aanbod verzorgt dat in strijd is met de Journalistieke Code. De twee bedoelde sancties zijn echter niet gebaseerd op een schending van de Journalistieke Code, maar op de **stelselmatige schending** door ON! van een zeer belangrijke **samenwerkingsafpraak** voor de publieke omroep

⁷ Art. 2.1, tweede lid, aanhef en onder e Mediawet.

⁸ W. Hins, T. McGonagle & Y. Schuurmans, Desinformatie en publieke omroep, *NJB* 2023/1620.

bij het maken van journalistiek aanbod.

20. Zou ON! een andere belangrijke samenwerkingsafspraken stelselmatig schenden, dan hadden de besluiten daarop gebaseerd kunnen worden. Aan de Journalistieke Code komt als samenwerkingsafspraken wel bijzonder belang toe, nu naleving daarvan noodzakelijk is om aan de publiek mediaopdracht – het verzorgen van aanbod dat voldoet aan de eisen van artikel 2.1 Mediawet - te kunnen voldoen. Maar ON! schendt stelselmatig de Journalistieke Code, maakt kenbaar zich daaraan ook niet te willen houden en ontkent de wettelijke taak die de Ombudsman heeft bij de beoordeling van de naleving van de Journalistieke Code. Dat heeft voor de samenwerking ernstige gevolgen.
21. ON! heeft een intekening gedaan voor een programma in het genre journalistiek. Dit genre omvat de subgenres Nieuws, Actualiteiten en Opinie. Wat voor dit genre onder “kwaliteit” moet worden verstaan, is uitgewerkt in de Journalistieke Code.⁹ Alle omroepen hebben de Journalistieke Code onderschreven. Met het onderschrijven van de Journalistieke Code, verbinden alle omroepen zich om die kwaliteitsnormen te borgen. Ook ON! heeft bij toetreding tot het bestel aan de Minister verklaard zich te houden aan de Journalistieke Code.
22. Toch weigert ON! expliciet aan deze belangrijke journalistieke samenwerkingsafspraken te voldoen. ON! meent dat deze kwaliteitseisen voor haar niet bepalend mogen zijn¹⁰ en is dan ook niet voornemens te voldoen aan de eerste en belangrijkste eis dat informatie betrouwbaar en waarheidsgetrouw is.¹¹ ON! suggereert steeds dat de Journalistieke Code NPO terughoudend ‘geïnterpreteerd’ dient te worden en dat ON! haar eigen invulling daaraan zou mogen geven.¹² Er kan echter geen sprake zijn van samenwerking indien elke partij een andere invulling geeft aan samenwerkingsafspraken. De Journalistieke Code is een uitwerking om te voldoen aan de ook in de Mediawet gestelde eis om de vereiste kwaliteit te waarborgen waaraan die programma’s moeten voldoen: alle omroepen hebben zich hieraan gecommitteerd en dienen zich hieraan te houden. En

⁹ <https://over.npo.nl/organisatie/openbare-documenten/journalistieke-code-npo>.

¹⁰ Zo schrijft ON! op pagina 14 van het aanvullend beroepschrift ten aanzien van de eerste sanctie, dat op 28 april 2023 bij de rechtbank is ingediend (zie documenten bijlage 1).

¹¹ Zie rapportage van ON! van 30 maart 2023, p. 2 en rapportage van 21 december 2022 en het aanvullend beroepschrift ten aanzien van de eerste sanctie, dat op 28 april 2023 bij de rechtbank is ingediend (p. 13).

¹² Die stelling wordt nu ook weer ontkend door ON! maar uit de gronden blijkt dat zij daaraan een eigen invulling wil geven. Voorts heeft ON! meermaals expliciet aan de NPO gemeld dat zij een invulling geeft aan de Journalistieke Code die op fundamentele punten afwijkt van de invulling die alle andere omroepen daaraan geven. De NPO wijst onder meer op de brieven van ON! van 21 december 2022 en 30 maart 2023. ON! schrijft in laatstgenoemde brief (p. 2) over zichzelf "Zij heeft enkel – op bepaalde fundamentele punten – een andere lezing van de Journalistieke Code."

het is juist volgens de Mediawet aan de Ombudsman om nadere duiding aan de Journalistieke Code te geven zodat niet ieder omroep dat op eigen houtje gaat doen. ON! blijft daarentegen volharden in het onjuiste standpunt dat zij de regels naar eigen inzichten mag uitleggen en blijft het oordeel en de positie van de Ombudsman bestrijden.

23. Een schending van de Journalistieke Code is niet bij voorbaat een schending van de samenwerkingsafspraken, maar de stelselmatige schending van de Journalistieke Code die de Ombudsman in twee rapporten bij ON! heeft geconstateerd geeft wel blijk van onvoldoende uitvoering aan de bereidheid tot samenwerking. Dat blijkt ook duidelijk uit de reactie van de andere omroepen op deze keuze van ON! die ertoe leidt dat het genreoverleg Journalistiek niet op de normale wijze kan plaatsvinden. Uw veronderstelling dat de publieke omroep goed functioneert bij het in standhouden van gescheiden overleggen over de Journalistiek kunnen wij niet plaatsen in het licht van de taak van de NPO als sturings- en samenwerkingsorgaan voor de uitvoering van de publieke media-opdracht op landelijk niveau. Door het gedrag van ON! wordt deze taak juist ernstig gefrustreerd. Daaraan wordt in het voorgenomen besluit ten onrechte voorbij gegaan. Wij komen hierop later nog terug.

4.3 A-grond: NPO bevoegd

24. Vanuit de in paragraaf 4.1 beschreven onjuiste aanname in het voorgenomen besluit dat de NPO een eigen "inhoudelijke beoordeling van Ongehoord Nieuws aan de journalistieke code NPO" (zie randnr 107 voorgenomen besluit) geeft, wordt in het voorgenomen besluit het eveneens onjuiste standpunt ingenomen dat de inhoudingsbesluiten gebaseerd zijn op een beoordeling die niet de NPO maar het Commissariaat voor de Media toekomt.
25. Uit de systematiek van de wet volgt echter dat de NPO bevoegd was de sanctiebesluiten te nemen waarin het gebrek aan samenwerking wordt afgeleid uit het stelselmatig niet voldoen aan de samenwerkingsafspraken die in de Journalistieke Code zijn vastgelegd. De NPO heeft haar standpunt uitgebreid toegelicht in onder meer de aan u toegezonden documenten.¹³
26. Daarin is onder meer toegelicht dat de sancties niet gebaseerd zijn op schending van artikel 2.1, tweede lid, sub e Mediawet, waarin is bepaald

¹³ Zie het verweerschrift van de NPO van 3 augustus 2023 inzake het beroep van ON! over het besluit van 5 juli 2022 (onderdeel 19 van bijlage 1 bij de brief van 7 september 2023); het verweerschrift van de NPO van 21 augustus 2023 inzake het bezwaar van ON! tegen het besluit van 20 april 2023 (onderdeel 7 van bijlage 3 bij de brief van 7 september 2023).

dat publieke mediadiensten programma's verzorgen die voldoen aan hoge journalistieke en professionele kwaliteitseisen, die binnen de sector gehanteerd worden, maar op artikel 2.154, eerste lid, sub b Mediawet. Op grond van dit artikellid is de NPO bevoegd een sanctie op te leggen als een omroep onvoldoende uitvoering heeft gegeven aan de bereidheid tot samenwerking ten behoeve van de landelijke publieke mediadienst. Het feit dat de grondslag voor de onvoldoende bereidheid van ON! tot samenwerken is gelegen in de door de Ombudsman geconstateerde niet naleving van de Journalistieke Code, kan niet afdoen aan deze bevoegdheid. Een wezenlijk element in de samenwerking van de publieke mediadiensten is immers dat de omroepen gemeenschappelijk gedragen en onderschreven gedragsregels in het kader van de journalistieke kwaliteit – zoals vastgelegd in de Journalistieke Code – naleven.

27. In artikel 2.2 Mediawet is de NPO aangemerkt als sturings- en **samenwerkings**orgaan "voor de uitvoering van de publieke mediaopdracht op landelijk niveau, als bedoeld in artikel 2.1" Mediawet. De NPO heeft daarmee ook de opdracht ervoor te zorgen dat de omroepen in samenwerking een aanbod verzorgen dat voldoet aan de eisen van artikel 2.1 Mediawet, waaronder de eis dat het aanbod voldoet aan hoge journalistieke en professionele kwaliteitseisen, die binnen deze sector gehanteerd worden. De NPO wordt immers daar weer op beoordeeld en moet dus daarop kunnen sturen.
28. Het bevorderen van de samenwerking moet de NPO mede op grond van artikel 2.2, derde lid Mediawet doen vanuit de kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen voor het media-aanbod zoals vervat in diverse afspraken en besluiten.¹⁴ Het presenteren van betrouwbare en onafhankelijke informatie komt in die afspraken en besluiten duidelijk naar voren en vormt één van de fundamentele van de publieke media-opdracht. Zo overweegt de Ombudsman: "In NPO Concessiebeleidsplan 2022-2026, NPO Prestatieafspraken 2022-2026 en NPO Begroting 2022 staat in verschillende maar wel overeenkomende bewoordingen wat journalistiek bij de publieke omroepen is: betrouwbaar, divers, relevant, onafhankelijk en pluriform."¹⁵ De stelling in randnummers 103 en 106 dat de NPO in besluiten het al dan niet voldoen aan de Journalistieke Code niet mee zou mogen wegen omdat deze niet expliciet in artikel 2.2, derde lid Mediawet is genoemd, is dan ook onjuist. Dat de Journalistieke Code niet zelfstandig

¹⁴ Het concessiebeleidsplan, de prestatieovereenkomst, de jaarplannen, de profielen van de aanbodkanalen, de afspraken tussen de NPO en de omroepen over (programmatisch) inhoudelijke, financiële en bereikdoelstellingen van programma's, het Coördinatiereglement aanbodkanalen en de begroting.

¹⁵ Rapport van 7 juni 2022, voetnoot 33.

wordt genoemd in artikel 2.2, derde lid Mediawet heeft een andere oorzaak; deze Code heeft in afwijking van de regels in de opsomming geen basis in de Mediawet, maar is een samenwerkingsafpraak ten behoeve van de naleving van de eis van artikel 2.1, tweede lid, aanhef en sub e Mediawet die inhoudt dat het aanbod moet voldoen aan hoge journalistieke en professionele kwaliteitseisen, die binnen deze sector gehanteerd worden.

29. De publieke taakopdracht kan niet worden vervuld als het journalistieke aanbod niet voldoet aan de eisen van artikel 2.1 Mediawet. Mede daarom is geen sprake meer van plaatsingsgaranties voor omroepen, maar is de samenstelling en de plaatsing van het media-aanbod aan de NPO opgedragen. Daarbij kan de NPO een inschrijving niet alleen toe- of afwijzen, maar ook voorschriften aan toewijzing verbinden als die in het belang zijn van het doel van de bevoegdheid. Zo kan de NPO een ingetkend programma plaatsen met een daaraan verbonden voorschrift dat in het belang is van het vervullen van de publieke mediaopdracht, zoals een voorschrift ten aanzien van de doelgroep.
30. De verwijzing naar artikel 2.88, eerste lid Mediawet (zie randnr 102) doet daaraan niet af. De stelling dat vorm en inhoud geheel aan de omroepen zijn zodat sturing door de NPO daaraan niet zou mogen raken, is onjuist. De autonomie voor omroepen is immers niet onbegrensd, maar *"onverminderd het bepaalde bij of krachtens deze wet."* Artikel 2.88 Mediawet bepaalt dus dat het aanbod nog steeds aan de eisen van de Mediawet moet voldoen en dat deze autonomie nooit kan betekenen dat aan andere verplichtingen, zoals de verplichting tot samenwerking, niet of in verminderde mate voldaan hoeft te worden. ON! is dan ook vrij in de keuze van vorm en inhoud van haar media-aanbod, zo lang zij daarbij niet in strijd handelt met onder meer de verplichting tot samenwerking en daarmee met naleving van de samenwerkingsafspraken, waaronder de Journalistieke Code.

4.4 A-grond: bevoegdheidsverdeling Mediawet

31. De invulling die in randnummers 104-106 wordt gegeven aan de verdeling van taken en bevoegdheden binnen de Mediawet, is gelet op het voorgaande en gelet op de invulling die partijen binnen het publieke bestel geven, onjuist. De afwijzing kan daarop dan ook niet worden gebaseerd. Noch in de vragen die de Staatssecretaris op 20 juli 2023 heeft gesteld, noch in de vragen voor het ambtelijk horen die op 12 oktober 2023 aan de NPO zijn gesteld, kwam de vraag aan de orde of de NPO bevoegd was de twee genoemde inhoudingsbesluiten te nemen dan wel de vraag of deze

inhoudingsbesluiten aan het verzoek tot intrekking ten grondslag gelegd konden worden. De NPO is dan ook niet eerder op deze punten ingegaan.

32. De NPO heeft als sturings- en samenwerkingsorgaan de wettelijke taak om voor de uitvoering van de publieke mediaopdracht op landelijk niveau te zorgen.¹⁶ Die publieke mediaopdracht houdt onder meer in dat aanbod wordt verzorgd dat voldoet aan hoge journalistieke en professionele kwaliteitseisen die binnen deze sector gehanteerd worden.¹⁷ De NPO moet de sturing geven en samenwerking bevorderen die nodig is om met de publieke omroepen aanbod tot stand te brengen dat aan alle wettelijke eisen voldoet en dat moet zij doen vanuit de kwantitatieve, maar ook vanuit de kwalitatieve doelstelling voor het media-aanbod en het publieksbereik die aan of door de NPO zijn gesteld. De NPO kan deze actieve taak niet vervullen als zij zich volledig zou moeten onthouden van elke sturing die de inhoud van programma's raakt of kan raken.
33. De invulling van de bevoegdheidsverdeling tussen de NPO en het Commissariaat voor de Media, wijkt dan ook af van de invulling die de voorzieningenrechter¹⁸, de Ombudsman, het Commissariaat, de wetenschap en de NPO daaraan geven.

4.4.1 Commissariaat voor de Media

34. In het besluit van 3 april 2023 overweegt het Commissariaat voor de Media dat handhavend optreden jegens ON! onevenredig zou zijn om vier redenen. De vierde reden luidt:

"in dit geval is de NPO vanuit haar wettelijke taak ook als eerste aan zet om Ongehoord Nederland aan te spreken op de naleving van – onder andere – de journalistieke kwaliteitseisen."

35. Het Commissariaat voor de Media heeft het handhavingsverzoek daarmee (ook) afgewezen omdat de bevoegdheidsverdeling tussen de NPO en het Commissariaat voor de Media inhoudt dat de NPO moet optreden zoals zij dat heeft gedaan. Het Commissariaat geeft daarmee een invulling aan de bevoegdheidsverdeling die voortvloeit uit de systematiek van de wet.
36. Ook uit randnummer 37 van het besluit van 3 april 2023 blijkt duidelijk dat

¹⁶ Artikel 2.2 Mediawet.

¹⁷ Artikel 2.1 Mediawet.

¹⁸ ON! heeft op 22 september 2023 een voorlopige voorziening verzocht aan de bestuursrechter van de rechtbank Den Haag bij haar bezwaar tegen het plaatsingsbesluit voor de tweede helft van 2023. De voorzieningenrechter heeft bij uitspraak van 6 november 2023 (ECLI:NL:RBDHA:2023:17463) het verzoek afgewezen.

het Commissariaat voor de Media juist meent dat in dit geval de NPO vanuit haar wettelijke taak ook als eerste aan zet is om ON! aan te spreken op de naleving van – onder andere – de journalistieke kwaliteitseisen:

"Tot slot betreft het Commissariaat in zijn afweging tevens de bevoegdheidsverdeling tussen de NPO en het Commissariaat zoals deze uit het stelsel van de Mediawet volgt. Van belang is dat de NPO en de omroepen op grond van artikel 2.1 van de Mediawet gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de publieke mediaopdracht. Dit omvat onder andere de verzorging en verspreiding van publiek media-aanbod dat aan de eisen die in de Mediawet worden genoemd moet voldoen. Zo dient het media-aanbod onder andere kwalitatief hoogstaand te zijn en te voldoen aan hoge journalistieke en professionele kwaliteitseisen. De omroepen verzorgen het media-aanbod. Dit aanbod dient de identiteit en missie van die organisatie zoals die in de statuten zijn omschreven te weerspiegelen. De NPO stuurt en bevordert bij de uitvoering van haar taken de samenwerking vanuit de kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen voor het media-aanbod en het publieksbereik van de landelijke publieke omroepen. De raad van toezicht van de NPO is belast met het toezicht op de uitvoering van de (landelijke) publieke mediaopdracht. Dit betekent dat de raad van toezicht van de NPO erop moet toezien dat de NPO en de omroepen hun verantwoordelijkheid zoals beschreven in de publieke mediaopdracht in artikel 2.1, naar behoren uitvoeren.

Als onafhankelijk toezichthouder houdt het Commissariaat toezicht op de naleving van de Mediawet door – in dit geval – de landelijke omroepen en de NPO. Dat betekent dat het Commissariaat zich in eerste instantie terughoudend opstelt daar waar de NPO een wettelijke taakopdracht heeft, opdat de NPO uitvoering kan geven aan haar taak als sturings- en samenwerkingsorgaan voor de uitvoering van de publieke mediaopdracht op landelijk niveau. Het Commissariaat ziet daarop toe. Dat betekent evenzeer dat als het Commissariaat van mening is dat de NPO de uitvoering van haar wettelijke taken niet of onvoldoende ter hand neemt, hij de NPO daarop kan aanspreken.

In de context van dit besluit, betekent het voorgaande dat het Commissariaat van mening is dat in dit geval de NPO vanuit haar wettelijke taak ook als eerste aan zet is om Ongehoord Nederland aan te spreken op de naleving van – onder andere – de journalistieke kwaliteitseisen. Nu zij dit gedaan heeft, acht het Commissariaat het – in elk geval op dit moment – niet evenredig ook zelf nog handhavend op te treden." (onderstreping toegevoegd)

37. In het voorgenomen besluit wordt dus een invulling gegeven van de bevoegdheidsverdeling tussen het Commissariaat voor de Media en de NPO die diametraal tegengesteld is aan de invulling die deze beide partijen zelf aan hun eigen bevoegdheden geven. Nu het Commissariaat voor de Media zelf oordeelt, in een onherroepelijk besluit, dat het aan de NPO is op te treden zoals de NPO heeft gedaan, kan niet anders worden geoordeeld dan dat de motivering het voorgenomen besluit niet kan dragen.

4.4.2 Voorzieningenrechter

38. Zoals u bekend is, heeft de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag onlangs¹⁹ geoordeeld over het verzoek om voorlopige voorziening van ON! bij haar bezwaar tegen het plaatsingsbesluit voor de tweede helft van 2023. De NPO heeft aan dit plaatsingsbesluit voorschriften verbonden:
- de programma's moeten voldoen aan de Journalistieke Code en de criteria van het genrebeleidsplan Journalistiek; en
 - ON! moet uitvoering geven aan de aanbevelingen van de Ombudsman.

39. Het verzoek is afgewezen omdat ON! geen spoedeisend belang had, zoals in randnummer 42 van het voorgenomen besluit wordt overwogen. De voorzieningenrechter heeft echter na de beoordeling van het spoedeisend belang beoordeeld of sprake is van een evident onrechtmatig besluit. Daarvan zou sprake kunnen zijn als de NPO evident buiten haar bevoegdheden was getreden door deze eisen te stellen. Daarvan is echter geen sprake:

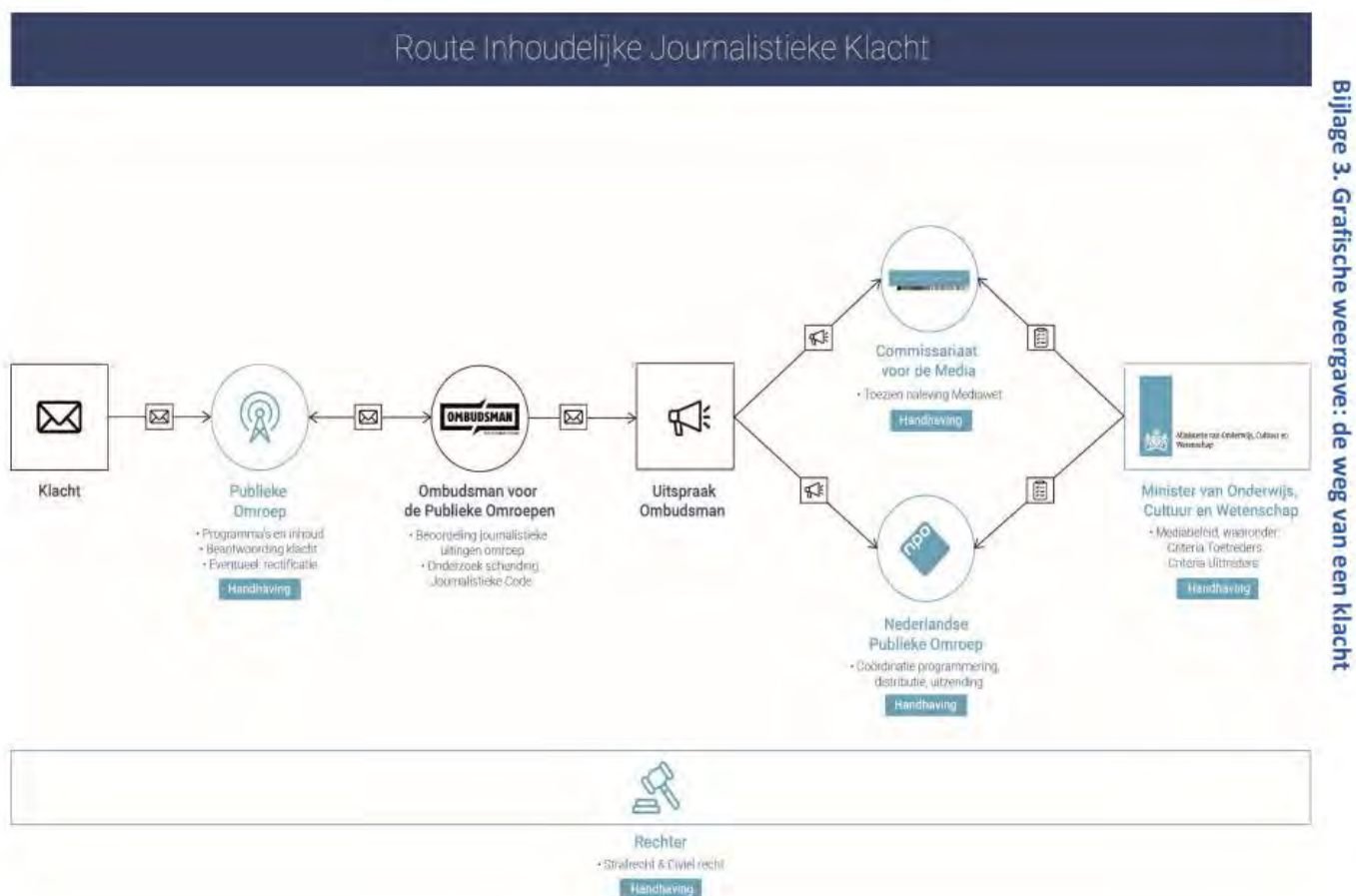
"De voorzieningenrechter overweegt dat het ontbreken van spoedeisend belang niet aan het treffen van een voorlopige voorziening in de weg staat als sprake is van een evident onrechtmatig besluit. Met evident onrechtmatig besluit wordt bedoeld dat zonder diepgaand onderzoek naar de relevante feiten en/of het recht zeer ernstig moet worden betwijfeld of het door de NPO ingenomen standpunt juist is en het besluit in de bezwaarprocedure in stand zal blijven. Hiervan is in dit geval geen sprake." (r.o. 3.6)

40. De voorzieningenrechter deelt daarmee niet het in het voorgenomen besluit ingenomen oordeel dat zonder diepgaand onderzoek nu reeds moet worden aangenomen dat een besluit waarin de NPO eisen stelt die zien op naleving van de Journalistieke Code in bezwaar niet in stand kan blijven.

¹⁹ Rb Den Haag 16 november 2023, ECLI:NL:RBDHA:2023:17463.

4.4.3 Ombudsman

41. Ook de Ombudsman gaat ervan uit dat de NPO een rol heeft bij het nemen van maatregelen indien uit de bevindingen van de Ombudsman blijkt dat de Journalistieke Code niet is nageleefd. Als die niet naleving leidt tot het oordeel van de NPO dat door ON! onvoldoende uitvoering wordt gegeven aan de bereidheid tot samenwerking is het aan de NPO daartegen op te treden. Dat blijkt duidelijk uit beide rapporten. De volgende beschrijving van de route die wordt doorlopen na een inhoudelijke journalistieke klacht is in bijlage 3 van het rapport van 7 juni 2022 en in bijlage 1 van het rapport van 30 november 2022 opgenomen:

42. Het is daarmee duidelijk dat ook de Ombudsman een rol voor de NPO ziet om op te treden indien een uitspraak van de Ombudsman toont dat onvoldoende uitvoering wordt gegeven aan de bereidheid tot samenwerking.

4.4.4 Wetenschap

43. Uit recente publicaties blijkt ook dat in de wetenschap een andere invulling van de bevoegdheid van de NPO wordt gegeven dan in het voorgenomen besluit. Zo schreef emeritus hoogleraar Mediarecht prof. Mr. A.W. Hins:

*"De vraag of een media-instelling de Journalistieke Code NPO heeft geschonden wordt beoordeeld door de Ombudsman voor de publieke omroepen. (...) Vervolgens is het de taak van de raad van bestuur van de NPO te besluiten of een sanctie wenselijk is. De wettelijke basis daarvoor is gelegen in artikel 2.154 van de Mediawet, dat spreekt over het inhouden van maximaal 15% van het jaarbudget van de boosdoener."*²⁰

44. Over de vraag of de inhoudingsbesluiten van de NPO gebaseerd kunnen worden op de door de Ombudsman vastgestelde structurele schending van de Journalistieke Code overwogen Hins, McGonagle en Schuurmans:

*"Het is uitdrukkelijk niet de bedoeling dat de Mediawet heel precies voorschrijft wat omroepen allemaal moeten doen en nalaten. Zij stuurt op publieke mediawaarden als evenwichtigheid, pluriformiteit, gevarieerdheid en kwalitatief hoogstaand media-aanbod. De publieke omroepen kunnen zelf kiezen hoe zij die waarden borgen en dat hebben zij deels gedaan door vaststelling van de Journalistieke Code. Maar ook zonder code moet een omroep als ON! zelf normstellend optreden. Van marktpartijen kan een hoge mate van deskundigheid worden verwacht, een grote zorg om aan de open normen te voldoen en om initiatief te nemen om informatie bij de toezichthouder in te winnen. Het EHRM neemt ook niet snel aan dat professionele journalisten niet bekend zijn met de inhoud van geldende journalistieke codes.³⁸ Sanctionering volgt als duidelijk is dat de zorgplicht niet is nagekomen of als sprake is van een evidente schending van het belang waarvoor gereguleerden een zorgplicht hebben. Daarom is het van belang dat de Journalistieke Code niet een enkele keer is geschonden, maar dat sprake is van structurele veronachtzaming door ON!"*²¹

45. Het oordeel in het voorgenomen besluit, dat de NPO niet bevoegd zou zijn, wordt derhalve ook in de wetenschap niet gedeeld.

²⁰ W. Hins, Ongehoord Nederland! Underdog en waakhond, *AA* 2023, februari 2023, p. 114

²¹ W. Hins, T. McGonagle & Y. Schuurmans, Desinformatie en publieke omroep, *NJB* 2023/1620.

4.5 A-grond: afwijzing ten onrechte gebaseerd op inhoudelijk oordeel over besluiten NPO

46. Een verzoek tot intrekking op de a-grond kan blijkens artikel 2.33, vierde lid Mediawet worden gedaan indien en zodra tweemaal een sanctie als bedoeld in artikel 2.154 Mediawet is opgelegd. Aan dat criterium is voldaan. De besluiten zijn zorgvuldig voorbereid, de zienswijze van ON! is bij de besluitvorming betrokken en de besluiten zijn uitgebreid gemotiveerd.
47. Twee van die sancties zijn inmiddels zelfs in bezwaar beoordeeld door een onafhankelijke en deskundige²² bezwaaradviescommissie en in stand gebleven. ON! heeft in geen van deze drie procedures een voorlopige voorziening verzocht. Alle drie de besluiten zijn in werking en niet geschorst en daarom moet op dit moment van de geldigheid worden uitgegaan.

	Inhouding 2,25%	Inhouding 1,5%	Inhouding 3,5%
Voorgenomen besluit	15-06-2022	25-10-2022	31-01-2023
Zienswijze ON!	29-06-2022	15-11-2022	14-03-2023
Besluit	05-07-2022	20-12-2022	20-04-2023
Bezwaar	Pro forma: 02-08-2022 Gronden: 08-09-2022	Pro forma: 23-01-2023 Gronden: 31-03-2023	Pro forma: 31-05-2023 Gronden: 11-07-2023
Verweer in bezwaar	21-10-2022	11-05-2023	21-08-2023
Hoorzitting	18-11-2022	31-05-2023 ON! was afwezig	25-10-2023
Onafhankelijk advies in bezwaar	14-12-2022	26-06-2023	
Besluit op bezwaar	10-01-2023	12-07-2023	
Beroep	Pro forma: 14-02-2023 Gronden: 28-04-2023	Pro forma: 22-08-2023 Gronden: 19-10-2023	
	23-05-2023: doorzending van Rb Den Haag naar Rb Amsterdam		
Verweer in beroep	03-08-2023		
Uitspraak beroep			

²²

De Adviescommissie bestond bij beoordeling van het besluit van 5 juli 2022 uit mr. T.L. de Vries, mr. M.C. van der Laan en mr. O.F.V. de Bruijne. Bij de beoordeling van het besluit van 20 december 2022 bestond de Adviescommissie uit mr. T.L. de Vries, mr. O.F.V. de Bruijne en prof. Mr. J.E. van den Brink. Voor meer informatie over de leden van de Adviescommissie zie <https://over.npo.nl/organisatie/bestuur-en-organisatie/adviescommissie-bezwaarschriften>.

Hoger beroep
Verweer in hoger beroep
Uitspraak in hoger beroep

48. Beoordeling van besluiten van de NPO op grond van artikel 2.154 Mediawet is door de wetgever niet aan de Staatssecretaris opgedragen maar – na bezwaar - aan de bestuursrechter. Dat het doorlopen van deze procedures enige tijd in beslag neemt, heeft onder meer te maken met proceskeuzes van ON! zelf en kan geen reden vormen deze rechtsgang te doorkruisen door een rechtmatigheidsoordeel over deze besluiten door de Staatssecretaris. Toch is dat precies wat in het voorgenomen besluit gebeurt. Dat van doorkruising sprake is, bleek duidelijk uit het bericht dat de NPO vrijdag 1 december 2023 mocht ontvangen van de onafhankelijke Adviescommissie bezwaarschriften van de NPO: het advies inzake het bezwaar van ON! tegen het inhoudingsbesluit van 3,5% wordt aangehouden tot na ontvangst van het definitieve besluit van de Staatssecretaris vanwege de invloed die het daarop heeft of kan hebben.
49. In het voorgenomen besluit wordt overwogen dat het verzoek van de NPO wordt afgewezen, voor zover het op de a-grond is gebaseerd "*Aangezien twee van de drie sancties in overwegende mate zijn gebaseerd op de inhoudelijke beoordeling van Ongehoord Nieuws in het licht van de journalistieke code NPO.*" Daarmee geeft de Staatssecretaris toch een oordeel over de rechtmatigheid van twee van de door de NPO genomen besluiten. Die ruimte biedt de Mediawet in artikel 2.33, vierde lid echter niet. Het bestaan van twee sanctiebesluiten is de grondslag voor een verzoek tot intrekking. Beoordeling van die sanctiebesluiten kan van het besluit op dat verzoek geen onderdeel uitmaken. Die beoordeling kan alleen een bestuursrechter geven in beroep of hoger beroep.
50. Als de Staatssecretaris toch zou menen dat het verzoek voor zover het berust op de a-grond niet toegewezen kan worden vanwege twijfel over de rechtmatigheid van twee van de drie besluiten, dan zou zij het eerste oordeel van de rechter op een beroep tegen een van de sanctiebesluiten kunnen afwachten. Daarbij wijst de NPO erop dat ON! reeds meermaals zelf heeft verzocht het oordeel van de rechter af te wachten, zie bijvoorbeeld randnummers 45, 204, 265, 268, 303, 304 en 313 van de zienswijze die ON! bij u heeft ingediend.

5 B-GROND

51. De Staatssecretaris is voornemens het verzoek ook af te wijzen voor zover het is gebaseerd op de b-grond omdat de samenwerkingsbereidheid onvoldoende zou ontbreken voor een intrekking. Dat oordeel is onjuist en kan niet in stand blijven.

5.1 Oordeel over samenwerking is aan NPO

52. De Staatssecretaris erkent dat de Mediawet bepaalt dat het criterium in de b-grond is gebaseerd op "*de mening*" van de NPO over de mate van uitvoering van de bereidheid tot samenwerking. Eenzelfde criterium is opgenomen in de sanctiebevoegdheid van art. 2.154 Mediawet. Deze term "*naar de mening van de raad van bestuur*" geeft aan dat er sprake is van een beoordeling die tot de bevoegdheid van het bestuursorgaan hoort. Dit wordt wel aangeduid als "expliciete beoordelingsruimte".

53. De rechter moet dit bestuurlijk oordeel respecteren en zijn toetsing van het besluit is beperkt tot de vraag of het gebruik van de bevoegdheid niet "kennelijk onredelijk" is.²³ De Staatssecretaris respecteert het oordeel van de NPO echter niet, maar geeft een eigen beoordeling van de mate waarin ON! uitvoering geeft aan de bereidheid tot samenwerking. Daarmee treedt de Staatssecretaris in de beoordelingsruimte van de NPO. De NPO is het samenwerkings- en sturingsorgaan en daardoor degene die over de uitvoering van de bereidheid tot samenwerking kan en mag oordelen.

54. In het voorgenomen besluit wordt een onjuiste invulling gegeven aan de verantwoordelijkheid van de Minister bij het nemen van een besluit op een verzoek tot intrekking. Die invulling is gebaseerd op de wetsgeschiedenis die wordt aangehaald in randnummers 74 en 75 en die dateert uit 1998/1999 en daarmee voordat de rol van de NPO (in 2016) wijzigde, zoals in randnummer 77 terecht wordt gememoreerd. Vanaf deze wijziging in 2016 heeft de NPO een sterkere wettelijke positie gekregen met daarbij behorende bevoegdheden en is het haar taak de koers van de gehele publieke omroep te bepalen en bewaken. De NPO kreeg expliciet (zie randnummer 79 van het voorgenomen besluit) een rol bij de totstandkoming van het media-aanbod, waaronder de toetsing van programmavoorstellen bij ordening en coördinatie van en tussen de aanbodkanalen.

²³ Zie de uitgebreide uiteenzetting over dit onderwerp in het Jaarverslag van de Raad van State 2017, p. 61. Zie voorts H.E. Bröring en K.J. de Graaf (red.), *Bestuursrecht I, Systeem, Bevoegdheid, Bevoegdheidsuitoefening, Handhaving*, 7^e druk, Boom juridisch, Den Haag, 2022, met name p. 309.

55. Dat betekent niet dat de NPO zelf toetst of programma-aanbod voldoet aan de Journalistieke Code. Die beoordeling is aan de Ombudsman opgedragen. Maar het betekent wel dat de NPO uiteindelijk moet zorgen dat het publieke media-aanbod voldoet aan de eisen die art. 2.1 Mediawet stelt. Aan die taak kan de NPO niet voldoen als één van de omroepen stelselmatig de Journalistieke Code schendt, de bereidheid tot samenwerking onvoldoende uitvoert en het oordeel van de Ombudsman niet accepteert.
56. De in het voorgenomen besluit gegeven invulling van de taken en bevoegdheden van de NPO, die afwijkt van de invulling die andere partijen²⁴ geven zoals toegelicht, wijkt ook af van de door de wetgever gekozen invulling van de rol van de NPO.
57. Het voorgaande laat onverlet dat de Staatssecretaris eveneens discretionaire ruimte heeft bij het besluit op het verzoek van de NPO. Die ruimte zit echter niet in het eigen oordeel over de samenwerking. Dat oordeel is aan de NPO opgedragen.

5.2 B-grond: overwegingen

58. Ten slotte zal de NPO hierna ingaan op de overwegingen die in het voorgenomen besluit ten grondslag zijn gelegd aan het oordeel dat ON! voldoende uitvoering zou hebben gegeven aan de bereidheid tot samenwerking, nadat kort bij het wettelijk criterium is stilgestaan. Daarbij wordt afzonderlijk ingegaan op de onderdelen van het voorgenomen besluit:
- i) Verhouding andere omroepen en genreoverleg Journalistiek;
 - ii) Bestuurdersoverleg;
 - iii) Uitingen ON!;
 - iv) Stelselmatige overtreding van de Journalistieke Code.

5.2.1 Criterium is niet bereidheid maar uitvoering

59. De Staatssecretaris beoordeelt in het voorgenomen besluit of ON! voldoende bereidheid tot samenwerking heeft: *"dit gebrek aan samenwerkings**ber**eidheid [is] niet dusdanig (...) dat dit het intrekken van de voorlopige erkenning van Ongehoord Nederland kan rechtvaardigen."* (nadruk toegevoegd). Ook in andere onderdelen van het voorgenomen besluit wordt bij de beoordeling gekeken of ON! voldoende bereidheid

²⁴ Het Commissariaat voor de Media, de Ombudsman, de voorzieningenrechter en de wetenschap, zie par. 4.4.

heeft tot samenwerking. Zie onder meer rn 107, 115, 118, 126. Uit randnummer 131 blijkt zelfs dat het oordeel wordt onderschreven dat onvoldoende **uitvoering** is gegeven aan de bereidheid tot samenwerking door ON! maar wordt vervolgens overwogen dat geen sprake is van een zeer manifest en structureel gebrek aan samenwerkings**bereidheid**.

60. Dat is echter niet het criterium van artikel 2.33 Mediawet en artikel 2.154 Mediawet. De bereidheid tot samenwerking heeft ON! al voor erkenning uitgesproken. De NPO beoordeelt vervolgens of die bereidheid ook werkelijk wordt uitgevoerd.
61. Het gaat na erkenning niet meer om woorden en intenties maar om daden en de feitelijke uitvoering. De Staatssecretaris heeft op grond van deze onjuiste invulling ten onrechte waarde gehecht aan uitlatingen van ON! over toegezegde verbeteringen, excuses etc. Zo acht de Staatssecretaris van belang dat ON! de nieuwe Journalistieke Code NPO heeft ondertekend, terwijl uit oordelen van de Ombudsman blijkt dat deze stelselmatig niet wordt nageleefd door ON!.
62. Het criterium ziet op de mate waarin daadwerkelijk uitvoering is gegeven aan de uitgesproken bereidheid tot samenwerking. Het ziet daarmee op het gedrag in de periode voorafgaand aan het verzoek of besluit. Een andere invulling zou het onmogelijk maken ooit van de wettelijke bevoegdheden gebruikt te maken, nu een omroep op elk moment kan toezeggen dat in de toekomst wel uitvoering zal worden gegeven aan de bereidheid tot samenwerking. Een omroep is verplicht de bereidheid tot samenwerking uit te voeren, of het een beginnende omroep is of een zeer ervaren maakt daarbij niet uit. In het geval van ON! blijkt inmiddels al twee jaar lang dat die bereidheid tot samenwerking onvoldoende wordt uitgevoerd, alle mooie woorden ten spijt:²⁵
- ON! weigert zich aan belangrijke samenwerkingsafspraken als de Journalistieke Code en het genrebeleidsplan Journalistiek te conformeren;
 - ON! weigert het oordeel van de Ombudsman te accepteren²⁶, terwijl deze de wettelijke taak heeft naleving van de Journalistieke Code te beoordelen;
 - ON! erkent de NPO niet als bestuursorgaan die de wettelijke taak heeft om zorg te dragen voor samenwerking binnen het bestel en te

²⁵

Zie de voorbeelden die de NPO heeft opgenomen in de spreekantekeningen voor het ambtelijk horen. In alle procedures die ON! voert wordt de stelling ingenomen dat geen enkel voorbeeld van de Ombudsman terecht is, dat de Ombudsman ON! niet kan binden, dat de Ombudsman ten onrechte verlangt dat de informatie die ON! brengt betrouwbaar en waarheidsgetrouw is.

²⁶

- sturen op het naleven van samenwerkingsafspraken zoals het geven van opvolging aan de aanbevelingen van de Ombudsman NPO;
- Door de opstelling van ON! kan het genreoverleg Journalistiek niet plaatsvinden zoals het in het Coördinatiereglement Aanbodkanalen NPO²⁷ is bepaald, terwijl juist dit genre het enige genre is waarin ON! een programma aanbiedt. Van een oplossing, zoals in het voorgenomen besluit staat, is dan ook geen sprake. Uit de overwegingen in randnummer 49 van het voorgenomen besluit blijkt duidelijk dat hervatting van dit overleg door de opstelling van ON! ook niet mogelijk is;
 - Andere omroepen beschrijven blijkens het voorgenomen besluit dat ON! niet respectvol optreedt, een provocerende en escalerende houding aanneemt, niet aanspreekbaar is op het naleven van de gezamenlijke journalistieke code, dat van samenwerking binnen het genre Journalistiek geen sprake is;
 - In het voorgenomen besluit wordt ten aanzien van diverse acties van ON! overwogen dat daaruit blijkt dat ON! onvoldoende uitvoering aan de samenwerkingsbereidheid heeft gegeven, zoals het zonder toestemming filmen in een bestuurlijk overleg, het zeer breed verspreiden van die beelden zonder toestemming via twee afzonderlijke internetkanalen (de website en X) en het gebruik daarbij van die beelden voor reclamedoeleinden, de wijze waarop ON! zich uit over de NPO, de Ombudsman, het ANP en de aantasting van het gezag en de legitimiteit van de publieke omroep die daarvan een gevolg zijn evenals de aantasting van het constructief samenwerken. Hieraan wordt in het voorgenomen besluit voorbij gegaan.
63. De NPO meent dat daarmee reeds uit het voorgenomen besluit blijkt dat ON! onvoldoende uitvoering heeft gegeven aan de uitgesproken bereidheid tot samenwerking. Een nadere onderbouwing van deze conclusie heeft de NPO in het verzoek, het antwoord op de vragen en de spreekantekeningen voor het ambtelijk horen gegeven. De Staatssecretaris heeft ten onrechte de toezeggingen van ON! meegewogen en beoordeeld of ON! wel tot samenwerking bereid is. Uit de voorbeelden blijkt echter duidelijk het gebrek aan uitvoering van de bereidheid tot samenwerking en dat had de grondslag moeten zijn voor het besluit, zeker nu ON! haar toezeggingen bij het verlenen van de voorlopige erkenning evenmin is nagekomen en uit de uitlatingen van ON! blijkt dat op de belangrijkste punten, zoals naleving van de Journalistieke Code en opvolging van de aanbevelingen van de Ombudsman, geen verbetering kan worden verwacht.

²⁷

Zie art. 9.

5.2.2 Verhouding andere omroepen en genreoverleg Journalistiek

64. Uit het voorgenomen besluit blijkt dat de Staatssecretaris de overige omroepen heeft gevraagd hoe zij de samenwerking met ON! zien. De NPO heeft noch de vragen noch de antwoorden gezien en gaat daarom uit van de weergave in randnummer 49 en 112 van het voorgenomen besluit. Uit dat overzicht blijkt dat de meeste omroepen negatief zijn over de opstelling van ON! in het genreoverleg Journalistiek. Gemeld wordt dat de opstelling van ON! in dat overleg niet respectvol, provocerend en escalerend is en dat de samenwerking niet goed is verlopen. Hieruit kan niet anders geconcludeerd worden dan dat ON! onvoldoende uitvoering aan de bereidheid tot samenwerking heeft gegeven. Voorts is de aanwezigheid van ON! in dit overleg nog steeds ongewenst.
65. Bij het verzoek tot intrekking gaat het echter primair om het feit dat ON! niet aanspreekbaar is over het gezag van de Ombudsman, de bevoegdheden van de NPO niet erkent en de Journalistieke Code niet wenst na te leven en blijft vasthouden aan haar eigen interpretatie van de Journalistieke Code. Met deze opstelling schendt ON! de geldende samenwerkingsafspraken.
66. De Staatssecretaris overweegt dat ten aanzien van het genreoverleg Journalistiek de problemen zijn ondervangen door voortzetting van het overleg met uitsluiting van ON!. Daarmee miskent de Staatssecretaris dat ON! zich verzet tegen deze interventie, deze situatie samenwerking in het genre Journalistiek verhindert en niet voldoet aan het Coördinatierglement Aanbodkanalen NPO (art. 9.1). Nu het enige programma dat ON! uitzendt in het genre Journalistiek valt, is deze situatie zeer ernstig en blijkt hieruit van onvoldoende samenwerking.
67. Met de opvatting dat ten aanzien van het genreoverleg Journalistiek de problemen zijn ondervangen door voortzetting van het overleg met uitsluiting van ON! wordt voorts aan het belang van het genreoverleg Journalistiek voorbijgegaan. Dit overleg is een overleg op grond van artikel 9 van het Coördinatierglement aanbodkanalen NPO. In dit overleg moeten op reguliere basis alle zaken worden besproken die van belang zijn voor de programmatische ontwikkeling van het genre journalistiek, waaronder de voor dit genre relevante onderdelen van de Programmeerstrategie en jaarlijkse doelstellingen en ambities, in het bijzonder het voor dit genre relevante deel van het conceptjaarplan. Ook wordt de evaluatie van het genrebeleidsplan in dit overleg besproken alsmede de eventuele herziening daarvan. Ten slotte worden in het overleg tussen de leden kennis en kunde uitgewisseld en wordt gestimuleerd van

elkaars inzichten gebruik te maken. (zie art. 9.2 Coördinatie-reglement aanbodkanalen NPO). Daarin kan niet voldoende worden voorzien door de nu ontstane situatie.

68. Tegelijk blijkt uit de pogingen die de NPO heeft gedaan, uit de in het voorgenomen besluit aangehaalde opvattingen van andere omroepen en uit de opstelling van ON! dat hervatting niet mogelijk is. ON! schrijft over de Journalistieke Code dat zij "*– op bepaalde fundamentele punten – een andere lezing van de Journalistieke Code*" heeft.²⁸ ON! meent zelfs dat er een spanning bestaat tussen haar doel de ongehoorde meningen te presenteren en de naleving van de journalistieke kwaliteitsbeginselen van waarachtigheid en feitelijke grondslag²⁹ en dat deze kwaliteitseisen voor haar niet bepalend mogen zijn.³⁰ Dat ON! de nieuwe Journalistieke Code heeft ondertekend maakt dit niet anders nu haar standpunt over de wijze waarop zij daaraan (niet) zal voldoen niet is gewijzigd.
69. ON! blijft derhalve menen dat zij niet aan de Journalistieke Code hoeft te voldoen. Daarmee blijft ON! de belangrijkste samenwerkingsafspraken van de publieke omroepen in het genre Journalistiek verwerpen. Bij die houding is niet aannemelijk dat van hervatting van het genreoverleg Journalistiek dan wel van samenwerking op andere wijze binnen dit genre sprake zal kunnen zijn. ON! maakt de samenwerking met deze opvattingen onmogelijk en daarin is geen wijziging opgetreden. Het genreoverleg Journalistiek vindt dan ook nog steeds zonder ON! plaats.
70. De NPO concludeert dat geoordeeld moet worden dat ON! onvoldoende uitvoering geeft aan de bereidheid tot samenwerking, dat van samenwerking binnen het voor ON! zo relevante genre Journalistiek geen sprake is en het er niet naar uitziet dat dat in de nabije toekomst anders wordt. Dat is in het voorgenomen besluit onvoldoende betrokken.
71. In het voorgenomen besluit staat dat een constructieve houding van ON! in het genreoverleg Journalistiek gewenst is. Een constructieve houding van ON! is inderdaad zeker wenselijk, maar niet voldoende. ON! moet haar bereidheid tot samenwerking uitvoeren, hetgeen onder meer inhoudt dat zij zich zal houden aan samenwerkingsafspraken zoals de Journalistieke Code, dat zij de oordelen van de Ombudsman erkent en naar de adviezen en oordelen handelt en dat zij een op samenwerking gerichte houding

²⁸ Zie rapportage van ON! van 30 maart 2023, p. 2 en rapportage van 21 december 2022.

²⁹ Zo schrijft ON! op pagina 13 van het aanvullend beroepschrift ten aanzien van de eerste sanctie, dat op 28 april 2023 bij de rechtbank is ingediend (zie documenten bijlage 1).

³⁰ Zo schrijft ON! op pagina 14 van het aanvullend beroepschrift ten aanzien van de eerste sanctie, dat op 28 april 2023 bij de rechtbank is ingediend (zie documenten bijlage 1).

jegens andere omroepen aanneemt. Daarenboven zal ON! de nadere voorschriften die de NPO stelt bij plaatsing van de programma's dienen te accepteren en daarnaar te handelen. Daartoe heeft ON! zich tot heden niet bereid getoond.

5.2.3 Bestuurdersoverleg

72. De Raad van Toezicht van de NPO heeft de Staatssecretaris geïnformeerd over de gebeurtenissen op en na 6 september 2023. In afwijking van het gestelde in het voorgenomen besluit ging het daarbij niet alleen om de opstelling in het bestuurdersoverleg op die dag. Het ging om:

- de door ON! gemaakte keuze een bestuurder bij dit overleg aanwezig te laten zijn terwijl de eerdere overleggen in deze reeks door ON! niet werden bezocht;
- de vooraf – zo blijkt duidelijk uit het filmpje - door ON! gemaakte keuze de reactie van de voorzitter van de NPO zonder toestemming te filmen en gebruiken;
- de keuze van de aanwezige bestuurder van ON! zonder toestemming van de deelnemers beelden en geluid op te nemen bij het bestuurdersoverleg;
- de keuze van ON! deze beelden, voorzien van commentaar, zonder overleg of toestemming breed te verspreiden via zowel X als een link op de website van ON!;
- de keuze van ON! deze beelden voor een reclamefilmpje te gebruiken.

73. De Raad van Toezicht heeft nog geen reactie op deze brief ontvangen.

74. In het voorgenomen besluit wordt geconcludeerd dat ON! daarmee onvoldoende uitvoering heeft gegeven aan de bereidheid tot samenwerking. Toch leidt dit niet tot intrekking vanwege de stellingen van ON! bij het ambtelijk horen:

- In het voornemen staat in randnummer 52 "*Tijdens het ambtelijk horen gaf Ongehoord Nederland aan de campagnespot direct te hebben verwijderd toen dat werd verzocht door de raad van bestuur van de NPO en aan de raad van bestuur van de NPO en aan de raad van bestuur van de NPO excuses te hebben aangeboden.*"
- In het voornemen staat in randnummer 121 "*Tijdens het ambtelijk horen gaf Ongehoord Nederland aan de campagnespot direct te hebben verwijderd toen dat werd verzocht door de raad van bestuur van de NPO en aan de raad van bestuur van de NPO en aan de raad*

van bestuur van de NPO excuses te hebben aangeboden."

75. Deze stellingen zijn echter onjuist. Tot op de dag van vandaag heeft noch ON! noch mw. Klever excuses aan de NPO gemaakt. In tegendeel. Zoals blijkt uit de correspondentie over dit onderwerp heeft mw. Klever expliciet kenbaar gemaakt geen reden te zien voor excuses.
76. Zoals blijkt uit de correspondentie en verslagen, hebben mw. Klever en ON! het standpunt ingenomen dat:
- het filmen tijdens de besloten bijeenkomst,
 - het gebruik van dit filmpje zonder toestemming of wetenschap van betrokkenen in een reclamespot voor ON!,
 - het delen van het filmpje via de website van ON! en via X toelaatbaar was en niet ernstig of grensoverschrijdend was.
77. Uit de correspondentie blijkt voorts dat verwijdering niet op verzoek van de NPO heeft plaatsgevonden. Die verwijdering vond pas plaats 8 dagen na plaatsing waardoor het filmpje al zeer vaak was gedeeld, zodat het op internet vindbaar zal blijven.
78. Ter onderbouwing treft u bijgaand aan:

Datum	Bijlage	Citaten
06-09-2023	Heimelijke opnames bij bestuurlijk overleg	Indien gewenst kunnen wij een kopie van de beelden verstrekken
14-09-2023	Overleg College van Omroepen	De overige omroepen spreken ON! aan
14-09-2023	Filmpje van X gehaald	
18-09-2023	Overleg NPO-ON!	Voor weergave van het besprokene zie bijlagen hierna
19-09-2023	E-mail NPO aan ON!	Bijlage 2
25-09-2023	Brief ON! aan NPO	Bijlage 3
		<ul style="list-style-type: none"> • <i>"Jullie vonden het niet nodig hiervoor in de richting van de raad van bestuur excuses aan te bieden."</i> • <i>"Ik ben gezien hetgeen ik hierboven uiteen heb gezet van mening dat er hier evident geen sprake is van ontoelaatbaar gedrag."</i> • Mw Klever heeft de beelden offline laten halen <i>"voornamelijk met het oog op het feit dat ik het</i>

			<p><i>vervelend vind als anderen mijn handelen als onprettig aanmerken"</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Op het feit dat de beelden voor een reclamefilmpje zijn gebruikt en als zodanig verspreid en dat niemand om toestemming is gevraagd wordt in het geheel niet ingegaan
03-10-2023	Brief NPO	Bijlage 4	<ul style="list-style-type: none"> • <i>"Tijdens ons gesprek op 18 september jl. over het incident bleek dat jij niet bereid bent je excuses hiervoor aan te bieden. Ondanks dat wij hier expliciet naar vroegen. Een dergelijke houding vinden wij onbegrijpelijk na alles wat er de afgelopen periode is voorgevallen."</i> • <i>"Uit het gesprek kwam duidelijk naar voren dat jij het expliciet maken van excuses aan de RvB niet nodig vond. Je had het in het gesprek van maandag 18 september jl. over een 'persoonlijke hetze' van de voorzitter van de RvB om ON! uit het bestel te zetten. Daarmee zou zij de 'persvrijheid beperken' en een 'aanval doen op de democratie'."</i> • <i>"Het feit dat op 18 september jl. hiervoor op geen enkele manier verantwoordelijkheid werd genomen en/of excuses werd aangeboden is voor ons onbegrijpelijk en zeer teleurstellend."</i>

79. Gelet op het voorgaande meent de NPO dat de afwijzing niet op deze overwegingen kan worden gebaseerd.

5.2.4 Uitingen ON!

80. In het voorgenomen besluit wordt onderkend dat de uitingen van ON! kunnen leiden tot aantasting van het gezag en de legitimiteit van de landelijke publieke omroep als geheel en daarmee een negatieve uitwerking op de samenwerking op het bestel hebben. Voorts wordt overwogen dat ON! daarop in het geheel niet reflecteert. Waarom dit structurele gedrag – de voorbeelden zien op uitingen op 3 maart 2022, 15 juni 2022, 7 juli 2022, 25 augustus 2022, 3 oktober 2022, 19 december 2022, 11 januari 2023, 31 januari 2023, 7 februari 2023, 12 februari 2023 – in samenhang met de overige feiten de conclusie niet kan dragen dat ON! onvoldoende uitvoering heeft gegeven aan de bereidheid tot samenwerking en daarmee in strijd handelt met de eisen die bij verlening van de voorlopige erkenning expliciet zijn gesteld, blijkt niet uit het voorgenomen besluit.

5.2.5 Stelselmatige overtreding Journalistieke Code

81. In het voorgenomen besluit wordt ook ten aanzien van de b-grond – het onvoldoende uitvoering geven aan de bereidheid tot samenwerking ten behoeve van de landelijke publieke mediadienst - ingegaan op de stelselmatige overtreding van de Journalistieke Code. Overwogen wordt dat deze stelselmatige overtreding de samenwerking wel kan verstoren, maar dat dat in dit geval onvoldoende is gebeurd om intrekking op te baseren. Hiervoor heeft de NPO, bij bespreking van de voorgenomen afwijzing van het verzoek op de a-grond - er is driemaal een sanctie opgelegd als bedoeld in artikel 2.154 Mediawet - toegelicht waarom die conclusie onjuist is. Met het niet naleven van de Journalistieke Code toont ON! onvoldoende bereidheid tot samenwerking. Voor de onderbouwing van deze conclusie verwijzen wij naar paragraaf 4.2.

6 NALEVING EISEN DOOR ON! MOET VOOROP STAAN

82. In het voorgenomen besluit wordt onderkend dat door de daartoe bevoegde persoon – de Ombudsman - is geoordeeld dat ON! stelselmatig niet heeft voldaan aan de Journalistieke Code op basis van een beoordeling van het merendeel van alle uitzendingen van ON! in 2022.³¹ In het voorgenomen besluit staat ook dat met die code invulling is gegeven aan de hoge journalistieke en professionele kwaliteitseisen waaraan op grond van artikel 2.1, tweede lid, aanhef en onder e Mediawet moet worden voldaan.
83. Nu naleving van die eisen voorwaarde was voor de voorlopige erkenning en de Minister ON! vóór het verlenen van de erkenning specifiek naar de naleving van deze eisen heeft gevraagd, zou niet de taakafbakening binnen de publieke omroep centraal moeten staan. Het Commissariaat voor de Media constateerde in het besluit van 3 april 2023 (zie randnummer 21 en 37) reeds dat het niet eenvoudig is een scherpe afbakening te maken tussen de taken en bevoegdheden van de NPO enerzijds en het Commissariaat voor de Media anderzijds, maar stelde daarbij voorop dat de belangrijke gemeenschappelijke deler een goed functionerend landelijk publiek bestel is. Met het voorgenomen besluit komt juist dat gemeenschappelijke doel, dat ook het doel van de Mediawet en de Staatssecretaris is, onder druk te staan en geraakt deze nog verder uit zicht.
84. De NPO meent dat, gelet op het doel van de Mediawet, onderzocht had moeten worden hoe en door wie ON! wel aan deze belangrijke

³¹ Randnummer 130.

kwaliteitseisen kan worden gehouden gelet op het grote maatschappelijke belang van een publieke omroep die journalistieke programma's moet brengen die aan de uitgangspunten van de Journalistieke Code voldoen. Zoals de Ombudsman schrijft³² *"Dat is essentieel als je het publiek wilt laten zien hoe je je betrouwbaarheid waarborgt en hoe je geloofwaardig wilt zijn."*

85. In het voorgenomen besluit wordt gesteld dat het Commissariaat voor de Media bevoegd zou zijn tot handhaving van overtredingen van onder meer artikel 2.1 Mediawet, waaronder naleving van de journalistieke kwaliteitseisen, maar in het kader van deze procedure zijn aan het Commissariaat voor de Media geen vragen gesteld of zienswijze gevraagd, terwijl het Commissariaat blijkens het besluit van 3 april 2023 dat oordeel niet deelt. De Staatssecretaris had kunnen overwegen zelf alsnog voorschriften te verbinden aan de voorlopige erkenning van ON! nu het bevoegde orgaan – de Ombudsman – meermaals heeft geoordeeld dat niet aan de Journalistieke Code wordt voldaan.
86. Daarbij merkt de NPO nog op dat zij meent dat de wijze waarop de uitkomsten van het eerste onderzoek van de Ombudsman worden weergegeven, aan de ernst van de bevindingen voorbijgaat. Bij de omschrijving van het eerste rapport eindigt het voorgenomen besluit in randnummer 23 met een citaat dat de Ombudsman "tot slot" zou aangeven. In dat citaat benadrukt de Ombudsman de waarde van een publieke omroep die groepen weet te vinden die eerder buiten beeld bleven. Dat citaat geeft echter een onevenwichtig beeld van de eerste uitspraak van de Ombudsman. Dit citaat is echter niet het einde of slot. Daarop volgt een paragraaf (5.2) over journalistiek waarin de eerste zin is *"Maar ook wie een overtuiging heeft en die actief uitdraagt, doet dat als journalist in programma's van de publieke omroepen dus volgens de normen en afspraken in de Journalistieke Code "onafhankelijk, onbevooroordeeld, controleerbaar, waarheidsgetrouw, feitelijk en transparant."* En daarna volgt paragraaf 5.3 die begint met *"Van omroepen mag geëist worden dat ze zich houden aan de afgesproken normen in Journalistieke Code, die hebben ze allemaal ondgeschreven. En ze moeten zich houden aan de in de Mediawet beschreven én gezamenlijk aanvaarde uit te dragen waarden. Betrouwbaarheid is daarbij essentieel, anders verlies je je geloofwaardigheid bij het publiek."*
87. De Ombudsman oordeelt in het eerste rapport dat ON! de Journalistieke Code op diverse punten met regelmaat heeft geschonden, zo blijkt duidelijk

³²

P. 2 van het rapport van 7 juni 2022.

uit het persbericht van de Ombudsman van 7 juni 2022.

88. Gelet op de ernst van de bevindingen in de uitspraken van de Ombudsman, kan de Staatssecretaris, als eindverantwoordelijke voor het mediabeleid, niet volstaan met de onjuiste conclusie dat de NPO niet bevoegd zou zijn de stelselmatige schending van de Journalistieke Code in haar oordeel over de uitvoering van de bereidheid tot samenwerking door ON! te betrekken. Daarmee loopt zij onnodige juridische risico's en verzwakt zij, zonder deugdelijke grondslag, de positie van de NPO als bestuursorgaan.
89. Het vorenstaande geldt te meer nu uit de uitlatingen van ON!, zoals tijdens het horen ook toegelicht, blijkt dat ON! ook niet van plan is aan de Journalistieke Code te gaan voldoen:
- ON! schrijft over de Journalistieke Code dat zij "*– op bepaalde fundamentele punten – een andere lezing van de Journalistieke Code*" heeft³³;
 - ON! meent dat er een spanning bestaat tussen haar doel de ongehoorde meningen te presenteren en de naleving van de journalistieke kwaliteitsbeginselen van waarachtigheid en feitelijke grondslag³⁴;
 - ON! meent dat deze kwaliteitseisen voor haar niet bepalend mogen zijn.³⁵

7 GEVOLGEN AFWIJZING

90. Ten slotte wordt in het voorgenomen besluit overwogen dat afwijzing betekent dat de NPO moet blijven samenwerken met een omroep waarvan zij vindt dat deze onvoldoende samenwerkingsbereidheid toont. Die overweging gaat voorbij aan hetgeen de NPO heeft toegelicht in het kader van het verzoek. De NPO heeft toegelicht dat ON! de samenwerking belemmert en welke pogingen zij zonder succes heeft ondernomen ON! weer tot samenwerking te bewegen. Daarmee is voor de NPO een onhoudbare situatie ontstaan.
91. De NPO heeft toegelicht dat de opstelling van ON! betekent dat zij niet meer in staat is haar wettelijke taken naar behoren uit te voeren. Indien het verzoek wordt afgewezen, ontbreekt het de NPO immers aan middelen om ON! tot samenwerking te bewegen. Dit bestuurlijk zwaarwegend gegeven is in het voorgenomen besluit onvoldoende betrokken.

³³ Zie rapportage van ON! van 30 maart 2023, p. 2 en rapportage van 21 december 2022.

³⁴ Zo schrijft ON! op pagina 13 van het aanvullend beroepschrift ten aanzien van de eerste sanctie, dat op 28 april 2023 bij de rechtbank is ingediend (zie documenten bijlage 1).

³⁵ Zo schrijft ON! op pagina 14 van het aanvullend beroepschrift ten aanzien van de eerste sanctie, dat op 28 april 2023 bij de rechtbank is ingediend (zie documenten bijlage 1).

8 CONCLUSIE EN VERZOEK

92. De NPO meent dat het besluit niet conform het voornemen tot stand kan komen, omdat het op onjuiste gronden en feiten tot stand is gekomen:
1. Primair meent de NPO dat het verzoek alsnog moet worden toegewezen.
 2. Subsidiair meent de NPO dat onduidelijk is waarom de staatssecretaris niet heeft overwogen eerst een rechtelijke uitspraak in beroep af te wachten over de aan ON! opgelegde sancties, indien zij onvoldoende vertrouwen heeft in het feit dat het aan de NPO is om ON! aan te spreken op het stelselmatig schenden van de Journalistieke Code.
93. De Mediawet heeft de verantwoordelijkheid voor de publieke media-opdracht verdeeld over de Minister, het Commissariaat voor de Media, de Ombudsman en de NPO. Als voorschriften uit of op basis van de Mediawet worden geschonden, kan dan ook niet worden volstaan met een louter formele benadering maar zouden deze partijen – gelet op het doel van de Mediawet - met elkaar moeten beoordelen hoe die schending binnen de kaders van de Mediawet zo spoedig mogelijk wordt beëindigd. De structurele schending van de Journalistieke Code door ON! is – na ontvangst van een ongekend groot aantal klachten - reeds meermaals over een lange periode vastgesteld door de Ombudsman, die daartoe door de wetgever is aangewezen. De NPO acht het van groot belang dat de stelselmatige schending van deze belangrijke Journalistieke Code zo spoedig mogelijk wordt beëindigd en overlegt graag met de Staatssecretaris hoe dat gezamenlijke doel naar de toekomst toe kan worden bereikt ter bescherming van de integriteit van het bestel.

BIJLAGEN

Bijlagen		
1.	pleitnota van de NPO voor de hoorzitting over het bezwaar van ON! tegen het besluit van 20 april 2023	25 oktober 2023
2.	E-mail NPO aan ON!	19 september 2023
3.	Brief ON! aan NPO	25 september 2023
4.	Brief NPO aan ON!	3 oktober 2023

Bijlage 1: Weerlegde voorbeelden rapporten en columns NPO-Ombudsman

Rapport 1

Voorbeeld 1: Uitzending van 10 mei 2022

In het eerste rapport van de NPO-Ombudsman wordt aangegeven dat er in de programma's van ON! sprake is van de verspreiding van desinformatie, hetgeen niet is toegestaan volgens de Journalistieke Code. Hierbij merkt dat NPO-Ombudsman op dat er wel een onderscheid gemaakt dient te worden tussen het verspreiden van desinformatie door het programma of de journalist zelf of door een spreker in het programma waarop geen direct weerwoord wordt gegeven.

In het kader van deze laatste categorie, het verspreiden van desinformatie door een spreker in het programma waarop geen direct weerwoord wordt gegeven, wordt als onderbouwing in het rapport de uitzending van 10 mei 2022 aangehaald waarin Vlaams Belang-politicus Filip Dewinter, rechtsfilosoof Raisa Blommestijn (toen nog geen presentatrice bij *Ongehoord Nieuws*) en arts Niek Rogger te gast zijn. Een van de onderwerpen die tijdens deze uitzending wordt besproken is de zogenaamde 'omvolking', een thema waarvoor Dewinter is uitgenodigd om als hoofdgast zijn licht op te laten schijnen.

Ten eerste is het belangrijk om op te merken dat Dewinter niet zomaar iemand is. Hij heeft een boek geschreven over dit onderwerp, getiteld *Omvolking: de grote verandering, interview met Renaud Camus* (2022). Daarnaast is hij oprichter van de politieke partij Vlaams Belang, een Vlaamse partij die volgens de peilingen op dit moment de grootste partij is en ongeveer 20% van het Vlaamse electoraat vertegenwoordigt. Een spreker, bovendien, die in andere programma's bij de publieke omroep nooit aan het woord komt, net als andere politici en leden van zijn partij. Alles bij elkaar genomen, is de Dewinter een deskundige en legitieme studiegast wanneer het gaat om dit onderwerp. Aan dit alles wordt door de NPO-Ombudsman ofwel voorbijgegaan ofwel is volgens haar niet vermeldenswaardig.

Dan wat betreft de inhoud van de uitspraken van Dewinter. Heeft hij 'aantoonbaar onjuiste informatie' verspreid? En, indien dit het geval is, heeft hij deze aantoonbaar onjuiste informatie dan doelbewust, willens en wetens, verspreid? Heeft hij, met andere woorden, desinformatie verspreid?

De NPO-Ombudsman meent van wel en wijst op een specifieke uitspraak van Dewinter in de uitzending van 10 mei 2022:

Binnen nu en twee generaties zijn wij autochtone Vlamingen in Antwerpen een minderheid, dan wordt Antwerpen Antwerpistan. En wat in die grote steden gebeurt, zal ook in Europa

gebeuren. Europa wordt Eurabia. En de islam is aan een opmars bezig en die zal, men, ons en onze cultuur vervangen, dat is de omvolking.

Op sociale media ontstond naar aanleiding van deze uitspraak eveneens ophef. Dewinter zou de zogenaamde ‘omvolkingstheorie’ hebben gepropageerd. Een theorie die door de NPO-Ombudsman wordt gedefinieerd als ‘het *doelbewust* “vervangen” van een bevolkingsgroep door een andere’. Wie de uitzending bekijkt, moet echter vaststellen dat Dewinter het niet heeft gehad over de ‘omvolkingstheorie’ maar over ‘omvolking’. Aan het begin van de gewraakte uitzending stelt hij, bij beantwoording van de vraag wat omvolking is, dat het gaat om ‘het vervangen van het ene volk door het andere volk’. Met deze ‘bevolkingsruil’ wordt volgens hem een ‘beschavingsruil’ bewerkstelligd: onze manier van leven wordt vervangen.¹

Dewinter beschrijft hier aldus een demografische verandering, die volgens hem door iedereen feitelijk kan worden vastgesteld en waargenomen: autochtone Vlamingen en Nederlanders vormen in toenemende mate een minderheid in grote steden. De meerderheid van de bevolking bestaat inmiddels uit personen met een allochtone of islamitische achtergrond. Hiermee verandert dus niet alleen de (1) bevolkingssamenstelling, maar ook (2) de cultuur van een stad of land. Kortom, een feitelijke constatering, op basis van demografische gegevens.

Hoe de NPO-Ombudsman komt tot de constatering dat er een omvolkingstheorie gepropageerd is, met kennelijk de implicatie dat er doelbewust, willens en wetens, wordt aangestuurd op deze demografische (en hiermee culturele) verandering, blijft een raadsel. Het volgt in ieder geval niet uit het citaat dat door haar wordt aangedragen ter onderbouwing. Het volgt ook niet uit hetgeen verder door Dewinter is gezegd tijdens de uitzending van 10 mei 2022. Hoe komt de NPO-Ombudsman dan wel tot deze conclusie? Heeft zij de bewuste uitzending wel bekeken? Het ligt in de lijn der verwachting dat dit niet het geval is en dat zij is afgegaan op de hetze die in de media en op sociale media is ontstaan naar aanleiding van de uitzending. Het is ook mogelijk dat zij de uitspraken van Dewinter schokkend vindt: de autochtone bevolking vervangen door migranten, stel je voor! Wellicht hoorde zij iets dergelijks voor het eerst. Misschien vond ze de uitspraken wel onwelgevallig of ronduit verwerpelijk. Dat kan en mag allemaal, maar dat is nog geen grond om kwalificaties op Dewinters uitspraken te plakken die er niet op thuis horen – en al helemaal geen grond om zijn uitspraken te bombarderen tot ‘aantoonbaar onjuist’ of zelfs tot ‘desinformatie’.

¹ Uitzending te bekijken via *NPO Start*, https://www.npostart.nl/ongehoord-nieuws/10-05-2022/VPWON_1339252

Wanneer de gewraakte passage onderzocht wordt, blijkt overigens dat deze uitspraak van Dewinter niet onjuist, maar *juist* is. Zo komt in de bewuste uitzending ook Ruben van Gaalen van het Centraal Bureau voor de Statistiek (hierna: CBS) aan het woord. Hij stelt dat, als de ontwikkelingen zo doorgaan, in 2050 of 2060 de meerderheid van de Nederlanders een niet-Nederlandse herkomst zal hebben, hetgeen betekent dat beide ouders buiten Nederland zijn geboren. Hij beschrijft dus, feitelijk, dezelfde demografische trend die door Dewinter wordt geduid als ‘omvolking’. Tevens komt Jan van de Beek van de Universiteit van Amsterdam aan het woord. Hij stelt dat de autochtone bevolking rond 2070 een minderheid in eigen land zal zijn geworden. Zowel Van de Beek als Van Gaalen sluiten zich dus aan bij de uitspraken van Dewinter. En zij zijn niet de enigen: er is overweldigend bewijs voor de demografische trend die hij beschrijft.

Interessant is in dit verband tot slot nog in te gaan op een alternatief scenario. Stel nu, dat er *wel* een omvolkingstheorie gepropageerd zou zijn – dat er dus wel door Dewinter gesteld zou zijn dat er een *plan* achter de omvolking schuil zou gaan. Dat er, doelbewust, willens en wetens, wordt aangestuurd op de door Dewinter beschreven demografische veranderingen. Zou dat dan aantoonbaar onjuist zijn? Gesteld kan worden dat ook dit niet het geval is. In dit verband kan bijvoorbeeld worden gewezen op uitspraken van oud-Eurocommissarissen Peter Sutherland. Hij is van mening dat de Europese Unie de nationale homogeniteit moet ondermijnen om economische voorspoed tot stand te brengen. Indien de Europese Unie migratie niet zou stimuleren, zou dit het einde betekenen van de Europese welvaart en potentieel het voortbestaan van Europa bedreigen. Migratiekritiek en een strenger migratiebeleid zijn daarom gevaarlijk volgens hem. Kortom: hij stuurt aan op bewust stimuleren van (massa)migratie.² Dergelijke conclusies vinden ook steun in een rapport van de Verenigde Naties, getiteld ‘Replacement Migration: Is it A Solution to Declining and Ageing Populations?’ (2000).³

Gesteld kan dan ook worden dat *als* Dewinter had gezegd dat er bewust beleid ten grondslag ligt aan de feitelijke constatering van demografische verandering (ofwel bevolkingsvervanging) dit juist zou zijn geweest – of in ieder geval niet aantoonbaar onjuist. Er is in ieder geval geen sprake van desinformatie. Hiermee gaat de kwalificatie van de NPO-Ombudsman ook op in dit hypothetische scenario niet op. Het blijft overigens verwonderlijk, we benadrukken het nog maar eens, dat er uitspraken aan Dewinter worden toegeschreven die

² <https://www.bbc.com/news/uk-politics-18519395>

³ Te raadplegen https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/unpd-egm_200010_un_2001_replacementmigration.pdf

hij niet heeft gedaan tijdens de uitzending. De NPO-Ombudsman maakt zich feitelijk schuldig aan wat zij ON! verwijt: zij bedrijft hier geen goede (onderzoeks)journalistiek. Opgemerkt dient eveneens te worden dat iemand beschuldigen van het verspreiden van desinformatie een ernstige beschuldiging is. Het betekent feitelijk dat wordt beweerd dat iemand *bewust* een verkeerde voorstelling van zaken geeft; een beschuldiging die niet geuit zou mogen worden zonder diepgravend en overtuigend bewijs.

Tot slot moet nog worden geconstateerd dat wanneer wordt gekeken naar deze uitzending in brede zin, er opgemerkt moet worden dat er flink wordt doorgevraagd door de presentatoren. Zo wordt de vraag gesteld wat nu precies het probleem is met ‘omvolking’ als iemand met een niet-Nederlandse of niet-Vlaamse afkomst zich nu gewoon Nederlands of Vlaams voelt. Ook wordt de vraag gesteld of er niet gewoon een tekort is aan goedkope arbeidskrachten. Geconcludeerd kan worden dat ook de conclusies van de NPO-Ombudsman wat betreft de gehanteerde interviewtechniek in dit verband niet op gaan.

Al met al zijn dit schokkende constatering: de NPO-Ombudsman legt hier een studiogast niet alleen woorden in de mond die hij niet heeft gesproken, tevens worden stevige beschuldigingen geuit (zoals het verspreiden van desinformatie) zonder dat dit deugdelijk wordt onderbouwd.

Voorbeeld 2: Uitzending van 24 mei 2022

Het tweede voorbeeld dat door de NPO-Ombudsman wordt genoemd is afkomstig uit de uitzending van 24 mei 2022. In deze uitzending zijn BVNL-Tweede Kamerlid en oud-commando Wybren van Haga, oorlogsverslaggever Arnold Karskens en klimaatexpert Ferdinand Meeus te gast. Tijdens deze uitzending staat onder andere de oorlog in Oekraïne centraal. Dit voorbeeld dient ter illustratie voor de claim van de NPO-Ombudsman dat ON! meningen van derden zonder deze in context te plaatsen, te onderscheiden van feiten of door te vragen, als feiten presenteert.

In dat kader stelt de NPO-Ombudsman dat Wybren van Haga zou hebben gezegd dat zijn partij *de enige* in de Tweede Kamer is die voor vrede in Oekraïne is en dat de overige partijen alleen wapens willen leveren. Dit is volgens de NPO-Ombudsman ‘aantoonbaar onjuist’ en volgens haar gemakkelijk te checken. Uit deze constatering van de NPO-Ombudsman kan niet anders dan volgen dat zij de bewuste uitzending niet heeft bekeken. Wie de uitzending wel bekijkt, komt namelijk tot de conclusie dat Van Haga niet zegt dat zijn partij *de enige* is die voor vrede in Oekraïne is, maar dat hij zegt dat zijn partij *zo ongeveer de enige* is die voor vrede in Oekraïne is. Een uitspraak die klopt, ook PVV en FVD (waarvan de

voorman Thierry Baudet ook aan het woord komt in de itemvideo) willen aansturen op de-escalatie en vrede. Dat was ten tijde van de uitzending het geval en is tot op heden nog steeds het geval. Kortom, deze uitspraak van Van Haga is niet ‘aantoonbaar onjuist’, maar aantoonbaar *juist*.

Het is merkwaardig dat hier opnieuw, net als in het geval van Dewinter, uitspraken aan studiogasten worden toegeschreven die zij niet hebben gedaan. Waarom doet de NPO-Ombudsman dit? Met welk doel? De enige die hier aantoonbaar onjuiste informatie lijkt te verspreiden is de NPO-Ombudsman zelf: zij geeft geen juiste voorstelling van zaken door niet de werkelijke woorden die Van Haga hier heeft gesproken te citeren.

Daar blijft het niet bij. De NPO-Ombudsman legt Van Haga meer woorden in de mond. Zo stelt zij dat hij tijdens de uitzending zou hebben gezegd dat de overige partijen alleen maar bezig zouden zijn met het leveren van wapens. Zo geïsoleerd klinkt deze uitspraak wellicht wat kort door de bocht, maar Van Haga onderbouwt zijn claim wel degelijk: hij verwijst naar 200 stingers die door Mark Rutte aan Oekraïne zijn geleverd en dat dit wordt toegejuicht op Twitter door Minister van Defensie Kasja Ollongren die een spierballen-emoticon tweet. Iedereen kan nagaan dat de bewuste tweet door Ollongren is verstuurd en er stingers zijn geleverd aan Oekraïne. Ook deze uitspraak is dus niet ‘aantoonbaar onjuist’.

Al met al is dit wederom een schokkende constatering.

Voorbeeld 3: Uitzending 24 mei 2022

Er wordt door de NPO-Ombudsman nog een voorbeeld gegeven uit de uitzending van 24 mei 2022. Dit voorbeeld wordt eveneens aangehaald in het kader van het vertroebelde onderscheid tussen feiten en meningen, hetgeen dat wordt veroorzaakt door de gehanteerde interviewtechniek: op het moment dat er claims worden gedaan door de gasten wordt er niet (minimaal) doorgevraagd door de presentatoren, terwijl stukken beschikbaar zijn die het tegendeel aangeven, zo stelt de NPO-Ombudsman. Hiermee is er volgens haar sprake van een onjuiste interviewwijze.

Ter illustratie hiervan wordt gewezen op het feit dat er in de bewuste uitzending door Van Haga zou worden gesteld dat er Nederlandse wapens aan Rusland zouden zijn geleverd. Wie de uitzending bekijkt, hoort dat Van Haga in dit verband duidelijk het woord ‘vermoedelijk’ gebruikt: hij *vermoedt* dat Nederlandse wapens in Russische handen zijn gevallen en stelt niet dat dit daadwerkelijk en op basis van onomstotelijk bewijs is vast komen te staan. Van een directe beschuldiging aan het adres van de Nederlandse staat of de Minister van Defensie, zoals de NPO-Ombudsman stelt, is dan ook geen sprake.

Overigens wordt hier door de presentator meteen op ingehaakt, zoals ook de NPO-Ombudsman vermeldt. De presentator stelt een tegenvraag en informeert naar het bewijs voor deze uitspraak. Van Haga stelt dat hij geen bewijs heeft, maar dat hij wel betwijfelt of het met de levering van de wapens wel goed gaat. Hij heeft ook Kamervragen gesteld aan de Minister van Defensie, Ollongren. Uit het betoog van Van Haga wordt duidelijk dat Nederland in ieder geval niet controleert of de wapens op de juiste plek terecht komen – hij is van mening dat dit wel zou moeten gebeuren.

Wie naar dit fragment luistert, kan niet anders dan zich afvragen wat hier nu precies het probleem is: niet alleen is er doorgevraagd door de presentator, ook zijn de ‘verdenkingen’ door Van Haga op zeer subtiele wijze geuit en feitelijk onderbouwd. Waarom deze specifieke uitspraken voor de NPO-Ombudsman nu zo problematisch zijn, blijft in het midden. Wellicht vindt zij het schokkend dat er eventueel Nederlandse wapens in Russische handen gevallen zouden kunnen zijn. Misschien kan zij niet geloven dat dit zo is. Dat kan en mag allemaal, maar dat is nog geen grond om te stellen dat ON! de Journalistieke Code heeft geschonden.

Toch stelt de NPO-Ombudsman zich op het standpunt dat dit, op basis van dit gesprek, het geval is. Zij stelt zich op het standpunt dat de presentator *verder* had moeten doorvragen en op de hoogte had moeten zijn van het antwoord op de Kamervragen die Van Haga aan Ollongren had gesteld in deze kwestie. ON! is van mening dat dit in redelijkheid niet kan en mag worden verlangd van de presentator. Ten eerste stelt hij een tegenvraag en ten tweede worden er duizenden Kamervragen per jaar gesteld waarvan het onmogelijk is om van alle antwoorden hierop – en überhaupt het feit dat ze gesteld zijn – op de hoogte te zijn.

Uiteraard ontkent ON! niet dat er – tot op zekere hoogte – achtergrondinformatie vergaard moet worden door de presentatoren (hetgeen hierboven ook uitgebreid aan de orde is gekomen), maar de verwijzing naar deze Kamervragen en dat deze in dit verband zouden moeten worden aangehaald, komt uit de lucht vallen en kan niet worden gerekend tot gewone voorbereiding voor deze uitzending. Het stellen van Kamervragen over dit onderwerp is een gedetailleerde kwestie. Daar komt nog bij dat het feitelijk niet te controleren is waar de wapens exact terecht komen, zoals ook in de uitzending meermaals wordt benadrukt. Geconcludeerd kan dan ook worden dat de analyse van de NPO-Ombudsman wat betreft dit voorbeeld geen standhoudt.

Voorbeeld 4: Uitzending 12 april 2022

Het volgende voorbeeld dat door de NPO-Ombudsman expliciet wordt genoemd komt uit een uitzending van 12 april 2022. Dit voorbeeld wordt aangehaald ter ondersteuning van de

constatering van de NPO-Ombudsman dat de door de presentatoren van ON! gehanteerde interviewtechniek ertoe leidt dat meningen tot feiten worden gemaakt: de presentator begint met een uitspraak of stelling waarop gasten vervolgens kunnen reageren en hun mening of ervaring geven. Door de presentator wordt vervolgens gevraagd waarom hetgeen door de gast wordt gezegd zo is. Bij het beantwoorden van deze vraag wordt door de gast verder niet onderbouwd waarom iets zo is, of dat iets zo is waarna de mening in het verdere gesprek als feit zou worden aangenomen. Zodoende blijft het navragen of checken van informatie of het navragen waarop een mening is gebaseerd achterwege. In de uitzending van 12 april 2022, die zoals gezegd ter ondersteuning van deze conclusie wordt aangehaald, zijn politiek commentator Reinette Klever, hoofdredacteur van *De Andere Krant*, Karel Beckman en FVD-Tweede Kamerlid Simone Kerseboom te gast. Kerseboom is als hoofdgast uitgenodigd om te spreken over de plaasmoorde in Zuid-Afrika.

Ten eerste verdient vermelding dat Kerseboom door de NPO-Ombudsman enkel als ‘gast’ wordt omschreven. Dat zij Tweede Kamerlid is wordt niet genoemd. Tevens wordt door de NPO-Ombudsman niet vermeld dat Kerseboom opgroeide in Zuid-Afrika. Haar naaste familie, zoals haar ouders, woont er nog steeds. Kerseboom is bovendien gepromoveerd historicus: haar proefschrift ging over de natiestaat en nationale identiteit. Het moge duidelijk zijn dat dit alles zeer bepalend is voor de keuze van Kerseboom als studiegast in de uitzending. Zij wordt niet zomaar uitgenodigd, maar op basis van haar politieke en wetenschappelijke expertise alsook vanwege de binding die zij heeft met Zuid-Afrika. Kennelijk is dit alles voor de NPO-Ombudsman niet vermeldenswaardig, terwijl dit uiteraard doorslaggevende redenen hebben gevormd om Kerseboom uit te nodigen voor het studiegesprek – en eveneens betekent dat haar deskundigheid kan en mag worden verondersteld bij de presentatoren.

De NPO-Ombudsman beschrijft dat in dit gesprek de claim van corruptie en nalatigheid richting de regerende partij in Zuid-Afrika wordt gemaakt. De regering wordt door Kerseboom verantwoordelijk gehouden voor de hoge criminaliteit en de moord op blanke boeren. Volgens de NPO-Ombudsman is dit in principe toegestaan, maar moet het onderbouwd worden. Indien dit niet gebeurt, blijft het een mening. De presentator had volgens de NPO-Ombudsman moeten doorvragen om te voorkomen dat de mening van Kerseboom als feit wordt meegenomen in het vervolg van het gesprek.

Gesteld kan worden dat deze analyse van de NPO-Ombudsman raakt aan de kern van het verschil van mening wat betreft de strikte scheiding tussen feit en mening die door ON! wordt betwist. In dit geval wordt het volgens de NPO-Ombudsman als ‘feit’ gepresenteerd dat

de regering verantwoordelijk is voor de hoge criminaliteit en moord op blanke boeren. Dit is echter niet per se een feit, maar een interpretatie van een feit die door Kerseboom wordt voorgestaan. Dat het hier een onderbouwde en deskundige interpretatie is, blijkt ten eerste al uit de achtergrond van Kerseboom die hierboven wordt geschetst, maar waar de NPO-Ombudsman, zoals gezegd, geheel aan voorbij gaat.

De deskundigheid blijkt ook uit de antwoorden van Kerseboom, die ten eerste een korte beschrijving van de geschiedenis van Zuid-Afrika geeft, die eindigt in de conclusie dat het 'Rainbow nationalism' gefaald heeft: het blijkt dat groepen van verschillende achtergronden niet in staat zijn om vreedzaam met elkaar samen te leven in Zuid-Afrika. Vervolgens stelt zij dat er door de ANC-regering allerlei beleid wordt gevoerd dat blanken achterstelt. Dit wordt wel degelijk onderbouwd, Kerseboom legt uit dat er een beleid van *black economic empowerment* wordt gevoerd dat ertoe leidt dat niet deskundigheid maar huidskleur/ras doorslaggevend zijn bij aanname van mensen voor een bepaalde baan. Kennis of kunde doen niet langer ter zake.

Daarnaast is het algemeen bekend dat het ANC van corruptie wordt beschuldigd. Zo verschijnt op 5 december 2022 nog een bericht op NOS waaruit dit blijkt.⁴ Dat deze basale achtergrondinformatie door de NPO-Ombudsman wordt gezien als een voorbeeld van een 'mening' waarop moet worden doorgevraagd, kan hiermee geen standhouden. Het is een interpretatie van een feit, die niet alleen door Kerseboom (ter zake kundig) maar door vele anderen wordt voorgestaan. De stelling dat de regering nalatig is, volgt uit het feit dat de moord op blanke boeren niet actief wordt tegengegaan, maar zelfs (in ieder geval impliciet) wordt ondersteund volgt eveneens uit verschillende zaken die in de itemvideo naar voren worden gebracht.

Waarom de presentatoren in dit specifieke geval hadden moeten doorvragen, blijft aldus in het midden. Wellicht vindt de NPO-Ombudsman de geuite beschuldiging te ver gaan. Misschien vindt zij het onwenselijk dat een regering überhaupt van corruptie wordt beschuldigd. Dat kan en mag allemaal, maar vormt geen reden om ON! verwijten te maken wat betreft de gehanteerde interviewtechniek.

⁴ <https://nos.nl/artikel/2455262-president-zuid-afrika-krijgt-steun-van-eigen-partij-in-corruptieaffaire>. Er is ook literatuur die dit punt ondersteunt, zie bijvoorbeeld M. Bosma, *Minderheid in eigen land. Hoe progressieve strijd ontaardt in genocide en ANC-apartheid*, Bibliotheca Africana Formicae 2015.

Voorbeeld 5: Uitzending 10 mei 2022

In dezelfde uitzending van 10 mei 2022 die hierboven al aan de orde kwam, waar Filip Dewinter te gast was om over omvolking te spreken, kwam eveneens de effectiviteit van de (vroeg)behandeling met ivermectine van covid-19-patiënten aan bod. In Nederland verbodt de inspectie dit middel voor deze patiëntengroep. Hetzelfde geldt voor hydroxycycloquine (hcq). In de studio is arts Niek Rogger, die patiënten ondanks het verbod van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd met ivermectine heeft behandeld, te gast om zijn ervaringen en overwegingen te delen. Volgens de NPO-Ombudsman zijn de uitspraken van Rogger omtrent ivermectine een voorbeeld dat er niet wordt doorgevraagd of dat aantoonbaar onjuist bekend zijnde informatie afkomstig van derden onvoldoende wordt tegengesproken.

Wie de uitzending bekijkt, komt tot de conclusie dat Rogger voornamelijk wijst op de onzekerheid rondom de behandeling van covid-19-patiënten met zowel ivermectine als hcq: hij is er niet zeker van dat het werkt, maar hij is er ook niet zeker van dat het niet werkt. Rogger is daarom van mening dat, als patiënten het zelf willen proberen, hij als arts ondersteuning dient te bieden aan deze mensen. Volgens hem kan vooral het vroegtijdig toedienen van ivermectine (in de beginstadia van het ziektebeeld) wellicht effect hebben – hoewel hij zich erg voorzichtig uitdrukt. Hij betoogt in ieder geval niet dat er overduidelijk bewijs is dat het middel helpt, maar wijst wel op succesvolle ervaringen uit het buitenland. De rest van het gesprek gaat over de houding van de Inspectie, de eventueel achterliggende motieven en de vrije keuze van artsen, hetgeen volgens Rogger de kern is van zijn vak.

Volgens de NPO-Ombudsman verspreidt Rogger in deze uitzending desinformatie: volgens haar is het kennelijk onomstotelijk bewezen dat de behandeling met ivermectine geen effect heeft. Zij verwijst in dat kader naar een medisch-wetenschappelijke studie van 5 mei 2022.⁵ De presentatoren hadden Rogger effectief moeten tegenspreken en hebben hem, door dit niet te doen, in de gelegenheid gesteld om desinformatie te verspreiden. Belangrijk is om hier te vermelden dat de beschuldiging van desinformatie betekent dat Rogger niet alleen aantoonbaar onjuiste informatie zou hebben verspreid, maar dit bovendien willens en wetens zou hebben gedaan. Hij weet dat de informatie die hij verspreidt onjuist is en hij verspreidt deze informatie bewust.

Ten eerste rijst de vraag of de informatie die Rogger deelde tijdens de uitzending aantoonbaar onjuist is. Gesteld kan worden dat dit in ieder geval niet blijkt uit de studie die de NPO-Ombudsman aandraagt ter onderbouwing. Uit die studie komt namelijk hetzelfde naar

⁵ https://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMoa2115869?query=featured_home

voren als dat Rogger tijdens de uitzending betoogde: het is onduidelijk wat het effect is van de behandeling met ivermectine. Waarom draagt de NPO-Ombudsman deze studie dan aan om Rogger van het verspreiden van desinformatie te beschuldigen? Heeft zij geen kennisgenomen van de inhoud van de studie? Is zij wellicht zelf niet medisch-wetenschappelijk genoeg onderlegd om kennis te nemen van de inhoud ervan? Of vindt zij de inhoud van de uitspraken van Rogger zo schokkend dat deze volgens haar wel onwaar moeten zijn? Hoe het ook zij: hiermee is niet aangetoond dat Rogger aantoonbaar onjuiste informatie – laat staan desinformatie – verspreidde tijdens de uitzending. Het tegenovergestelde is eerder waar: de studie geeft aan dat zijn betoog *juist* is.

Dat geldt overigens niet alleen voor de studie die de NPO-Ombudsman aanhaalt. Ook uit andere medisch-wetenschappelijke studies volgt de juistheid van de uitspraken van Rogger. Deze zijn in lijn met het algemene medisch-wetenschappelijk beeld over de behandeling van covid-19-patiënten met ivermectine: het is simpelweg onduidelijk. In dit kader kan bijvoorbeeld gewezen worden op een *systematic review* van 21 juni 2022.⁶ Kortom, de uitspraken van Rogger zijn niet aantoonbaar onjuist, hij verspreidt geen desinformatie, maar deelt simpelweg de laatste medisch-wetenschappelijke stand van zaken. Hiermee vervalt tevens het verwijt dat de NPO-Ombudsman maakt aan het adres van de presentatoren: de informatie die Rogger deelt is niet aantoonbaar onjuist, maar juist. Daarom is er voor hen ook geen reden om (extra) door te vragen of tegen te spreken.

Voorbeeld 6: Uitzending van 24 februari 2022

Een ander voorbeeld dat door de NPO-Ombudsman wordt aangehaald in het kader van het schenden van de Journalistieke Code komt uit de uitzending van 24 februari 2022. Dit voorbeeld dient ter illustratie van het feit dat ON! meningen van derden zonder deze in de context te plaatsen, te onderscheiden van feiten of door te vragen, als feiten presenteert. In deze uitzending zijn PVV-voorman Geert Wilders, oorlogsverslaggever Arnold Karskens en documentairemaker Peter Vlemmix te gast.

Tijdens de uitzending worden onder andere de oorlog in Oekraïne en extreemlinks geweld in de maatschappij besproken. Heel kort komt ook het beleid van de regering aan bod, waarbij PVV-leider Geert Wilders wijst op het klimaat- en stikstofbeleid. Hij stelt in dit kader dat het hier om een ‘niet bestaand probleem’ gaat. Volgens de NPO-Ombudsman kleven er

⁶

<https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD015017.pub3/full?highlightAbstract=19%7Cco%7Civermectin#.ZBckjIDwDQI.whatsapp>

twee problematische aspecten aan de uitspraak van Wilders: enerzijds wordt een verwijt gemaakt aan de presentatoren, zij hadden duidelijk moeten maken dat het hier om een mening gaat. Anderzijds is de informatie aantoonbaar onjuist en is er zelfs sprake van desinformatie: de politicus deelt de aantoonbaar onjuiste informatie willens en wetens – hij weet dat het onjuist is. De NPO-Ombudsman stelt namelijk dat bewijs voor klimaatverandering overweldigend is en dat de politicus hier ook van op de hoogte is.

Wat betreft het verwijt dat het hier niet duidelijk is dat het om een mening gaat, kan worden gesteld dat dit niet op gaat: het betreft een uitspraak van PVV-leider Geert Wilders, de fractievoorzitter van de grootste oppositiepartij in de Tweede Kamer. Bovendien gaat het hier om een uitspraak in het kader van het bekritisieren van het regeringsbeleid. Het is hiermee overduidelijk dat het gaat om de politieke mening van Wilders en, in navolging daarvan, de PVV.

Daarbij kan in het algemeen gesteld worden dat de thema's klimaat(verandering) en stikstof op wetenschappelijk, maatschappelijk en politiek niveau ter discussie staan. Het feit dat de NPO-Ombudsman klimaatverandering als 'feit' bestempelt, lijkt dan ook vooral samen te hangen met haar eigen politieke overtuiging, die duidelijk een andere is dan die van de PVV. Uiteraard mag de NPO-Ombudsman het oneens zijn met Geert Wilders of de PVV, maar om dan te insinueren dat klimaatverandering een onomstotelijk gegeven is, is onjuist. Wilders zal best weten dat er argumenten zijn die aangeven dat klimaatverandering veroorzaakt door de mens bestaat. Maar dat betekent niet dat er niet net zo goed argumenten in te brengen zijn die aangeven dat klimaatverandering veroorzaakt door de mens niet bestaat. Argumenten die in meerdere uitzendingen van *Ongehoord Nieuws* zijn toegelicht door klimaatexpert Ferdinand Meeus.⁷

ON! heeft meermaals beargumenteerd dat het minderheidsstandpunt consequent het nadeel van de twijfel krijgt in de uiteenzettingen van zowel de NPO-Ombudsman als het NPO-bestuur: zij vertolken het meerderheidsstandpunt dat zij aanduiden als 'feit'. Tegengestelde standpunten, minderheidsstandpunten, worden veelvuldig weggezet als 'mening', 'aantoonbaar onjuiste informatie' of zelfs betiteld als 'desinformatie' zoals in dit onderhavige geval. Dit is simpelweg onjuist: het feit dat het gaat om een minderheidsstandpunt betekent niet dat het standpunt onjuist is of dat er zelfs sprake is van desinformatie. In het geval van klimaat(verandering) en stikstof is er sprake van een wetenschappelijke, maatschappelijke en politieke discussie. Wilders is er om zijn kant van het

⁷ Zie voor dit onderwerp verder <https://clintel.nl/#> onder 'publicaties'.

verhaal, zijn politieke visie op dit maatschappelijk relevante thema, toe te lichten. ON! is opgericht om de nieuwsbol van een andere kant te belichten en het uitnodigen van Wilders is daarmee volledig in lijn. Gesteld kan in ieder geval worden dat er hier geen sprake is van aantoonbaar onjuiste informatie of desinformatie.

Voorbeeld 7: Uitzending van 12 april 2022

In het kader van het onderscheid tussen feit en mening wordt in het rapport van de NPO-Ombudsman aangegeven dat een presentator op zijn minst vraagtekens dient te plaatsen bij aantoonbare onjuistheden in de onderbouwing van meningen of dient te vragen waar de spreker zich op baseert, waarom hij of zij dit deelt en dat gebezigde onjuistheden moeten worden tegengesproken. In dat kader wordt door de NPO-Ombudsman wederom een voorbeeld aangehaald uit de uitzending van *Ongehoord Nieuws* van 12 april 2022.

Behalve dat hier wordt gesproken over het geweld tegen blanke boeren in Zuid-Afrika (zie hierboven) komt in het kader van ‘kort nieuws’ ook de overheidssdienst NCTV ter sprake. Uit WOB-documenten kwam naar voren dat de NCTV critici van het coronabeleid, zoals BBB-voorzitter, Caroline van der Plas, heeft gevolgd. De presentator vermeldt dat de verantwoordelijke minister Yeşilgöz deze beschuldigingen ontkent, maar dat uit de WOB-documenten het tegenovergestelde blijkt. De presentatrice vraagt vervolgens aan FVD-Tweede Kamerlid Simone Kerseboom of we nog wel kunnen vertrouwen op de antwoorden van de minister. Zij geeft aan dat dit steeds lastiger wordt.

Volgens de NPO-Ombudsman had hier moeten worden doorgevraagd. Het antwoord van Kerseboom is kennelijk niet voldoende onderbouwd. Wie echter het gehele gewraakte fragment bekijkt, kan niet anders dan concluderen dat de onderbouwing al volgt uit de toelichting van de presentatrice en de tegenstrijdigheid van en discrepantie tussen het antwoord van de Minister op de vragen van Van der Plas enerzijds en de WOB-documenten anderzijds. Kortom, het is niet zo dat er geen toelichting of onderbouwing wordt aangedragen voor de opvatting van Kerseboom. Dit voorbeeld van de NPO-Ombudsman kan dan ook geen standhouden.

In het kader van bovenstaande dient tot slot nog te worden opgemerkt dat de rubriek ‘kort nieuws’, die gekenmerkt werd door korte reflectie op nieuwsfeiten, inmiddels geschrapt is. Het schrappen van de rubriek ‘kort nieuws’ is een van de zaken die ON! heeft verbeterd naar aanleiding van de feedback die volgt uit het rapport van de NPO-Ombudsman. ON! wenst nogmaals te benadrukken dat zij voortdurend werkt aan de verbetering van de kwaliteit van haar producties en dat, hoewel zij de vergaande conclusies uit het rapport van de NPO-

Ombudsman aldus afwijst, zij haar betoog opvat als aanbevelingen en feedback die wel degelijk worden meegenomen en leiden tot (structurele) aanpassingen van het programma *Ongehoord Nieuws*.

Voorbeeld 8: Uitzending van 5 april 2022

Een ander voorbeeld dat de NPO-Ombudsman aanhaalt in haar rapport komt uit de uitzending van 5 april 2022. In deze uitzending zijn FVD-Tweede Kamerlid Gideon van Meijeren, Bart Kemp van Agractie en professor klinische psychologie van de Universiteit van Gent Mattias Desmet te gast. Een van de onderwerpen die tijdens de uitzending wordt besproken is de stikstofuitstoot en het regeringsbeleid hieromtrent.

In deze uitzending wordt er volgens de NPO-Ombudsman aantoonbaar onjuiste informatie (desinformatie) door de presentator zelf verspreid. De presentator stelt zich op het standpunt dat het ‘raar’ is dat raffinaderijen wel openblijven en dat boeren worden aangepakt die ‘feitelijk het minst uitstoten’. De achtergrond waartegen deze uitspraak wordt gedaan is een gesprek over het stikstofbeleid van de regering en wat dit in de praktijk betekent voor de boeren. Bart Kemp stelt dat er 1% landbouwgrond nodig zou zijn om 1 miljoen woningen te realiseren. Volgens hem wordt de aanval op de boeren dan ook vooral ingezet om de zware industrie te sparen. Van Meijeren is het met hem eens: hij licht toe dat er in het beleid allerlei uitzonderingen worden gemaakt voor mobiliteit, industrie en woningbouw maar dat enkel de boeren aan banden worden gelegd. Daarna doet de presentator de gewraakte uitspraak waarover de NPO-Ombudsman stelt: ‘nu deel je als journalist willens en wetens aantoonbaar onjuiste informatie, óf je hebt je werk niet gedaan’. Een scherpe beschuldiging.

De vraag rijst of deze beschuldiging terecht is. Gesteld kan worden dat dit niet het geval is: wie het gesprek beluistert hoort dat de presentator voornamelijk inhaakt op argumenten die door de studiegasten worden aangedragen. Studiegasten die overigens niet zomaar in de uitzending worden uitgenodigd, maar deelnemen aan het programma vanwege hun kennis, kunde en expertise. Van Meijeren houdt zich in de Tweede Kamer bezig met het stikstofdossier en Kemp voert namens Agractie, een organisatie die opkomt voor de boeren in het kader van de voorgenomen stikstofmaatregelen van de regering, het woord. De presentator, die zoals de NPO-Ombudsman ook in haar rapport benadrukt in zijn rol niet neutraal hoeft te zijn, maar ook zijn mening mag delen, voegt enkel iets toe aan het gesprek.

Dan wat betreft de aantoonbare onjuistheid van de uitspraak: wie de bron bekijkt die de NPO-Ombudsman aanhaalt, ziet dat dit in dit kader geen onderbouwing kan vormen. De landbouw scoort wat betreft stikstofuitstoot volgens deze bron inderdaad boven afzonderlijke

categorieën, maar in het gesprek ging het duidelijk om de gezamenlijke categorieën van ‘mobiliteit, industrie en woningbouw’. Deze categorieën scoren gezamenlijk hoger dan de landbouw. Wellicht had de presentator duidelijker kunnen formuleren, maar in ieder geval is de uitspraak niet aantoonbaar onjuist. De presentator verspreidt al helemaal niet ‘willens en wetens aantoonbaar onjuiste informatie’ (desinformatie). Waarom rekent de NPO-Ombudsman dit hem zo sterk aan? Een presentator met op dat moment nog beperkte ervaring met het presenteren van live-televisie zou eerder op enige coulance moeten kunnen rekenen vanuit de NPO-Ombudsman. Van een dergelijke coulance is op geen enkele manier sprake: het wordt hem hier, zonder enige terughoudendheid, expliciet aangerekend – terwijl er op basis van het gesprek in de uitzending geen enkele grond overblijft om dit te doen.

In het kader van bovenstaande dient tot slot benadrukt te worden dat er middels interne en externe trainingen wordt gewerkt aan de vaardigheden van de presentatoren. Hoewel ON! de vergaande conclusies van de NPO-Ombudsman niet onderschrijft, neemt zij haar betoog als aanbevelingen en feedback mee in de aanpassing van de producties. Daar komt bij dat de presentator van dienst inmiddels is vervangen. Zeker gezien dat laatste kan worden gesteld dat dit voorbeeld achterhaald is.

Diverse voorbeelden uit andere uitzendingen

Een van de belangrijkste verwijten aan het adres van ON! is dat, naast het verspreiden van aantoonbaar onjuiste informatie of desinformatie, niet voldoende wordt doorgevraagd of dat studiegasten niet voldoende worden tegengesproken. De NPO-Ombudsman is van mening dat dit niet alleen niet gebeurt in de hoofditens van het programma *Ongehoord Nieuws*, maar dat dit in alle onderdelen van de programma’s voorkomt. In dit kader noemt zij (een klein aantal) voorbeelden, die nu een voor een worden besproken.

Voorbeeld 9: Uitzending 19 april 2022

Het eerste voorbeeld dat de NPO-Ombudsman aandraagt in dat kader, is afkomstig uit een uitzending van ‘19 maart’ waarin het publiek haar mening kan toelichten over het doel van de coronamaatregelen. Ten eerste is er op 19 maart 2022 geen uitzending van *Ongehoord Nieuws* uitgezonden. Gezien het onderwerp ligt het in de lijn der verwachting dat hier de uitzending van 19 april 2022 wordt bedoeld. In deze uitzending waren viroloog Ab Osterhaus, rechtsfilosoof Raisa Blommestijn (toen nog geen presentatrice van *Ongehoord Nieuws*) en FVD-Tweede Kamerlid Pepijn van Houwelingen te gast.

Het voorbeeld dat de NPO-Ombudsman hier aanhaalt ziet op een zogenaamde ‘vox pop’: de meningen op straat worden over een specifiek onderwerp gepeild. Wat betreft de vox pop dient in algemene zin te worden opgemerkt dat het volstrekt duidelijk is dat het hier – in tegenstelling tot de studiogasten – geen deskundigen betreft, die worden geselecteerd op basis van kennis, kunde en ervaringen. Het zijn mensen die op een willekeurige plek in het land op straat worden aangesproken. Het doel van een dergelijk item is om de stemming van de bevolking wat betreft een bepaald onderwerp in kaart te brengen. Vox pop maakt onderdeel uit van vrijwel iedere uitzending en de NPO-Ombudsman lijkt geen problemen te hebben met deze vorm van journalistiek in het algemeen.

Zij lijkt eveneens geen problemen te hebben met deze specifieke uitzending. Sterker nog, deze uitzending – en in het bijzonder de ondervraging van Ab Osterhaus – dient voor haar als voorbeeld van hoe het wel moet: in deze uitzending zou juist wel zijn doorgevraagd. Het ligt dan ook in de lijn der verwachting dat de NPO-Ombudsman hier aanslaat op de *inhoud* van de meningen die worden gedeeld door het bevraagde publiek. Zij noemt in dat kader ‘kwade opzet van de staat om de bevolking te domineren’ en ‘de macht van transnationale organisaties’. Kennelijk heeft zij problemen met wat de mensen in de itemvideo naar voren brengen. Misschien vindt zij deze opvattingen schokkend of gevaarlijk. Wellicht kan zij zich niet voorstellen dat een zender ervoor kiest dergelijk materiaal uit te zenden.

Dat mag zij best vinden, maar de Journalistieke Code beschermt ook het delen van onwelgevallige meningen of meningen die misschien zelfs wel onjuist zijn. Het zou, zoals hierboven al aangehaald, voor iedereen volstrekt duidelijk moeten zijn dat het hier gaat om meningen van een niet-deskundig publiek, waar dus geen deskundige waarde aan kan worden toegedicht. De gasten in de studio zijn er om hun deskundige mening toe te lichten en worden – juist in dit specifieke geval – door de presentatoren goed bevraagd op hun standpunten. Dit geval kan volgens ons dan ook zeker niet dienen als illustratie voor het schenden van de Journalistieke Code, tenzij de NPO-Ombudsman van mening is dat het delen van onwelgevallige meningen of informatie per direct een schending oplevert van deze Code: een opvatting die wellicht verwacht mag worden in totalitaire regimes, maar toch zeker niet in de Nederlandse democratie.

Voorbeeld 10: Uitzending 19 april 2022

Een volgend voorbeeld komt uit dezelfde uitzending. De NPO-Ombudsman stelt dat het hier in een reportage gaat over ‘niet gestaafde aannames over oorzaak, doel en opzet van fusies

van gemeenten'. Wanneer wordt gekeken naar de reportage kan worden vastgesteld dat voornamelijk bewoners aan het woord komen die het oneens zijn met de fusie. Tevens licht een gemeenteraadslid het volgens haar achterliggende doel toe: er was niet voldoende mankracht op specifieke dossiers, zoals Jeugdzorg. De vraag is wat hier nu specifiek problematisch aan is, hetgeen door de NPO-Ombudsman ook niet duidelijk wordt toegelicht. Waarom zou er in dit geval meer moeten worden doorgevraagd? Het is duidelijk dat de personen die aan het woord komen *hun* visie en interpretatie naar voren brengen. De vraag waarom dit hier nu specifiek problematisch is, wordt niet beantwoord in het rapport van de NPO-Ombudsman.

Net als in het vorige voorbeeld zou het kunnen dat de NPO-Ombudsman problemen heeft met de inhoud van de opvattingen die hier naar voren worden gebracht. Het fuseren van gemeenten is de afgelopen decennia gemeengoed geworden in Nederland. Wellicht is zij hier zelf voorstander van of vindt zij het efficiëntie-argument in dit verband overtuigend. Hier geldt wederom: dat kan en mag allemaal, maar deze (persoonlijke) overtuigingen – die in dit geval het regeringsbeleid reflecteren – mogen niet doorslaggevend zijn in de beoordeling van een specifieke uitspraak of een specifiek journalistiek item. Het heeft er alle schijn van dat dit nu wel het geval is.

Voorbeeld 11: Uitzending 5 mei 2022

Een ander voorbeeld dat door de NPO-Ombudsman wordt genoemd komt uit de uitzending van 5 mei 2022. In de categorie 'kort nieuws' komt een documentaire van de Iraanse Masih Alinejad ter sprake over vrouwen in Iran die ongesluierd de straat op gaan. Sinds de machtsovername van de ayatollahs riskeert iedere vrouw die ongesluierd de straat op gaat een celstraf tot wel tien jaar. Alinejad vraagt hier wereldwijd aandacht voor.

Onder anderen Ronald Sørensen, politicus van Leefbaar Rotterdam en in het verleden nauw betrokken bij Pim Fortuyn, komt aan het woord om te reageren. Hij stelt dat Fortuyn al wilde opkomen voor de Nederlandse waarden en – hier komt het gewraakte citaat van de NPO-Ombudsman – “je moet je toch niet voorstellen dat je als vrouw niet kan kiezen wat je mag dragen”. Hij voegt hier aan toe dat in Nederland mevrouw Kaag wil bepalen waar je wel en niet naar mag kijken op televisie en plaatst dit in lijn van het regime in Iran. Er komt geen reactie van de presentator op dit standpunt. De NPO-Ombudsman is van mening dat dit hier wel noodzakelijk zou zijn geweest.

Wanneer wordt gefocust op dit specifieke voorbeeld, lijkt de achtergrond van de uitspraak van de politicus de bemoeienis van minister Sigrid Kaag met het eventuele

verdwijnen van het programma *Veronica Inside* te zijn. Deze thematiek speelde in deze periode na uitspraken van Johan Derksen en komt in de uitzending meermaals aan de orde. Kaag achtte het terecht dat het programma om die reden van televisie zou verdwijnen. Op het moment van uitzenden was dit een veelbesproken kwestie, waardoor het hoogstwaarschijnlijk voor de kijker duidelijk geweest zal zijn dat het hier om ging: het verbieden van televisieprogramma's is volgens Sørensen kenmerkend voor een totalitair regime en aangezien Kaag een televisieprogramma wil verbieden, ligt dit aldus in de lijn van het regime in Iran. Wellicht is dit volgens de NPO-Ombudsman een onwelgevallig of onwenselijk standpunt. Nederland op één lijn met Iran. Stel je voor! Uiteraard mag zij deze persoonlijke overtuiging koesteren, maar dat is nog geen reden om dit als voorbeeld aan te halen voor het schenden van de Journalistieke Code.

In het kader van dit specifieke voorbeeld dient tot slot wel te worden benadrukt dat dit eveneens in de rubriek 'kort nieuws' viel: een rubriek waar weinig ruimte voor het diepgaand bespreken van de onderwerpen bestond. Zoals hierboven al aangehaald, is het schrappen van 'kort nieuws' een van de aanpassingen die ON! heeft doorgevoerd naar aanleiding van de feedback die volgt uit het rapport van de NPO-Ombudsman. ON! wenst nogmaals te benadrukken dat zij voortdurend werkt aan de verbetering van de kwaliteit van haar producties. Hoewel zij de vergaande conclusies uit het rapport van de NPO-Ombudsman aldus afwijst, vat zij haar betoog op als aanbevelingen en feedback die wel degelijk worden meegenomen en leiden tot (structurele) aanpassingen van het programma *Ongehoord Nieuws*.

Voorbeeld 12: Uitzending 5 mei 2022

Een laatste voorbeeld uit het eerste rapport van de NPO-Ombudsman komt uit dezelfde uitzending van 5 mei 2022. Deze uitzending stond in het teken van Bevrijdingsdag en in dat kader komt een foto van de oorlogsherdenking in beeld waarop – in de woorden van de NPO-Ombudsman – 'vrijwel uitsluitend personen te zien zijn met een lichte huidskleur'. De presentator vraagt aan Ronald Sørensen of het ook hem opvalt dat het vooral blanke Nederlanders zijn die aanwezig waren bij Dodenherdenking op de Dam in Amsterdam. Sørensen antwoordt in dit verband dat dit hem inderdaad opviel. Hij voegt eraan toe: "dit is voor mij het bewijs dat integratie toch niet zo verloopt zoals we zouden willen".

Belangrijk is hier ten eerste de achtergrond van de gestelde vraag te schetsen: op sociale media ontstond er naar aanleiding van dezelfde foto ophef over de huidskleur van de personen die aanwezig waren bij Dodenherdenking. Diversiteit en inclusiviteit, zoals altijd erg belangrijk wordt gevonden door de zittende macht, ontbreken kennelijk tijdens

Dodenherdenking volgens de reacties op sociale media. Dit wordt overigens ook opgemerkt door het Nationaal Comité 4 en 5 Mei, dat in haar beleidsvisie stelt dat ‘diversiteit en zelfkritiek’ meer op de voorgrond moeten komen te staan en Nederlanders met een migratieachtergrond meer betrokken moeten worden bij de herdenkingen en festiviteiten – hetgeen, blijkens de getoonde beelden in de uitzending, nog niet echt lukt. Deze vraag moet aldus worden opgevat in het kader van de actualiteit en is derhalve relevant.

Daarnaast is het duidelijk dat het hier om een mening van Sørensen gaat. De woorden ‘voor mij’ zijn niet voor niets cursief gedrukt in het hierboven aangehaalde citaat: zij geven duidelijk aan dat het hier om een mening gaat. Zoals de NPO-Ombudsman meermaals in haar rapport benadrukt, is het delen van meningen toegestaan onder de Journalistieke Code maar moet worden duidelijk gemaakt dat het om een mening gaat. De betreffende formulering van de studiogast is in dat kader relevant gezien het feit dat zijn bewoordingen aangeven dat het om een mening gaat.

De vraag rijst daarom waarom dit specifieke voorbeeld door de NPO-Ombudsman wordt aangehaald. Het kan wederom zo zijn dat de NPO-Ombudsman deze mening van Sørensen onwelgevallig vindt. Het kan zelfs zijn dat zij het schokkend vindt dat hij een foto van de oorlogsherdenking verbindt aan integratie (hetgeen overigens ook wordt gedaan door het Nationaal Comité 4 en 5 mei). Maar dit is geen reden om dit als voorbeeld van niet doorvragen of tegenspreken aan te halen.

Rapport 2

Voorbeeld 1: Uitzending 27 oktober 2022

In deze aflevering staat het onderwerp ‘transitiespijt’ centraal. Een onderwerp dat tot op het moment van de uitzending in Nederland nog op relatief weinig belangstelling kon rekenen. Inmiddels, anno mei 2023, lijkt daar langzaam verandering in te komen. Zo verscheen 25 februari 2023 een artikel in *De Volkskrant* waarin aandacht wordt besteed aan de zogenaamde *Dutch approach* wanneer het gaat om het verlenen van transgenderzorg aan kinderen en jongeren.⁸ Kort gezegd komt deze *Dutch approach* erop neer dat transgenderkinderen en -

⁸ Kaya Bouma & Ellen de Visser, ‘De behandeling van transgender jongeren in Nederland werd geprezen. Nu groeit kritiek op “the Dutch approach”’, *De Volkskrant* 24 februari 2023, te raadplegen via: <https://www.volkskrant.nl/kijkverder/v/2023/the-dutch-approach-transgender-jongeren-onder-vuur~v656797/>. Zie Kaya Bouma & Ellen de Visser, ‘Transgender personen worden een “medisch-specialistische fuik” in geduwd, waarschuwen onderzoekers’, *De Volkskrant* 10 mei 2023, te raadplegen via: https://www.volkskrant.nl/wetenschap/transgender-personen-woorden-een-medisch-specialistische-fuik-in-geduwd-waarschuwen-onderzoekers~ba9e5e02/?utm_source=VK&utm_medium=email&utm_campaign=20230510%7Cavond&utm_c

jongeren eerst puberteitsremmers krijgen toegediend om, het woord zegt het al, hun puberteit te remmen. Het doel van de behandeling met deze puberteitsremmers is zorgen dat hun transitie een zo succesvol mogelijk cosmetisch eindresultaat heeft. Na een aantal jaar wordt vervolgens gestart met *cross sex*-hormonen om de transitie naar het andere geslacht voort te zetten.⁹

Er is, in binnen- en buitenland, veel kritiek op deze *Dutch approach*. In het progressieve Zweden wordt bijvoorbeeld al een tijdje niet meer met deze behandelingsmethode gewerkt.¹⁰ Ook in Finland werd onlangs besloten geen gebruik meer te maken van deze methode.¹¹ In het Verenigd Koninkrijk moet een grote kliniek die transgenderzorg verleent sluiten vanwege vergelijkbare kritiek die in deze aflevering van *Ongehoord Nieuws* naar voren kwam (hierover later meer).¹² Tevens zwelt in Nederland zelf de kritiek op de methode aan en groeit hiermee de vraag naar onderzoek. Zeker omdat onduidelijk is wat de langetermijneffecten zijn van de behandeling met puberteitsremmers en *cross sex*-hormonen. Critici beweren dat er blijvende schade kan ontstaan, zoals botontkalking. Daar komt bij dat de groep kinderen en jongeren die aangeeft in het verkeerde lichaam te zijn geboren alsmaar groeit en de samenstelling van deze groep significant verschilt van de groep kinderen en jongeren die eerder gebruik maakten van transgenderzorg: in tegenstelling tot jonge, stabiele kinderen (jongens en meisjes) gaat het steeds vaker om meisjes met veel bijkomende problematiek zoals trauma, autisme, depressie en zelfmutilatie.¹³ Is het wel verantwoord om deze groep volgens de *Dutch approach* te behandelen?

Deze vraag dringt zich steeds meer op gezien het feit dat er steeds meer mensen naar buiten treden die zeggen spijt te hebben van hun transitie of zelfs weer terug te willen naar hun biologische geslacht: de zogenaamde ‘detransitioners’. Zoals gezegd, was er ten tijde van

[ontent=Transgender%20personen%20worden%20een%20‘medisch-specialistische%20fuiik’%20in%20geduwd,%20waarschuwen%20onderzoekers&utm_term=264328&utm_ctid=e88be3e44bdc25bb91849aa2e1277d8e](#) voor meer recente kritische noten.

⁹ Zie bijvoorbeeld Annelou L.C. de Vries & Peggy T. Cohen-Kettenis, ‘Clinical Management of Gender Dysphoria in Children and Adolescents: The Dutch Approach’, in *Journal of Homosexuality*, Volume 59, 2012, p. 301-320.

¹⁰ Zie bijvoorbeeld Angus Fox, ‘Swedes say goodbye to the Dutch protocol’, *Genspect*, 11 mei 2021, te raadplegen via: <https://genspect.org/swedes-say-goodbye-to-the-dutch-protocol/>

¹¹ Zie bijvoorbeeld Stella O’Malley, ‘The Dutch Model is falling apart’, *Genspect* 2 januari 2023, te raadplegen via: <https://genspect.org/the-dutch-model-is-falling-apart/>

¹² Zie ‘Tavistock closure: your questions answered’, *Mermaids*, te raadplegen via: <https://mermaidsuk.org.uk/news/tavistock-closure-your-questions-answered/>

¹³ Zoals samengevat in Kaya Bouma & Ellen de Visser, ‘De behandeling van transgender jongeren in Nederland werd geprezen. Nu groeit kritiek op “the Dutch approach”’, *De Volkskrant* 24 februari 2023, te raadplegen via: <https://www.volkskrant.nl/kijkverder/v/2023/the-dutch-approach-transgender-jongeren-onder-vuur~v656797/>

het uitzenden van deze aflevering van *Ongehoord Nieuws* nog weinig aandacht voor deze thematiek. Aangezien ON! het ongehoorde geluid gehoord wil maken, past dit onderwerp goed bij onze omroep.

Te gast in de uitzending was Caroline Franssen, voorzitter van de feministische stichting *Voorzij*. Deze stichting is in 2020 opgericht om ‘helder na te denken over gelijkwaardigheid’ en ‘op te komen voor meisjes en vrouwen’.¹⁴ In dat kader houdt de stichting zich bijvoorbeeld bezig met thematiek rondom het genderdebat in binnen- en buitenland, zoals de aanstaande nieuwe Transgenderwet in Nederland.¹⁵ Franssen kent vanuit haar (werk)omgeving meerdere personen die zeggen spijt te hebben van hun transitie. Zij is niet zonder reden geselecteerd voor het programma; haar zienswijzen rondom dit onderwerp berusten op expertise, ervaring en studie. Toch doet de NPO-Ombudsman het in haar analyse van het gewraakte fragment voorkomen alsof Franssen zo maar iemand is die haar ‘mening’ haar voren brengt, hetgeen noch blijk geeft van nader onderzoek naar haar persoon of werk noch van respect voor haar persoon of expertise.

In het fragment dat door de NPO-Ombudsman wordt aangehaald, wordt gesproken over transitie, de manier van behandelen van transgenders en hoe om te gaan met spijt die sommigen krijgen na hun transitie. Het specifieke deel van het gesprek gaat over de borstverwijderende operatie – ofwel borstamputatie – bij transmannen (van vrouw naar man). Franssen stelt dat je in Nederland bij een meisje van 16 de borsten mag amputeren. De presentatrice vraagt hierop door: wordt dit uitgevoerd in Nederland? Zijn er meisjes van zestien in Nederland waar de borsten bij worden verwijderd? Ja, stelt Franssen, die daaraan toevoegt dat dit ‘gewoon beleid’ is.

De NPO-Ombudsman neemt die laatste uitspraak, dat het in Nederland beleid is dat er bij zestienjarige meisjes de borsten worden geamputeerd wanneer er sprake is van transgendergevoelens, als voorbeeld van ‘niet gecheckte en/of niet tegengesproken aantoonbaar onjuiste informatie’. Ten eerste dient opgemerkt te worden dat er van de presentatrices en de redactie maar een beperkte hoeveelheid kennis kan en mag worden verwacht, zeker wanneer het gaat om onderwerpen waarover in de media (nog) weinig te doen is geweest of die als (medisch) ingewikkeld kunnen worden aangemerkt. Dit argument is al aan de orde gekomen en blijft hier – en in het vervolg van dit deel van de zienswijze – verder

¹⁴ Zie de website van de stichting Voorzij: <https://www.voorzij.nl/uitgangspunten-stichting-voorzij/>

¹⁵ Zie over deze wet bijvoorbeeld ‘Wat houdt de nieuwe transgenderwet in? Vijf vragen en antwoorden’, *NOS* 27 september 2022, te raadplegen via: <https://nos.nl/artikel/2446147-wat-houdt-de-nieuwe-transgenderwet-in-vijf-vragen-en-antwoorden>

buiten beschouwing. De vraag die hier specifiek voorligt, is: is deze uitspraak van Franssen aantoonbaar onjuist?

Het antwoord daarop is simpel: dat is niet het geval. Er zijn in Nederland meisjes van zestien jaar waarbij een borstverwijderende operatie is uitgevoerd en dat is wat Franssen hier wilde zeggen.¹⁶ Met andere woorden, het in Nederland gevoerde *beleid* staat toe dat er bij minderjarige meisjes van zestien jaar borsten worden geamputeerd. Een heftige en ingrijpende operatie, waarvan de gevolgen onomkeerbaar zijn. In het hiervoor aangehaalde artikel in *De Volkskrant* komt bijvoorbeeld Iris (gefingeerde naam) aan het woord die spijt heeft van het feit dat zij haar borsten heeft laten verwijderen. Dit soort verhalen en spijtgevoelens vormen, zoals gezegd, de achtergrond van het gesprek in de studio. Franssen probeert hier naar voren te brengen dat we in Nederland toestaan, op basis van protocollen en beleid, dat dit gebeurt. Brengt zij hier naar voren dat bij *alle* meisjes van zestien jaar die worstelen met transgenergevoelens standaard de borsten worden verwijderd? Uiteraard niet. Geen enkele patiënt is hetzelfde en er wordt altijd een individuele afweging gemaakt. Maar dat betekent, nogmaals, niet dat het niet kan op basis van gevoerd beleid en afgekondigde protocollen.

Hiermee is de uitspraak van Franssen niet onjuist, maar *juist*. Dat blijkt overigens ook uit de door de NPO-Ombudsman gebruikte bron om aan te tonen dat de uitspraak van Franssen ‘aantoonbaar onjuist is’. Op deze website zijn de criteria vermeld wanneer iemand van onder de achttien jaar maar boven de zestien jaar in aanmerking kan komen voor een borstamputatie: gevoerd beleid dus.¹⁷

De vraag rijst in dit verband waarom de NPO-Ombudsman dit kwalificeert als aantoonbaar onjuiste informatie die door de presentatrices zou moeten worden tegengesproken. Het gaat hier om juiste informatie, die gewoon terug te vinden is op de website van Transvisie, de bron die de Ombudsman nota bene zelf aanhaalt om aan te tonen dat de informatie onjuist is. Heeft zij zelf wel kennisgenomen van hetgeen op deze website staat vermeld? Het lijkt er niet op, want hoe is het anders te verklaren dat zij tot een dergelijke kwalificatie van de uitspraken van Franssen komt? Tot slot dient nogmaals benadrukt te worden dat Franssen spreekt vanuit expertise, ervaring en studie: zij kent vanuit haar omgeving meisjes van onder de achttien jaar die een borstamputatie hebben ondergaan, zelfs meisjes die deze operatie hebben ondergaan en hier later spijt van hebben gekregen.

¹⁶ Zie bijvoorbeeld de site van het Amsterdam UMC:

<https://www.amc.nl/web/specialismen/genderdysforie/trans-gender/mastectomie-verwijderen-borst.htm>

¹⁷ Zie <https://transvisie.nl/transitie/volwassenen/operaties/#1596341789109-2e6853c7-d15d>

Geconcludeerd kan niet anders worden dan dat hier geen sprake is van onjuiste informatie en dat een dergelijke kwalificatie door de NPO-Ombudsman ernstig afbreuk doet aan de integriteit en de kennis van Franssen – en uiteraard ook van de presentatrices en het programma *Ongehoord Nieuws*.

Voorbeeld 2: Uitzending 27 oktober 2022

Het tweede voorbeeld uit het tweede rapport van volgens de NPO-Ombudsman ‘aantoonbaar onjuiste informatie’ komt uit dezelfde uitzending. Hiervoor verwijst ON! dus volledigheidshalve naar hetgeen hierboven uiteen is gezet wat betreft de achtergrond van het onderwerp ‘transitiespijt’ en van de studiogast bij dit onderwerp.

In dit tweede door de NPO-Ombudsman aangehaalde fragment uit deze uitzending gaat het over de vraag welke specifieke medische handelingen worden verricht bij transgenderkinderen en -jongeren. Een relevante vraag, zeker in het kader van de *Dutch approach* waar in Nederlandse klinieken mee wordt gewerkt en waar het toedienen van medicatie (puberteitsremmers en *cross sex*-hormonen) zoals hierboven omschreven tot de uitgangspunten van het traject behoort.

Er wordt door de presentatrices gevraagd naar hoe dit traject er precies uitziet en vanaf welke leeftijd transgenderkinderen en -jongeren in Nederland te maken (kunnen) krijgen met medicatie. Franssen verduidelijkt dat het in Nederland gaat om kinderen van 10, 11 of 12 jaar die puberteitsremmers krijgen.¹⁸ Vervolgens stelt zij dat dit middelen zijn die ook worden gebruikt om kanker te behandelen of ‘verkrachters chemisch te castreren’. Een uitspraak die ook door de presentatrices niet zomaar wordt aangenomen, want de vraag wordt gesteld of dit daadwerkelijk is wat Franssen bedoelt. Dat is het geval: zij blijft bij haar standpunt.

Ten eerste dient dus opgemerkt te worden dat er hier wel degelijk wordt doorgevraagd. Hetgeen de NPO-Ombudsman suggereert, dat er niet voldoende wordt doorgevraagd, gaat hier dus ten eerste al niet op. Daarnaast gaat het om zeer specialistische kennis over medicatie die wordt toegediend aan kinderen. Kan hier in alle redelijkheid worden verwacht van de presentatrices en de redactie dat zij hier *precies* van op de hoogte zijn? Het antwoord op deze vraag laat zich raden: uiteraard niet. In de studio worden mensen uitgenodigd op basis van hun expertise, waardoor er ook een zekere betrouwbaarheid vanuit gaat. Daar komt bij dat het feit dat Franssen hier wijst op een aspect van de genderbehandeling dat voor sommigen

¹⁸ Voor informatie over puberteitsremmers, zie: <http://www.phsa.ca/transcarebc/child-youth/affirmation-transition/medical-affirmation-transition/puberty-blockers-for-youth>

onwelgevallig is, wil niet zeggen dat de uitspraak ook per definitie onwaar is. Natuurlijk is het schokkend om te horen dat er kinderen van 10, 11 of 12 jaar oud te maken krijgen met medicatie die eigenlijk bedoeld is om kanker mee te behandelen of wordt gebruikt voor chemische castratie, maar betekent dit ook dat het onwaar is?

Het ‘aantoonbaar onjuiste’ karakter van de uitspraak kan in ieder geval niet worden afgeleid uit de door de NPO-Ombudsman bijgevoegde link naar een website van het Amsterdams Academisch Medisch Centrum (AMC). Tevens blijkt dit niet uit de hierbij door de Ombudsman vermelde tekst (‘ook al hebben ze ook invloed op de hormoonhuishouding van degene die ze neemt’). In het hiervoor aangehaalde artikel *De Volkskrant* worden zelfs potentieel zeer negatieve bijwerkingen van de puberteitsremmers genoemd, zoals botontkalking. Onderzoek hiernaar in binnen- en buitenland staat nog in de kinderschoenen, maar duidelijk is wel – voor zowel voor- als tegenstanders van het toedienen van puberteitsremmers – dat dit onderzoek naar de langetermijneffecten noodzakelijk is.¹⁹

Dan wat betreft de vraag of het aantoonbaar onjuist is dat middelen die kinderen krijgen toegediend om hun puberteit te vertragen ook worden ingezet om verkrachters chemisch te castreren of worden gebruikt in de behandeling van kanker. Deze uitspraak is *waar*. Wanneer achtergrondonderzoek wordt verricht, blijkt dat kinderen bijvoorbeeld puberteitsremmers als Leuprolide (Lupron Depot-Ped, Fensolvi) krijgen voorgeschreven. Dit zijn middelen die, inderdaad, *ook* worden toegediend om mannen met prostaatkanker of vrouwen met borstkanker te behandelen en om mannen die zich schuldig maken aan seksueel geweld in gevangenissen ‘chemisch te castreren’.²⁰ In het Amerikaanse Florida wordt dit tevens op een dergelijke manier verwoord in het politieke debat door gouverneur Ron Desantis.²¹ Hiermee is overigens niet gezegd dat het *dezelfde behandeling* is, maar wel dat het gaat om *dezelfde middelen*. Precies zoals Franssen het uiteenzette tijdens de uitzending.

¹⁹ Zie in dit verband bijvoorbeeld <https://www.manhattan-institute.org/how-to-respond-to-medical-authorities-claiming-gender-affirming-care-is-safe>

²⁰ Zie voor toelichting over het gebruik van Leuprolide bij daders van seksueel geweld bijvoorbeeld: Fabian M. Saleh, Tracey Niel & Marc J. Fihsman, ‘Treatment of paraphilia in young adults with leuprolide acetate: a preliminary case report series’, *J Forensi Sci.* 2004 Nov, 49(6), <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/15568711/>. Zie tevens: Kirralie Smith, ‘Chemically castrating “transgender” children is child abuse’, *Binary Australia*, 7 oktober 2022, te raadplegen via <https://www.binary.org.au/chemically-castrating-transgender-children-is-child-abuse>. Zie verder: <https://www.healthline.com/health/chemically-castrating>; <https://www.city-journal.org/hormone-treatments-gender-dysphoric-children>; <https://my.clevelandclinic.org/health/treatments/22402-chemical-castration>

²¹ Inmiddels overwegen negen Amerikaanse staten om geen hormoonbehandeling bij minderjarigen meer toe te passen. Zie Abigail Shrier, ‘Affirmative Abandonment. The medical establishment is betraying science in dealing with gender-dysphoric children’, 23 juni 2020, te raadplegen via: <https://www.city-journal.org/hormone-treatments-gender-dysphoric-children>

Waarom is dit volgens de NPO-Ombudsman dan ‘aantoonbaar onjuiste informatie’? Nogmaals, wellicht is het een hard gegeven, dat op de Nederlandse televisie tot nu toe ongehoord is gebeven. Wellicht is het zelfs schokkend (dat bleek ook wel uit de reactie en vraag van de presentatrices). Maar dat maakt het niet per definitie onwaar; iets dat ook de NPO-Ombudsman had kunnen concluderen na wat diepgaander eigen onderzoek dan het raadplegen van een enkele website van het AMC die in dit kader helemaal niet relevant blijkt te zijn.

Voorbeeld 3: Uitzending 18 augustus 2022

Het volgende door de NPO-Ombudsman in haar tweede rapport aangehaalde fragment komt uit de tweede aflevering van *Ongehoord Nieuws* na de zomerstop en hiermee uit de pas tweede aflevering die Raisa Blommestijn presenteerde. In de uitzending zijn migratiedeskundige Jan van de Beek, BVNL-voorzitter Wybren van Haga en Shashi Roopram te gast. Roopram is antropoloog en in de uitzending aanwezig als panellid. Dit betekent, zoals in de uitzending wordt genoemd, dat hij te gast is om zijn visie te geven op ‘alle zaken’. Uiteraard is de keuze voor Roopram als panellid tijdens deze uitzending niet toevallig: Roopram is antropoloog en kan vanuit deze expertise goed inhaken op een van de items van deze specifieke uitzending, de relatie tussen migratie en criminaliteit.

Het door de NPO-Ombudsman aangehaalde fragment ziet echter niet op een van de hoofditens van deze uitzending, maar op de rubriek ‘mediaoverzicht’ waarin enkele spraakmakende zaken uit de (alternatieve) media naar voren worden gebracht. Doel van deze rubriek is aandacht geven aan onderwerpen en columnisten die in de reguliere media doorgaans niet of nauwelijks aan bod komen. Met andere woorden, het ongehoorde geluid laten horen – precies waarvoor ON! is opgericht. Er werd in dit kader aandacht besteed aan een opiniestuk van terrorismedeskundige Bart Collard, die zich afvraagt of de Nederlandse pers nog wel pal staat voor het vrije woord.²² Aanleiding voor dit opiniestuk was een aanslag die werd gepleegd op schrijver Salman Rushdie op 12 augustus 2022. Rushdie kreeg eerder een fatwa over zich uitgesproken na het schrijven van zijn boek *Duivelsverzen* (1988). Collard constateert dat er vroeger nog wel aandacht werd besteed aan islamitische terreuraanslagen maar dat de media nu, na deze aanslag op Rushdie, overwegend stil bleven.

²² Bart Collard, ‘Rushdie: staat Nederland wel voluit pal voor het vrije woord?’, *Wynia’s Week* 17 augustus 2022, te raadplegen via: <https://www.wyniasweek.nl/rushdie-staat-nederland-wel-voluit-pal-voor-het-vrije-woord/>

Roopram reageert op dit opiniestuk van Collard en haalt in dit verband een stuk uit *De Volkskrant* aan waarin wordt beschreven dat Rushdie zelf ook controversiële standpunten zou hebben ingenomen.²³ Hiermee werd geïmpliceerd dat Rushdie wellicht zelf ook een aandeel heeft aan zijn voortdurende bedreigingen en nu aan deze aanslag. Roopram is van mening dat er hierdoor een omgekeerde situatie ontstaat: degene die slachtoffer is van bedreigingen of zelfs aanslagen of geweld (in dit geval Rushdie) wordt afgespiegeld als dader of in ieder geval als iemand die bedreigingen, aanslagen of geweld over zichzelf afroept. Hiermee wordt volgens Roopram begrip gecreëerd voor de daders. Hij maakt tevens een vergelijking met politieke voorkeur: als jij de ‘juiste’ politieke kleur hebt, krijg je het voordeel van de twijfel en als je ‘niet de juiste’ politieke kleur hebt, krijg je het nadeel van de twijfel.

De NPO-Ombudsman stelt dat er geen onderbouwing is voor de stelling – zij duidt dit als *sweeping statement* – van Roopram dat de echte slachtoffers continu het nadeel van de twijfel krijgen en de daders het voordeel van de twijfel. Het gebrek aan onderbouwing zou volgens haar passen in een patroon van ‘aantoonbaar onjuiste informatie’. In dit verband is het ten eerste belangrijk op te merken dat Roopram hier zijn opvatting en analyse naar voren brengt. Hij geeft een interpretatie van het nieuws, in dit geval een aanslag op schrijver Salman Rushdie die hij in een breder maatschappelijk kader probeert te plaatsen. Het gaat hier dus overduidelijk om een *mening*. Daarnaast wordt er door de presentatie om een ‘korte reactie’ gevraagd. Het moge duidelijk zijn dat er in deze rubriek door alle gasten enkel (kort) een interpretatie van het nieuws naar voren wordt gebracht en er in deze rubriek weinig ruimte bestaat voor diepgaande(re) discussie.²⁴

Dan wat betreft de inhoud. Is het aantoonbaar onjuist dat daders vaak het voordeel van de twijfel krijgen en slachtoffers het nadeel van de twijfel? Is het, met andere woorden, waar dat er vaak ook – in ieder geval gedeeltelijk – naar het slachtoffer van bedreigingen of geweld wordt gewezen wanneer diegene niet ‘de juiste’ politieke kleur heeft? Gesteld kan worden dat dit in ieder geval niet aantoonbaar onjuist is. Een voorbeeld kan dit verduidelijken. Tijdens de uitzending van het *BNNVARA*-programma *Khalid & Sophie* op 20 februari 2023²⁵ komt D66-Minister van Financiën Sigrid Kaag aan het woord. De voortdurende bedreigingen aan het

²³ Het lijkt in dit kader te gaan om het volgende artikel: Pepijn de Lange, ‘Wat maakt Rushdie zo gehaat? “Hij stelt dat Mohammed inspiratie voor de islam van de duivel kreeg”’, *De Volkskrant* 13 augustus 2022, te raadplegen via <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/wat-maakt-rushdie-zo-gehaat-hij-stelt-dat-mohammed-inspiratie-voor-de-islam-van-de-duivel-kreeg~b22a7825/>

²⁴ Dit is overigens van de redenen dat overigens is gekozen voor het schrappen van deze rubriek uit het programma – hetgeen illustreert dat ON! haar programma’s continu probeert te verbeteren en aanpast indien gewenst.

²⁵ Te bekijken via *NPO Start*: https://www.npostart.nl/khalid-sophie/20-02-2023/BV_101409161

adres van PVV-leider Geert Wilders komen in deze uitzending ter sprake. Kaag stelt in dit verband dat Wilders ‘voortdurend demoniseert en radicaliseert op Twitter’. Dit is een goed voorbeeld van wat Roopram bedoelt: de schuld van de bedreigingen wordt gedeeltelijk bij Wilders zelf gelegd – of in ieder geval wordt een verband gelegd tussen bedreigingen en wat Wilders *zelf* zegt. Het wordt op zijn minst geïmpliceerd dat Wilders toch zelf ook een aandeel heeft in de bedreigingen: hij radicaliseert immers, zo stelt Kaag.

Er kan in dit kader ook worden gewezen op de reacties die volgden op diverse aanslagen uit islamitische hoek. Na de aanslagen op de redactie van Charlie Hebdo werd bijvoorbeeld beweerd dat dergelijke cartoons over de islam toch ook onwenselijk zijn of dat provocatie onnodig is.²⁶ Met andere woorden, wellicht is het beter om dergelijke cartoons niet te maken; dergelijke cartoons kunnen immers boze reacties en geweld in de hand werken. Na de onthoofding van de Franse docent Samuel Paty spitste de discussie zich tevens toe op de vraag of die cartoons wel getoond hadden moeten worden aan de leerlingen; het veelgehoorde ‘met vrijheid komt verantwoordelijkheid’ volgde.²⁷ Dit soort reacties zijn precies wat Roopram bedoelt in het door de NPO-Ombudsman aangehaalde fragment. Gesteld kan dan ook worden dat er geen sprake is van ‘aantoonbaar onjuiste informatie’. Roopram beschrijft, vanuit zijn eigen ervaringen en in het kader van interpretatie van het nieuws (zijn mening) wat hij in de maatschappij constateert. Hij duidt, met andere woorden, een maatschappelijke tendens. Het blijft onduidelijk waarom dit zou passen in een patroon van ‘aantoonbaar onjuiste informatie’.

Indien de NPO-Ombudsman hier specifiek doelt op het feit dat de uitspraken van Roopram niet zijn bevestigd, dient in dit kader opgemerkt te worden dat wanneer het niet gaat om ‘aantoonbaar onjuiste informatie’ er voor de presentatrices ook geen reden bestaat om verder door te vragen. Het was voor hen volstrekt duidelijk waar Roopram op doelde. Niet in de laatste plaats omdat Blommestijn zelf over dit onderwerp diverse opiniestukken en academische teksten heeft gepubliceerd. Het feit dat juist dit voorbeeld door de NPO-Ombudsman wordt aangehaald om te impliceren dat de presentatrices niet over voldoende

²⁶ Zie bijvoorbeeld een analyse hieromtrent: Angela Dekker, ‘Het proces tegen de Charlie Hebdo-verdachten. De slachtoffers zijn de grote afwezigen’, *De Groene Amsterdammer* 18 november 2020, te raadplegen via <https://www.groene.nl/artikel/de-slachtoffers-zijn-de-grote-afwezigen>

²⁷ Zie in dit kader bijvoorbeeld: Raisa Blommestijn, ‘de onthoofding van Samuel Paty en het geweld van het wegkijken’, *EW Magazine* 24 oktober 2022, te raadplegen via <https://www.ewmagazine.nl/opinie/opinie/2020/10/de-onthoofding-van-samuel-paty-en-het-geweld-van-het-wegkijken-784270/>

achtergrondkennis zouden beschikken, geeft wel aan dat zij geen moeite heeft gedaan om zich in hun achtergrond te verdiepen.

Tot slot dient nog te worden opgemerkt dat de rubriek ‘mediaoverzicht’ mede naar aanleiding van de aanbevelingen van de NPO-Ombudsman inmiddels geschrapt is. Zoals meermaals benadrukt, neemt ON! de aanbevelingen van de NPO-Ombudsman mee in het verbeteren van haar producties waarvan het schrappen van voornoemde rubriek eveneens een voorbeeld van is.

Voorbeeld 4: Uitzending 11 oktober 2022

Het volgende door de NPO-Ombudsman gewraakte fragment is afkomstig uit een uitzending waarin Arnold Karskens aanwezig is om te vertellen over zijn jacht op oorlogsmisdadigers. Hij is voorzitter van Stichting Onderzoek Oorlogsmisdaden en is in die hoedanigheid te gast. Een ander onderwerp dat wordt besproken tijdens deze specifieke uitzending is de groeiende macht van de Europese Unie. Karskens woont zelf in Brussel en loopt als verslaggever al jaren in diverse Europese instellingen mee.

Eerst wordt in deze uitzending de achtergrond en relevantie van Karskens geduid. Hij krijgt voorts de vraag of hij denkt dat de Europese Unie het belangrijk vindt wat de burgers willen. Het wordt door de vraagstelling al duidelijk dat het hier gaat om de mening van Karskens; er wordt immers aan hem gevraagd of hij *denkt* dat de Europese Unie het belangrijk vindt wat de burgers willen. Tevens wordt dit duidelijk uit het antwoord van Karskens. Hij beschrijft dat hij al lang in Brussel woont en spreekt dus vanuit zijn eigen *ervaringen*.

Zijn ervaringen worden ondersteund met concrete feiten, want Karskens stelt dat Nederland een netto betaler aan de Europese Unie is,²⁸ hetgeen juist is en ook niet door de NPO-Ombudsman wordt betwist. Het probleem ligt volgens haar in de uitspraak van Karskens ‘dat onze pensioenen allemaal richting Brussel gaan’. Is deze uitspraak dan aantoonbaar onjuist? Gesteld kan worden dat dit niet het geval is. Wellicht is het niet de interpretatie die de NPO-Ombudsman graag uitgedragen ziet worden op de NPO. Misschien spreekt de scherpe toon waarvan Karskens zich bedient haar niet aan. Dat kan allemaal, maar dat maakt de uitspraak niet per definitie onjuist.

Het tegendeel lijkt eerder het geval. Zo stelt Corien Wortmann-Kool, topvrouw van het Nederlandse Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP), een van de grootste

²⁸ Nederland is sinds 1991 nettobetaler. Zie in dit verband: ‘Wat betaalt Nederland aan de EU en wat levert het op?’, *Europa NU*, te raadplegen via: https://www.europa-nu.nl/id/vh9w9l2qtnwn/wat_betaalt_nederland_aan_de_eu_en_wat

pensioenfondsen ter wereld, bijvoorbeeld in februari 2020: “Ik weet dat buitenlandse partijen de Nederlandse pensioenfondsen als een strooppot zien waarvan ze grote delen willen inpikken”.²⁹ Feitelijk komt dit overeen met de mening die Karskens naar voren brengt. Het gegeven dat een topvrouw van het ABP – iemand die spreekt vanuit jarenlange expertise en ervaring – het kennelijk met Karskens eens is, geeft wel aan dat zijn uitspraak in ieder geval niet aantoonbaar onjuist is. Het is hooguit een maatschappelijk twistpunt, waarop vanzelfsprekend verschillende visies mogelijk zijn, zoals dat hoort in een democratische samenleving.

Dan het tweede deel van de uitspraak van Karskens die volgens de NPO-Ombudsman aantoonbaar onjuist is: Karskens stelt dat hij er niet blij mee is als mensen als de Franse president Macron, of vertegenwoordigers van andere grote lidstaten, ‘op een gegeven moment alles te vertellen krijgen over Vlaanderen, België of Nederland’. Dit past in het beeld dat hij eerder van Macron schetste tijdens de uitzending: iemand die uit is op de pensioengelden van Nederland. Iemand, in de woorden van Wortmann-Kool, die de Nederlandse pensioenpot ziet als ‘strooppot’. Is deze uitspraak aantoonbaar onjuist? Gesteld kan worden dat dit ook in dit geval niet op gaat.

Ten eerste is het belangrijk om op te merken dat Karskens hier wederom een mening naar voren brengt: *hij* zou er niet blij mee zijn als er nog meer macht naar Brussel gaat en *hij* zou er niet blij mee zijn als mensen als Macron – die *hij* onbetrouwbaar acht – het voor het zeggen zouden krijgen in Nederland. Geenszins heeft hij gezegd dat deze lidstaten het nu al helemaal voor het zeggen hebben in Nederland, Vlaanderen of België, maar wel dat de macht van de Europese Unie (waar onder anderen Macron veel invloed heeft) zich uitbreidt. Dit is feitelijk ook juist: inmiddels vindt 75 tot 80 procent van de nationale wetten zijn oorsprong in Brussel.³⁰

In dit kader moet de uitspraak worden geplaatst en op deze manier is dan ook geen sprake van ‘aantoonbaar onjuiste informatie’. De website die de NPO-Ombudsman toevoegt om het aantoonbaar onjuiste karakter van de uitspraak van Karskens te illustreren, doet in dit verband ook niet ter zake. Het ging hier namelijk helemaal niet om de verschillende besluitvormingslagen binnen de Europese Unie (waar de NPO-Ombudsman naar verwijst),

²⁹ Peter van Maldegem, ‘Buitenlanders zien Nederlandse pensioenfondsen als een strooppot’, *De Tijd* 18 februari 2020, te raadplegen via <https://www.tijd.be/markten-live/fondsen/sectornieuws/buitenlanders-zien-nederlandse-pensioenfondsen-als-een-strooppot/10209063.html>

³⁰ Zie in dit verband bijvoorbeeld <https://www.youtube.com/watch?v=EQZY05KA-bE> vanaf 2:20.

maar om het feit dat de Europese Unie al jaren aan invloed wint binnen Nederland. Dit is feitelijk juist – of in ieder geval zeker niet aantoonbaar onjuist.

Wellicht heeft de NPO-Ombudsvrouw moeite met de stellige bewoordingen van Karskens. Misschien vindt zij hetgeen hij naar voren brengt onwenselijk of zelfs schokkend: onze pensioengelden weggesluisd naar het buitenland en mensen als Macron aan de knoppen. Stel je voor! Maar het brengen van het ongehoorde geluid is waar ON! voor is opgericht – en dat is exact wat Karskens hier deed in deze uitzending. Van aantoonbaar onjuiste informatie is in ieder geval geen sprake.

Voorbeeld 5: Uitzending 1-9-2022

Tijdens deze aflevering van *Ongehoord Nieuws* is PVV-Tweede Kamerlid Harm Beertema te gast om te spreken over de grote toestroom van buitenlandse studenten naar Nederland en de impact die dit heeft op ons land in het algemeen en ons hoger onderwijs in het bijzonder.³¹ Tevens staan de hoge energieprijzen centraal, die voor veel burgers leiden tot financiële moeilijkheden.³² Het beleid van D66-Minister voor Klimaat en Energie, Rob Jetten, komt in dat kader tijdens de uitzending ter sprake. Directe aanleiding hiervoor was een uitspraak van Jetten dat de opgelopen energierekening leidt tot minder energieverbruik en dus als een positieve impuls voor het klimaatbeleid kan worden beschouwd. Beertema krijgt in dat kader de vraag wat hij zou willen zeggen tegen Jetten, die het klimaatbeleid belangrijker lijkt te vinden dan gezinnen in de kou.

Uit de context kan worden afgeleid dat het hier gaat om een mening van Beertema: wat zou *hij* willen zeggen tegen Jetten? Met andere woorden, wat *vindt* hij van het door Jetten gevoerde beleid? Het feit dat de NPO-Ombudsman van mening is dat het niet duidelijk is dat het hier om een mening gaat, is toch voornamelijk haar (gebrekkige) interpretatie van dit gesprek. Uit de context valt namelijk wel degelijk op te maken dat hier de inzichten van Beertema zelf – zijn mening dus – naar voren worden gebracht.³³

³¹ Inmiddels wil het Kabinet de toestroom buitenlandse studenten ook aan banden leggen, zie bijvoorbeeld: ‘Minister wil meer grip op toestroom internationale studenten’, *Ad Valvas*, 1 februari 2023, te raadplegen via: <https://www.advalvas.vu.nl/nieuws/minister-wil-meer-grip-op-toestroom-internationale-studenten>

³² Zie bijvoorbeeld: ‘Kabinet wil schulden overnemen van mensen die energie niet kunnen betalen’, *NOS* 12 september 2022, te raadplegen via: <https://nos.nl/artikel/2444350-kabinet-wil-schulden-overnemen-van-mensen-die-energie-niet-kunnen-betalen>

³³ Overigens zijn wij als omroep wel van mening dat dergelijke misverstanden in de toekomst voorkomen moeten worden. Dit is dan ook een van de punten van de NPO-Ombudsman die wij meenemen voor de toekomst. Wij zijn immers een jonge omroep en werken continu aan het verbeteren van onze programma's.

Dat het hier gaat om een onderwerp waar veel over te zeggen valt, blijkt wanneer Beertema vraagt hoeveel tijd hij krijgt voor zijn antwoord. Een van de presentatrices antwoordt hierop met “*take it away*”. Volgens de NPO-Ombudsman is dit ‘een voorbeeld van hoe een rode loper wordt uitgerold’. Ten eerste rijst in dat kader de vraag waarom het erg zou zijn als een rode loper voor gasten wordt uitgerold. Je bent er als presentatrice om een prettige sfeer te creëren voor de gasten. Wij zouden ‘rode loper’ in dit verband dan ook liever als ‘aanmoediging om het gesprek gaande te houden’ of het ‘creëren van een prettige sfeer in de studio’ willen omschrijven. Tevens dient in dit verband te worden opgemerkt dat het geenszins een reflectie geeft van persoonlijke opvattingen of de persoonlijke steun van de presentatrices over de standpunten van Beertema weergeeft. Dat blijkt ook op geen enkele manier uit het gesprek en de voortgang hiervan.

De vraag blijft dan ook wat nu exact het probleem is met een formulering als “*take it away*”. Misschien is het niet de stijl van de NPO-Ombudsman. Wellicht zou zij zelf een andere formulering hebben gekozen. Dat mag uiteraard allemaal, maar waarom het nodig is om dit aan te halen in het kader van een ‘patroon van onjuiste informatie’ is volstrekt onduidelijk. Voorts dient opgemerkt te worden dat ook in het rapport van de NPO-Ombudsman zelf wordt opgemerkt dat ledenomroepen niet volstrekt neutraal hoeven te zijn; zij bedienen immers een eigen achterban. Dus ook al *zou* er een lichte persoonlijke voorkeur voor de standpunten van Beertema doorklinken in de vraagstelling (hetgeen hier aldus niet het geval is), dan nog zou dit niet direct een probleem zijn in het kader van de Journalistieke Code.

Het blijft boven de markt hangen waarom dit specifieke voorbeeld nu wordt aangehaald als voorbeeld om een ‘patroon van onjuiste informatie’ aan te tonen. Het gaat hier om de mening van Beertema over stikstof en klimaat; een mening die wordt voorgestaan door de PVV, maar ook op vergelijkbare wijze door partijen als BVNL en FVD. Deze mening verschilt uiteraard van het meerderheidsstandpunt, dat wordt uitgedragen door Rob Jetten (D66), maar dit maakt het niet per definitie aantoonbaar onjuist. Het gaat hier om een onderwerp waarover veelvuldig discussie wordt gevoerd in politiek en media en waarover verschillende standpunten worden ingenomen. In een democratie dient er voor al deze visies ruimte te bestaan – ook, en misschien wel juist, voor een onwelgevallig standpunt of het standpunt van een minderheid.

Tot slot dient nogmaals benadrukt te worden dat het volstrekt onduidelijk is wat het ‘uitrollen van de rode loper’, of in onze woorden, het waarborgen en creëren van een prettige sfeer in de studio, het aanmoedigen tot gesprek en tonen van respect voor de studiogasten, te

maken zou hebben met een ‘patroon van onjuiste informatie’. Het lijkt hier dan ook vooral te gaan om een verschil in smaak en stijl van interviewen, maar niet om ‘aantoonbaar onjuiste informatie’.

Reactie ON! op column van de NPO-Ombudsman (17 augustus 2023)

Vooraf

Op 17 augustus 2023 verscheen een artikel³⁴ op de website van de NPO-Ombudsman waarin zij de uitzending van 31 januari 2023 van *Ongehoord Nieuws*, de eerste uitzending van het derde seizoen, analyseert. Opmerkelijk genoeg is hiervan geen melding gemaakt aan Ongehoord Nederland (hierna: ON!). Er is eveneens nagelaten wederhoor te plegen voordat de conclusie op de website werd gepubliceerd. Dat terwijl dit wel de gebruikelijke procedure is, zoals deze op de website van de NPO-Ombudsman beschreven wordt. Zo staat bijvoorbeeld vermeld dat de NPO-Ombudsman de omroepdirectie en de hoofdredactie van een programma in kennis stelt van een eventueel onderzoek naar aanleiding van een klacht en dat zij altijd weerwoord haalt bij de redactie en/of de omroep.³⁵

Voornoemde is niet gebeurd. ON! betreurt het dat de NPO-Ombudsman niet alleen onzorgvuldig, maar ook nadrukkelijk in strijd met haar eigen procedures handelt. Het lijkt eveneens te duiden op partijdigheid van haar kant aangezien na klachten van een *Op1*-uitzending onder de vlag van BNN-VARA van 6 januari 2023 bijvoorbeeld wel een ‘naschrift’ – ofwel reactie van de omroep op de conclusie van de NPO-Ombudsman – werd geplaatst op de website.³⁶

Tevens dient opgemerkt te worden dat er naar weten van ON! slechts vier klachten zijn ingediend over bovengenoemde uitzending. Vier klachten is erg weinig, zeker over een onderwerp waar (nog altijd) veel onduidelijkheid over bestaat en waarover (nog altijd) veel discussie wordt gevoerd in politiek, maatschappij en wetenschap. Dat geldt even te meer wanneer in ogenschouw wordt genomen dat het gaat om een uitzending van een omroep die ernstig onder vuur ligt en waarvan klagers weten dat het indienen van klachten kan leiden tot het intrekken van de uitzendlicentie of tot het opleggen van een nieuwe sanctie aan ON! door de NPO. Waarom wordt daar geen rekening mee gehouden en start de NPO-Ombudsman toch, op basis van vier klachten, een onderzoek naar deze specifieke uitzending?

Hieronder volgt nu een uitgebreide reactie op dit onderzoek van de NPO-Ombudsman.

³⁴ <https://www.omroepombudsman.nl/uitspraken-en-columns/onduidelijkheid-over-oversterfte>

³⁵ <https://www.omroepombudsman.nl/uitgebreide-procedure>

³⁶ <https://www.omroepombudsman.nl/uitspraken-en-columns/op1-het-belang-van-bronvermelding>

De Journalistieke Code

De NPO-Ombudsman vermeldt dat de desbetreffende uitzending in drie delen kan worden verdeeld: een reportage, een gesprek in de studio over de situatie in Nederland en een gesprek in de studio dat ging over de situatie in het buitenland. Dit klopt niet: het gaat om twee reportages, respectievelijk over de oversterfte in Nederland en de oversterfte in het buitenland, voornamelijk gefocust op de Verenigde Staten. Over beide reportages werden aparte gesprekken gevoerd.

De NPO-Ombudsman geeft voorts aan dat zij zich bij het bekijken van de uitzending heeft gefocust op twee onderdelen van de Journalistieke Code NPO. Ten eerste het onderscheid tussen feiten en meningen en ten tweede of er voldoende werd doorgevraagd naar bronnen en beweringen. Wat betreft het doorvragen merkt de NPO-Ombudsman op dat doorvragen van essentieel belang is om te kunnen beoordelen of wat een gast beweert controleerbaar klopt.

Gesteld kan worden dat het onderscheid tussen feiten en meningen direct voortkomt uit de Journalistieke Code NPO, waar ON! zich aan gecommitteerd heeft. Hoewel ON! van mening is dat er slechts in een zeer beperkt aantal gevallen sprake is van een feit, is zij wel van mening dat het onderscheid tussen feiten en meningen *an sich* belangrijk is. Zij heeft haar standpunt hieromtrent al veelvuldig uiteengezet.

In tegenstelling tot het onderscheid tussen feiten en meningen komt het criterium ‘doorvragen’ niet voor in de Journalistieke Code NPO. Het werd voor het eerst geïntroduceerd in het eerste rapport van de NPO-Ombudsman waar het werd verbonden aan de rol van presentatoren en het zijn van een ‘doorgeefluik’: als er niet (voldoende) zou worden doorgevraagd, zou de mening van een gast als feit worden gepresenteerd in het verdere verloop van het gesprek. In deze column van 17 augustus 2023 wordt deze interpretatie losgelaten of in ieder geval anders geïdentificeerd: kennelijk is het doorvragen nu verbonden met het vaststellen of wat een studiogast beweert controleerbaar juist is. De NPO-Ombudsman maakt er melding van dat een kijker in staat moet zijn om een uitspraak van een gast op waarde te schatten. Daarom moet de basis van een bepaalde uitspraak duidelijk worden gemaakt. Het controleerbaar maken van de bronnen waar *een gast* zich op baseert – want dat is feitelijk wat de NPO-Ombudsman hier stelt – is wederom een nieuw criterium, dat nergens in de Journalistieke Code NPO is neergelegd en ook in eerdere rapporten van de NPO-Ombudsman niet voorkomt. Het gaat hier dus duidelijk niet om de bronnen waar een journalistieke reportage zelf op gebaseerd is, maar om een strengere eis: het gaat om de bronnen waar *iedere*

afzonderlijke gast zich bij iedere *afzonderlijke uitspraak* op baseert zodat *iedere afzonderlijke* kijker achteraf kan nagaan of dit klopt.

Voorgaande geeft al aan dat deze eis niet alleen extreem streng is, maar ook nogal arbitrair. Kennelijk is het de NPO-Ombudsman die *achteraf*, na het indienen van klachten die mogelijk politiek gemotiveerd zullen zijn, bepaalt of er voldoende is doorgevraagd – en wordt de definitie en invulling van het begrip doorvragen al naar gelang de situatie aangepast. Dat brengt tevens met zich mee dat dit criterium vaag is: er is in ieder geval *vooraf* niet duidelijk hoe vaak er doorgevraagd moet worden, met welke reden er precies moet worden doorgevraagd of waar het doorvragen aan wordt gelinkt. Dit werd na het verschijnen van het eerste rapport van de NPO-Ombudsman al opgemerkt door *EO*-journalist en presentator Tijs van den Brink in een opiniestuk van juni 2022, net na het verschijnen van het eerste rapport over ON! door de NPO-Ombudsman.³⁷ Hij voegt eraan toe dat het bepalen of voldoende doorgevraagd is veelal een kwestie van smaak zal zijn – hetgeen wederom duidt op het arbitraire karakter van dit criterium. Dat arbitraire karakter wordt, zoals gezegd, enkel bevestigd door het feit dat er nu weer een andere interpretatie wordt gegeven aan het begrip dat niet eens voorkomt in de Journalistieke Code NPO.

Opgemerkt dient te worden dat ON! van mening is dat het maken van *live* televisie met zich meebrengt dat er eigenlijk geen objectieve standaard vastgesteld kan worden voor zaken als ‘doorvragen’. In een gesprek met vijf personen in de studio, zoals in de gewraakte uitzending van 31 januari 2023, in een programma van slechts 40 minuten waar behoorlijk wat tempo inzit, is vooraf niet aan te geven hoe vaak doorgevraagd zal moeten worden. Voeg daar de elementen van smaak en eventuele politieke (voor)ingenomenheid van degene die achteraf zal beoordelen of iets juist of onjuist is aan toe en de onoverkomelijke conclusie is dat dit alles nogal subjectief is.

Tot slot verdient nogmaals vermelding dat het mogelijk maken van deze ‘controleerbaarheid’ van iedere *afzonderlijke uitspraak* van iedere *afzonderlijke* studiogast door iedere *afzonderlijke* kijker een extreem hoge standaard is. Een standaard die tot nu toe nooit gehanteerd is bij andere *live* praatprogramma’s op televisie en waar onmogelijk volledig op geanticipeerd kan worden omdat het simpelweg onmogelijk is om exact te voorspellen wat een studiogast zal inbrengen tijdens het gesprek. De vraag rijst waarom deze nieuwe standaard nu wordt geïntroduceerd. ON! kan zich niet aan de indruk onttrekken dat dit

³⁷ <https://www.eo.nl/artikel/wat-is-npo-journalistiek>

samenhangt met het karakter van de uitspraken die worden gedaan in deze specifieke uitzending. Hieronder komt dit verder aan de orde.

De reportage

De NPO-Ombudsman spreekt ten eerste van één reportage, hetgeen de vraag oproept of de NPO-Ombudsman de desbetreffende uitzending wel heeft bekeken. Wie de uitzending bekijkt, komt namelijk tot de conclusie dat er niet één maar twee reportages in de uitzending getoond worden. De eerste gaat over de oversterfte in Nederland, de tweede over de oversterfte in het buitenland – waar voornamelijk de Verenigde Staten een rol spelen. Uit de bewoordingen van de NPO-Ombudsman en de bijgaande beschrijving kan in redelijkheid worden afgeleid dat zij hier enkel de eerste reportage, die aldus specifiek over Nederland gaat, op het oog heeft.

Belangrijk is vooraf op te merken dat ON! zelf ook een onderscheid hanteert in de reportages enerzijds en de gesprekken in de studio anderzijds. In de reportages gaat het altijd om het delen van zo controleerbaar mogelijke informatie, die met zo veel mogelijk met bronnen wordt onderbouwd. Zoals de NPO-Ombudsman zelf ook aangeeft: *Ongehoord Nieuws* gaat daarin verder dan andere programma's. In de gesprekken in de studio reageren gasten voorts vanuit hun positie in de maatschappij, politiek of wetenschap. Dat laatste is waarom *Ongehoord Nieuws* ook wordt aangeduid als een 'opinieprogramma'. Er is in de studio-gesprekken in hoge mate sprake van een specifieke invalshoek die verschilt al naar gelang de gasten verschillen. De NPO-Ombudsman geeft zelf ook aan dat de beoordeling wie wordt uitgenodigd niet aan haar is: de Mediawet garandeert redactionele autonomie.

Hoewel de NPO-Ombudsman aangeeft geen specifieke uitspraken te doen over *wie* er wordt uitgenodigd of *wie* er aan het woord komt in de reportages, lijkt zij wel degelijk problemen te hebben met *wat* er door hen naar voren wordt gebracht. Uit de analyse van de reportage door de NPO-Ombudsman wordt duidelijk dat haar specifieke probleem ligt bij de relatie die wordt gesuggereerd tussen oversterfte en vaccinaties tegen covid-19. Hoewel zij voornamelijk positief lijkt te zijn over de reportage valt bijvoorbeeld de volgende zin op: "hoewel de nadruk in de vraagstelling lag op de vraag of oversterfte, deels, zou kunnen komen door vaccinaties, kwamen ook andere mogelijke oorzaken aan bod". **Dat is onjuist.** Wie de reportage bekijkt, komt tot de conclusie dat er vier mogelijke oorzaken van oversterfte worden genoemd, die alle vier even veel en dus op evenwichtige wijze onder de aandacht worden gebracht: (1) corona, (2) uitgestelde zorg door coronamaatregelen, (3) verzwakte gezondheid door het coronavirus en (4) covid-19 vaccins.

Wie voorgaand citaat goed leest, kan niet anders dan tot de conclusie komen dat een eventueel gewekte suggestie tussen oversterfte en vaccinatie tegen covid-19 hier het probleem is voor de NPO-Ombudsman. Hoewel grootschalig onderzoek naar de oversterfte nog steeds is uitgebleven – en dus eveneens eenduidige conclusies uitblijven – is enkel de eventuele mogelijkheid van de correlatie tussen vaccinatie en oversterfte volgens de NPO-Ombudsman kennelijk problematisch. Dit blijkt bijvoorbeeld ook wanneer *positief* wordt gereageerd op het feit dat een uitvaartondernemer aan het woord komt die vrij expliciet stelt dat er volgens haar geen aanleiding is om te denken dat oversterfte door vaccinaties komt. Negatiever zijn voorts de bewoordingen over een bedrijfsarts die wel een voorzichtig verband suggereert tussen vaccinatie en overlijdens. De NPO-Ombudsman vermeldt dat hij ‘slechts aan een soort kansberekening deed’.

Interessant is om hier in te zoomen op de achtergrond van de begrafenisondernemer en de bedrijfsarts. Als je aan een willekeurig iemand zou vragen wie op het gebied van medische onderwerpen waarschijnlijk meer kennis zou hebben, ligt het voor de hand dat de meeste mensen zouden antwoorden dat dit de bedrijfsarts is. Wie vervolgens naar de gebruikte bewoordingen van de begrafenisondernemer luistert, moet vaststellen dat zij hier alleen zijn eigen ervaringen beschrijft – zij *kent* geen voorbeelden van mensen die zijn gaan kwakkelen (in haar woorden) na de vaccinaties. Maar dat betekent uiteraard niet dat die voorbeelden er niet zijn. Het feit dat de NPO-Ombudsman dit niet vermeldt, maar wel melding maakt van het feit dat de bedrijfsarts volgens haar aan ‘een soort kansberekening doet’ **duidt op vooringenomenheid van haar kant.**

Dat het haar inderdaad te doen is om de suggestie tussen oversterfte en vaccinatie blijkt wel uit het feit dat zij afsluit met het betoog dat vermeld had moeten worden hoe klein de kans op overlijden na vaccinatie tegen covid-19 is. Met andere woorden, hetgeen de bedrijfsarts naar voren bracht klopt, maar de NPO-Ombudsman voegt toe dat benodigde context ontbreekt. De vraag rijst waarom er er volgens de NPO-Ombudsman *geen* context vermeld hoeft te worden als iemand zegt dat zij *geen* voorbeelden kent van mensen die zijn overleden na vaccineren tegen covid-19 (terwijl die voorbeelden er dus wel zijn), maar moet er *wel* context vermeld worden wanneer het gaat om voorbeelden van bijwerkingen (terwijl die er ook gewoon zijn). In dit verband dient opgemerkt te worden dat de bedrijfsarts ten eerste gelijk heeft. Ten tweede geeft de *voice-over* in de reportage aan dat ‘er nog veel onduidelijk is’ en tot slot wordt de mogelijkheid van overlijden na vaccinatie tegen covid-19 tegenover drie andere oorzaken geplaatst. En dan nog ontbreekt er volgens de NPO-Ombudsman ‘benodigde context’.

Bovenstaande leidt tot niets anders dan de conclusie dat de eventuele suggestie tussen overlijden na vaccinatie tegen covid-19 überhaupt niet gewekt had mogen worden of op zijn minst dat er aan onwelgevallige conclusies hogere standaarden worden gesteld. Het is een illustratie van het gevaar dat er schuilt in het bestempelen van beweringen als ‘onjuist’ – dit kan gemakkelijk veranderen in een politiek wapen dat wordt ingezet tegen onwelgevallige informatie of een afwijkende mening.

De gesprekken in de studio

Vervolgens gaat de NPO-Ombudsman over tot een analyse van gesprekken die worden gevoerd in de studio. Opvallend is daarbij ten eerste de wijze waarop zij de studiogasten omschrijft. Hoewel eerder in de ‘column’ wordt opgemerkt dat de NPO-Ombudsman niet gaat over *wie* er wordt uitgenodigd, kiest zij er toch voor om de studiogasten aan te duiden op een wijze die op geen enkele manier recht doet aan hun hier relevante expertise.

Waarom wordt Theo Schetters bijvoorbeeld aangeduid als ‘hoogleraar tropische dierziekten’ en niet als ‘immunoloog’? Niet alleen is immunoloog de titel die hem door *Ongehoord Nieuws* in de aankondiging wordt gegeven, het is tevens de titel die hij volgens Wikipedia draagt (net als bioloog).³⁸ Hij is dan wel als bijzonder hoogleraar verbonden aan de afdeling van tropische dierzaken van de Universiteit van Pretoria, Zuid-Afrika, maar dat betekent niet dat hij ook hoogleraar tropische dierziekten is. Eenieder met een academische achtergrond zou van dergelijke zaken op de hoogte moeten zijn.

Die vraag rijst eveneens waarom Herman Steigstra door de NPO-Ombudsman wordt omschreven als ‘ICT’er’ en niet als ‘statisticus’. Wie zijn LinkedIn-pagina bekijkt, ziet dat hij zichzelf omschrijft als ‘medical statistical analyst’, hetgeen tevens aansluit bij zijn opleiding als analytisch chemicus.³⁹ Hij heeft inderdaad tussen juni 2015 (na zijn pensioen) en nu als websiteontwikkelaar gewerkt, maar dit betekent niet dat hij ICT’er is. Sterker nog, dat is een feitelijk onjuiste beschrijving die eveneens afwijkt van hetgeen in *Ongehoord Nieuws* naar voren komt. De vraag rijst waarom de NPO-Ombudsman hem desalniettemin als ICT’er aanduidt. Het heeft er alle schijn van dat dit gebeurt om zijn autoriteit op dit onderwerp te ondermijnen of op zijn minst in twijfel te trekken.

De NPO-Ombudsman geeft verder aan dat alle genodigden – naast Schetters en Steigstra ook FVD-Tweede Kamerlid Pepijn van Houwelingen – belangrijke criticasters zijn

³⁸ [https://nl.wikipedia.org/wiki/Theo_Schetters_\(bioloog\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Theo_Schetters_(bioloog))

³⁹ <https://www.linkedin.com/in/herman-steigstra-84708711/?originalSubdomain=nl>

van het vaccin tegen covid-19, maar voegt daaraan toe dat dat op zichzelf geen probleem hoeft te zijn. Wat de NPO-Ombudsman hier eveneens niet vermeldt, is dat Schetters een expert is op het gebied van vaccins en Steigstra een expert is op het gebied van data-analyse. Hen wegzetten als ‘criticasters van het coronavaccin’ doet dan ook nogal tekort aan hun expertise. Wat ook onvermeld blijft, is dat er aan het begin van het gesprek in de studio dat volgt op de eerste reportage een disclaimer wordt uitgesproken. Voor de volledigheid volgt deze disclaimer hier in het geheel:

We gaan het dus zo meteen hebben over oversterfte, een heel belangrijk onderwerp; een onderwerp dat ook controversieel is en waarover ook veel gediscussieerd wordt. Ook voornamelijk omdat we de precieze reden van de oversterfte ook nog niet weten. We zijn nog in afwachting van veel onderzoek. Maar dat wil niet zeggen dat er niet een aantal verklaringen kunnen zijn en dat er niet een aantal experts ook zijn die hun visie op dit onderwerp kunnen delen. Dat is belangrijk ook om de discussie aan te zwengelen. Een aantal van die experts is hier vandaag in de studio.

Hier wordt duidelijk, nog voordat een van de experts iets heeft gezegd over oversterfte, aangegeven dat het gaat om een controversieel onderwerp waarover nog veel onduidelijk is – hetzelfde als wat ook duidelijk naar voren is gebracht in de voorafgaande reportage. Het feit dat de NPO-Ombudsman geheel aan deze disclaimer voorbijgaat, is op z’n minst opmerkelijk te noemen.

Opvallend is eveneens dat in de eerdere rapporten van de NPO-Ombudsman een duidelijk onderscheid tussen feiten en meningen van belang wordt geacht. Dit is een eis die ook expliciet is neergelegd in de Journalistieke Code NPO. Zowel de disclaimer als de gestelde vragen – zo noemt de NPO-Ombudsman zelf ook – geven aan dat het gaat om de *mening* van de gasten. Hiermee voldoet *Ongehoord Nieuws* dus expliciet aan de eis van het onderscheid tussen feiten en meningen. De experts worden tevens op meerdere momenten geconfronteerd met stellingen van experts met een tegengestelde mening. Kortom, de eerdere kritiek dat ‘feiten als meningen doorgang vinden in het gesprek’ is hier onder geen beding aan de orde.

Zoals eerder aan de orde kwam, introduceert de NPO-Ombudsman dan ook een nieuw criterium: het doorvragen dient om iedere afzonderlijke kijker in de gelegenheid te stellen om iedere afzonderlijke uitspraak van iedere afzonderlijke studiogast achteraf te kunnen controleren. Hoewel ON! uiteraard van mening is dat het delen van bronnen belangrijk is – zie bijvoorbeeld haar eigen reportages waarin zij bij iedere uitspraak een bron vermeldt – leidt deze formulering van dit criterium op deze manier tot een vrijwel onhaalbare eis. Zoals

gezegd, leidt het er tevens toe dat de standaard die wordt losgelaten op programma's arbitrair is. Het is immers de NPO-Ombudsman die de spelregels achteraf vaststelt en desgewenst verandert. Eveneens wordt hiermee de suggestie in de hand gewerkt dat er aantoonbaar onjuiste informatie werd gedeeld door de gasten. Deze suggestie is onjuist. Wel wenst ON! in dit verband op te merken dat zij het advies van de NPO-Ombudsman uiteraard meeneemt voor de toekomst voor zo ver dit in de praktijk haalbaar is. ON! zal het proberen gevolg aan te geven voor zo ver realistisch is.

Gebrek aan onderbouwing

De NPO-Ombudsman haalt vervolgens een voorbeeld aan van Schetters: hij stelde volgens haar dat de oversterftecijfers omhooggingen op het moment dat werd gestart met vaccineren. De NPO-Ombudsman gaat er voor het gemak wel aan voorbij dat Schetters eerst de andere mogelijke oorzaken van oversterfte (zoals ook genoemd in de reportage) afgaat en dat hij hier zijn visie op presenteert. Hij wordt hier ook flink op bevraagd door de presentatrices. Schetters begint daarna over de 'zorgen' die hij heeft omtrent het vaccineren. Hij geeft aan dat hij gedurende de laatste vaccinaties week bij week heeft bijgehouden hoe veel mensen er waren gevaccineerd en hoe veel mensen er waren overleden. Wie dit goed beluistert, hoort dat het hier gaat om het bijhouden van officiële cijfers die vervolgens worden omgezet in *eigen* data – hetgeen ook niet verwonderlijk is, gezien de achtergrond van Schetters. Hij heeft voorts aan dat twee keer, gedurende de lente- en gedurende de herfst-vaccinatiecampagne, de oversterfte omhooggaat vanaf het moment dat wordt gestart met vaccineren: veel vaccinaties betekent ook veel oversterfte. Als er niet of minder gevaccineerd wordt, neemt de oversterfte ook af.

Schetters plaatst tevens een belangrijke kanttekening bij zijn verhaal: het hoeft niet per se te betekenen dat er een correlatie tussen beide bestaat. Belangrijk is hier het begrip correlatie, dat echt iets anders betekent dan causaal verband – hetgeen Schetters ook uitlegt. Hij geeft aan dat er meer onderzoek moet komen, maar dat het vaccineren *kan* bijdragen aan de totale oversterfte. De vraag rijst waarom de NPO-Ombudsman vindt dat er hier doorgevraagd moet worden naar de cijfers die Schetters bijhoudt en waar die vandaan komen. Eenieder die goed luistert, hoort dat hij het hier heeft over cijfers van gevaccineerden per week en het aantal overlijdens per week. Daar bestaat volstrekt geen enkele onduidelijkheid over.

Schetters vervolgt zijn verhaal dat het, wanneer gekeken wordt naar de leeftijd van degenen die overlijden, voornamelijk gaat om ouderen – kwetsbare ouderen misschien wel.

Hij benoemt aldus dat leeftijd ook een rol kan spelen. Hiermee is de verwijzing naar het CBS-onderzoek dat de NPO-Ombudsman kennelijk van de presentatoren verlangt totaal onzinnig: dit CBS-onderzoek wijst op de *gehele populatie*, terwijl Schetters dus een duidelijk onderscheid aangeeft tussen de *verschillende leeftijdsgroepen*. Het gaat overigens om een onderzoek van cijfers uit 2021, terwijl er in de uitzending duidelijk wordt gesproken over cijfers over 2021 en 2022. Het CBS-onderzoek dat de NPO-Ombudsman aandraagt, is dus maar zeer beperkt en in zekere zin achterhaald wanneer het wordt vergeleken met de opmerkingen van Schetters.⁴⁰

Wie naar het hele fragment luistert, kan niet anders dan concluderen dat het hier gaat om een deskundige die gegevens bijhoudt en analyseert en op basis hiervan zaken die opvallen weergeeft. Op basis van wat hij constateert vraagt hij om aanvullend onderzoek. De NPO-Ombudsman vindt dat er doorgevraagd had moeten worden over de onderliggende aanpak van Schetters, maar die geeft hij volstrekt helder zelf aan. Hij geeft ook aan dat er geen enkele zekerheid te geven is. Schetters krijgt in een tijdspanne van zes minuten (de lengte van zijn betoog) vijf kritische vragen van de presentatrices.

Wat is hier nu precies het probleem? Het feit dat er andere verklaringen zouden kunnen zijn voor de oversterfte dan het vaccineren tegen covid-19, komt in zowel de reportage als in het gesprek in de studio naar voren. Waarom wil de NPO-Ombudsman één specifiek onderzoek, een onderzoek van het CBS, vermeld zien worden, terwijl dat onderzoek hier helemaal niet relevant is? Voorts dient opgemerkt te worden dat bestaand onderzoek niet ‘totaal genegeerd wordt’, zoals de NPO-Ombudsman ook stelt. Schetters wordt meermaals bevraagd in het gesprek in de studio en ook geconfronteerd met afwijkend onderzoek, bijvoorbeeld uit het buitenland. Eenieder die de uitzending bekijkt, ziet dit.

Ten onrechte wekt de NPO-Ombudsman de suggestie dat Schetters hier niet-onderbouwde claims naar voren brengt. Het lijkt er dan ook sterk op dat de NPO-Ombudsman niet zozeer problemen heeft met *hoe* Schetters zijn bevindingen naar voren brengt en dat zij eveneens geen problemen kan hebben met de *manier* van ondervragen, maar dat zij de inhoud van de *bevindingen* van Schetters problematisch vindt. Het is haar te doen om de voorzichtige suggestie dat er een correlatie (dus geen causaal verband) zou kunnen bestaan tussen vaccineren tegen covid-19 en oversterfte. Uiteraard mag de NPO-Ombudsman hier problemen mee hebben, zij kan het er zelfs mee oneens zijn: experts verschillen onderling ook van

⁴⁰ <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2022/sterfte-en-oversterfte-in-2020-en-2021/6-risico-op-overlijden-kort-na-vaccinatie>

mening met elkaar. Maar het betekent niet dat zij kan stellen dat context ontbreekt of dat er onvoldoende wordt doorgevraagd. Het betekent al helemaal niet dat er aantoonbaar onjuiste informatie wordt gedeeld of dat de Journalistieke Code NPO wordt geschonden.

Een eigen model

Een tweede voorbeeld uit de uitzending van 31 januari 2023 dat de NPO-Ombudsman aanhaalt van gebrek aan onderbouwing is volgens haar het moment dat ‘ICT’er’ Herman Steigstra begon over de kans op overlijden na een coronavaccinatie. Belangrijke context is dat Steigstra, geen ICT’er maar statisticus, duidelijk aangeeft dat hij *zelf* een model heeft ontwikkeld om de oversterfte te voorspellen. Uit het model blijkt een correlatie tussen oversterfte en vaccineren. Uiteraard is een model altijd een voorspelling van de werkelijkheid. Eenieder met enige statistische achtergrond weet dat het niet gaat om een één-op-één weergave van de werkelijkheid, maar om een mogelijk verloop. Modellen worden veelvuldig gebruikt in de statistiek en zijn ook veelvuldig gebruikt tijdens de coronacrisis om bijvoorbeeld het verwachte effect van maatregelen te voorspellen. Achteraf gezien zaten de modellen er vaak naast. Dat is, nogmaals, inherent aan het hanteren van een model: een model is een voorspelling, die achteraf kan kloppen of niet. Gesteld kan worden dat het voor niemand in de uitzending of op de redactie van ON! – of voor de NPO-Ombudsman – met absolute zekerheid mogelijk is om de nauwkeurigheid van zijn specifieke model te beoordelen. Het enige dat de zekerheid kan aantonen of ontkrachten, is de werkelijkheid die, zoals gezegd, altijd pas achteraf volgt op het model.

Het verdient hier vermelding dat Steigstra statisticus is, een autoriteit op dit gebied, dus dat ervanuit gegaan mag worden gegaan dat hij kennis heeft om het model te ontwikkelen. Hij werd voorts door de presentatrices geconfronteerd met het feit dat andere modellen en onderzoeken iets tegengestelds aantonen dan wat hij presenteert. Zelfs de NPO-Ombudsman moet hier opmerken dat zij Steigstra flink het vuur aan de schenen leggen. Zo haakt een presentatrice meteen in als Steigstra claims doet over de verwachte oversterfte: ze voegt toe dat het gaat om *zijn* interpretatie en vraagt om verduidelijking. Ze vraagt inderdaad logischerwijs niet naar de cijfers waar hij zich op baseert – want dit zijn algemeen bekende en controleerbare cijfers van overlijdens per week – maar naar verduidelijking over het model van Steigstra.

De NPO-Ombudsman stelt hier dat er volgens de Journalistieke Code NPO moet worden gevraagd naar bronnen, onderbouwing en rekenmethode. **Dat is niet wat er in de Journalistieke Code NPO staat:** hierin is opgenomen dat er een onderscheid moet worden

gemaakt tussen feiten en meningen. In het geval van Steigstra is heel duidelijk dat het gaat om *zijn* interpretatie. Het is ook volstrekt duidelijk waar hij deze op baseert: algemeen bekende cijfers en een eigen ontwikkeld model. De conclusie dat de kijker blijft zitten met onduidelijkheid over de status en de waarde van de uitspraken van de gast is dus onjuist. Een objectieve kijker komt tot dezelfde conclusies als hierboven gepresenteerd: het gaat om een voorspelling van de werkelijkheid, een model, ontwikkeld door Steigstra op basis van cijfers van overlijdens en vaccinaties.

Uiteraard betekent dit niet dat ON! het belang van bronvermelding ontkent. Zij vermeldt, waar mogelijk, in haar journalistieke reportages overal de bronnen – iets dat ook door de NPO-Ombudsman wordt opgemerkt. Hier gaat het echter om iets anders: er wordt een nieuwe, zeer hoge standaard geïntroduceerd. Het moet duidelijk worden op bronnen *iedere afzonderlijke* gast zich bij *iedere afzonderlijke uitspraak* op baseert zodat *iedere afzonderlijke* kijker achteraf kan nagaan of dit klopt. Dit is een zeer strenge eis. Het is bovendien een arbitrair criterium, dat hier voor het eerst wordt geïntroduceerd, zoals hierboven al uitgebreid aan de orde is gekomen.

Cijfers zonder bron

In het algemeen kan gesteld worden dat de cijfers die in de uitzending aan de orde komen voor iedereen controleerbaar en terug te zoeken zijn, maar dat de specifieke rekenmethode en interpretatie van die cijfers verschilt per deskundige of expert. Dat is ook de reden dat diverse deskundigen of experts tot andere conclusies komen – zowel in de uitzending als in de wetenschap, politiek en maatschappij in brede zin. Dat wordt in de uitzending ook meermaals benoemd en aangegeven door de presentatrices, bijvoorbeeld door te refereren aan artsen die aan het woord komen in de reportage en stellen dat er geen enkel verband bestaat tussen vaccinatie en oversterfte. Voor een inhoudelijke onderbouwing of weerlegging zoals Anton Kunst, hoogleraar Sociale Epidemiologie aan de Universiteit van Amsterdam, deze presenteert in *Trouw* in een artikel van 9 februari 2023⁴¹ – als deskundigen onder elkaar die elkaars modellen analyseren – is vanzelfsprekend geen plaats in een talkshow op *live* televisie. Opgemerkt dient tevens te worden dat dit zou betekenen dat redactie of presentatrices over zeer specialistische kennis zouden moeten beschikken. Dit verlangen is niet alleen onredelijk maar ook niet gebruikelijk wanneer talkshows worden beoordeeld.

⁴¹ <https://www.trouw.nl/cultuur-media/ongehoord-nieuws-verspreidt-alweer-desinformatie-in-woud-van-aanames~b3d56f49/>

Toegevoegd dient daar nog aan te worden dat de expert of deskundige wordt uitgenodigd om *zijn* bevindingen en conclusies te delen en deelt deze juist vanwege *zijn* deskundigheid of expertise. Er kwam in het gesprek in de studio duidelijk aan de orde waar de verschillen in interpretatie vandaan komen, bijvoorbeeld het door elkaar lopen van klimaatzones in de Verenigde Staten. Of het verschil in leeftijd waar rekening mee gehouden moet worden, zoals Schetters meermaals zelf ook aangeeft. Maar te denken valt ook aan oversterfte die andere oorzaken kan hebben, zoals volgend op een griepgolf (waarmee niet gezegd wordt dat griep en corona hetzelfde zijn, zoals de NPO-Ombudsman suggereert).

De NPO-Ombudsman merkt voorts op dat er geen bronvermelding of onderbouwing wordt gegeven wat betreft het verschil in oversterfte met andere landen, waar de presentatrice op wijst. Er worden echter bronnen aangehaald in de reportages, die meerdere grafieken bevatten. Verder benadrukken Schetters en Steigstra dat er voor accurate vergelijking aanvullende gegevens noodzakelijk zijn, zoals leeftijden van degenen die overleden en dat er rekening moet worden gehouden met bijvoorbeeld klimaat of coronamaatregelen. Ook in het buitenland staat het onderzoek nog in de kinderschoenen. Het feit dat de NPO-Ombudsman hier allemaal niet op in gaat en het afdoet als gebrek aan bronvermelding en zelfs stelt dat dit nieuwe onduidelijkheden oproept lijkt eerder op een eenzijdige blik van haar kant te duiden dan op een probleem met de uitzending. Het sluit tevens aan op hetgeen eerder is opgemerkt: het lijkt erop dat de NPO-Ombudsman geen problemen heeft – of kan hebben – met de journalistieke kwaliteit van deze specifieke uitzending, maar problemen heeft met *wat* er in de uitzending naar voren wordt gebracht.

Tot slot wijst de NPO-Ombudsman nog op de uitspraak van Schetters dat er in 2022 bijna geen corona meer was. Wie de uitzending bekijkt, ziet dat Schetters aangeeft dat 2022 het jaar was waarin de maatregelen werden losgelaten. Hij vergelijkt vervolgens het aantal coronagevallen met de jaren 2020 en 2021. De NPO-Ombudsman maakt een vergelijking met de coronadoden in 2022, zij noemt dat er 7295 mensen aan corona overleden in 2022. Als alleen dit ruwe getal wordt genoemd, wekt dit inderdaad de suggestie dat Schetters hier onjuiste informatie verspreidt. Dat verandert echter als ook de cijfers voor 2020 en 2021 worden weergegeven en er – net als Schetters zelf doet – een vergelijking wordt gemaakt tussen de drie jaren. Wie de cijfers bekijkt, stelt vast dat er in 2020 ruim 20.000 mensen aan corona overleden volgens het CBS.⁴² In 2021 waren dat er 19.000 volgens het CBS.⁴³

⁴² <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/33/1-op-de-8-sterfgevallen-in-2020-door-covid-19>

⁴³ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/13/in-2021-ruim-19-duizend-mensen-aan-covid-19-overleden>

Wanneer Schetters het verloop van corona in 2022 vergelijkt met 2020 en 2021 en zegt dat er in 2022 bijna geen corona meer was in vergelijking met 2020 en 2021 heeft hij dus gelijk. Strikt genomen moet worden opgemerkt dat de kwalificatie ‘aanzienlijk minder’ beter op zijn plaats was geweest. Maar in de snelheid van een *live* uitzending heeft het geen pas om uitspraken op een dergelijk detaillistisch niveau te beoordelen. Zeker niet wanneer in ogenschouw wordt genomen dat de NPO-Ombudsman wel de cijfers van 2022 noemt, maar 2020 en 2021 voor het gemak weglaat terwijl Schetters overduidelijk een vergelijking maakt met de eerdere jaren. Het lijkt erop dat zij op deze manier de suggestie probeert te wekken dat de door hem gedane uitspraken aantoonbaar onjuist zijn, terwijl er hoogstens sprake is van een nuanceverschil.

Opgemerkt dient te worden dat het CBS de jaren 2020, 2021 en 2022 overigens ook vergelijkt en tot eenzelfde soort conclusies als Schetters komt. Op de website waar melding wordt gemaakt van het aantal coronadoden in 2022 wordt expliciet door het CBS vermeld dat ‘dat er veel minder waren dan in de twee jaren daarvoor’. Sterker nog, de kop van de website luidt zelfs ‘in 2022 veel minder mensen aan covid-19 overleden dan in 2020 en 2021’.⁴⁴ Kennelijk niet vermeldenswaardig voor de NPO-Ombudsman, maar wel degelijk voor het CBS. **Het lijkt erop dat het de NPO-Ombudsman zelf is die belangrijke context weglaat wat betreft de duiding van cijfers.**

Conclusie

De woorden van FVD-Tweede Kamerlid Pepijn van Houwelingen tijdens de uitzending lijken welhaast profetisch: hij geeft aan dat ‘kritische’ wetenschappers geen podium krijgen. Ze worden gedeplatformd of gecensureerd. In het geval van de NPO-Ombudsman dient opgemerkt te worden dat zij niet achter de wetenschappers zelf aangaat, maar het podium dat ze krijgen – in dit geval *Ongehoord Nieuws* – aanvalt door de uitzending ten onrechte in een kwaad daglicht te plaatsen.

De NPO-Ombudsman zegt zich te beroepen op de Journalistieke Code NPO om aan te geven dat er onvoldoende wordt doorgevraagd. Echter komt het begrip doorvragen in de Journalistieke Code in het geheel niet voor. Het is een vage en arbitraire standaard die al naar gelang de wenselijkheid van de uitspraken kan worden toegepast en aangepast. Dat blijkt ook wel wanneer wordt gekeken naar het verloop van de interpretatie van de NPO-Ombudsman

⁴⁴ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/17/in-2022-veel-minder-mensen-aan-covid-19-overleden-dan-in-2020-en-2021>

van dit begrip. In haar eerste rapporten verbindt zij het doorvragen aan het scheiden van feiten en meningen: wanneer onvoldoende wordt doorggevraagd vertroebelt het onderscheid tussen feit en mening waardoor een mening als feit doorgaat in de rest van het gesprek. Nog los van de opmerking dat het onderscheid tussen feiten en meningen niet zo stellig is als de NPO-Ombudsman eerder beweerde, is het opvallend dat in deze nieuwe ‘column’ over de uitzending van 31 januari 2023 het doorvragen wordt verbonden aan bronvermelding en onderbouwing van cijfers.

Ook al is het duidelijk dat het om een mening gaat en dat er veel onduidelijkheid bestaat en dat onderzoek nodig is, dan nog moet er worden doorggevraagd over de *bron* van de cijfers zodat kijkers ook kunnen nakijken of die cijfers kloppen, zo stelt de NPO-Ombudsman. Er wordt hiermee niet alleen een nieuwe, maar tevens zeer hoge standaard geïntroduceerd: het moet duidelijk worden op welke bronnen *iedere afzonderlijke* gast zich bij *iedere afzonderlijke uitspraak* op baseert zodat *iedere afzonderlijke* kijker achteraf kan nagaan of dit klopt. Deze zeer hoge en arbitraire standaard is niet neergelegd in de Journalistieke Code NPO en wordt hier, zoals gezegd, voor het eerst geïntroduceerd. Gesteld kan worden dat een en ander er in ieder geval niet duidelijker op wordt. Een heldere, transparante en vooral vooraf kenbare standaard ontbreekt, terwijl deze wel zou moeten bestaan om duidelijkheid te scheppen over waar alle omroepen en programma’s exact op worden beoordeeld.

Gesteld kan worden dat de uitzending van 31 januari 2023 overduidelijk voldoet aan de Journalistieke Code NPO en tevens aan de eerdere standaard van de NPO-Ombudsman, die hier nu ineens wordt losgelaten. In de gewraakte uitzending ging het juist over het feit dat de *duiding* van de cijfers zelf nog veelal onduidelijk is, dat daarover discussie bestaat en dat er aanvullend onderzoek noodzakelijk is. De genodigden in de uitzending gaven heel duidelijk aan dat het gaat om hun *interpretatie* van de cijfers. Zij deden dit op basis van hun deskundigheid en expertise. Er kan dan ook geen enkel misverstand bestaan over het onderscheid tussen feit en mening in dit geval. Over de cijfers zelf kan eveneens geen onduidelijkheid bestaan: iedereen gaat uit van dezelfde cijfers, namelijk het aantal overlijdens (dat wel degelijk geregistreerd is) in een bepaalde tijdsspanne. Hetgeen ontbreekt, is bijvoorbeeld de vaccinatiestatus van degene die overlijdt, zoals Schetters ook aangeeft. En daar is nu juist aanvullend onderzoek voor nodig.

Dan wat betreft de aantoonbare onjuistheid van uitspraken die zouden zijn gedaan tijdens de uitzending. Duidelijk wordt, zoals gezegd, dat alle uitspraken die worden gedaan ofwel juist zijn, ofwel een interpretatie zijn van cijfers waarbij duidelijk wordt gemaakt dat het om een interpretatie gaat en dat er nog aanvullend onderzoek nodig is. Al met al worden er

veel kanttekeningen geplaatst bij zo ongeveer iedere uitspraak die wordt gedaan. De presentatrices confronteren de studiegasten ook veelvuldig met andere duidingen en interpretaties van de cijfers.

De vraag rijst wat nu exact het probleem is. Het lijkt er sterk op dat de NPO-Ombudsman het in het geheel onwenselijk vindt dat er wordt gesproken over een mogelijke correlatie tussen oversterfte en vaccineren, een belangrijk maatschappelijk thema. Dat kan en mag uiteraard, maar dat is geen reden om *Ongehoord Nieuws* te verwijten niet aan de Journalistieke Code NPO te hebben voldaan.

Tot slot wenst ON! op te merken dat zij de adviezen van de NPO-Ombudsman echter wel meeneemt voor zover deze praktisch haalbaar en realiseerbaar zijn. ON! realiseert zich dat haar adviezen bedoeld zijn aan een autonome omroep – die rechtens zelf over vorm en inhoud gaat – ter verbetering van de journalistieke werkwijze. ON! beseft ook dat het verbinden van sancties aan eventuele adviezen de taken van de NPO-Ombudsman bemoeilijkt. Want adviezen die opbouwend bedoeld zijn kunnen plotseling een heel ander karakter krijgen vanwege een overijverig bestuur van de NPO.

Begin doorgestuurd bericht:

Van: Margo Smit [redacted]@npo.nl>

Onderwerp: RE: Informatieverzoek Adviescommissie Publieke omroep

Datum: 27 november 2023 om 11:16:39 CET

Aan: "De Adviescommissie Publieke Omroep" [redacted]@NPO.nl>

Kopie: [redacted]@nautadutilh.com>, [redacted]@nautadutilh.com>, [redacted]@kulcuadvocaten.nl">
[redacted]@kulcuadvocaten.nl>, [redacted]@vascochorus.com" [redacted]@vascochorus.com>, [redacted]@NPO.nl>

Geachte Adviescommissie, [redacted]

Bijgaand vindt u de reactie van de Ombudsman op het verzoek vanuit de Adviescommissie Bezwaarschriften van de NPO.

Met vriendelijke groet,

Margo Smit

Ombudsman voor de publieke omroepen

Bart de Graaffweg 2, 1217 ZL Hilversum

Van: De Adviescommissie Publieke Omroep <[redacted]@NPO.nl>

Verzonden: dinsdag 14 november 2023 16:24

Aan: Margo Smit <[redacted]@npo.nl>

CC: [redacted]@nautadutilh.com>; [redacted]@nautadutilh.com>; [redacted]@kulcuadvocaten.nl">
[redacted]@kulcuadvocaten.nl>; [redacted]@vascochorus.com; [redacted]@NPO.nl>

Onderwerp: Informatieverzoek Adviescommissie Publieke omroep

Geachte mevrouw Smit,

Zoals u wellicht bekend zal zijn is bij de Adviescommissie Bezwaarschriften van de NPO op dit moment een bezwaarschrift aanhangig van omroepvereniging Ongehoord Nederland (ON!) tegen het besluit van de Raad van Bestuur van de NPO van 20 april 2023 (bijlagen 1a en 1b). Bij dit besluit is bepaald dat op grond van artikel 2.154, eerste lid, onder b van de Mediawet een inhouding van 3,5% op het budget van ON! voor het jaar 2023 zal plaatsvinden. De Raad van Bestuur is van oordeel dat ON! onvoldoende uitvoering geeft aan de bereidheid tot samenwerken binnen het publieke bestel en baseert dit oordeel voor een zeer belangrijk deel op de bevindingen in uw rapport van 30 november 2022 naar aanleiding van diverse klachten over programma's van ON!.

In het aanvullend bezwaarschrift van 11 juli 2023 (bijlage 2) heeft ON! ook gereageerd op uw rapport van 30 november 2022. Daarbij is (vanaf punt 119) uitgebreid ingegaan op de vijf door u genoemde voorbeelden van onvoldoende doorvragen in bijlage 9 bij uw rapport en (vanaf punt 129) op vier door de Raad van Bestuur genoemde voorbeelden die in uw rapport worden genoemd.

De Raad van Bestuur heeft in het verweerschrift (bijlage 3) gereageerd op de stellingen van ON! ten aanzien van deze in totaal 9 voorbeelden (punt 57).

Tijdens de hoorzitting van 25 oktober jl. heeft ON! zijn standpunt ten aanzien van deze voorbeelden nog nader toegelicht (bijlage 4, punt 18-29). Namens de Raad van Bestuur is hierop kort gereageerd (bijlage 5, punt 38-40).

De Adviescommissie heeft na de hoorzitting, bij de bespreking van de hiervoor genoemde 9 voorbeelden, geconstateerd dat ON! ten aanzien van drie van die voorbeelden informatie heeft aangedragen waarmee u, voor zover wij kunnen nagaan, geen rekening heeft gehouden bij het opstellen van uw rapport. Dat betreft de volgende voorbeelden.

- Voorbeeld 1 (over borst verwijderende operaties bij meisjes vanaf 16 jaar)
ON! verwijst ter ondersteuning van haar visie naar een vindplaats op de website van het Amsterdam UMC, (punt 123 aanvullend bezwaarschrift en noot 56).
- Voorbeeld 2 (puberteitsremmers zijn ontwikkeld voor chemische castratie)
ON! verwijst naar vier expliciet genoemde medicijnen (Goselerin, Histrelin, Leuprolide en Triptorelin) die gebruikt worden als puberteitsremmers die ook worden toegediend bij prostaatkanker, borstkanker en in het kader chemische castratie, (punt 125 aanvullend bezwaarschrift en noot 60).
- Voorbeeld 9 (Overheid houdt bewezen actieve medicatie tegen Covid tegen)
ON! verwijst naar informatie over Hydroxycholoquine en voert aan dat u de medische literatuur niet goed begrijpt en verwijst in dit kader naar een artikel op een website, (punt 134 aanvullend bezwaarschrift en noot 73).

Op deze punten wordt dus de feitelijke grondslag van uw rapport aangevochten. Nu het niet tot de taak van de Raad van Bestuur behoort om inhoudelijk te beoordelen of in een specifieke uitzending de Journalistieke Code NPO wordt nageleefd, ligt het ook niet op de weg van de Raad van Bestuur inhoudelijk in te gaan op deze argumenten. De Adviescommissie acht het in het kader van een zorgvuldige besluitvorming echter van groot belang om wel een inhoudelijke reactie te ontvangen op deze stellingen van ON! Nu deze stellingen gericht zijn tegen uw rapport en het tot uw taak behoort om vast te stellen of een omroepvereniging de Journalistieke Code in voldoende mate naleeft, verzoekt de Adviescommissie u te reageren op de aangevoerde (nieuwe) informatie. Meer concreet vragen wij u om per voorbeeld in te gaan op de navolgende vragen en om uw antwoorden gedegen te motiveren.

1. Was deze informatie u ten tijde van het uitbrengen van het rapport van 30 november 2022 bekend?
2. Zo ja, welke rol heeft deze informatie gespeeld bij de vorming van uw oordeel?
3. Zo nee, handhaaft u, na lezing van deze informatie, uw conclusies ten aanzien van deze voorbeelden?
4. Wilt u na lezing van de standpunten van partijen over deze 9 voorbeelden misschien nog nadere opmerkingen maken? Zo ja, dan vernemen wij die gaarne.

Uw antwoord op deze vragen zien wij, met het oog op de vereiste voortgang van deze zaak, graag binnen twee weken na dagtekening van dit e-mailbericht ^[1] tegemoet.

Met vriendelijke groet,
Namens de Adviescommissie Bezwaarschriften NPO.

Hilversum, 27 november 2023

Geachte Adviescommissie Bezwaarschriften van de NPO, [REDACTED],

Ik ontving uw mail van 14 november 2023 in goede orde.

U verzoekt daarin de Ombudsman te reageren op vragen die uw commissie heeft in het kader van een bezwaarprocedure van omroep ON! tegen een sanctiebesluit van de Raad van Bestuur van de NPO.

Voor de zorgvuldigheid deel ik u graag het volgende mee:

Actieve schriftelijke of mondelinge deelname van de Ombudsman aan bezwaarprocedures van omroepen tegen sanctiebesluiten van de NPO tast de onafhankelijkheid en geloofwaardigheid van positie en werk van de Ombudsman aan en is niet bevorderlijk voor de taakuitvoering van de Ombudsman. De taken en verantwoordelijkheden van de Ombudsman zijn verankerd in hoofdstuk 2 van de Mediawet over de publieke mediadiensten en vallen niet onder bestuursrechtelijk toezicht en handhaving (hoofdstuk 7 van diezelfde Mediawet).

Vast onderdeel van een onderzoek door de ombudsman is het toepassen van wederhoor bij de betreffende redactie, die kan daarbij alle in haar ogen relevante informatie aan de ombudsman verstrekken. Een in dat kader gegeven reactie wordt benoemd in een uiteindelijk rapport. Zo'n rapport bevat dan de onderbouwde motivering van de analyse van de ombudsman. En daaruit blijkt waar de conclusies op zijn gebaseerd.

Op basis van het bovenstaande kan ik dus niet aan uw verzoek voldoen.

Met vriendelijke groeten

Margo Smit
Ombudsman voor de publieke omroepen

Van: [REDACTED]
Aan: [Margo Smit](#); [Frederieke Leeflang](#)
Cc: [REDACTED]
Onderwerp: Re: elkaar spreken?
Datum: woensdag 2 maart 2022 13:09:31
Bijlagen: [image001.png](#)

Ja, lijkt me inderdaad nuttig om nauw aangesloten te zijn bij elkaar. En goed dat je aan de bel trekt Margo. Dit is onze gezamenlijke verantwoordelijkheid waarin wij allen een eigen (onafhankelijke) rol en taak hebben, en je bent zeker geen vooruitgeschoven post.

Groet,

[REDACTED]

Van: Margo Smit [REDACTED]@npo.nl>
Datum: woensdag, 2 maart 2022 om 10:17
Aan: Frederieke Leeflang [REDACTED]@npo.nl>
CC: [REDACTED] <[REDACTED]@npo.nl>, [REDACTED]
 <[REDACTED]@NPO.nl>
Onderwerp: RE: elkaar spreken?

Dankjewel!

Van: Frederieke Leeflang <[REDACTED]@npo.nl>
Verzonden: woensdag 2 maart 2022 10:16
Aan: Margo Smit [REDACTED]@npo.nl>
CC: [REDACTED] <[REDACTED]@npo.nl>; [REDACTED]
 <[REDACTED]@npo.nl>
Onderwerp: Re: elkaar spreken?

Prima! Ik vraag [REDACTED] dat te coördineren. Evenals een belafpraak voor jou en mij ergens in de randen van de dag.

Frederieke Leeflang
Voorzitter Raad van Bestuur
Nederlandse Publieke Omroep

[REDACTED]

[REDACTED]@npo.nl

Bart de Graaffweg 2
 Postbus 26444
 1202 JJ Hilversum

Van: Margo Smit [REDACTED]@npo.nl>
Verzonden: Wednesday, March 2, 2022 10:07:49 AM
Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@npo.nl>
CC: [REDACTED] <[REDACTED]@npo.nl>
Onderwerp: elkaar spreken?

Dag Frederieke!

Allereerst een productieve en ook leuke dag gewenst met de staatssecretaris, benieuwd wat voor indruk ze achterlaat bij jullie allemaal.

Daarnaast: ik sprak vanmorgen even met [REDACTED] n.a.v. mijn aanstaande onderzoek naar programma's van Ongehoord Nederland en [REDACTED], en het leek ons – al pratend – een goed idee (hopelijk ergens volgende week) even kort tijd te maken om bij elkaar te komen. Wij dachten aan jou, [REDACTED] en mijzelf, om informatie te delen en elkaars klankbord te zijn. Ik heb input nodig die niet direct journalistiek-ethisch is, maar hoor ook graag nog eens waar de NPO staat, wat kan en niet etc.

Jouw aanbod om te sparren was me erg welkom, ik voel me toch wel een vooruitgeschoven post en ik kan dit maar één keer goed doen. Het zal misschien lastig zijn om het clubje dat ik aangeef bij elkaar te krijgen, maar zeer belangrijk dat we elkaar even zien en spreken.

Aangezien mijn assistent [REDACTED] er niet is (anders vroeg ik haar e.e.a. te proberen te regelen) en ik nog twee andere grote dossiers moet afronden, misschien willen jij en [REDACTED] e.e.a. initiëren?

Met dank en vriendelijke groet,

Margo Smit

Ombudsman voor de publieke omroepen

Bart de Graaffweg 2, 1217 ZL Hilversum

Van: [REDACTED]
Aan: [REDACTED]
Cc: [REDACTED]
Onderwerp: RE: [REDACTED] Optie Frederieke, Margo, [REDACTED], [REDACTED] over Ongehoord Nederland
Datum: maandag 7 maart 2022 11:30:48
Bijlagen: [image001.jpg](#)

Hallo [REDACTED],

Ik heb vanmorgen een annulering gestuurd. Frederieke vroeg mij deze afspraak te laten vervallen ivm de onafhankelijkheid van de ombudsman hierin.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]@npo.nl

Nederlandse Publieke Omroep

Bart de Graaffweg 2

Postbus 26444, 1202 JJ Hilversum

[facebook](#) [linkedin](#) [instagram](#) [twitter](#) [werkenbijnpo.nl](#) [overnpo.nl](#)

Van: [REDACTED] [REDACTED]@NPO.nl>

Verzonden: maandag 7 maart 2022 11:26

Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@NPO.nl>

Onderwerp: FW: [REDACTED] Optie Frederieke, Margo, [REDACTED], [REDACTED] over Ongehoord Nederland

Hi [REDACTED],

Mag ik ene Teamslink. Vanwege een aansluitende PCR-test kan ik niet op kantoor zijn

Van: ██████████
Aan: [Frederieke Leeflang](#); [Margo Smit](#)
Cc: [Decos vragen](#)
Onderwerp: Re: enkele vragen ivm ombudsman-onderzoek naar programma's ON
Datum: dinsdag 22 maart 2022 18:11:32
Bijlagen: [image001.png](#)
[211005 Jaarplan Audio 2022.pdf](#)
[Re Toekenning en verdere uitwerking podcastvoorstellen \(321 kB\).msg](#)
[Toekenningsvoorwaarden podcasts NPO Radio 1.pdf](#)

Hoi Margot,

Bijgaand alvast de gevraagde informatie vanuit Audio (antwoord op de derde vraag). Video heeft nog iets meer tijd nodig, maar dan kan je hier alvast mee aan de slag.

De geldende afspraken en voorschriften zijn te vinden het jaarplan audio '22 (bijlage):

- Pagina 6 (deskundige en persoonlijke journalistiek)
- Pagina 10-14 (NPO Radio 1)
- Pagina 57 (profiel Actualiteiten)
- Pagina 61-65 (programmatische uitgangspunten)
- Pagina 72 (evaluatie)

We horen het graag als je nog meer info nodig hebt.

Met vriendelijke groet,

██████████

Van: Margo Smit

Verzonden: woensdag 16 maart 2022 17:28

Aan: Frederieke Leeflang <██████████@npo.nl>; Raad van Bestuur NPO <██████████@NPO.nl>

Onderwerp: enkele vragen ivm ombudsman-onderzoek naar programma's ON

Urgentie: Hoog

Geachte mevrouw Leeflang, beste Frederieke,

Zoals je weet onderzoekt de ombudsman naar aanleiding van klachten vanuit het publiek of bij enkele uitzendingen van Ongehoord Nieuws en bij een podcast van ON de Journalistieke Code van de NPO geschonden zou zijn. Ik heb enkele vragen waarop ik aanneem dat de NPO me antwoord kan geven. Omdat ik er wellicht voor bij diverse afdelingen zou moeten zijn maar niet altijd direct weet welke, en om een en ander efficiënt te laten lopen, is het m.i. het handigst als ik de vragen aan de Raad van Bestuur voorleg. Dan kan de RvB hopelijk e.e.a. uitzetten voor me binnen de organisatie, of me met de mensen met de antwoorden in contact brengen.

Het gaat voornamelijk om de volgende vragen:

- Heeft ON bij het 'pitchen' van het middagprogramma *Ongehoord Nieuws* onder een specifiek genre ingetekend?
 Zo ja, welk en is het programma bij de toekenning van het slot binnen het genre terechtgekomen waarop was ingetekend?
 Zo nee, waarom niet? Onder een ander genre? Zo ja, waarom?
 Ofwel: Graag toelichting op genre-aspecten aan de procedure van intekenen en toewijzen.
- Welke ccc-code heeft het programma Ongehoord Nieuws?
 Indien er geen ccc-code is toegekend, waarom niet, of is dat een kwestie van 'nog niet'? Kan dan aangegeven worden welke van toepassing zal gaan zijn?
- Gelden er bij een podcast ook bepaalde genre-afspraken of – voorschriften? Zo ja, gelden die ook voor de podcast Ongehoord Nieuwscafé.
 Ofwel: ook hier graag toelichting op genre-aspecten aan de procedure van intekenen en

toewijzen.

Met dank en vriendelijke groet,

Margo Smit

Ombudsman voor de publieke omroepen

Bart de Graaffweg 2, 1217 ZL Hilversum

Van: [redacted]
Aan: [Margo Smit](#)
Onderwerp: FW: Fragmenten ON!
Datum: woensdag 30 maart 2022 08:37:04

Hoi Margo,
Wellicht ook voor jouw onderzoek nog handig om te hebben.

Groet,

[redacted]
Nederlandse Publieke Omroep
[redacted]@npo.nl
Bart de Graaffweg 2
Postbus 26444
1202 JJ Hilversum

Van: [redacted] <[redacted]@npo.nl>
Verzonden: dinsdag 29 maart 2022 17:20
Aan: Frederieke Leeflang <[redacted]@npo.nl>; [redacted]
<[redacted]@NPO.nl>
CC: [redacted] <[redacted]@NPO.nl>
Onderwerp: Re: Filmpje

Hai Frederieke,
Hierbij de gevraagde items uit Ongehoord Nieuws. Het zijn per items losse fragmenten.

<https://we.tl/t-v2IQoGrp6o>

Groet,

[redacted]

Van: [REDACTED]
Aan: [Margo Smit](mailto:Margo.Smit@npo.nl)
Cc: [Frederieke Leeflang](mailto:Frederieke.Leeflang@npo.nl)
Onderwerp: RE: Antwoord vraag 2
Datum: woensdag 30 maart 2022 10:07:28

Hoi Margo

Duidelijk toch nog te snel doorgestuurd, dit had ik voor je moeten duiden. De ik is [REDACTED], zij werkt bij publieksonderzoek en is de voorzitter van de werkgroep ccc indeling.

Groet,

[REDACTED]
Nederlandse Publieke Omroep

[REDACTED]@npo.nl
 Bart de Graaffweg 2
 Postbus 26444
 1202 JJ Hilversum

Van: Margo Smit [REDACTED]@npo.nl>
Verzonden: woensdag 30 maart 2022 9:54
Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@NPO.nl>
CC: Frederieke Leeflang <[REDACTED]@npo.nl>
Onderwerp: RE: Antwoord vraag 2

Dankjewel, [REDACTED], alle kleine beetjes helpen, ook in stukjes.
 Vraagje voor mijn goed begrip: wie is de 'ik' in het antwoord? Jij niet, neem ik aan, maar iemand van Video?

Groet!
 Margo

Van: [REDACTED] <[REDACTED]@NPO.nl>
Verzonden: dinsdag 29 maart 2022 20:03
Aan: Margo Smit <[REDACTED]@npo.nl>
CC: Frederieke Leeflang <[REDACTED]@npo.nl>
Onderwerp: Antwoord vraag 2

Hoi Margo

Excuses dat het zo in brokjes komt maar
 Hierbij alvast het antwoord op vraag 2:

Welke ccc-code heeft het programma Ongehoord Nieuws?

- a. Indien er geen ccc-code is toegekend, waarom niet, of is dat een kwestie van 'nog niet'? Kan dan aangegeven worden welke van toepassing zal gaan zijn?

Ongehoord nieuws heeft nog geen definitieve CCC code. De eerste uitzending was in dit kwartaal dus normaal gesproken zou na afloop van dit kwartaal de titel worden besproken in de werkgroep en de CCC code worden vastgesteld.

Een complicerende factor is nu alleen dat we per 1 januari 2022 met een nieuwe indeling gaan werken maar dat die indeling zoals je weet nog niet officieel is vastgesteld. We gaan

daarom dit jaar (nieuwe) titels pas een definitieve code toekennen wanneer de nieuwe CCC-indeling is vastgesteld. Zodra die is vastgesteld gaan we alle titels met terugwerkende kracht tot 1 januari 2022 opnieuw coderen en vaststellen.

Op dit moment is de initiële code van Ongehoord nieuws 121 meningsvorming (Opinie) en die heb ik na een aflevering te hebben bekeken ook zo laten staan. De kans is groot dat de definitieve code van Ongehoord nieuws niet van de voorlopige af gaat wijken, maar die afweging is uiteindelijk aan de werkgroep op basis van de inhoud van het programma.

Groet,

Verzonden via mijn telefoon

Van: [REDACTED]
Aan: [Margo Smit](#)
Cc: [Frederieke Leeftang](#)
Onderwerp: RE: enkele vragen ivm ombudsman-onderzoek naar programma's ON
Datum: dinsdag 5 april 2022 09:01:38
Bijlagen: [image001\[39\].png](#)
[211005 Jaarplan Audio 2022.pdf](#)
[Re- Toekenning en verdere uitwerking podcastvoorstellen .eml](#)
[Toekenningsvoorwaarden podcasts NPO Radio 1.pdf](#)

Hoi Margo,

Hierbij het antwoord op de door jou gestelde vragen. Voor de helderheid even alle antwoorden in één mail gezet.

Antwoord vraag 1:

- Heeft ON bij het 'pitchen' van het middagprogramma *Ongehoord Nieuws* onder een specifiek genre ingetekend?

Zo ja, welk en is het programma bij de toekenning van het slot binnen het genre terechtgekomen waarop was ingetekend?

Zo nee, waarom niet? Onder een ander genre? Zo ja, waarom?

Ofwel: Graag toelichting op genre-aspecten aan de procedure van intekenen en toewijzen.

Omroep ON! heeft ingetekend voor de directie DV is overgestapt naar genremanagement (dit is ingegaan per 1-3-2022). De intekening is op de reguliere wijze gelopen via de NPO Pitch waarin op dat moment ook genres waren benoemd. ON! Heeft 'Ongehoord Nieuws' ingetekend op het genre 'Actualiteiten/ Opinie'. Het programma is dus toegekend binnen dit genre.

Antwoord vraag 2

- Welke ccc-code heeft het programma *Ongehoord Nieuws*?
Indien er geen ccc-code is toegekend, waarom niet, of is dat een kwestie van 'nog niet'? Kan dan aangegeven worden welke van toepassing zal gaan zijn?

Ongehoord nieuws heeft nog geen definitieve CCC code. De eerste uitzending was in dit kwartaal dus normaal gesproken zou na afloop van dit kwartaal de titel worden besproken in de werkgroep en de CCC code worden vastgesteld.

Een complicerende factor is nu alleen dat de NPO per 1 januari 2022 met een nieuwe indeling gaat werken maar dat die indeling nog niet officieel is vastgesteld. De werkgroep ccc indeling gaat daarom dit jaar (nieuwe) titels pas een definitieve code toekennen wanneer de nieuwe CCC-indeling is vastgesteld. Zodra die is vastgesteld gaat de NPO alle titels met terugwerkende kracht tot 1 januari 2022 opnieuw coderen en vaststellen.

Op dit moment is de initiële code van *Ongehoord nieuws* 121 meningsvorming (Opinie) en is dit na een aflevering te hebben bekeken ook zo laten gelaten. De kans is groot dat de definitieve code van *Ongehoord nieuws* niet van de voorlopige af gaat wijken, maar die afweging is uiteindelijk aan de werkgroep op basis van de inhoud van het programma.

Antwoord vraag 3, zie daarvoor ook de bijlagen.

- Gelden er bij een podcast ook bepaalde genre-afspraken of – voorschriften? Zo ja, gelden die ook voor de podcast *Ongehoord Nieuwscafé*.

Ofwel: ook hier graag toelichting op genre-aspecten aan de procedure van intekenen en toewijzen.

De geldende afspraken en voorschriften zijn te vinden het jaarplan audio '22 (bijlage):

- Pagina 6 (deskundige en persoonlijke journalistiek)
- Pagina 10-14 (NPO Radio 1)
- Pagina 57 (profiel Actualiteiten)
- Pagina 61-65 (programmatische uitgangspunten)
- Pagina 72 (evaluatie)

Succes met je verdere onderzoek!

Groet,

Nederlandse Publieke Omroep

[\[redacted\]@npo.nl](mailto: [redacted]@npo.nl)

Bart de Graaffweg 2
Postbus 26444
1202 JJ Hilversum

Van: Margo Smit <[\[redacted\]@npo.nl](mailto: [redacted]@npo.nl)>

Verzonden: Wednesday, March 16, 2022 5:28:11 PM

Aan: Frederieke Leeflang <[\[redacted\]@npo.nl](mailto: [redacted]@npo.nl)>; Raad van Bestuur NPO <[\[redacted\]@NPO.nl](mailto: [redacted]@NPO.nl)>

Onderwerp: enkele vragen ivm ombudsman-onderzoek naar programma's ON

Geachte mevrouw Leeflang, beste Frederieke,

Zoals je weet onderzoekt de ombudsman naar aanleiding van klachten vanuit het publiek of bij enkele uitzendingen van Ongehoord Nieuws en bij een podcast van ON de Journalistieke Code van de NPO geschonden zou zijn. Ik heb enkele vragen waarop ik aanneem dat de NPO me antwoord kan geven. Omdat ik er wellicht voor bij diverse afdelingen zou moeten zijn maar niet altijd direct weet welke, en om een en ander efficiënt te laten lopen, is het m.i. het handigst als ik de vragen aan de Raad van Bestuur voorleg. Dan kan de RvB hopelijk e.e.a. uitzetten voor me binnen de organisatie, of me met de mensen met de antwoorden in contact brengen.

Het gaat voornamelijk om de volgende vragen:

- Heeft ON bij het 'pitchen' van het middagprogramma *Ongehoord Nieuws* onder een specifiek genre ingetekend?
Zo ja, welk en is het programma bij de toekenning van het slot binnen het genre terechtgekomen waarop was ingetekend?
Zo nee, waarom niet? Onder een ander genre? Zo ja, waarom?
Ofwel: Graag toelichting op genre-aspecten aan de procedure van intekenen en toewijzen.
- Welke ccc-code heeft het programma *Ongehoord Nieuws*?
Indien er geen ccc-code is toegekend, waarom niet, of is dat een kwestie van 'nog niet'? Kan dan aangegeven worden welke van toepassing zal gaan zijn?
- Gelden er bij een podcast ook bepaalde genre-afspraken of – voorschriften? Zo ja, gelden die ook voor de podcast *Ongehoord Nieuwscafé*.
Ofwel: ook hier graag toelichting op genre-aspecten aan de procedure van intekenen en toewijzen.

Met dank en vriendelijke groet,

Margo Smit

Ombudsman voor de publieke omroepen

Bart de Graaffweg 2, 1217 ZL Hilversum

Van: [REDACTED]
Aan: [Frederieke Leeflang](mailto:Frederieke.Leeflang@[REDACTED]); [REDACTED]
Onderwerp: RE: aanvullende vraag ivm onderzoek enkele programma's Ongehoord Nederland
Datum: dinsdag 26 april 2022 16:48:30

Ik zal haar even bellen.

Van: Frederieke Leeflang <[REDACTED]@npo.nl>
Verzonden: dinsdag 26 april 2022 16:05
Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@NPO.nl>; [REDACTED]
<[REDACTED]@NPO.nl>
Onderwerp: Fwd: aanvullende vraag ivm onderzoek enkele programma's Ongehoord Nederland

Hi there - kunnen jullie dit beantwoorden? Mediawet etc

Frederieke Leeflang
Voorzitter Raad van Bestuur
Nederlandse Publieke Omroep

[REDACTED]
[REDACTED]@npo.nl
Bart de Graaffweg 2
Postbus 26444
1202 JJ Hilversum

Van: Margo Smit <[REDACTED]@npo.nl>
Verzonden: Tuesday, April 26, 2022 2:20:19 PM
Aan: Frederieke Leeflang <[REDACTED]@npo.nl>
CC: [REDACTED] <[REDACTED]@NPO.nl>
Onderwerp: aanvullende vraag ivm onderzoek enkele programma's Ongehoord Nederland

Beste Frederieke,

In het kader van het ombudsman-onderzoek n.a.v. klachten vanuit het publiek naar enkele programma's van Ongehoord Nederland wil ik in een voetnoot kunnen verwijzen naar diverse richtlijnen omtrent sanctiemogelijkheden van toezichthouders of andere daartoe bevoegde organen. Concludeer daaruit overigens niet dat ik daartoe zal oproepen, het onderzoek is nog niet aan een conclusie toe, maar ik wil in elk geval correct kunnen verwijzen. Is er (op de website van de NPO en/of elders) openbaar te vinden hoe de rol van de NPO in deze is vastgelegd?

Ik hoor het heel graag van je, of verwijs me naar de afdeling binnen de NPO die me zou kunnen informeren?

Vriendelijke groet en dank,

Margo Smit
Ombudsman voor de publieke omroepen

Bart de Graaffweg 2, 1217 ZL Hilversum

Van: [REDACTED]
Aan: [Frederieke Leeflang](mailto:Frederieke.Leeflang@[REDACTED]); [REDACTED]
Onderwerp: RE: aanvullende vraag ivm onderzoek enkele programma's Ongehoord Nederland
Datum: dinsdag 26 april 2022 17:34:35

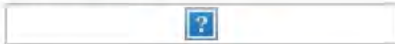
Gedaan.

Van: Frederieke Leeflang <[REDACTED]@npo.nl>
Verzonden: dinsdag 26 april 2022 16:05
Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@NPO.nl>; [REDACTED]
 <[REDACTED]@NPO.nl>
Onderwerp: Fwd: aanvullende vraag ivm onderzoek enkele programma's Ongehoord Nederland

Hi there - kunnen jullie dit beantwoorden? Mediawet etc

Frederieke Leeflang
Voorzitter Raad van Bestuur
Nederlandse Publieke Omroep

[REDACTED]
 [REDACTED]@npo.nl
 Bart de Graaffweg 2
 Postbus 26444
 1202 JJ Hilversum

Van: Margo Smit <[REDACTED]@npo.nl>
Verzonden: Tuesday, April 26, 2022 2:20:19 PM
Aan: Frederieke Leeflang <[REDACTED]@npo.nl>
CC: [REDACTED] <[REDACTED]@NPO.nl>
Onderwerp: aanvullende vraag ivm onderzoek enkele programma's Ongehoord Nederland

Beste Frederieke,

In het kader van het ombudsman-onderzoek n.a.v. klachten vanuit het publiek naar enkele programma's van Ongehoord Nederland wil ik in een voetnoot kunnen verwijzen naar diverse richtlijnen omtrent sanctiemogelijkheden van toezichthouders of andere daartoe bevoegde organen. Concludeer daaruit overigens niet dat ik daartoe zal oproepen, het onderzoek is nog niet aan een conclusie toe, maar ik wil in elk geval correct kunnen verwijzen. Is er (op de website van de NPO en/of elders) openbaar te vinden hoe de rol van de NPO in deze is vastgelegd?

Ik hoor het heel graag van je, of verwijs me naar de afdeling binnen de NPO die me zou kunnen informeren?

Vriendelijke groet en dank,

Margo Smit
 Ombudsman voor de publieke omroepen

Bart de Graaffweg 2, 1217 ZL Hilversum

Van: [Margo Smit](#)
Aan: [Frederieke Leeflang](#)
Onderwerp: aankondiging voorinzage onderzoek ombudsman voor de publieke omroepen
Datum: dinsdag 7 juni 2022 09:14:29
Bijlagen: [image001.png](#)

Geachte mevrouw Leeflang,

De afgelopen periode deed ik naar aanleiding van publieksklachten onderzoek naar mogelijke schending van de Journalistieke Code in programma's van de omroep Ongehoord Nederland. Ik zal u in de loop van vandaag voorinzage kunnen geven in het rapport.

U krijgt dit rapport later vandaag ter voorinzage omdat het onderzoek weliswaar is verricht n.a.v. klachten over programma's van omroep ON maar zich in de loop van het onderzoek verbreedde, waardoor ook uw organisatie in enige mate genoemd en betrokken wordt. Betrokkenen hebben volgens de statuten van de ombudsman recht op inzage vóór publicatie, in dit geval geldt dat de omroepdirecteur van Ongehoord Nederland, de voorzitter van de Raad van Bestuur van de NPO, de voorzitter van het Commissariaat voor de Media, de voorzitter van het presidium van het College van Omroepen en de directeur Media en Creatieve Industrie van het ministerie van OC&W.

Voorinzage is strikt vertrouwelijk en betreft alleen betrokkenen, ik verwacht van u dat u die vertrouwelijkheid niet zult schenden. Op moment van voorinzage kan ik u nader berichten over moment van publicatie. Tot dat publicatiemoment kan de inhoud van het onderzoek (of delen daarvan) niet gedeeld worden met anderen buiten uw organisatie. Ook media kunnen niet worden ingelicht tot op het publicatiemoment, omdat een ombudsman-onderzoek aan het publiek gericht is en dus allereerst in het publiek domein gepubliceerd dient te worden.

Vriendelijke groet,

Margo Smit
Ombudsman voor de publieke omroepen

Bart de Graaffweg 2, 1217 ZL Hilversum

Van: [Margo Smit](#)
Aan: [Frederieke Leeftang](#)
Onderwerp: NPO - Voorinzage onderzoek Ongehoord Nederland
Datum: dinsdag 7 juni 2022 13:01:23
Bijlagen: [image002.png](#)
[Journalistiek ombudsman 07-06-2022 Onderzoek Ongehoord Nederland.pdf](#)

Beste mevrouw Leeftang,

Aangehecht vindt u **ter voorinzage** de rapportage van het onderzoek door de journalistiek ombudsman voor de publieke omroepen naar mogelijke schending van de Journalistieke Code in programma's van de omroep Ongehoord Nederland. U krijgt dit rapport **ter voorinzage** omdat het onderzoek weliswaar is verricht n.a.v. klachten over programma's van omroep ON maar zich in de loop van het onderzoek verbreedde, waardoor nu een aantal organisaties in enige rol genoemd en betrokken wordt. Betrokkenen hebben volgens de statuten van de ombudsman recht op inzage vóór publicatie, in dit geval geldt dat de omroepdirecteur van Ongehoord Nederland, de voorzitter van de Raad van Bestuur van de NPO, de voorzitter van het Commissariaat voor de Media, de voorzitter van het presidium van het College van Omroepen en de directeur Media en Creatieve Industrie van het ministerie van OC&W.

Een ombudsmanrapport is allereerst bestemd voor het publiek, publicatie zal dan ook plaatsvinden op het openbare kanaal van de ombudsman, <https://www.omroepombudsman.nl/>.

Tijd van publicatie is vanmiddag 7 juni, 16.00 uur.

Voorinzage is strikt **vertrouwelijk** en betreft alleen betrokkenen, ik verwacht van u dat u die vertrouwelijkheid niet zult schenden. Tot het publicatiemoment kan de inhoud van het onderzoek (of delen daarvan) niet gedeeld worden met anderen buiten uw organisatie. Ook media kunnen niet worden ingelicht tot op het publicatiemoment, omdat een ombudsman-onderzoek aan het publiek gericht is en dus allereerst in het publiek domein gepubliceerd dient te worden.

Vriendelijke groet,

Margo Smit

Ombudsman voor de publieke omroepen

Bart de Graaffweg 2, 1217 ZL Hilversum

Van: [Frederieke Leeflang](#)
Aan: [Margo Smit](#)
Cc: [REDACTED]
Onderwerp: Voornemen 2e sanctie aan Ongehoord Nederland vanwege gebrek aan samenwerking
Datum: dinsdag 25 oktober 2022 16:05:18
Bijlagen: [image002.png](#)
[Mediabericht ON! 25 oktober 2022.pdf](#)

Beste Margo,

We hebben vandaag aan Ongehoord Nederland (ON!) laten weten dat we als Raad van Bestuur voornemens zijn de omroep een tweede sanctie op te leggen. De NPO vindt dat ON! onvoldoende uitvoering geeft aan de bereidheid tot samenwerking ten behoeve van de landelijke publieke mediadienst. Deze verplichting staat voorgeschreven in de Mediawet. De NPO ziet toe op deze samenwerking en is van oordeel dat ON! reeds vanaf de toetreding tot het publieke omroepbestel op 1 januari 2022 niet tot deze samenwerking bereid is.

De uitzending van het programma Ongehoord Nieuws op 15 september 2022 over racisme en de ophef die daarna binnen het bestel en bij het publiek is ontstaan, hebben het gebrek aan samenwerking alleen maar verergerd, waardoor de integriteit en betrouwbaarheid van het bestel inmiddels zwaar onder druk zijn komen te staan.

In het kader van hoor en wederhoor krijgt ON! de mogelijkheid om binnen veertien dagen een zienswijze te geven op het voornemen om een sanctie op te leggen. Vervolgens zal de NPO besluiten of de sanctie daadwerkelijk aan ON! wordt opgelegd en zo ja, wat dan de hoogte van de sanctie zal zijn.

Voor meer informatie verwijzen we graag naar het bijgevoegde mediabericht dat we op onze corporate website hebben geplaatst.

Groet,
Frederieke

Frederieke Leeflang
Voorzitter Raad van Bestuur
Nederlandse Publieke Omroep

[REDACTED] [@npo.nl](#)
Bart de Graaffweg 2
Postbus 26444
1202 JJ Hilversum

Ministerie van OCW
t.a.v. staatssecretaris drs. S.P.R.A. van Weyenberg
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

betreft

Zienswijze op voorgenomen besluit op verzoek tot intrekking van de voorlopige erkenning van Ongehoord Nederland van 27 november 2023 (uw referentie 42693538)

ons kenmerk

Uit 2023-1286

datum

11 december 2023

Geachte heer Van Weyenberg,

Bijgaand sturen wij u de zienswijze van de Raad van Bestuur van de stichting Nederlandse Publieke Omroep ("NPO") op het voorgenomen besluit op het verzoek van de NPO tot intrekking van de voorlopige erkenning van Ongehoord Nederland. In een separaat document sturen wij u de bijlagen bij deze zienswijze. Ten slotte treft u bijgaand ook de reactie van de NPO aan op het concept-verslag van het ambtelijk horen.

Met vriendelijke groet,
de Raad van Bestuur van de NPO,

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Den Haag

Datum hoorzitting: 31-10-2023
Tijdstip: 10.00 – 12.00 uur
Plaats: Den Haag

Behandeling van de hoorzitting van de stichting Nederlandse Publieke Omroep (hierna: NPO) over het verzoek van de NPO van 24 april 2023 aan de Staatssecretaris van OCW om de voorlopige erkenning van de vereniging Ongehoord Nederland (hierna: ON!) in te trekken.

De NPO heeft schriftelijk een algemene zienswijze ingediend. Deze is toegevoegd aan het verslag van deze hoorzitting.

Beantwoording van de vragen:

Introductie:

- **Hoe kijkt u terug op deze kwestie en bent u van plan in de toekomst zaken anders aan te pakken?**
De NPO meent dat zij gelet op haar wettelijke taak niets anders kon dan optreden tegen ON! op de wijze zoals zij dit gedaan heeft en dat zij daarvoor ook de juiste instrumenten heeft toegepast. Wel heeft de NPO zich afgevraagd of zij bij het verzoek van ON! tot een voorlopige erkenning niet negatief had moeten adviseren, gelet op de gang van zaken, wat ze niet gedaan heeft. Omdat ON! destijds zelf aangaf zich te zullen conformeren aan de gestelde eisen leek dit niet nodig. Nadat de voorlopige erkenning is toegewezen, heeft de NPO ook gepoogd om de participatie van ON! in het publieke bestel zo gemakkelijk mogelijk te maken. De NPO meent daarom dat zij de beschikbare middelen zorgvuldig heeft benut, maar dat een verzoek tot intrekking van de voorlopige erkenning onvermijdelijk is geworden.
- **Wat is de huidige stand van zaken? Hoe staat het met de procedures?**
De stand van zaken in de procedures wordt in de schriftelijke stukken uitgebreid toegelicht.

Juridische situatie

- **Kunt u nader toelichten waarom de NPO het naleven van de journalistieke code NPO koppelt aan het geven van uitvoering aan de bereidheid tot samenwerking?**
De journalistieke code NPO is een belangrijke samenwerkingsafspraken voor omroepen die journalistieke programma's verzorgen, zoals ON!. Een structurele schending van die afspraken, vastgesteld door een wettelijk daartoe aangewezen onafhankelijk bestuurlijk persoon, vormt volgens de NPO een ernstige tekortkoming in de verplichting tot samenwerking bij het streven naar een hoge journalistieke kwaliteit. Het is de taak van de NPO om te zorgen voor een goed publiekelijk media-aanbod. Hiervoor is noodzakelijk dat aan de eisen van de code wordt voldaan.
- **Wat is volgens u de juridische status van de journalistieke code NPO?**
De journalistieke code NPO wordt vastgesteld door het college van omroepen en vormt de samenwerkingsafspraken die is gemaakt om vast te stellen welke minimale kwaliteitsnormen de publieke omroepen hanteren. Hiermee borgt de code de eis die het publieke media-opdracht stelt aan de hoge journalistieke en professionele kwaliteitseisen.
- **In hoeverre kan niet-naleving van de journalistieke code NPO leiden tot sancties, en in het verlengde daarvan: tot intrekking van de voorlopige erkenning?**
In dit geval ging het om onderzoeken en beoordelingen van bijna een half jaar en 29 uitzendingen. Uit die onderzoeken blijkt volgens de NPO dat de journalistieke code

structureel is geschonden en dat er geen zicht is op verbetering. Daarom is de NPO van mening dat na de hiervoor opgelegde sancties een verzoek tot intrekking van de voorlopige erkenning aangewezen is.

- **Hoe weegt de NPO de omstandigheid dat ON! een voorlopige erkenning heeft en een nieuwe omroep is? Komt een eventuele intrekking niet te vroeg?**

De NPO merkt op dat ON! bij de toetreding specifiek is geweest op het belang van naleving van de journalistieke eisen en de samenwerkingsverplichting. De NPO is van mening dat ON! na het eerste inhoudingsbesluit onvoldoende bereid was om verbeteringen na te streven. Bovendien gaat het ondertussen om een voorlopige erkenning van 5 jaar, waarvan 2 jaren al zijn verstreken. De NPO geeft aan dat zij veel aandacht en tijd heeft besteed om deze nieuwe omroep een plaats te geven in het bestel. Door de opstelling van ON!, die volgens de NPO stelt dat de regels niet op haar van toepassing zijn en dat zij zich niet gebonden acht aan wat de ombudsman zegt, lijkt sprake te zijn van onwil. Tevens is samenwerking volgens de NPO niet vrijblijvend. Het houdt mede in dat als het samenwerkingsverband uiteindelijk een besluit neemt, een omroep zich hier ook aan moet houden, ook als deze het er niet mee eens is. ON! is hier onvoldoende toe bereid.

Feiten

- **Hoe denkt u dat de geschetste problemen zijn ontstaan? Heeft u een analyse gemaakt wat er volgens u fout gaat en zo ja, bent u bereid die met ons te delen?**

De NPO geeft aan dat er bij ON! geen sprake is van onmacht maar van onwil en daarom zullen de problemen ook blijven bestaan. Er is te weinig verbetering zichtbaar. ON! heeft hele duidelijke uitlatingen gedaan dat zij niet willen meewerken. Dat maakt samenwerking heel lastig.

- **Hoe ziet u op dit moment de verhouding met ON!?**

De NPO is nog steeds bezig om met ON! tot samenwerking te komen. ON! is gewoon onderdeel van het bestel en wordt niet anders dan anderen behandeld. Het wordt echter wel steeds moeilijker om tot samenwerking te komen, omdat ON! blijft vasthouden aan haar standpunt.

- **Per 1 juli jl. is een nieuwe code journalistiek handelen voor de landelijke publieke omroepen ondertekend door alle omroepen. Wat betekent dit voor/volgens u?**

De nieuwe code geeft geen aanleiding om anders tegen het verzoek om intrekking aan te kijken. De nieuwe code bevat immers materieel geen wijzigingen ten opzichte van de vorige code. De nieuwe code heeft niet tot een wijziging in de opstelling van ON! geleid.

- **Kunt u mij uitleggen wat het genreoverleg journalistiek is? En kunt u mij uitleggen hoe die overleggen afgelopen jaar zijn verlopen?**

Het genreoverleg journalistiek is een overleg op grond van artikel 9 van het Coördinatiereglement aanbodkanalen NPO. In dit overleg worden op reguliere basis alle zaken besproken die van belang zijn voor de programmatische ontwikkeling van het genre journalistiek, waaronder de voor dit genre relevante onderdelen van de Programmeerstrategie en jaarlijkse doelstellingen en ambities, in het bijzonder het voor dit genre relevante deel van het conceptjaarplan. Ook wordt de evaluatie van het genrebeleidsplan in dit overleg besproken alsmede de eventuele herziening daarvan. Ten slotte worden in het overleg tussen de leden kennis en kunde uitgewisseld en wordt gestimuleerd van elkaars inzichten gebruik te maken. (zie art. 9.2 Coördinatiereglement aanbodkanalen NPO).

Het overleg werd stopgezet door de deelnemers die niet langer aan dit overleg wilden deelnemen indien ON! daaraan ook deelneemt. Inmiddels vindt dit overleg wel weer plaats.

Omdat ON! zich niet wenst te conformeren aan de Journalistieke Code en de aanbevelingen van de ombudsman stelselmatig niet opvolgt wilde een meerderheid van de omroepen niet meer in het genreoverleg Journalistiek met ON! aan tafel. ON! is sindsdien niet meer bij het genreoverleg journalistiek aanwezig maar wordt over de uitkomsten apart geïnformeerd.

Gevolgen besluitvorming

- **Kunt u aangeven wat de gevolgen voor u zouden zijn als ik uw verzoek zou afwijzen?**
Als de erkenning nu niet wordt ingetrokken, dan weet de NPO niet in welke gevallen dat wel aan de orde zou zijn. De NPO heeft binnen haar mogelijkheden alles gedaan wat zij kon doen. Dus als er nu niets gebeurt, dan blijft er niet veel over. De NPO zal wel haar verantwoordelijkheid blijven nemen, ook als het verzoek wordt afgewezen. Maar de NPO geeft aan dat ze hier wel met een reden zitten. De middelen van NPO om ON! te bewegen tot verbetering zijn uitgeput. Het vraagt ook om een onredelijke capaciteit van de NPO om dit nog goed te blijven doen.

Alternatieven

- **Hoe kijkt u aan tegen het aanstellen van een nieuwe, meer technische voorzitter van het genreoverleg journalistiek?**
De NPO geeft aan dat ze niet goed inziet hoe dat ertoe zal leiden dat ON! zich anders zal opstellen. Het probleem zit volgens haar niet in de voorzitter. Dat is niet de reden die door de andere omroepen wordt aangevoerd om daar niet te zitten.
- **Hoe beoordeelt u de maatregelen die door ON! worden genoemd in hoofdstuk IV van haar zienswijze? En dragen deze maatregelen bij aan een oplossing van de problemen die de NPO in het intrekkingverzoek benoemt?**
De NPO geeft aan dat de opsomming ook in voorgaande procedures naar voren is gekomen. Deze maatregelen zijn grotendeels door ON! ook reeds aan de Ombudsman voorgelegd en de Ombudsman heeft deze bij de tweede uitspraak betrokken. Deze maatregelen hebben volgens de NPO niet geleid tot het beëindigen van de overtredingen. ON! geeft weliswaar aan dat ze de journalistieke code zal toepassen maar volgens NPO blijft hierbij voor ON! het uitgangspunt dat de eis van betrouwbaarheid en waarheidsgetrouwheid niet voor haar geldt. Dus dat leidt tot twijfel over het effect hiervan.
- **Wat voor oplossingsmogelijkheden ziet u zelf?, en wat kan u hieraan bijdragen?**
De NPO ziet geen andere oplossingsmogelijkheden meer omdat zij alle middelen heeft ingezet die volgens de wet beschikbaar zijn gesteld. Er is geen sprake van bereidheid tot samenwerking vanuit de kant van ON!. Om die reden is volgens de NPO intrekking geboden.

Tot slot

- **Zijn er nog andere feiten en/of omstandigheden die relevant zijn voor het besluit van de staatssecretaris?**
Nee

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap te Den Haag

Datum hoorzitting: 06-11-2023
Tijdstip: 12.00-14.00 uur
Plaats: Den Haag

Behandeling van de hoorzitting van de vereniging Ongehoord Nederland (hierna ON!) over het verzoek van de stichting Nederlandse Publieke Omroep (hierna: NPO) van 24 april 2023 aan de staatssecretaris van OCW tot intrekking van de voorlopige erkenning van ON!.

Allereerst wordt aan ON! de gelegenheid geboden kort een algemene visie te geven op het verzoek van NPO. Deze visie is door ON! ook schriftelijk aangeboden, die stukken worden bij dit verslag gevoegd. Daarna komen de volgende vragen aan de orde:

A. *Introductie:*

- **Hoe kijkt u terug op deze kwestie en bent u van plan in de toekomst zaken anders aan te pakken?**

ON! geeft aan dat achteraf gezien ze eerder contact had kunnen zoeken met NPO, als nieuwe omroep, waardoor mogelijk bepaalde fouten die ze in het begin heeft gemaakt voorkomen hadden kunnen worden. Ook was het wellicht verstandig geweest om meer één op één contact te hebben gehad met de bestaande omroepen.

- **Wat is de huidige stand van zaken? Hoe staat het met de procedures?**

ON! gaat in op een aantal van de procedures. In de schriftelijke beantwoording van de vragen, bijgevoegd bij dit verslag, is een uitgebreid overzicht hiervan te vinden. ON! wijst nog wel specifiek op de stukken die verkregen zijn via het Woo-verzoek bij de NPO. Deze zijn ook meegestuurd. Indien ON! de komende weken nog meer relevante stukken ontvangt, zal zij deze doorgeleiden naar het Ministerie. ON! wijst erop dat alle procedures voor ON! de nodige extra kosten met zich meebrengen; kosten die bovenop de financiële sancties komen en zwaar drukken op ON!.

- **Hoe ziet u op dit moment de verhouding met de andere omroepen?**

Zoals al hierboven aangegeven, had ON! wat vaker contact kunnen zoeken met de andere omroepen. Voor het overige is de zakelijke verhouding met de meeste omroepen prima.

- **Hoe ziet u op dit moment de verhouding met de NTR?**

De NTR doet voor ON! een aantal zakelijke taken, zoals de personeelsadministratie en de financiële administratie. Het contact tussen de NTR en ON! gaat dan ook prima. Het verloopt zakelijk en neutraal. ON! heeft wel een andere politieke kleur en er zijn bij de NTR wel mensen die problemen hebben met die kleur en de uitingen van ON! Maar dat is door middel van onderlinge werkafspraken opgelost.

Feiten

- **Hoe denkt u dat de door de NPO geschetste problemen in de samenwerking tussen de NPO en ON! zijn ontstaan? Heeft u een analyse gemaakt wat er volgens u fout gaat en zo ja, bent u bereid die met ons te delen?**

Wat betreft de samenwerking merkt ON! op dat deze vraag een tweeledig antwoord kent, namelijk de beschrijving van de 'samenwerking' in de normale betekenis van het woord en in de betekenis die de NPO hieraan heeft gegeven om ON! een sanctie op te leggen. Als wordt gekeken naar het begrip 'samenwerking' in de normale betekenis van het woord dan heeft ON! vanaf het begin een constructieve houding aangenomen en neemt zij deze nog steeds

aan. ON! vreest echter wel dat er vanaf het begin een fixatie is ontstaan bij de NPO en de NPO ombudsman, waardoor alles wat ON! doet onder een vergrootglas is gelegd.

Als het gaat om het begrip 'samenwerking' in de betekenis die de NPO hieraan heeft gegeven bij het opleggen van de tweede sanctie, kan ON! zich niet vinden in de uitleg van de NPO van de betekenis van de journalistieke code. ON! is van mening dat wanneer de NPO en de NPO ombudsman een meer terughoudende en minder eenzijdige toetsing aan de waarachtigheid zouden toepassen, het gebrek aan samenwerking voor een belangrijk deel opgelost zou zijn en in de toekomst voorkomen zou kunnen worden.

- **Hoe ziet u op dit moment de verhouding met de NPO, met name in de spanning tussen de door u benoemde autonomie van de omroepen en de door u genoemde behoefte aan aansturing vanuit de NPO?**
ON! geeft aan dat zij vindt dat de NPO geen rol heeft bij de toetsing van de journalistieke kwaliteit. Dit is ook het standpunt dat ON! inneemt in alle procedures bij de rechter. Het moet nog blijken of ON! hierin gelijk heeft. ON! is namelijk van mening dat het Commissariaat daartoe bevoegd is. Echter, dat laat onverlet dat ON!, mede gelet op de sancties, wel met de NPO mee wil werken en de aanbevelingen zoveel mogelijk wil opvolgen.
- **Gaat u naar aanleiding van het verzoek van de NPO en de opgelegde sancties uw programma "Ongehoord Nieuws" in het nieuwe seizoen anders aanpakken? En zo ja, hoe?**
ON! geeft aan dat er vanaf begin januari 2023 geen uitzendingen meer zijn geweest waarop kritiek is gekomen. Ze heeft in haar ogen naar aanleiding van de eerdere rapporten van de Ombudsman veel aangepast in het programma.
- **U geeft in uw zienswijze aan dat na elke uitzending uitgebreid wordt geëvalueerd. Daarbij worden ook verbeterpunten meegenomen. U schrijft: "Uit de geformuleerde plus- en minpunten volgens vervolgens actiepunten (voor de redactie of presentatoren tezamen) of leerdoelen (voor individuele redactieleden of presentatoren). De focus ligt expliciet op de verbeterpunten." Zou u met stukken kunnen onderbouwen hoe u dat in het afgelopen seizoen heeft gedaan? Kunt u ter illustratie de verbeterpunten van de afgelopen 5 uitzendingen sturen?**
In de toegezonden stukken (specifiek bijlage 2 en 3) wordt deze vraag beantwoord.
- **Hoe kijkt u aan tegen de journalistieke code NPO? U heeft die bij de toetreding tot het publieke bestel onderschreven. Wat houdt dat volgens u in?**
In tegenstelling tot wat de NPO heeft gesteld, staat ON! achter de journalistieke code NPO en de daarin neergelegde inhoud. Verder beschouwt ON! de journalistieke code NPO als belangrijk middel tot zelfregulering binnen het publieke bestel.
- **Kunt u uitleggen wat het genreoverleg journalistiek is? En kunt u uitleggen hoe die overleggen afgelopen jaar zijn verlopen?**
ON! geeft aan dat zij één keer bij dit overleg aanwezig zijn geweest en daarna niet meer mochten deelnemen. Dit heeft ON! verbaasd omdat zij niet de indruk had dat er in dat overleg rare dingen waren gebeurd. Er staat ook niet in de notulen van dat overleg dat het gesprek uit de hand is gelopen. ON! zou heel graag weer in het genreoverleg journalistiek willen. Volgens ON! is in de media een beeld geschetst dat de andere omroepen niet met ON! in het genreoverleg journalistiek wilden, maar blijkt mede uit de overgelegde Woo-stukken dat dit met name van de NPO kwam. Het genreoverleg journalistiek vindt nu zonder ON! plaats. ON! geeft aan geen informatie van de NPO hierover te ontvangen.

ON! realiseert zich dat er in de uitzending van 15 september 2022 dingen zijn gebeurd die anders hadden gemoeten, dat er meer context had moeten worden geboden. Zij wijst er wel op dat er geen strafbare feiten hebben plaatsgevonden.

- **Hoe blikt u terug op de opnames die door Ongehoord Nederland zijn gemaakt bij het bestuurdersoverleg met de NPO in Muiden op 6 september 2023? Hoe reageert u op de brief van de raad van toezicht van de NPO hierover?**

ON! licht het voorval toe, in de schriftelijke stukken wordt hierop ook uitvoerig ingegaan. Achteraf bezien had dit anders moeten worden aangepakt, dat realiseert ON! zich. Nadat ON! dit door had, is het filmpje offline gehaald en zijn excuses aangeboden aan de aanwezigen. Het was volgens ON! echt bedoeld als een ludieke actie met de beste bedoelingen.

- **Per 1 juli jl. is er een nieuwe code journalistiek handelen voor de landelijke publieke omroepen. Ondertekend door alle omroepen. Wat betekent dat voor/volgens u?**
ON! meent dat de code nuttig is omdat dit handvatten biedt om elkaar op aan te spreken. Wel voelde ON! door de situatie en de vele sancties weinig ruimte om vragen over de code naar voren te brengen.

Vervolg vraag: Dus u staat wel achter de nieuwe journalistieke code? Ook als de rechter zegt dat de code niet juridisch bindend is?

Hierop antwoordt ON! dat ze er zeker achter staat. ON! wil namelijk een goed programma maken voor de publieke omroep. ON! wijst erop dat het Europees Hof een belangrijk onderscheid maakt tussen programma's waarin met name opinies naar voren komen en nieuwsprogramma's. ON! maakt een opinieprogramma. Zij meent daarom dat de ombudsman hier een ander toetsingskader voor zou moeten hebben.

B. Juridische situatie

- **Wat is volgens u de juridische status van de journalistieke code NPO?**

De journalistieke code NPO is volgens ON! een niet juridisch bindende afspraak tussen de omroepverenigingen. Het zijn beginselen die voortvloeien uit de Code van Bordeaux. Dat zijn aspiraties/beginselen/waarden waar omroepen aan zouden moeten voldoen, bedoeld om sturing te geven, met name op het punt van journalistieke kwaliteit. In de stukken van de NPO wordt aangegeven dat ON! van mening is dat de journalistieke code niet op haar van toepassing is maar dat is volgens ON! onjuist.

- **In hoeverre kan niet-naleving van de journalistieke code leiden tot sancties, en in het verlengde daarvan: tot intrekking van de voorlopige erkenning?**

ON! geeft aan dat wetshistorisch gezien de wetgever nooit heeft gezegd dat deze code grondslag zou kunnen zijn voor sancties op grond van artikel 2.54 van de Mediawet. De NPO houdt weliswaar toezicht op de samenwerking, maar de link die door de NPO gemaakt wordt tussen samenwerking en de code vloeit volgens ON! niet voort uit de wet. Daarnaast zijn de rapporten van de NPO ombudsman bedoeld als advies aan de omroepen en niet als grondslag voor sancties. Dit blijkt ook uit het feit dat tegen de inhoud van deze rapporten geen rechtsmiddelen openstaan en feitelijke onjuistheden daarin door omroepen niet naar voren kunnen worden gebracht.

- **Vervolg vraag: Wat vindt u van een afgesproken code als iedereen daar zijn eigen interpretatie op zou kunnen geven?**

ON! is van mening dat door de interpretatie die nu door de ombudsman aan de code wordt gegeven, er geen ruimte is voor andere wereldbeschouwingen, mensbeelden en paradigma's. Dit komt door de grote nadruk op de waarachtigheidstoets. ON! wijst erop dat

dit het risico met zich brengt dat zodra er iets gezegd wordt dat in de ogen van de ombudsman niet klopt vanuit haar optiek, mensbeeld of wereldbeeld, er een plicht ontstaat op doorvragen en anders niet. Dat kan volgens ON! niet de bedoeling zijn en zij vindt voor dat standpunt ook steun in de jurisprudentie van het EHRM.

C. *Gevolgen besluitvorming*

- **In hoofdstuk V van uw zienswijze geeft u aan wat de gevolgen van een intrekking van uw voorlopige erkenning voor het algemeen belang zouden zijn. Kunt u mij ook aangeven wat voor ON! de consequenties zouden zijn als de voorlopige erkenning zou worden ingetrokken?**

ON! wijst op het belang van een pluriform bestel. Veel mensen zijn lid geworden van ON!, omdat ze juist dat geluid missen. Daarom wilt ON! ook heel graag dat geluid blijven brengen. Alleen al voor het beschermen van de vrijheid van meningsuiting in Nederland, wat een groot goed is, verdient ON! de plek die zij nu hebben.

- **Waarom heeft ON! ervoor gekozen om toe te treden tot het publieke bestel?**
ON! voldeed aan alle voorwaarden om tot het bestel toe te treden en heeft, gelet op het ledenaantal, ook voldoende draagvlak in de samenleving.
- **Stel dat de staatssecretaris zou beslissen het verzoek van de NPO af te wijzen, waardoor ON op de voorlopige erkenning door zou kunnen binnen het publieke bestel. Hoe ziet u de verhoudingen met de NPO dan?**
ON! denkt dat zij prima kan samenwerken met de NPO. Het gaat hier puur om een zakelijk conflict. ON! wil zich graag ook door ontwikkelen en leren.
- **Wat voor oplossingsmogelijkheden ziet u zelf, en wat kan u hieraan bijdragen?**
ON! geeft de voorkeur aan goed overleg met de NPO om zo tot een werkbare oplossing te komen en samen te werken aan verbetering van de producties van ON!. Zij verwijst hierbij naar het feit dat er al langere tijd geen klachten meer komen over de uitzendingen.

D. *Tot slot*

- **Zijn er nog andere feiten en/of omstandigheden die relevant zijn voor het besluit van de staatssecretaris?**
Nee.

Aan de Staatssecretaris
Van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

Nuth, 11 december 2023

Tevens per e-mail: [REDACTED]@minocw.nl

Külcü Advocaten B.V.

Dorpstraat 83
6361 EK te Nuth
T: 085-2006292
KvK: 88531201

[REDACTED]@kulcuadvocaten.nl
www.kulcuadvocaten.nl

Inzake: Ongehoord – Zienswijze voorgenomen besluit verzoek tot intrekking NPO

Uw kenmerk: 42690277

Betreft: **Zienswijze ON! ten aanzien van het voorgenomen besluit verzoek tot intrekking NPO**

Uwe Excellentie,

Op 27 november 2023 heeft Ongehoord Nederland (hierna: ON!) het door u voorgenomen besluit op het door de NPO ingediende verzoek tot intrekking van de voorlopige erkenning van haar omroep van 24 april 2023 ontvangen. U komt in dit voorgenomen besluit, kortweg, tot de conclusie dat u voornemens bent het voornoemde verzoek van de NPO af te wijzen.

ON! heeft verheugd kennisgenomen van uw voorgenomen besluit. Zij wenst te benadrukken dat zij zich in algemene lijnen goed kan vinden in uw overwegingen en hetgeen u daartoe naar voren brengt. Desalniettemin maakt zij gebruik van de aan haar toekomende mogelijkheid om een zienswijze in te dienen. In deze zienswijze zal ON! voornamelijk reflecteren op hetgeen u in uw voorgenomen besluit naar voren brengt en, op een aantal punten, enige nuance en aanvullende duiding verschaffen.

U geeft in uw voorgenomen besluit aan dat het verzoek van de NPO gebaseerd is op twee gronden. De A-grond heeft betrekking op de drie aan ON! opgelegde financiële sancties als bedoeld in artikel 2.154 Mediawet 2008 en de B-grond op de, volgens de NPO, gebrekkige bereidheid tot samenwerking ten behoeve van de landelijke publieke mediadienst. ON! staat in deze zienswijze bij beide gronden stil.

Beoordelingskader

ON! wenst in overweging mee te geven dat er nog ruimte is om te benadrukken dat de bevoegdheid van u als staatssecretaris – naar aanleiding van een dergelijk verzoek – een zeer ruime discretionaire bevoegdheid betreft. Eén waarvoor nog geen precedents bestaan waardoor het aangeven en benadrukken van de grote reikwijdte van deze discretionaire bevoegdheid meer aandacht rechtvaardigt. Wellicht dat dit in het voornemen wordt bedoeld met de overweging dat het verzoek van de NPO niet bindend is.

Uw voornemen concentreert zich – in navolging van de onderbouwing van het verzoek door de NPO – momenteel vooral op de juridische en legalistische aspecten van de zaak. Waarin ON! u dus grotendeels kan volgen. De legalistische redenen wegen het aller zwaarst wanneer zulk een verzoek zou worden gehonoreerd gelet op de rechtsbescherming die een autonome omroep toekomt en het grote belang van de distantie vanuit de politiek in de richting van de publieke media, zoals u zelf ook aangeeft.

U heeft echter als staatssecretaris eveneens een enorme ruimte om allerlei maatschappelijke en politieke belangen te betrekken en te wegen in uw oordeel. Deze tweede hoorn qua belangen en redenen lijkt nog onvoldoende belicht te zijn in het voornemen en kan de NPO en anderen mogelijk op de gedachte brengen dat het in deze enkel gaat om juridische redenen en belangen. Deels zijn de algemene maatschappelijke belangen al verankerd als publieke waarden in artikel 2.1 lid 2 van de Mediawet, zoals het belang van het pluralisme/de pluriformiteit, weerspiegelingsbeginsel van maatschappelijke levende opvattingen, het beschermen en representeren van de visie van minderheden, maar er kunnen uiteraard ook andere maatschappelijke en politieke belangen zijn die u wenst mee te wegen.

Dergelijke politieke en maatschappelijke belangen kunnen in de toetsing, zelfs als men langs de juridische weg voldoende gronden tot toewijzing had kunnen vinden, alsnog een afwijzing dragen. Het lijkt ON! derhalve verstandig om in een precedent-scheppend besluit als het onderhavige stil te staan bij deze ruime reikwijdte. U geeft dit uiteraard al in zekere zin aan door te gewagen dat het om een kanbepaling gaat. Men zou dit dus echter op een uitsluitend legalistische wijze kunnen interpreteren en uw oordeel daardoor slechts op legalistische wijze kunnen waarderen en beoordelen en daarop verweer kunnen voeren. ON! heeft in haar eerste zienwijze onder andere bij de punten 296 tot en met 310 aangegeven welke grote maatschappelijke belangen een rol zouden moeten spelen bij de weging in deze. Belangen die grotendeels dus al zijn opgenomen in artikel 2.1 van de Mediawet en belangen die de NPO bij het doen en motiveren van haar verzoek niet heeft betrokken of gewogen. Mogelijk kunnen dergelijke belangen voor de duidelijkheid nog worden betrokken en toegepast in uw besluit.

I. De A-grond

De A-grond van het verzoek van de NPO is zoals u aangeeft gebaseerd op drie aan ON! opgelegde financiële sancties. De eerste en de derde sanctie waren gebaseerd op twee afzonderlijke rapporten van de NPO-Ombudsman waarin gesteld is dat er sprake zou zijn van een stelselmatige schending van de Journalistieke Code NPO en dat daarmee de samenwerkingsnorm geschonden zou zijn.

ON! neemt verheugd kennis van het feit dat u meegaat in haar waardering en uitleg van het gebruik van de Journalistieke Code NPO. U concludeert namelijk dat de toetsing van het opinieprogramma van ON!, *Ongehoord Nieuws*, aan de Journalistieke Code NPO een inhoudelijke beoordeling is. Daartoe is de NPO niet bevoegd.

Bovendien concludeert u dat het, nog los van het schenden van de inhoudelijke autonomie van de omroep, ook niet tot de bevoegdheden en taken van de NPO behoort om toezicht te houden op de journalistieke kwaliteitseisen als verankerd in 2.1 lid 2 sub e van de Mediawet, waardoor zulk een beoordeling niet betrokken mag worden bij de vraag of er sprake is van (on)voldoende samenwerkingsbereidheid van ON!. Hierdoor vallen in wezen twee van de drie opgelegde sancties weg en wordt dus niet voldaan aan het vereiste van *sub a*.

II. De B-grond

U geeft terecht aan dat de uitzendlicentie van ON! op grond van *sub b*-variant enkel ingetrokken kan worden indien er sprake is van een *zwaar tekortschieten* zoals een *zeer manifest en structureel gebrek aan samenwerkingsbereidheid*. Daarbij neemt u op voordracht van de NPO de volgende vijf aspecten mee als toetssteen:

1. De verhouding tussen Ongehoord Nederland en andere omroepen (waaronder de NTR) is verstoord.
2. Andere omroepen willen niet met Ongehoord Nederland in het Genreoverleg Journalistiek samenwerken.
3. Ongehoord Nederland heeft de vertrouwelijkheid van een bestuurdersoverleg geschonden.
4. Ongehoord Nederland doet diverse laakbare uitingen richting andere partijen binnen de publieke omroep.
5. Ongehoord Nederland overtreedt structureel de Journalistieke Code NPO.

U geeft, na een analyse per punt, aan dat er bij u een ‘gemengd beeld’ ontstaat ten aanzien van de samenwerking en concludeert dat er op grond van hetgeen de NPO aandraagt geen sprake is van een zeer manifest en structureel gebrek aan samenwerkingsbereidheid.

Volgens u weegt daarbij mee dat (a) ON! beterschap heeft beloofd, (b) concrete stappen heeft gezet om haar opinieprogramma te verbeteren en (c) een relatief jonge omroep is die ook de tijd moet

krijgen om verbetering in de samenwerking te laten zien. U wijst daarom ook het intrekken van de uitzendlicentie op grond van de B-grond af.

ON! wenst hierbij te benadrukken dat zij ook van deze conclusie verheugd kennis heeft genomen en dat zij ook deze analyse op hoofdpunten onderschrijft. Echter wenst zij enerzijds op uw conclusies te reflecteren en u anderzijds aanvullende toelichting te verschaffen in de hoop dat u deze kunt betrekken in de formulering van het te nemen besluit. Het gaat hierbij niet uitsluitend maar wel overwegend om punt (4) van de hierboven weergegeven opsomming.

Hieronder volgt nu, punt voor punt, een reflectie en toelichting.

1. De verhouding tussen Ongehoord Nederland en andere omroepen (waaronder de NTR) is verstoord

U concludeert dat er sprake is van een werkbare oplossing voor de problemen die de NPO aanvoerde wat betreft de samenwerking tussen de omroepen enerzijds en ON! anderzijds. Hiermee is er volgens u geen sprake van een zeer manifest en structureel gebrek aan samenwerkingsbereidheid aan de kant van ON!.

ON! heeft verheugd kennisgenomen van deze conclusie – en onderschrijft deze. ON! wenst nogmaals te benadrukken dat zij open staat voor iedere vorm van samenwerking met de andere omroepen (en alle andere spelers binnen het publieke bestel). Zij betreurt het dan ook dat AVROTROS en EO op uw verzoek hebben aangegeven dat er sprake was van een onveilige sfeer en spanningen in het Genreoverleg Journalistiek. ON! wenst hierbij aan te geven zich te zullen inspannen om de verhoudingen met deze omroepen te herstellen. Recent heeft een constructief en plezierig samenkomen tussen NTR, omroep Zwart en ON! plaatsgevonden op haar kantoor in Nootdorp. ON! zal zich inspannen om een dergelijk samenkomen ook met AVROTROS en EO initiëren.

2. Andere omroepen willen niet met Ongehoord Nederland in het genreoverleg journalistiek samenwerken

U concludeert op dit punt eveneens dat er sprake is van een werkbare oplossing: het Genreoverleg Journalistiek vindt weer plaats. Weliswaar zonder ON!, maar zij wordt via de voorzitter op de hoogte gehouden van hetgeen in dit overleg besproken wordt. Ook hier is volgens u dan ook geen sprake van een zeer manifest en structureel gebrek aan samenwerkingsbereidheid aan de kant van ON!. ON! heeft verheugd kennisgenomen van deze conclusie en onderschrijft deze.

ON! wenst, in het kader van bovenstaande, wel nog te benadrukken dat de omstandigheden waaronder zij uit het Genreoverleg Journalistiek werd verwijderd relevant zijn. Het verdient nadruk dat ON! niet op initiatief van de individuele omroepen of hun hoofdredacteurs werd verwijderd uit het

Genreoverleg Journalistiek: dit gebeurde op initiatief van de NPO zelf.¹ ON! verwijst hier voor de volledigheid naar haar antwoord op vraag (viii) van onderdeel (B) van de op 12 oktober 2023 aan haar voorgelegde vragen. Wellicht zou dit voor de volledigheid alsnog expliciet betrokken kunnen worden in het te nemen besluit. Tevens wenst ON! te benadrukken dat zij uiteraard gehoor geeft aan uw oproep tot een constructieve houding in het overleg. ON! wenst te benadrukken dat zij hoopt snel weer rechtstreeks te kunnen deelnemen aan dit overleg om deze belofte ook in de praktijk invulling te kunnen geven.

3. *Ongehoord Nederland heeft de vertrouwelijkheid van een bestuurdersoverleg geschonden*

Wat betreft de opstelling van ON! tijdens het bestuurdersoverleg van 6 september 2023 merkt u op dat het voor een constructieve samenwerking van belang is dat overleggen in vertrouwelijkheid plaatsvinden en geeft aan dat ON! moet voorkomen dat dergelijke incidenten in het vervolg opnieuw plaatsvinden. Zoals ON! ook direct na het incident kenbaar heeft gemaakt aan zowel de afzonderlijke omroepen (verenigd in het College van Omroepen, CvO) als aan de Raad van Bestuur van de NPO betreurt zij de gang van zaken. Zij wenst hierbij nogmaals te benadrukken dat er hier sprake was van een inschattingsfout; het ging hier om een informeel moment en er zijn geenszins vertrouwelijke zaken gelect. In de toekomst zal ON! er zorg voor dragen dat iets soortgelijks niet meer zal gebeuren. ON! kijkt uit naar een hervatte en constructieve samenwerking in het bestuurdersoverleg.

4. *Ongehoord Nederland doet diverse laakbare uitingen richting andere partijen binnen de publieke omroep.*

De vierde omstandigheid die door de NPO wordt aangehaald in het kader van de B-grond is dat er door ON! kritiek is geuit richting andere organen en organisaties binnen de publieke omroep. De NPO heeft hiertoe een aantal uitingen aangedragen, die door u worden weergegeven onder randnummers 53 en 54 van uw voorgenomen besluit. U concludeert dat het hier gaat om ‘ongefundeerde en ongenueerde uitspraken’, onder andere richting de NPO-Ombudsman, de Raad van Bestuur van de NPO en het ANP (geen onderdeel van het publieke bestel). U stelt voorts dat deze uitspraken kunnen leiden tot een aantasting van het gezag en de legitimiteit van de landelijke publieke omroep als geheel en daarmee een negatieve uitwerking hebben op de samenwerking in het bestel: de herhaaldelijk negatieve uitlatingen over samenwerkingspartners staan het constructief gezamenlijk werken aan het gedeelde belang van de publieke omroep in de weg. U geeft eveneens aan dat de uitspraken in beginsel onder de vrijheid van meningsuiting vallen, maar dat ON! zich dient te realiseren dat zij onderdeel is van de publieke omroep en zich in die hoedanigheid professioneel, zakelijk en constructief heeft op te stellen richting van andere partijen binnen het publieke bestel.

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=seVldCbskH0> vanaf 1:08:45.

ON! wenst hier te benadrukken dat zij zich dat ten volle realiseert en dat zij uw oordeel, namelijk dat herhaaldelijk negatieve uitlatingen over andere spelers in het bestel de legitimiteit van de publieke omroep ondermijnen, onderschrijft. Gezien het feit dat u ook stelt dat ON! nog niet heeft gereflecteerd op deze uitspraken volgt deze reflectie en uiteenzetting hieronder. Alvorens hiertoe over te gaan, is het volgens ON! van belang te benadrukken dat de uitingen die zij heeft gedaan over andere spelers binnen het bestel altijd *een reactie* zijn geweest op negatieve uitingen over haar omroep en voor en bij haar werkzame personen door andere spelers binnen de publieke omroep. Zoals uit de hieronder genoemde voorbeelden van uitingen duidelijk zal worden, gaat het bijvoorbeeld om negatieve kwalificaties van haar opinieprogramma *Ongehoord Nieuws* en bij ON! betrokken personen, zoals haar voorzitter, haar presentatoren en andere bij en voor ON! werkzame personen waar ON! op reageerde of om uitleg aan het (kijkers)publiek van de juridische procedures die lopen.

ON! wenst hier om een volledig beeld te geven nogmaals te wijzen op zeer negatieve uitlatingen die zijn gedaan door andere spelers in het publieke bestel over haar omroep en bij en voor haar werkzame personen, die nu nog niet lijken te zijn betrokken bij uw oordeel. Zo stelde de voorzitter van de Centrale Ondernemingsraad van de NPO, Fred Kwint, dat presentatrice Raisa Blommestijn een ‘smerige nazitrol’ is.² Dezelfde persoon noemde ON!-Mediadirecteur Peter Vlemmix een ‘idiot’.³ WNL-voorzitter Bert Huisjes noemde ON!-voorzitter Arnold Karskens een ‘clown met een cirkelzaag’ en betitelde Raisa Blommestijn als ‘Twitter-agitator’.⁴ Daarnaast is ON! – en zijn bij en voor haar werkzame personen – regelmatig het onderwerp van gesprek in andere producties binnen de publieke omroep. ON!-voorzitter Arnold Karskens werd bijvoorbeeld met een varken vergeleken⁵ en ON! als geheel met de Ku Klux Klan.⁶ Huisjes riep meermaals op tot intrekken van de uitzendlicentie van ON! en uitte vergaande kritiek op *Ongehoord Nieuws*.⁷ Het onderzoeksjournalistiek platform *Pointer* (KRO-NCRV) richtte daags na het verzoek tot intrekken van de uitzendlicentie zelfs een interactieve website in waarin de conclusie werd getrokken dat *Ongehoord Nieuws* doorspekt is van complottheorieën en aan de lopende band nepnieuws verspreidt.⁸ Deze website wordt in uw voorgenomen besluit ook aangehaald onder randnummer 63 – kennelijk draagt de NPO deze website aan ter onderbouwing van haar betoog. Toen uw voorgenomen besluit bekend werd gemaakt, volgde een negatief bericht op de website *Joop* (BNNVARA).⁹ Er zijn meer van zulke berichten, maar dit geeft een goed beeld van het geheel.

Uiteraard erkent ON! de verantwoordelijkheid die op haar rust en waarop u haar aanspreekt in uw voorgenomen besluit: ON! zal zich als een constructieve samenwerkingspartner opstellen en zich in

² <https://ongehordnederland.tv/wp-content/uploads/2023/04/Bijlage-I-uitlatingen-Fred-Kwint.pdf>

³ <https://ongehordnederland.tv/wp-content/uploads/2023/04/Bijlage-I-uitlatingen-Fred-Kwint.pdf>

⁴ <https://www.villamedia.nl/artikel/de-week-van-bert-huisjes-wilde-niet-meer-overleggen-met-clown-met-cirkelzaag>

⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=StLppFOT2cw>

⁶ <https://www.youtube.com/shorts/m0pjs44LVR0>

⁷ Zie voor toelichting <https://ongehordnederland.tv/2023/02/23/laatste-nieuws/genee-huisjes-schimmelpenninck-en-van-den-brink-onwaarheden-over-ongehord-nederland-ontkracht/>

⁸ <https://pointer.kro-ncrv.nl/ongehord-nieuws-vooringenomen-onjuist-en-doorspekt-met-complottheorieen#/>

⁹ <https://www.bnnvara.nl/joop/artikelen/hoe-het-radicaal-rechtse-populisme-ook-in-nederland-won>

de toekomst onthouden van negatieve uitingen over andere spelers in het publieke bestel. Desalniettemin is zij van mening dat zij dient te kunnen *reageren* op negatieve uitingen van andere spelers binnen het publieke bestel – dit geldt zeker wanneer het gaat om uitingen die (juridische) gevolgen hebben, zoals u zelf ook lijkt te onderkennen in uw voorgenomen besluit. Ook wenst ON! hier nogmaals te benadrukken dat zij zelf veelvuldig het mikpunt is geworden van zeer negatieve berichtgeving over haar omroep en bij en voor haar werkzame personen, zoals hierboven uiteengezet. ON! heeft dit meermaals bij de NPO onder de aandacht gebracht en haar zorgen geuit wat betreft de (sociale) veiligheid van voor en bij haar werkzame personen, maar de NPO heeft hier helaas nooit op gereageerd. Sterker nog, helaas gebruikt de NPO zeer negatieve berichtgeving over ON! door andere spelers binnen het bestel, zoals *Pointer*, zelfs ter onderbouwing van haar sancties en van het verzoek tot intrekken van de uitzendinglicentie.

Daarnaast werpt de NPO het ON! voor de voeten dat zij zich als ‘slachtoffer’ opstelt wanneer zij haar op de hoogte brengt van deze negatieve uitingen. Dit standpunt wordt onder randnummer 29 van uw voorgenomen besluit herhaald. ON! vindt het belangrijk om te benadrukken dat zij van mening is dat de verantwoordelijkheid wat betreft goede samenwerking een gezamenlijke verantwoordelijkheid is binnen het publieke omroepbestel waar in gezamenlijkheid aan gewerkt dient te worden. Zij zal haar verantwoordelijkheid nemen en andere spelers in het bestel aanmoedigen dit ook te doen.

Hieronder *reflecteert* ON! voorts op de individuele uitingen die door de NPO worden aangehaald ter onderbouwing van haar betoog dat ON! zich niet bereid toont tot samenwerking binnen het publieke bestel, zoals vermeld onder randnummers 53 en 54 van uw voorgenomen besluit. Hierbij dient opgemerkt te worden dat een aantal van deze uitingen niet eerder in deze hoedanigheid aan ON! zelf zijn voorgelegd: het gaat hier om de uitingen onder (D), (E), (G), (H) en (I) van dit onderdeel. De uitingen (A), (B), (C) en (F) lijken afkomstig uit het tweede sanctiebesluit.

A. Een bericht op de website ongehoordnederland.tv van 3 maart 2022 met de titel “ON! dient een klacht in tegen de NPO-Ombudsman” waarin Ongehoord Nederland stelt: “De houding van de NPO-Ombudsman vinden wij onprofessioneel en niet neutraal. Wij zullen het College van Omroepen en de Raad van Bestuur van de NPO verzoeken om haar aanstelling niet te verlengen”.

Wie het gehele artikel leest, komt tot de conclusie dat het hier gaat om een persbericht dat ON! op 3 maart 2022 deed uitgaan in *reactie* op het handelen van de NPO-Ombudsman. De NPO-Ombudsman had zich, nog geen week na de eerste uitzending van *Ongehoord Nieuws* op de televisie, uitgelaten over ON!.¹⁰ Zij had daarbij geen wederhoor gepleegd en ON! niet op de hoogte gesteld van de klachten die bij haar waren binnengekomen over haar eerste uitzending. Indien deze belangrijke context wordt weggelaten, lijkt het alsof ON! uit het niets kritiek levert op het handelen van de NPO-Ombudsman en

¹⁰ <https://nos.nl/artikel/2419393-npo-ombudsman-onderzoekt-ongehoord-nederland-na-klachten>

haar ongefundeerd en zonder argumenten wegzet als onprofessioneel en niet neutraal. Dit is expliciet niet het geval.

B. Een bericht op de website ongehoordnederland.tv van 7 juli 2022 met de titel “Persbericht over strafkorting NPO” waarin ON! zegt “Maar belangrijker: Ongehoord Nederland is het principieel oneens met de Raad van Bestuur dat wij strafkorting verdienen omdat wij bepaalde, blijkbaar ongewenste, meningen hebben laten horen over bijvoorbeeld de enorme massa-immigratie en de gevolgen van de doorgeslagen klimaat- en milieumaatregelen in ons land voor boer en burger. Een boete, omdat wij gekozen volksvertegenwoordigers in onze uitzendingen uitgebreid aan het woord te laten.” En “Omroep ON! blijft pal staan voor de vrijheid van meningsuiting en is tegen iedere censuurmaatregel. Het ongehoorde geluid moet gehoord kunnen blijven in een volwassen democratie”.

Het gaat hier om een persbericht van ON! van 7 juli 2022 dat een *reactie* is op het inhoudingsbesluit van de NPO van 5 juli 2022¹¹ – een financiële sanctie van 94.442,43 euro.¹² Het gaat hier om een financiële sanctie die het voortbestaan van ON! direct raakt. Daarnaast is dit inhoudingsbesluit gebaseerd op een rapport van de NPO-Ombudsman. Een van de kernverweren in de juridische procedures dat door ON! wordt aangevoerd is dat de conclusies ten aanzien van de voorbeelden die de NPO-Ombudsman worden aangehaald in haar rapporten om tot de conclusie te komen dat er sprake is van een stelselmatige schending van de Journalistieke Code NPO niet kloppen. ON! heeft daartoe alle voorbeelden geanalyseerd en beargumenteerd weerlegd (zie **bijlage 1**). Inmiddels heeft de Adviescommissie van de NPO, zoals u weet, nadere vragen gesteld aan de Ombudsman ten aanzien van zulke weerlegde voorbeelden. De NPO-Ombudsman heeft aangegeven hier niet op te zullen reageren.

Daarnaast is het gevolg van het opleggen van de financiële sanctie, gebaseerd op het rapport van de NPO-Ombudsman, volgens ON! dat de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid *de facto* worden beperkt: kennelijk is er binnen het publieke bestel geen ruimte voor een mening die afwijkt van het narratief – hetgeen, *de facto*, volgens ON! leidt tot censuur of in ieder geval zelfcensuur. Ook hier gaat het om een van de kernverweren in de juridische procedures: ON! heeft haar standpunt hieromtrent ook uitvoering beargumenteerd. ON! wenst te benadrukken dat het volgens haar noodzakelijk was om te reageren op deze sanctie, uiteen te zetten welke gevolgen deze voor haar als omroep en de maatschappij als geheel heeft en de werkwijze daaromtrent kritisch onder de loep te nemen.

¹¹ <https://pers.npo.nl/persberichten/npo-legt-sanctie-op-aan-ongehoord-nederland#content>

¹² <https://ongehoordnederland.tv/2022/07/07/persberichten/persbericht-over-strafkorting-npo/>

C. Een bericht op de website ongehoordnederland.tv van 25 augustus 2022 met de titel “Het ANP verspreidt nepnieuws over ON!” waarin Ongehoord Nederland schrijft “Om te voorkomen dat onjuiste berichtgeving over het ANP een eigen leven gaat leiden, ook vanuit de ervaring dat de rest van journalistiek Nederland dankbaar gebruik maakt van jullie werk, stellen we het op prijs dat als bericht wordt over de kritiek van de Ombudsman op ons, hoe onterecht ook, die kritiek in ieder geval wel feitelijk juist verwoord wordt”.

Belangrijk is hier wederom de context: het gaat om een citaat uit een brief aan het ANP die op 25 augustus 2022 is verstuurd in *reactie* op uitspraken van het ANP over ON!. ON! geeft in deze brief beargumenteerd aan waarom er sprake is van onjuiste informatie (‘nepnieuws’) aan de kant van het ANP. Het ANP heeft dit zelf eveneens onderkend.¹³ ON! wenst hier te benadrukken dat zij het jammer vindt dat de NPO dit voorbeeld aanhaalt. De indruk wordt hiermee gewekt dat de NPO er geen problemen mee heeft als er onjuiste informatie over ON! wordt verspreid door het ANP, maar het ON! wel kwalijk neemt als zij deze onjuiste informatie op haar beurt poogt recht te zetten. Nadruk verdient eveneens dat het ANP, zoals u ook opmerkt in uw voorgenomen besluit, geen onderdeel is van het publieke bestel.

D. Een bericht op de website ongehoordnederland.tv van 3 oktober 2022 met de titel “Bert Huisjes (WNL) mag niet jokken waarin Ongehoord Nederland schrijft “Wie jokt en scheldt, ontbeert argumenten”.

Opnieuw is het wat betreft deze uitspraak van belang de context te schetsen: het gaat hier om een persbericht dat ON! heeft doen uitgaan in *reactie* op uitspraken in de media van WNL-voorzitter Bert Huisjes die hij deed ter onderbouwing van het feit dat hij niet meer met ON! wenst te overleggen in het Genreoverleg Journalistiek.¹⁴ Hij stelt in dat kader dat een ontmoeting in het Genreoverleg Journalistiek ‘volledig ontspoord’ zou zijn. Het gaat hier echter om een overleg van 2 juni 2022 waar Huisjes zelf niet bij aanwezig was. Verder kan ON! zich niet vinden in stellingnamen over ‘verhitte discussies’ of ‘ruzies’. In de notulen is van zulks ook geen aantekening te vinden. Kortom, ON! poogt hier enkele misverstanden recht te zetten die Huisjes wereldkundig heeft gemaakt.

¹³ <https://ongehoordnederland.tv/2022/08/25/persberichten/het-anp-verspreidt-nepnieuws-over-on/>

¹⁴ <https://www.villamedia.nl/artikel/de-week-van-bert-huisjes-wilde-niet-meer-overleggen-met-clown-met-cirkelzaag>

E. Een bericht op de website ongehoordnederland.tv van 19 december 2022 met de titel “Reactie ON! op 2^e rapport NPO Ombudsman over Ongehoord Nieuws” waarin Ongehoord Nederland schrijft: “De NPO Ombudsman blijkt vooringenomen en het rapport lijkt op een politieke hetze om ieder afwijkend geluid in de kiem te smoren”.

Wederom is het belangrijk hier de context te schetsen. Op 30 november 2022 verscheen het tweede rapport van de NPO-Ombudsman waarin de conclusie volgde dat ON! de Journalistieke Code NPO stelselmatig zou schenden. Aangezien het eerste rapport van de NPO-Ombudsman diende om de eerste sanctie die aan ON! werd opgelegd te onderbouwen, lag het volgens ON! in de lijn der verwachting dat ook dit tweede rapport zou worden gebruikt bij het opleggen van een eventueel nieuwe sanctie – hetgeen inderdaad het geval bleek: op 24 april 2023 kreeg ON!, op basis van voornoemd rapport, de derde sanctie opgelegd. Tevens werd het verzoek tot intrekken van de voorlopige erkenning bij u neergelegd. Er blijft hier onvermeld dat de conclusie die ON! trekt in het persbericht wordt onderbouwd door een analyse van het tweede rapport van de NPO-Ombudsman van 30 pagina’s. Het is aldus zeker niet zo dat ON! hier uit het niets of ongefundeerd kritiek levert op de NPO-Ombudsman. Tevens dient benadrukt te worden dat de rol van de NPO-Ombudsman en de analyse van diverse in haar rapport aangehaalde voorbeelden (zie **bijlage 1**) een van de kernpunten vormt van de diverse juridische procedures die momenteel lopen – en die ten tijde van het verschijnen van dit artikel op de website van ON! ook al liepen.

F. En een bericht op de website ongehoordnederland.tv van 7 februari 2023 met de titel: “De vrienden van Margo: hoe onafhankelijk is de NPO Ombudsman Smit?” waarin Ongehoord Nederland schrijft: “De benoeming in Hilversum en de op z’n minst gebrekkig te noemen afstand tot oud-NPO-bestuurders, lobbyisten en politiek Den Haag – zowel via haar als via haar vriend – blijkt niet het enige dossier waarbij Smit ogenschijnlijk te weinig afstand houdt. Wanneer haar optreden als NPO Ombudsman onder de loep wordt genomen, tekent zich eveneens een patroon af. Smit begeeft zich het liefst in een kleine groep getrouwen die ze ook nog eens een ongekend grote macht toedicht in het huidige journalistieke speelveld: die van hoeders van feiten en absolute waarheid. Eén blik op haar Twitter (inmiddels afgeschermd) en LinkedIn-tijdlijn is genoeg om te constateren dat Smit opvallend vaak oproepen en tweets van twee clubs deelt: *Pointer* van KRO-NRCV en *Nieuwscheckers* van de Universiteit Leiden.” En “Wanneer we kijken naar zowel het optreden als de persoon van Smit tekent zich een duidelijk patroon af: zakelijke en privécontacten wisselen zich moeiteloos af of gaan naadloos in elkaar over. Benoemingen of aanstellingen lijken niet alleen samen te hangen met expertise en ervaring, maar ook met persoonlijke connecties of de juiste politieke kleur. Dit geldt zowel, zo ziet het eruit, voor wat betreft de manier waarop Smit op de functie van NPO Ombudsman terecht is gekomen, als voor wat betreft de invulling van haar werk. Zij komt op de functie van NPO Ombudsman terecht door contacten met mensen die zij al sinds 1994, haar RTL-tijd, onderhoudt. Vervolgens vult zij deze functie in door gebruik te maken van bronnen, afkomstig van getrouwen uit het netwerk van

bijvoorbeeld haar oud-werkgever KRO-NCRV. ‘Wees transparant en betrouwbaar. Hoe moeilijk kan het zijn?’ Voor Margo Smit zelf nogal moeilijk, is de indruk. De vrouw die boven de partijen zou moeten staan, lijkt een kant te hebben gekozen: die van links, liberaal, woke Nederland”.

Dit artikel ligt in het verlengde van hetgeen hierboven over de positie en rol van de NPO-Ombudsman wordt beschreven. Zoals gesteld, is dit tevens een van de kernpunten van het juridisch geschil dat zich heeft ontvouwd tussen de NPO enerzijds en ON! anderzijds. ON! stelt zich op het standpunt dat er in de rapporten van de NPO-Ombudsman sprake is van een (politieke) vooringenomenheid die ertoe leidt dat het ‘ongehoorde geluid’ dat zij brengt in haar uitzendingen het nadeel van de twijfel krijgt en ten onrechte wordt weggezet als ‘aantoonbaar onjuist’. De citaten die de NPO hier aanhaalt, zijn afkomstig uit een onderzoeksjournalistiek artikel waarin de positie en het handelen van de NPO-Ombudsman onder de loep wordt genomen. Benadrukt dient te worden dat dergelijke artikelen of analyses niet ongebruikelijk zijn binnen het publieke omroepbestel of in ieder geval niet als ongebruikelijk kunnen worden beschouwd: het onderzoeksjournalistiek platform *Pointer* (KRO-NCRV) bedient zich van dezelfde tactieken in een analyse van het handelen en de positie van ON!-voorzitter Arnold Karskens.¹⁵ Dit wordt door de NPO zelfs aangehaald ter onderbouwing van het verzoek tot intrekken van de uitzendlicentie onder randnummer 63.

G. Een bericht op de website ongehoordnederland.tv van 15 juni 2022 met de titel: “Frontale aanval NPO op persvrijheid” waarin Ongehoord Nederland stelt: “Het voornemen van de Raad van Bestuur van de NPO om maximaal 15% van het voor Ongehoord Nederland vastgestelde budget in te houden is een frontale aanval op het voortbestaan van ons als omroep en de persvrijheid in Nederland.” En “Het kortwieken van ons, als jonge omroep, maakt het verkondigen van een andere politieke boodschap, bijvoorbeeld over het coronabeleid en het onteigenen van boeren, binnen het publieke bestel hierdoor zo goed als onmogelijk en het riekt daarom naar onversneden censuur”.

Het gaat hier om een citaat uit een persbericht van 15 juni 2022 van ON! dat is opgesteld in *reactie* op het voornemen van de NPO¹⁶ om maximaal 15% van het vastgestelde budget van de omroep in te houden.¹⁷ Ten eerste wat betreft de aanval op het voortbestaan van ON!. Gesteld kan worden dat het (voornemen tot) inhouden van een dergelijk percentage van het totale budget voor ON! kan zorgen – en inmiddels zorgt – voor grote problemen: financiële verplichtingen moeten immers worden voldaan en personeel moet worden uitbetaald. U herhaalt dit argument onder randnummer 134 van uw voorgenomen besluit.

¹⁵ <https://pointer.kro-ncrv.nl/ongehoord-nieuws-vooringenomen-onjuist-en-doorspekt-met-complottheorieen/>

¹⁶ <https://pers.npo.nl/persberichten/npo-is-voornemens-een-sanctie-op-te-leggen-aan-ongehoord-nederland#content>

¹⁷ <https://ongehoordnederland.tv/2022/06/15/persberichten/frontale-aanval-npo-op-persvrijheid/>

Dan wat betreft de persvrijheid in Nederland. In dit verband is het van belang op te merken dat het (toen nog) voornemen tot sanctie gebaseerd is op de rapporten van de NPO-Ombudsman. Zoals hierboven al aangehaald, heeft ON! inhoudelijk kritiek op de conclusies die de NPO-Ombudsman trekt in haar rapporten – dit is een van de kernverweren in de juridische procedures. Deze kritiek is uitvoering onderbouwd en komt er samengevat op neer dat de NPO-Ombudsman gebrekkig citeert, eenzijdige bronnen aanhaalt en een vooringenomen houding (*bias*) toont in haar conclusies: het ongehoorde standpunt, dat in de producties van ON! naar voren komt, lijkt continu het nadeel van de twijfel te krijgen (zie **bijlage 1**). ON! is daarmee van mening dat de vrijheid van meningsuiting en, in navolging daarvan, de persvrijheid worden beperkt.

H. Een bericht op de website ongehoordnederland.tv van 11 januari 2023 met de titel: “Met geldboete wil NPO het zwijgen opleggen aan andersdenkenden in Nederland” waar het volgende staat “De NPO-sanctie, die naar aanleiding van het gebrekkig onderbouwde en politieke gekleurde rapport van NPO Ombudsman Margo Smit is opgelegd, blijft omroep ON! zien als een aanval op de Vrijheid van Meningsuiting in Nederland.”

Dit persbericht ligt in het verlengde van hetgeen onder (G) uiteen is gezet: het gaat hier om een reactie op het besluit van de Raad van Bestuur van de NPO¹⁸ van 11 januari 2023 om de eerste sanctie, opgelegd op 5 juli 2022, te handhaven. ON! had tegen deze sanctie bezwaar ingesteld bij de NPO en dit bezwaar werd afgewezen. Zoals hierboven vermeld, is deze eerste sanctie grotendeels gebaseerd op het eerste rapport van de NPO-Ombudsman waar ON! uitgebreid onderbouwde en gefundeerde kritiek op heeft. Zij brengt deze kritiek hier wederom naar voren en verwijst hiertoe naar het bezwaarschrift dat zij bij de NPO indiende. Gesteld kan worden dat ON! hier aldus enerzijds reageert op een besluit van de NPO dat voor haar omroep grote gevolgen heeft en anderzijds haar kritiek, als kernverweer in de juridische procedure, samenvat voor haar (kijkers)publiek.

I. Een bericht op de website ongehoordnederland.tv van 31 januari 2023 met de titel “NPO-bestuur valt de democratie aan” waarin het volgende staat: “Het gedrag van het NPO-bestuur past niet in een volwassen democratie waar persvrijheid het hoogste goed is”. en “Onder het mom van de journalistieke code en het beginsel van waarachtigheid daarin tracht het NPO-bestuur een links-‘liberale’ politiek-correcte visie op de waarheid op te leggen aan alle anderen. Voor rechts Nederland wil het bestuur geen democratische tolerantie tonen. Het democratische beginsel dat alle maatschappelijke overtuigingen weerspiegeld dienen te worden conform artikel 2.1 van de Mediawet wordt daardoor met voeten getreden. Dit is ondemocratisch en vormt een aanval op de fundamenten van onze democratie”.

¹⁸ <https://pers.npo.nl/persberichten/npo-handhaaft-eerste-sanctie-ongehoord-nederland-in-bezwaar#content>

Wie het gehele persbericht leest, komt tot de conclusie dat het hier gaat om een reactie op het voornemen¹⁹ tot het opleggen van een derde sanctie van de NPO. ON! geeft hier haar visie op dit voornemen tot sanctie dat aansluit bij hetgeen hierboven uiteen is gezet. Als gezegd, de verschillende opgelegde sancties drukken (en drukten toen al) zwaar op de omroep. ON! poogt zich hier enerzijds te verdedigen tegen deze opgelegde sancties en hiermee haar bestaansrecht te rechtvaardigen en anderzijds het kijkerspubliek op de hoogte te stellen van hetgeen zij naar voren brengt in de juridische procedures. Het aangehaalde citaat is een van de kernverweren van ON! in de juridische procedures omtrent sanctie 1 en 3.

J. Een bericht op de website [ongehoordnederland.tv](https://www.ongehoordnederland.tv) van 12 februari 2023 met de titel “Binnen de NPO is er sprake van een woke-schrikbewind” waarin het volgende staat: “Coen de Jong heeft in zijn boek *Woke Land*, 2022, op p. 98 duidelijk gemaakt dat de voorzitter van de RvB, mr. Frederieke Leeflang, een aanhanger van het woke-denken is. Bekend is dat aanhangers van dat denken slechts open staan voor de eigen opvatting en elke afwijking daarvan afwijzen. Voor iemand in een machtspositie als die van voorzitter is het dan noodzakelijk dat afstand van dat denken wordt genomen en met distantie en zorgvuldigheid een standpunt wordt ingenomen. Uit deze analyse zal blijken dat zij daartoe niet in staat is en de RvB gegeven bevoegdheid gebruikt voor een ander doel dan waarvoor die is gegeven.” En “De RvB veroorzaakt censuur” en “Deze zaak toont een alarmerende situatie binnen de publieke omroep. Omroep ON!, die is binnengelaten om het ongehoorde geluid naar voren te brengen, wordt de mond gesnoerd en ten onrechte beticht van racisme en discriminatie. Het optreden van de RvB getuigt van het willens en wetens toepassen van zijn ‘correcte normen’ die als eenduidige normen worden gepresenteerd – dat is een woke benadering – die ongehoord is binnen een journalistieke organisatie als de publieke omroep. Zo wordt de pluriformiteit van het bestel gereduceerd tot de correctheidsopvatting van de RvB. Daarmee legt de RvB de bijl aan de wortel van een pluriform, ongebonden omroepbestel. Hoewel de RvB geen bevoegdheid heeft zich met de inhoud van de programma’s in te laten, doet hij dat via een omweg wel. Dat is een ernstige inbreuk op de grondslagen van het omroepbestel.”

Gesteld kan worden dat het hier gaat om een opinieartikel, geschreven door Bauke Geersing. Geersing is oud-directeur van de NOS, hetgeen ook bij het artikel wordt vermeld, en niet betrokken bij ON!. Hij geeft enkel zijn visie op het juridisch geschil dat zich heeft ontploefd tussen ON! enerzijds en de NPO anderzijds. Hij doet dit bovendien door middel van uitvoerige argumentatie en met kennis van zaken – niet alleen vanwege zijn (juridische) achtergrond maar ook vanwege zijn expertise op het gebied van en betrokkenheid bij de NPO. Het is opvallend dat dit door de NPO wordt aangehaald als een negatieve uitlating van ON!. Dit is het namelijk geenszins te noemen: als gezegd, Geersing is niet betrokken bij ON! en schrijft dit opiniestuk op persoonlijke titel – hetgeen voor iedereen die het artikel leest ook duidelijk moet zijn. Tot slot moet vermeld worden dat het plaatsen van opiniestukken met een felle toon

¹⁹ <https://pers.npo.nl/persberichten/npo-voornemens-derde-sanctie-op-te-leggen-aan-omroep-on#content>

(ook wat betreft andere spelers in het publieke bestel) geen uitzondering is. Wie de website *Joop* van BNNVARA bekijkt, vindt veel (opinie)artikelen met een soortgelijke toon.

Tussenconclusie ten aanzien van het vierde punt

ON! hoopt hiermee het beeld van laakbare uitingen naar andere spelers binnen het publieke bestel bij u enigszins te kunnen nuanceren. Zij wenst hier nogmaals te benadrukken dat het in alle gevallen gaat om uitingen die zijn gedaan in *reactie* op uitingen van andere spelers in het publieke bestel. Met andere woorden, ON! heeft gepoogd zich te verdedigen tegen aantijgingen jegens haar omroep of bij en voor haar werkzame personen. Het gaat hierbij ook altijd om uitvoering onderbouwde uitingen waarin wordt verwezen naar bijgevoegde stukken, zoals rapporten, analyses of juridische stukken. Met andere woorden, ON! wenst hier tevens het beeld dat er sprake is van *ongefundeerde uitingen* te nuanceren. Daarnaast wenst zij te benadrukken dat het veelal gaat om berichtgeving die verband houdt met de juridische procedures waarin ON! verwickeld is. Zoals u aangeeft, staat het ON! vrij om de haar beschikbare rechtsmiddelen in te zetten. ON! wenst middels persberichten haar kijkerspubliek op de hoogte te brengen van hetgeen speelt – dit is volgens haar zeer van belang gezien het feit dat het voortbestaan van zowel ON! als *Ongehoord Nieuws* wordt bedreigd. Overigens is het delen van dergelijke informatie via een (pers)bericht op de website niet ongebruikelijk binnen het publieke omroepbestel, ook de NPO deelt alle sanctievoornemens en sanctiebesluiten met betrekking tot ON! via persberichten.

Voornoemde neemt niet weg dat er in een aantal gevallen wel sprake is van – wat u noemt – *ongenuanceerde uitingen*. ON! erkent dat er sprake is van niet-diplomatiek taalgebruik dat veelal gebezigd is *in reactie* op negatieve (en ongenueerde) berichtgeving over ON!, bij of voor haar werkzame personen, de dreiging die haar boven het hoofd hangt wat betreft het intrekken van de uitzendlicentie of de financiële sancties die zwaar drukken op haar omroep. Voornoemde neemt niet weg dat ON! haar verantwoordelijkheid op dit punt zal nemen. Zij wenst nogmaals te benadrukken dat zij zich ten volle zal inzetten om de verhoudingen met alle andere spelers binnen het publieke bestel te herstellen en dat zij erop zal toezien dat er – alvorens uitlatingen worden gedaan over andere spelers, of het nu gaat om een reactie op door hen gedane uitingen of niet – eerst met betrokkenen overlegd wordt met het doel er samen uit te komen. ON! zal de hand reiken aan de andere spelers binnen het bestel in de hoop dat zij zich in de toekomst eveneens zullen onthouden van negatieve uitingen over haar omroep en bij en voor haar werkzame personen. Zij erkent het expliciete belang hiervan met het oog op de legitimiteit van de landelijke publieke omroep als geheel.

5. *Ongehoord Nederland overtreedt structureel de Journalistieke Code NPO*

U herhaalt hier uw conclusie bij de A-grond, namelijk dat overtredingen van de Journalistieke Code NPO niet kunnen meewegen bij de vraag of sancties kunnen worden opgelegd vanwege het onvoldoende uitvoering geven aan de bereidheid tot samenwerking. ON! heeft daar onder (I) op gereflecteerd en wenst hier nogmaals te benadrukken dat zij verheugd kennis heeft genomen van deze conclusie en deze ook onderschrijft.

U geeft voorts aan dat het structureel niet naleven van de Journalistieke Code NPO wel indirecte gevolgen kan hebben voor de onderlinge verhoudingen binnen de landelijke publieke omroep en zo van invloed kan zijn op de samenwerking. U geeft echter aan dat dit op dit moment niet aan de orde is: de door de NPO-Ombudsman vastgestelde overtredingen van de Journalistieke Code NPO hebben niet dusdanig op indirecte wijze gevolgen voor de samenwerking met andere partijen binnen het publieke bestel dat dit een intrekking van de voorlopige erkenning zou kunnen rechtvaardigen. U concludeert dat er sprake is van een zakelijke verhouding en dat er (sub)optimale oplossingen zijn gevonden.

ON! neemt van uw conclusie, namelijk dat er geen sprake is van een dusdanige indirecte invloed op de samenwerking dat dit intrekking van de voorlopige erkenning van ON! kan rechtvaardigen, als gezegd verheugd kennis. Zij wenst hier wel te benadrukken dat er wat betreft de vermeende schending van de Journalistieke Code NPO nog diverse procedures lopen – zowel bij de NPO zelf in de bezwaarfase als bij de rechter. Het gaat hierbij met name om de vraag of de gevolgtrekkingen van de NPO-Ombudsman in haar rapporten – namelijk dat ON! de Journalistieke Code NPO heeft geschonden – juist zijn.

In het kader van bovenstaande wenst ON! op te merken dat er uit recent vrijgegeven WOO-documenten (zie **bijlage 3**) een beeld ontstaat van nauw overleg tussen de NPO-Ombudsman enerzijds en het NPO-bestuur anderzijds wat betreft het sanctioneren van ON!. Hierbij rijzen ernstige twijfels over de niet-vooringenomenheid (*bias*), voldoende afstand en voldoende onafhankelijkheid van de NPO-Ombudsman. Tevens dient opgemerkt te worden dat in de analyses van individuele uitzendingen van *Ongehoord Nieuws* en daaraan ontleende voorbeelden het beeld ontstaat dat de NPO-Ombudsman gebruik maakt van eenzijdige bronnen. Dit lijkt ook de Adviescommissie van de NPO inmiddels te onderkennen gezien het feit dat zij de NPO-Ombudsman op 14 november 2023 een aantal vragen voorlegde ten aanzien van haar rapporten (zie **bijlage 2**). De NPO-Ombudsman wordt hierbij verzocht in te gaan op aanvullende informatie – die al bekend was tijdens het verschijnen van haar rapporten – die door ON! is aangedragen ter weerlegging van de voorbeelden (zie **bijlage 1**).

ON! hoopt dat zij, door het aanvoeren van bovenstaande, het beeld dat bij u ontstaan lijkt te zijn – namelijk dat zij herhaaldelijk de Journalistieke Code heeft geschonden – enigszins kan nuanceren.

Ter afsluiting

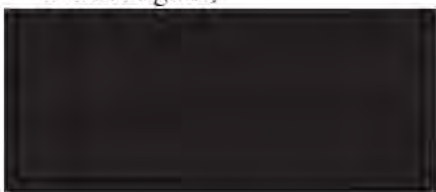
ON! wenst hier nogmaals te benadrukken dat zij de door u getrokken conclusies in het voorgenomen besluit van 27 november 2023 op hoofdlijnen deelt. Voorliggend document moet voornamelijk beschouwd worden als reflectie en aanvullende toelichting op enkele cruciale punten in de hoop daarmee het bij u ontstane beeld enigszins te nuanceren.

ON! wenst tot slot te benadrukken dat zij hoopt dat uw voornemen, namelijk dat de voorlopige erkenning van ON! *niet* wordt ingetrokken, gehandhaafd blijft. Zij heeft alle daartoe relevante omstandigheden uitgebreid uiteengezet in de beantwoording van de haar op 12 oktober 2023 toegezonden vragen en het ambtelijk horen op 6 november 2023.

ON! hoopt dat u uw voornemen handhaaft en hoopt zo snel mogelijk te kunnen beginnen met het herstellen van de verhoudingen tussen ON! enerzijds en de NPO anderzijds. Voor ON! verdient het de voorkeur de strijdbijl te begraven en zij steekt hiertoe dan ook een uitgestoken hand uit naar de NPO.

ON! is een jonge omroep die zich zal blijven inspannen haar producties te verbeteren en hiermee zo goed mogelijk invulling te geven aan de belangrijke taak die op haar rust, namelijk het kijkerspubliek van kwalitatief hoogstaande journalistieke producties voorzien. Zij neemt deze taak zeer serieus en zal zich ten volle inspannen om zich als een goede en betrouwbare samenwerkingspartner op te stellen.

Gemachtigden,

Mr. H. Külçü (BA, Mjur Oxon)

Mr. J.P. van Mulken

Overzicht Bijlagen

Bijlage I	Weerlegging individuele voorbeelden NPO-Ombudsman
Bijlage II	E-mail Adviescommissie 27 november 2023
Bijlage III	WOO-stukken met communicatie NPO-Ombudsman en NPO-bestuur

